

VIII Rész
Az Egy házi rendről.

Első Articulus
Mi légyen²⁸⁷ az Egy házi rend.

K Mitsoda az Egy házi rend?

F Ez olyan szentség amely hatalmat és kegyelmet ad az olyan szolgálatra a mely az Isteni ditséretet, és a lélek üdveségit tekénti.

⁵ Mondám hogy az egy házi rend szentség. mert olyan [92a:] látható jel. amely kegyelmet ad. mivel midön apüspök kezeit teszi arra a kit fel szentel., és imádságot mond reája. ebből áll a külső látható jel, ahatalom, és a kegyelem. a melyel követi a szent szolgálatokat. ugymint a¹⁰ szent Mise áldozattyát, a bünök botsátását. a predikálást, és a szentségek ki szolgáltatását. etehát a kegyelem. melyet ad ez a látható jel

K Honnét tudgyuk mi azt hogy ez a jel ezeket a lelki dolgokat tselekeszi?

¹⁵ F Azt tudgyuk az Irásból. és atraditioból, az Irás térszen emlékezetet, az Apostoloknak kezeke való illetésről. apapság, és a Diaconusag iránt, és akegyelemről. mely a kézel való illetéshez. és az imádsághoz vagon ragasztva. Tudgyuk minden saeculumoknak traditiojából., hogy az Anyaszent egy ház az Irásokra való nézve,²⁰ mindenkor ugy tekéntette a püspököknek²⁸⁸ az ur szolgaira való kezeknek tételét az imádságal együt. mint olyan Ceremoniát, amely kegyelmet oszt

Act 6. 6. 1. Tim 4. 14. 2 Tim 1. 6. s. Chrys. hom de epist s. paul. s. Ambr de digni sacerd cap 5. s. Aug. lib 1. contr. epist parmeni. s. Hier. dialog. contr luciferi

²⁸⁷ légyen [e-é-ből javítva az ékezet áthúzásával;] az Egy házi [E-e-ből javítva.]

²⁸⁸ a püspököknek <ug> az ur szolgaira [Az i betű pontját az a fölé rakta.]

K Kit²⁸⁹ illet fel adni az Egy házi rendnek szenttségét?

F Tsak egyedül a püspököt. ezt láttyuk a szent írásból. hogy tsak az Apostoloknak. és a helyekben következet püspököknek. adatot ahatalom akézel valo. illetésre. ezt a traditioból is tudgyuk., mivel az Anyaszent egy ház²⁹⁰ 5
[92b:]mindenkor azt tartotta hogy tsak egyedül apüspököknek volt arra hatalmuk, és mindenkor ellene állot *
azoknak, kik apapoknak is akarták tulajdonítani azt a hatalmot.

1. et 2. Can. Apostol. s. Chrys. hom 11. in 1 epist ad Tim. s. Hier. epist ad Evagrium

K Az Egy házi rend szenttségének melyek az effectusi? 10

F 1. A hatalom amellyel követi arendhez tartozo hivatalokat.

2 A kegyelem, hogy azokat Áldásal követhese. 3. Conc Trid sess 23
A bélyeg, amely el törölhetetlen. ettől is vagyom hogy ezt de ord.
a rendet két szer fel nem vehetik. 15

K Hány féle az Egy házi rend?

F Rend szerént hetet számlálnak. 1. A kapus. ki a templom kapujára vigyázot. 2. az olvasó, 3 A Exorcista, 4. az Acolysta, 5 A sub Diaconus 6. A Diaconus. 7 A papi rend. a négy elsőt alaton rendnek nevezik. a három utolsót nagynak. 20

K kellé azt hinni, hogy apüspökök felyeb valok apapoknál?

F Igen is mert még anegyedik saeculumban az Anyaszent egy ház eretneknek tartá Aeriust azért, hogy ezt az 25
igazságot tagadá. [93a:] *

s. Epiph. heres 25 s. Aug. lib de heres. In epistolis s. Ignat Mart in 1 saeculo.

²⁸⁹ Kit⟨ek kel⟩ [t-n-ből javítva;] illet [illet⟨kel⟩]alá írva; vö. a 281. sz. jegyz.]

²⁹⁰ egy ház [Utólagos beírás a lap alján; vö. a 276.sz. jegyz.]

K Mind ezek a rendek Isteni rendeléseké?

F A püspökség, papság. Diaconuság. Isteni rendelések, a többit az Anyaszent egy ház rendelte

*
A papságnak. és a Diaconuságnak rendelése. világosan ki tettik a szent Írásból; a sub Diaconusrol és az aláb való rendekről emlékezetet tesznek még az első idejében az Anyaszent egy háznak.

Joan. 20. 22. 23. 1 Cor 11. 24. Act. 6. 5. 1 Tim. 3. 8. s. Cornel. epist ad. fabium Antioch. s. Cypr. epist 24. ad optat sub diac. Conc. 4.²⁹¹ Carthag.

K Az alá való rendek tehát nem szentségek?

F vannak olyan theologusok kik az alá való rendeket¹⁰ és a subdiaconuságot nem tekintik úgy mint szentségeket

K Mint hogy a szentségeket akristus rendelte a Diaconuság nem lehet tehát szentség mivel azt az Apostolok rendelték?

¹⁵ F A Diaconuság valóságos szentség. mivel az egy része apaságnak, a melyet is a kristus rendelte.

Magyarázat

A midőn azt mondgyák. hogy a Diaconuságot az Apostolok rendelték, egyebet azal nem akarnak mondani, hanem azt., hogy az Apostolok választottak olyan²⁰ hiveket. a kiket csak azt a részit közlötték a pap-[93b:]ságnak, ettől is vagyon hogy sok nevezetes Theologusok atöbb rendeket is úgy tekintik mint részeit az Egy házi²⁹² rend szentséginek., egy szóval azon minden meg²⁵ egyezik, és ahit ágazattya, hogy az Egy házi rendnek egy szentsége vagyon igazán szolván. mely a papság. apapok azt fel szentelésekor veszik., az első Diaconusokat az

²⁹¹ Conc.4. <Carta> Carthag.

²⁹² Egy házi [E-e-ből javítva.]

Apostolok rendelték a püspökök, és apapok könyveségekre, az aláb²⁹³ való rendeket, a Diaconusok könyveségire rendelték.²⁹⁴

2 Articulus.

Azokrol az akadályokrol melyek meg nem engedik az egy házi rendben valo menetelt.

K Kitsodák azok, kik az Anyaszent egy ház rendelése szerént az Egy házi rendet fel vehetik? 5

F Mind azok akikben valamely akadály nem találkozik. akik alkalmasok az egy házi szolgálatra és akik az Istentől arra hivatalosok.

K Mit értesz azon. akikben valamely akadály nem találkozik? 10

F Értem az olyan fogyatkozásokat, a mellyek miat. bé nem vétethetik valaki. az egy házi rendben, vagy ha bé vétetet is nem követheti annak hivatallyát.

K Hány féle az az akadály.,? [94a:]

F két féle, 1. az, amely valami fogyatkozástól²⁹⁵ jö. 2. 15
a mely valamely vétektől vagyon.

K Melyek azok afogyatkozások amelyek akadályt. tehetnek?

F Nyoltzat számlálnak. 1. az elmének fogyatkozása, 2. A²⁹⁶ testnek, 3 A születesnek, 4. Az időnek, 5 A szabad-²⁰
ságnak, 6 A szenttségnek, 7 A jamborságnak. 8 A maga viselésben valo fogyatkozás.

K kitsodák azok a kiket meg akadályoztattya az elmének fogyatkozása?

²⁹³ aláb [l-k-ból javítva.]

²⁹⁴ rendelték. [d-t-ből javítva.]

²⁹⁵ fogyatkozástól [ás – kereszttel jelölt beszúrás sötétebb tintával; tol o-ja a-ból javítva a beszúrással egyidejűleg. Eredetileg *fogyatkozta* volt.]

²⁹⁶ A [a-ból javítva.]

F Az esztelenek, a kiket anagy nyavalya szokta törni, az ostobák, és akik. tellyeségel tudatlanok.

K kitsodák azok akiket meg akadályoztattya a testnek fogyatkozása.?

⁵ F A kik tisztéségel nem tehetik az Egyházi szolgálatot, ugy mint a kiknek. az első vagy a második uja el vagon vágva. kik bal szemekre vakok, sánták. vagy görbék.

Azok kik ezekben a fogyatkozásokban estenek fel szenteltetések²⁹⁷ után., végben vihetik szolgálattya a mennyiben meg engedik ezek a fogyatkozások., ugy mint, egy pap akinek akezét el vágta, misét nem mondhat, de predikálhat, és gyontathat, hameg süketült, nem gyontat-[94b:]hat, de misét mondhat.

K kitsodák azok a kiket meg akadályoztattya a születsnek fogyatkozása?

F Azok. akik nem a törvény szerént valo házásban lettenek.

K kitsodák azok akiket meg akadályoztattya az időnek fogyatkozása?

²⁰ F Azok kik még el nem érték azt az időt hogy az Egyházi rendben vétethessenek a szabot rend szerént.

K kitsodák azok, akiket meg akadályoztattya a szabadságnak fogyatkozása?

F Azok akik rabok., vagy jobbágyok. vagy azok kik adóságban vannak

K.²⁹⁸ kitsodák azok, akiket meg akadályoztattya. a szentségnek fogyatkozása?

F Azok, kik nintsenek meg keresztelve, kik bigamiában estenek.

³⁰ K Mit értesz ezen a szón bigamia?

²⁹⁷ fel szenteltetések [fel szenteltésekből javítva; utolsó t-s-ből, é-e-ből, se-k-ből javítva sötétebb tintával; a javítások után újra kiírta a k betűt.]

²⁹⁸ K. kitsodák [K-ki-ből javítva.]

F Értem azokat. akik egy néhány szor házasodtanak meg.

K kitsodák azok akiket meg akadályoztattya a jámborságnak fogyatkozása.?

F Azok kik olyan tiszttségekben voltak. a [95a:]⁵ Mellyekben vér ontásokot követtek, ugy mint ahadviselek, kik hartzokon voltak. a birák kik halálra ítélték arabokat.

K kitsodák azok a kiket meg akadályoztattya²⁹⁹ a maga viseléseknek fogyatkozása?¹⁰

F Azok, akiknek nyilván valo penitentziát kellett tartani. azok kik rossz magok viselésekért. rossz hir. névben estenek.

K Mitsoda vétkek azok. a melyek meg akadályoztatják azokat kik³⁰⁰ azokban estenek?¹⁵

F A szán szándékal. valo gyilkosság. akétszer valo meg keresztelkedés. az eretnekségben valo részesülés.

K Mit kell tselekedni az olyannak aki ilyen akadályokban találkozik?

F Az olyan hogy ha nem Egy házi avilági rendben kel²⁰ maradni, ha pedig egy házi. minden egy házi szolgálatot félben kel hagyni.

3 Articulus.

Hogy mitsoda készülettel. és mitsodásnak kel. annak lenni aki az egy házi rendben akar menni, és hogy hivatalosnak kel erre lenni.

K Mind azoknak. kik a felyeb meg mondot akadályok nélkül vannak, leheté az egy házi rendben³⁰¹ meni? [95b:]

F Nem, mert még szükséges azon kívül hogy azokra²⁵

²⁹⁹ aka<ly>dályoztattya [<ly>ből *d* betűt próbált javítani, de inkább törölte és újra írta a *d*-t.]

³⁰⁰ kik <abban> azokban

³⁰¹ rendben [*d*-*b*-ből? javítva.]

a szent szolgálatokra, hajlandok. alkalmasok, és Istentől hivatalosok legyenek.

K. Mitsodásnak kel tehát lenni hogy alkalmas legyen valaki az egy házi szolgálatra?

- ⁵ F 1. szükséges hogy a világtól magát meg vonja. 2. amaga hasznát ne kerese, 3. felebaráttya szerető legyen, 4. az Isten ditsőségét., és felebaráttya üdveségét kerese, 5 tudománya légyen. 6. alkalmas az Anyaszent egy ház szolgálattýára. 7. bátor, és álhatatos legyen. 8. okos, 9 békeséges tüdő, 10 tiszta életü, legyen. 11 szerese amunkát, és atanulást, 12. amagános életet, 13 kerüllye akényeséget. 14. alázatos és intést szerető légyen. 15 az imádást szerese.

K Ezeken kívül kívántatiké még valami apapi renndhez?

- ¹⁵ F Még ezeken kívül szükséges hogy arra Istentől hivatalos légyen.

K Honnét tudgyuk mi azt hogy nem magunknak kel ezt a rendet választanunk hanem Istentől kel arra hivatalosnak lenni.?

- ²⁰ F Azt tudgyuk aszent írásbol, atraditiobol. a³⁰³ [96a:] proféták, akristus. és az Apostolok példájibol. és valame nyi szent püspökök, és szent Egy háziak voltanak azoknak példájokbol.

- K kitsodák azok, akik nem hivatalosok az Istentől az
²⁵ Egy házi renndre.?

- F 1. Az olyanok., a kikben azok akészületek és indulatok nintsenek. a melyekről szollottunk. 2 az olyanok akik ebben adologban tsak a szülejek, és attyok fiai akarattyot követik. 3. az olyanok. kik az egy házi renndre tsak
³⁰ az elömenetelért, és a fösvenységért vágnak, 4 az olyanok kik minden féle uton modon azon vannak, és sürgetik püspökjüket. hogy fel szentellye öket. 5 az olyanok,

s. Hier. epist ad nepotianum. s. Chrys. de sacerdo. s. Greg.³⁰² Nazi. ora. 1.

³⁰² s. Greg. <nazi> Nazi.

³⁰³ a [96a:] A proféták,

akik arendeletlen életből. az egy házi rendben akarnak egy szers mind menni.

Catechis. Conc.
Trid.

K kitsodák³⁰⁴ azok, akik felöl el lehet gondolni hogy az Istentől hivatattak erre a rendre?

F Az olyanok, akik noha érdemesek legyenek is arra³⁰⁵ a rendre. de magoktól semit nem tselekesznek. hanem meg várják hogy a püspökjök sürgesse arra. vagy is leg aláb egy olyan okos és értelmesnek köve[96b:]tik tanátsát. aki mind buzgo, mind pedig tudgya az Anyaszent egy ház szabot rendit. mivel tsak kételkedhetünk¹⁰ abban hogy ha az Isten hivuté ebben a rendben., a midön magunk valasztyuk azt magunknak., akár mely jó légyen is a mi szándékunk.

s. Greg. lib 1.
pastoral.

K Miért lehetne abban kételkedni?

F Mert szent Pál azt mondgya, hogy senki nem veszi¹⁵ magának etisztességet hanem aki hivatatik Istentől valamint Aaron. aképen³⁰⁶ a kristus is nem tulajdonította magának etisztességet hogy fő pap. lenne, hanem azt. az Atya Istentől vette.

15 Hebr. 5. 4.

K Szabadé az Atyáknak. a papi rendre szánni azö²⁰ gyermekeket?

F Igen szent dolog azt kívánni hogy gyermekek az egy házi rendre hivatassanak., és hogy öket ugy is nevellyék hogy arra alkalmasok lehesenek. de el kel kerülni azokot a vétkeket. a melyekben esnek sok Atyák.²⁵

K Melyek azok a vétkek.?

F. 1 Amidön gyermekeknek hajlandóságokot [97a:] eröltetik, 2. midön azt rendelik apapságra amelyikben keveseb elmét tapasztalnak 3 a midön tsak az előmenetelt. és a hasznot tekéntik. 4. amidön tsak azt keresik³⁰ hogy valamelyik gyermekektől meg menekedhesenek. vagy hogy az egy házi jóságot. a familiában meg tartha-

³⁰⁴ kitsodák [d-k-ból javítva.]

³⁰⁵ arra [errebből javítva.]

sák. mint örököst. 5. Mikor a dispensatiohoz folyamodnak. az Anyaszent egy háznak minden szüksége és haszna nélkül., 6. midőn a püspököknél. és a világi hatalmasoknál. sok féle mesterségekel azon vannak hogy gyermekekért. meg szegjék az Anyaszent egy ház törvényit. és a szent Canonokat

K Mik követik rend szerént az ilyen vétkeket.?

F 1.³⁰⁷ Az Isten rend szerént meg nem áldgya az olyanokat. kik ilyen formában mentenek az egy hazi rendben. és gyakorta familiájoknak gyalázattyára. és az Anyaszent egy háznak botrankoztatására léznek. 2. az ilyen vétkekért. az Isten átka szál némelykor a familiákra., és azért meg engedi hogy régi familiák el fodgyanak. 3. ha az atyáknak büntetésit. a más életre halaszttya, 15 azért tselekeszi hogy keményeb legyen büntetések. 4. A szent irásban nagy példákot látunk az. [97b:] olyanokrol akik hivatlan akarnak az egy házi rendben menni, amelyekért rettegjenek az olyan atyák. akik az Isten rendelése ellen akarják abban a szent rendben tenni gyermekeket, nagy példa koré, Dathan. Abiron. Osias király meg belpoklosodék azért. hogy a füstölöre akará tenni kezét., ezek apéldák. az új törvénybéli papságot és szolgolatot is illetik.

Num 16. 4.
Reg. 15.

4 Articulus

A Tonsuráról. az az. ahaja el nyiréséről annak, aki az egy házi rendben vétetik.

K Mitsoda a tonsura.?

25 F Ez olyan Ceremonia,³⁰⁸ a melyel az egy házi rendben vétetvén valaki. azután mind³⁰⁹ egy házi jóságot birhat mind atöbb szent rendeket fel veheti.

³⁰⁶ aképen [n – javítva olvashatatlan betüből.]

³⁰⁷ l. [Beszúrás a szóközbe.]

³⁰⁸ Ceremonia, a⟨melyben⟩ melyel [A javítás a törlés fölé írva.]

³⁰⁹ mind ⟨az⟩ egy házi

K Miért nevezik ezt a Ceremoniát tonsurának?

F Mert nagyobb része ennek a Ceremonianak. a hajnyirésből áll.

K Miből áll tehát az a Ceremonia?

F Három dologból. 1. aki arendben akar menni apüspök eleiben mégyen hoszu köntösben., akarján tartván a superpeliciumot, és a kezében egy gyertyát. 2. annak a püspök a haját meg nyiri kereszt **[98a:]** formára, és az alat akit nyirnek fogadást téssen hogy. egyedül az Istent veszi örökségül magának. 3 apüspök reája adgya azután a super peliciumot. 5

K Miért veszen hoszu ruhát magára az, aki magát tonsuráltatni akarja?

F Mert az, az³¹⁰ egy házi rendnek ruhája, a szent szabot rend szerént. 15

K Miért tart gyertyát akezében.?

F Azért hogy a püspök képében akristusnak ajánlván magát. azál meg mutassa hogy az Isten szolgálattyában ugy akar égni valamint agyerttya.

K Miért nyiri el ahaját apüspök annak. akit az egy házi 20
rendben vészen?

F Meg akarja mutatni néki azal. hogy a világtol tellyeségel el kel magát vonni. és el hagyni mind azt. valami a szükség felet vagon

K Miért mondgya az alat a még nyirik hogy az Istent 25
veszi magának egyedül örökségül?

F Azt fogadgya fel akristusnak és az Anyaszent egy háznak hogy világtol tellyeségel meg válván az egy házi rendben akarja tellyes életét az urnak szolgálattyában szentelni. **[98b:]** 30

K Miért adgya néki apüspök. a superpeliciumot?

F 1 Azért. hogy meg értesse véle ez által, hogy egy házi személy lévén, az egy házi ruhát viselheti, és hogy a

³¹⁰ az <Any> egy házi

fejér³¹¹ ruha ártatlanságot, és tisztaságot jelentvén, tiszta életet is kel néki élni.

K Miért nyirik el az egyházi renden lévők haját.

F Az Anyaszent egy házhoz valo engedelmességért. a ki
5 is azt akarja hogy az egy háziak meg különböztessenek az által avilagiaktol

K A tonsura régi szokásé az Anyaszent egyházban?

F Közönségesen azt tarttyák hogy a hatodik saeculumban kezdődöt.

10

Magyarázat

Az első saeculumokban a³¹² püspökök. és atöb egy házi renden lévők semiben nem különböztetnek meg külső képen a világiaktol. mivel asok féle üldöztetések azt meg nem engedték az egy háziaknak hogy más féle
15 köntösöket viseljenek, valamint hogy még most is anap keleti országokban a missionariusok tsak nem egészen világi köntösben járnak, hanem azt [99a:] láttyuk szent Gergely pápa idejében a hatodik saeculumban hogy az egy háziak már különös köntösököt viseltenek, ami pedig atonsurat illeti. ahetedik, és a nyolczadik saeculumban már közönséges bé vett szokás volt.

K kiknek kel atonsurat meg engedni.?

F Az olyanoknak, akik felöl el lehet hinni. hogy az Isten hitta apapi rendre

25 K Hány esztendő korában lehet valakit tonsuralni?

F A Tridentinumi Concilium meg engedi agyermeket is. tsak tudgyanak már irni, olvasni. meg légyenek bérmálva, és ahitnek fő ágazatit tudgyák

K Mitsoda szándékban kel annak lenni aki atonsurat
30 fel veszi.?

F 1. olyanban hogy az egy házi rendben akar élni, és meg halni. 2. hogy abban az Istennek szenteli magát. minden haszon keresés. és kevélység nélkül. 3. hogy min-

Hom. 4. in Evang

Conc Trid. sess
23. Cap 4.

³¹¹ fejér <j> ruha

³¹² a [Beszúrás.]

denben engedelmeskedni fog apüspökjének. és a szent szabot rendeknek. 4. hogy egész életében az egy házi jeleket fogja viselni. úgy mint a tonsurat. arövid haját. és az egy házi köntöst. 5. hogy a világot meg veti. és a Clericusoknak meg tiltot mulattságokat el kerüli. 6. hogy magát tellyeségel a szent tudományok tanulásában. és az imádságban foglallya, 7. hogy magát meg türköztető. és sanyaru életet fog élni [99b:]

K Mitsoda hasznai vannak atonsuranak?³¹³

F 1 A tonsura azembert az egy házi rendben téstí. 2.¹⁰ az egy házi rendnek privilegiumával élteti. 3. atöb egy házi rendekhez³¹⁴ közelíti, 4. szabadságot ad arra hogy egy házi jországokot birhat.

5 Articulus

A Beneficiumrol. vagy az egy házi jországokrol. és a simoniáról.

K Mitsoda a beneficium?

F Az olyan egy házi titulus, a mely allando, és meg¹⁵ maradando részt ád annak aki azt viseli. hogy birhasa némely részit az egy házi jországoknak., véghez vivén azokat aköteleségeket a melyek ahöz vannak foglalva

Magyarázat.

Az első saeculumokban, nem ilyen formában üsmerték²⁰ abeneficiumokat., mivel az egy házi jországok közösök voltak, apüspökök viseltek azokra gondot, és ök is tartották azokbol az olyanokot a kiket kívántatot, és atöbbit. alamisnára. és a templomokra fordították. de idővel. és lassanként. az egy házi jországokbol részt kezdének²⁵

³¹³ atonsoranak [Elírás.]

³¹⁴ rendekhez [Második e – megkezdett hosszúszerű betűből javítva.]

szabni apüspöknek, részt az egy háziaknak, részt a szegényeknek, részt. a templom ujtására., végtire asok változtatások után aza szokás maradt meg. a melyet mostanában látunk. és ugyan azon mostani szokás szerént is
5 szollunk it az egy házi jóságokrol. [100a:]

K Mitsodásnak kel lenni hogy lehesen beneficiumot birni?

F Tonsuratusnak kel lenni. jó életünek, és jó erkölcsünek, és hogy alkalmas legyen végben vinni. ahivatalokot melyek kivántatnak abeneficiumhoz.

Hogy ha pedig olyan beneficiumot³¹⁵ bir hogy köteles amások lelkére vigyázni. papnak kel lenni. predikálni, gyontatni. aszentségeket ki kel osztogatni. és ezeket jól kel vegben vini.

15 K leheté beneficiumot adni az Attyafiainak³¹⁶ vagy jó akaroinak?

F lehet hogy ha azok arra méltobak másoknál. de hanem méltobak az Istent meg bánttyák, és az Anyaszent egy házat meg botránkoztattyák, igen könnyü ez iránt
20 magának hizelkedni, de jaj annak a ki ebben adologban magának hizelkedik.

K A keresztyéneknek. nem kel tehát tsak könnyen arra ajánlani magokot hogy beneficiumot szerezenek attyokfiainak és jó akaroinak.?

25 F. Nem mert ha olyan keresztyének kik az Istent félik, könnyen arra nem ajánlyák magokot, hogy másoknak egy házi jóságokot szerezenek, 1. hogy ne részesüllyenek azoknak vétkekben kik azokat osztogattyák, és akik kérésekre nem a leg érdemesebbet választották, 2. azért
30 hogy Isten előtt számot ne adgyanak azokért avétkekért a melyekben eshetik az akinek az egy házi jóságot szer-

³¹⁵ beneficiumot [ot – beszúrás a szóközbe, kissé magasabban.]

³¹⁶ Attyafiainak [Első t-f-ből javítva.]

zették, a joszág ki szolgáltatásáért, a mely keresztyénben, élő hitt vagyon, az olyan retteg amidön [100b:] láttya hogy amások vétkiért³¹⁷ is számot kel adni Istennek

I Tim. 5 22.

6 Articulus A simoniáról.

K Mitsoda a simonia?

F A nem más hanem amidön fel tett akarattal akarják⁵ meg venni. vagy el adni a lelki dolgokat., vagy azt ami a lelki dolgokat illeti,

K Hány féle a simonia?

F Három féle, valóságos, Conventionalis. és mentális,

K Mitsoda a valóságos simonia?¹⁰

F Midőn pénzt,³¹⁸ vagy egyéb adnak. vagy vesznek valamely lelki dologért, vagy azért, ami a lelki dolgot illeti.

K Mitsoda a Conventionalis simonia?

F A midőn azon meg alkuszna hogy a földi jókért lelki¹⁵ jókat adgyanak, hogy ha az alkut végben vitték, a valóságos simonia, hogy ha pedig nem, Conventionalis.

K Mitsoda a mentális simonia?

F A midőn fogadás. vagy alku nélkül, olyan szándékal adnak valamely lelki dolgot hogy azért testi hasznot²⁰ vegyenek, vagy hogy olyan szándékal. adnak valamely földi jót. hogy azért lelki jót vehesenek.

Példának okáért én másnak egy házi joszágot adok de azért, mert remélem hogy azért ajándékot veszek, más képen nem adnék, valamely hasznos szolgáltatást teszek,²⁵ [101a:] ajándékot is adok, de olyan végre, hogy én azért magamnak, vagy atyám fiának egy házi joszágot nyerhe-

³¹⁷ vétkiért [i-é-ből javítva.]

³¹⁸ pénzt, [Az n fölött áthúzott vessző van.]

sek. én semi ígértem. se alkut³¹⁹ nem tettem, az én szándékom csak a, hogy a lelki jóért, földi jót szerezhsek, vagy a földi jóért, lelki jót, mind azon által. szivemben és elmémben simoniát tselekedtem.

5 K Simoniaé valamiben szolgálni az olyannak a ki beneficiumot adhat. vagy szerezhet?

F Simonia, hogy ha a szolgálatban³²⁰ a beneficiumot tekintik, ha a szolgálat nem a bñeficiumért vagyon. akkor nem simonia

10 K Honnét jö ez a szó simonia?

Act. 8. 19.

F Simon magustol. a ki pénzt akart adni hogy ő is tsudákat tehesen.

K Honnét tudgyuk mi azt, hogy a simonia tilalmas?

F Az okoság meg tanyithat arra. hogy nem szabad se
15 el adni, se meg venni a lelki dolgot, de ezen kívül mind akristus, mind az Anyaszent egy ház ezt tilalmazza. *Adgyátok ingyen.* mondgya akristus. *a mit ingyen vettetek.*

Matth. 10. 8.

K Mitsoda büntetéssel büntetik meg a simoniát?

F 1 Hogy ha a simonia nyilván valo., az exCommuni-
20 catio a pápát illeti, hogy ha titkos. apüspököt. 2. apapi joszágot tölle el veszik. 3. semmi papi joszágot többé³²¹ **[101b:]** nem birhat, gyalázatban esik. és arégi szabot rend szerént a papi hivataltol el tiltathatik,

Conc. Calcedo.
Cap 2. extra de
sim.

7 Articulus

A Beneficiariusok köteleségiröl

K Mitsoda aköteleségek azoknak, akik egy házi joszá-
25 gokot birnak?

F 1. Hogy nagy hüségel vigyék³²² végben. azokat

³¹⁹ alkut [t-l-ből? javítva.]

³²⁰ szolgálatban [lat szótag javítva; l-t-ből, a – megkezdett b-ből? javítva.] a <f> beneficiumot

³²¹ többé <n>[101b:] nem

³²² vigyék <b> végben.

ahivatalokat melyek azon egyházi jóságokat illetik. 2 igen vigyáznak arra, hogy a jóság elne romollyék, és annak³²³ levelei elne veszenek., 3. hogy annak jövedelmét szentül költtsék el. 4. hogy az Isteni szolgálatot szorgalmatosan. és buzgósággal vigyék végben. 5

K Mire kel fordítani abeneficiariusoknak az egy házi jóságot?

F Az egész jóságban lévő meg romlot épületeket meg kel ujitani. 2. A jóságban lévő templomokban az oltári ruhakra és eszközökre gondgya légyen. hogy az Isteni 10 szolgálat tisztességel menyen végben 3. tarttson anyi számu papokat. és egyházi renden lévőket. amenyi kívántatik az egy házi jóságnak fundatiojához. 4. minek utánna mindeneket ki fizetet volna, ajövedelemből³²⁴ tsak anyit tarttson meg. a menyi szükséges hogy magát betsületesen 15 tarthasa., 5. minek utánna ki vette volna [102a]: amaga szükségire valot., a mi meg marad adgya aszegényeknek.

K Mitsoda szegényeknek kel adni. minek utánna ki vette volna a maga szükségire valot?

F Fő képen az olyan szegényeknek kel adni. akik az 20 egy házi jóságához valok, a kik ót lakosok, az okoság hozza magával. hogy az olyanokat kik a jóságokat az³²⁵ Anyaszent egy háznak adták kik annak tizedet fizetnek és annak szolgálnak, inkább kel segiteni mint sem az idegeneket., a felebaráti szeretet is azt hozza magával., 25 mindenik egy haznak vannak olyan szegényei akiket tartani kel.

K A ki egy házi jóságot bir. adhaté az attyafiainak a jövedelemből.

F Hogy ha az attyafiai szegények. nem tsak adhat. de 30 kel is azokat segiteni. ugy mint szegényeket., de azért

³²³ añak [A rövidítésjelet és *ak*-ot utólag írta *an* mellé, a sorvégen.]

³²⁴ ajovedelemből [Ékezethiba.]

³²⁵ az <egy> Anyaszent egy háznak

adni hogy meg gazdagullyanak, hogy kényesebben. és nagyob uraságban élyenek, avétek volna, amelyet az egész Conciliumok, és a szent Atyák kárhoztattják.

8. Articulus.

Az Egy házi also rendekről

K Melyek az egy házi also rendek?

⁵ F Négyet számlálnak. ugy mint akapus, azolvaso, az exorcista. és az Acolystha

K Miért nevezik ezeket also rendeknek.? [102b:]

F Hogy meg különböztessenek³²⁶ afő szent renden lévőktől, akik az oltárhoz közeleb valok, és akik tellyesé-
¹⁰gel. az Anyaszent egy háznak szenteltettek..

K Mitsoda akapusnak hivatalya.?

F 1. Hogy a templom kapuját meg nyissa. és bé zárja, 2 hogy a hitetleneket. eretnekeket, és az ExCommunica-
tusokat a templomban ne botsása. 3. hogy meg ne enged-
¹⁵gye hogy mások bé menyenek a sanctuariumban hanem tsak azok. akiknek illik oda bé menni., 4 meg ne enged-
gye atemplomban atiszteletlen dolgokat a hejában valo beszélgetést, 5 a templomban lévő eszközököt, az oltár-
hoz valo ruhákat, és atemplomot tisztán tarttza, 6. a
²⁰szabot időben harangozon

K Mitsoda az olvasonak hivatalya?

F 1. Hogy énekelye. vagy fel szoval olvassa az Episto-
lákot, és a szent Atyák irásit,

2. A régi időkben a midön apap magyarázta anépnek
²⁵a szent irást, az olvaso fent szoval olvasta el averseket.
a melyeket magyarázot, tudni illik, az olvaso el olvasot
egy részt, a pap azt utánna magyarázta, midön pedig a
püspök magyarázta az Évagyéliumot, akor a Diaconus
olvasta el a mit meg kellett magyarázni.

³²⁶ meg különböztessenek [Ékezethiba.]

K Mitsoda az Exorcistának hivatallya.? [103a:]

F. 1. Régenten az ördögöket ők üzték. ki akikben voltak, de már mostanában ezt a hivatalt. apapok viszik végben. 2. a szentelt vízhez való sót. és vizet. néki kel el készíteni. 3 a midön apüspök, vagy egy pap exorcizálni 5 akar valamely ördögöst., néki kel elő készíteni mind azt valami ahoz kívántatik.

K Mitsoda az Acolythának hivatallya?

F. 1 A gyertyákat ő gyujtja meg, 2. a nagy Miskor, aprocessiokor. a gyertyát ő viszi. 3. a füstölöt, és atemjént ő hordozza, 4. atüzet, és atemjént ő készitti el.,³²⁷ 5. 10 A szent áldozathoz való bort és vizet el készitti. és azokat a sub Diáconus kezében adgya a miskor. 6. A szent áldozatkor a Diaconusok. és apap mellet vagon.

K Nagyra kellé betsülení mind ezeket a hivatalokot? 15

F Mind avalami azembert akristushoz közelíti, és részesé teszi a szenttséges titkokban. a mind nagy, és méltó atiszteletre. arégi időkben nagy jutalomnak tartották ha bé vették az olyanokot, kik apogányok előtt vallást tettek ahitről., ha tsak aleg aláb valo rendben is, ezt láttyuk a 20 szent Cypriánus 33. és 34 leveleiből melyeket irt a maga népének ket olvasonak ordinatioirol. akik az üldözéskor vallást tettek ahitről. [103b: üres; 104a:]

9 Articulus.

Az Egy házi fő rendekről

K Melyek az Egy házi fő rendek.?

F A sub Diaconuság, a Diaconuság és a papság. 25

K Miért nevezettnek ezek a rendek fő rendeknek?

F 1. Azért, mert akik azokat fel veszik, az Istennek. és az Anyaszent egy háznak vannak fel szenteltetve. meg változhatatlan képen. és az Anyaszent egy ház töllök,

³²⁷ készitti el., <a> 5. A szent

szüntelen valo tiszta életet kíván. 2. mert ezek az oltár mellet szolgálnak. és nagyobb hatalmok vagyon, mint az aláb valo egy házi szolgáltnak.

K Meg volté mindenkor tiltva a subdiaconusoknak.

⁵ Diaconusoknak, és a papoknak aházáság?

F Igen is. mivel soha nem volt szabad a püspököknek papoknak, Diaconusoknak. subdiaconusoknak. felszentelések után meg házasodniok. mindenkoron e volt. a Görög, és a Deák Anyaszent egy háznak szokása.

Can. 27. Aposto justini Impe. lib 45. Cap de Episcopis. et Clericis. Conc in Trullo. Can 6.

¹⁰ K Nem látunké sok házás papokat Diaconusokat a görög Anyaszent egy házban.?

F Igen is. de fel szentelések előtt házasodtanak meg.

K szabadé tehát egy házás embert sub diaconusnak Diaconusnak, papnak., vagy püspöknek fel szentelni?

¹⁵ F A Deák Anyaszent egy házban nem szabad., hogy ha [104b:] tsak aféríu, és az aszony azt fel nem fogadják. hogy holtig különösön fognak élni egymástol. a fel szentelés után, hasonló szokást tartanak agörög³²⁸ püspökök iránt, de a több egy házi renden lévöket agörög

²⁰ Anyaszent egy házban fel szentelik házaskorokban, nem kötelezván öket arra hogy el vályanak feleségektöl.

K Honét vagyon ez a két féle szokás?

F Onnét vagyon hogy a Deák Anyaszent egy ház meg tartotta azt a régi szokást, mely az előtt agörögöknél is

²⁵ meg volt. de idővel ök azt el hagyták, és uj szokást vettek bé.

Conc Nicae. can 2. conc. Ancir. can 9. s. Ambr. lib 1 de offic. s. Hier lib contr jovinianum

K Mioltatol fogvást engedte meg a görög Anyaszent egyház a házáságot a papoknak.?

F A hatodik saeculumnak avégin apüspökök Constan-

³²⁸ agörög [Szövégi g-k-ból javítva.]

tinapolyban gyűlvén. acsászár palotájában. arol törvényt tsináltak

Conc in Trullo
Can 6.

K A Romai Anyaszent egy ház nem allaé ellene annak agyülésnek.?

F Eleinte mindgyárt ellene álla, de azután látván hogy az a szokás nem tekintené ahitet. abékeségnek kedviért el szenvedé.

Conc. later. sub Innocentio III. Can. ut Clericorum mores.

K Miért parantsolya az Anyaszent egy ház hogy az egy házi renden lévők meg ne házasodgyanak.?

F Azért. hogy a világi dolgoktól. bajoktól. gondoktól. melyek követik aházáságot. mentek legyenek, és hogy szabadosan járhasanak az Isteni és a felebarati szolgálatban. [105a:] tiszták lévén. testben. és lélekben. jobban vihesék végben az óltári szolgálatot

1 Cor 7. 32. 33.
34

10³²⁹ Articulus

A sub Diaconusnak. Diaconusnak. papoknak. és püspököknek hivatalyiról.

K Mellyek a sub Diaconus hivatalyi?

15

F 1. Hogy az Isteni szolgálatkor segittsen a Diaconusnak, 2. a nagy misekor az Epistolat énekelye. 3. a nagy misekor vizet tölttsön a kehelyben, 4. gondgya légyen a ruhákra, melyek szükségesek a szent áldozathoz 5 a Corporalet. és a purificatoriumot meg mosa. 6. az Evengyeliomos könyvet tarttsa a Diaconusnak. és azt a papnak vigye³³⁰ meg tsokolni. 7 az ajánlot ajándékokot a nép kezéből el vegye.

20 pontificale
Missale.

K Mitsoda jó erkölcsöt kel birni a sub Diaconusnak.?

³²⁹ <8> 10

³³⁰ vigye <g> meg tsokolni. [A törlés helyén tintafolt van.]

F. 1 A tisztaságot 2 atanulásnak szeretetit. 3. az Isten hazához való nagy buzgoságot. 4. az imadságot., 5. apenitentzia tartást, 6 az Anyaszent egyházhoz való szeretetet. 7. az alázatoságot, 8.³³¹ a püspökjéhez való engedelmeseget. apapokhoz. és Diaconusokhoz való tiszteletet

K Mellyek a Diaconusnak hivatallyi?

F 1 Hogy az oltar előtt szolgáljon. apapnak kezé-
[105b:]ben adgya mind azt, ami a szent áldozathoz szükséges noha ő nem szentel. de apapal együt ajánlya aszent áldozatot. anépnek nevében, 2 az Evangyéliumot énekelje, 3 oktason., és predikályon ha arra szabadságot ad apüspök, 4. Ceremoniával kereszteltyen szükségben. 5 hogy anépnek hirt adgyon atemplomban amidön le kellesek térdepelni, az Isteni szolgálat után anépnek tudtára¹⁵ adgya, hogy ki ki el mehet. 6 A templomban mindenre vigyázon: régenten adiaconusok viseltek gondot az egy házi jóságokra apüspök parantsolattya alat. ök is osztogatták az alamisnát.

K Mitsoda jó erkölcsök szükségesek a Diaconusoknak?²⁰

F szent pál hasonló jó erkölcsöt kíván tollök valamint apüspököktől., ugy mint atisztaságot. egyeneséget., ne legyenek magok hasznok keresök, tellyesek legyenek hitel. szeretettel. okoságal. buzgoságal. alázatoságal. tudományal, szegényekhez való buzgo szeretettel., egy soval tellyesek legyenek szent Lélekel. valamint az első hét Diáconusok

K Melyek a papnak hivatallyai?

F Hogy a szent Mise áldozattyát ajánlya. 2. hogy a szentségeket ki szolgáltasa, a bérmlás, és apapi renden³³² kívül, 3 az Isten beszédit hirdese., 4. a lelkeket [106a:] vezese, 5 anépet meg áldgya, és érette imádkozék

K Mitsoda jó erkölcsök szükségesek apapnak?

³³¹ 8. [Beszúrás.]

³³² renden<deken>kívül, [Törlés a sor elején.]

F Minden féle jó erkölcsnek kel benne lenni, mivel a pap az Isten embere., egy papnak minden tselekedetének, oktatás helyet kel leni., szükséges is hogy tellyes légyen Isteni szeretettel., az Isteni szeretet pedig magában foglal. minden féle jó erkölcsöt.

5

K Melyek apüspöknek hivatalljai?

F *A szent Lélek őket vigyázoká tette. az Isten Anyaszent egy házának legeltetésére, melyet tulajdon vérével kereset.* mondgya szent pál. apüspökök az Apostolok helyeit tarttyák., őket is illeti, az Anyaszent egy háznak igazgatása. és annak nagyobra valo ki terjesztése.

Act. 20 28.

10

K Mitsoda jó erkölcsök szükségesek apüspököknek.?

F A püspökség leg nagyob tekkélleteségü. rend lévén szükséges tehát egy püspöknek minden féle jó erkölcsöt birni, nagy tekkélleteséggel., de mindenek felet. az Isteni szeretettel. okosággal. tudományal. bátorsággal, álhatatósággal. buzgosággal vigyázással, és nagy alázatosággal bővölködgyék.

15

A ki apasztoroknak jó erkölcsöiről³³³ bővebben akar tudni. szükséges hogy olvassa a Nazianzeus szent Gergely 1 discursusát, sz. Chrysostomusnak apapsággal való könyveit. szent Hieronimusnak nepotianusnak irt levelet, de mindenek felet a szent pál Timotheusnak. és Titusnak irt leveleit. de hogy még jobban mondgyam. az egész új testamentumot. **[106b:]**

25

³³³ erkölcsöiről <akar>bővebben akar

11 Articulus³³⁴

Magyarázattya. a Ceremoniáknak a melyekel. fel
szentelik apüspököt.

K A választot püspököt, miért kel három püspöknek
fel szentelni?

1 Tim. 4. 15

F Ez a szokás még Apostoli traditio, és az Anyaszent
egy ház, ezt mindenkor követte

5 Magyarázat

A Nicaei Concilium Can.4. azt hagyta, hogy a püspököt, leg aláb az egész tartományban lévő püspökök szenteltyék fel. *Episcopum Convenit maxime quidem ab omnibus qui sunt in provincia ordinari.* ennek a szent gyűlésnek¹⁰ hagyásából úgy tettezik mint ha azt kívánná az Anyaszent egy ház hogy az egész világon lévő püspökök jelen lennének egy püspöknek fel szentelésin, és mindnyájan tehetnék kezeket az új püspökre, hogy ha a meg lehetne, apüspökségnek egyeségiért, de mint hogy a nem lehet, se nem szükséges, hogy mindnyájan jelen legyenek, atartománybéli püspökök jelentik az egész Apostoli gyűlekezetet., de mint hogy azis nehéz dolog. hogy az egész tartományban lévő püspökök mindnyájan jelen lehessenek a szentelésen. a szent Nicaei gyűlés azt hagyta, hogy²⁰ leg aláb három háromnak jelen kel leni, ugyan ezis az Apostoli traditio. de azt hagyta, hogy a mely tartománybéli püspökök jelen **[107a:]** nem lehetnek, azok írásban fel tegyék hogy jóvá hagyják a fel szentelést.

K Miért mondgya egyik apüspökök közül a főveb²⁵ Consecratornak, hogy az Anyaszent egy ház azt kívánja. hogy a mely papot néked bé mutatok püspöknek szenteltesék

F Meg akarja az által mutatni hogy a püspököt tsak valamely Anyaszent egyháznak szükségére szentelik fel.

³³⁴ Articulus [l-s-ből javítva.]

K A főveb Consecrator miért olvastattya el a bulat minek előtte a fel szenteléshez kezdgyen?

F Mert a mostani törvénye szerént az Anyaszent egy háznak., a deák Anyaszent egy házban apüspököket fel nem szentelhetik apápa engedelme nélkül, és hogy ha fel szentelésekre valo szükséges bulát nem nyernek ⁵

K Az uj püspök miért teszi le ahitet a Consecrator kezeiben?

F Meg akarja azal mutatni hogy holtig egyeségben akar lenni a szent székel. és hogy apápához, és az utánna ¹⁰ valoihoz tisztelettel léssen.

K Miért tudakozodik apüspök a ki Consecral az új pöspöktöl³³⁵ a maga hitéről, szokásiról. és más egyebekről a melyeket meg lehet látni a romai pontificaléban?

F Mert az Anyaszent egy ház azt akarja hogy olyan ¹⁵ püspököket tegyenek, kik ahitet meg tarttsák. kik a szent szabot [107b:] rendet hiven kövesék

K Miért adgya eleiben a Consecrator az uj püspöknek, ³³⁶ a püspökök köteleségeit.?

F Azért hogy azok aköteleségek. fel szenteltetésekör³³⁷ adatván eleiben. azokat holtig nagyob köteleségel vigye végben. ²⁰

K Miért mondgyák el a minden szentek litániáját minek előtte a fel szenteléshez kezdgyenek.?

F Azért hogy a Menyei Anyaszent egy ház a földön ²⁵ lévő Anyaszent egy házal. az Istentől bőséges kegyelmet kérjen az uj püspökre, az Anyaszent egy ház annál nagyobat nem kérhet, mivel egy jó püspök, mitsoda jót nem tselekedhetik az Anyaszent egyházban, ellenben pedig egy rosz püspök, mitsoda roszat nem okozhat. ³⁰

³³⁵ pöspöktöl [Leggyakrabban ü-vel írja; így ritkán fordul elő. L. az alábbi jegyz.]

³³⁶ püspöknek, [ü-ö-ből javítva.]

³³⁷ szenteltetésekör [Utolsó t-s-ből javítva.]

K A három fel szentelő püspökök miért tészik az Evagyéliumot az uj püspöknek fejére. és³³⁸ vállára?

F Meg akarják véle értetni hogy a fel szentelésel. az Évagyéliumnak terhét adgyák reája, a melyet holtig⁵ örömel kel viselni.

K A szentelő püspökök miért tészik kezeket a püspök fejére akit szentelnek.?

F Eza Ceremonia az imádságal együt amelyet mondanak. leg szükségeseb dolog a püspökök fel szenteltetések[108a:]hez, a mint eki tettzik aszent Irásbol. és atradiotiobol.

2 Tim 1. 6. s. Aug
lib 5 contr. donat

K Miért kenik meg a szent olajal az uj pöspöknek³³⁹ a fejét.

F Azért, hogy azon külső kenetel az Istent kérjük, hogy¹⁵ a belső kenet. az az, a szent Léleknek kegyelme. le szálllyon és bé töltse az uj püspököt. apontificaléban lévő imádságbol meg lehet látni az okát ennek³⁴⁰ a Ceremonianak, a mely Isteni imádság. és mind a szent irásbol valo.

²⁰ K A püspök miért keni meg akét első ujjait és kezeit az uj püspöknek?

F Hogy azon külső kenetel. az Istent kérje hogy abelső kenet, az az. a szent Léleknek kegyelme. foganatosá tegye azokat akezeket, és azoknak eröt adgyon azáldás-²⁵ra, és meg szentelésre., mind azokra a mikhez érr a püspöki szolgálattyában.

K A Consecrator miért adgya az uj püspöknek. a püspöki páltzát kezében?

F Hogy azal apüspöki³⁴¹ hatalomban tegye

³⁰ K Miért ad néki egy gyürüt

³³⁸ és [Beszúrás.]

³³⁹ pöspöknek [Ékezethiba; l. a 335. sz. jegyz.]

³⁴⁰ ennek <a> a [Tollhiba.]

³⁴¹ apüspöki [Ékezethiba.]

F Meg akarja néki mutatni, hogy az Anyaszent egy házal, mint egy házassági szövetség tett.

K Miért adgya az Evangyéliumos könyvet kezében?

F Meg akarja néki azal mutatni, hogy az ő legg szorosab kötelesege a lészen hogy az Evangyeliomot hirdese a 5 *
népnek, aki az ő gondviselése alá lészen bizatva [108b:]

Matth. 28. 19. Act 6. 4. 1 Cor 1. 17. Conc Trid. sess 5. cap 2. de reformatione.

K Miért tarttyák az Evangyéliumos könyvet nyitva a vállán mind addig még kezében nem adgyák?

F Meg akarják véle értetni hogy egy püspöknek tellyesnek kel lenni az Evangyéliumal. minek előtte azt 10
másoknak hirdese, és hogy másokat tanithason. akristus terhének viselésére, azt magának kel elsőben viselni.

K Az uj püspök miért mondgya a Misét együt. apüspökkel, ki ötet fel szentelte.?

F Ez olyan Ceremonia, a mely az égész Anyaszent 15
egyházban meg volt mindenkor., hogy meg mutasák az által, apüspökségnek, és az áldzatnak³⁴² egyes voltát; agörög Anyaszent egy házban az új püspök Comunal elsőben. öis Communicáltattya apüspököt aki fel szentelte. 20

K³⁴³ Misének avégin miért teszik az uj püspöknek a fejében a püspöki süveget?

F Mert az asüveg³⁴⁴ apüspökök fejének ékesége, az olyan mint egy sisak. a melyet azért adgya nekik az Anyaszent egy ház, hogy rettentőbbek legyenek. az üdvességnek ellenségi előtt, mondgya a pontificale. 25

K A püspök a ki Consecral. miért ad kesztyüt³⁴⁵ az uj püspöknek.?

³⁴² áldzatnak [Első *a* javítva *z*-ből? Másutt általában *áldozat* alakot ír.]

³⁴³ K<M><M> Misének [A második törlésben az *M* utolsó vonala hiányzik].

³⁴⁴ asüveg [*e*-*é*-ből javítva az ékezet áthúzásával.]

³⁴⁵ kesztyüt [Szóvégi *t-k*-ből javítva.]

F ugy lehet a kesztyüt tekéteni apüspök kezein. mint akristus tisztaságának és ártatlanságának képit. amelyeket magára kel venni apüspöknek. hogy az Isten előtt. kedvesek, és a népnek hasznosok lehesenek az áldozatok, és az imádságok melyeket ajánlani fóg. [109a:]

K A fel szentelés után miért enekelik ate Deum laudamust?

F Azért hogy hálákot adgyanak az Istennek kegyelmiért melyet tett az Anyaszent egy házal., uj püspököt¹⁰ adván néki, a ki ötet vezérellye.

K Miért ültetik aszékben az uj püspököt?

F Hogy püspöki³⁴⁶ székit magának el foglallye

K A két assistens püspök. miért hordozák el az uj püspököt azutan mindenüt atemplomban?

¹⁵ F Hogy a nép ötet vigasztalással láthasa, és áldását vehese.

K A Tedeum laudamusnak³⁴⁷ avégin az uj püspök miért ád Ceremoniaval benedictiot?

F Ez olyan tisztelet, a melyet néki meg adgyák apüspökök. és azon is kezdi el apüspöki hivatallyának hatalmát amelyet vett.

K Az uj püspök miért mondgya három szor meg hajtván³⁴⁸ atérdit apüspöknek aki ötet fel szentelte. *Ad multos annos* sok esztendökig?

²⁵ F Ez olyan köszönet. a melyel³⁴⁹ köszönti a fel szentelőjét, hoszu életet kívánván néki. az Anyaszent egy ház jóvára

K Mit kel tselekedni azoknak kik jelen vanak ezen a Ceremonián?

³⁰ F Buzgoságal kel azoknak imádkozni azuj püspökért. és a szent léleknek kegyelmét kel reája kéрни. [109b:]

³⁴⁶ püspöki [Ékezethiba.]

³⁴⁷ laudamunak

³⁴⁸ meg hajtván <magát> atérdit

³⁴⁹ a melyel [el – beszúrás a szóközbe:] köszönti [köszöniből javítva: az i betűt t-re javította és újra leírta az i-t;] a fel szentelőjét, <ek> [szóvégi t-n-ből javítva; a mely köszöni a fel szentelőjének volt.]

12 Articulus.

Hogy mivel tartoznak ahivek apüspököknek, papoknak,
és atöbb Egy hazi renden levöknek.

K Mivel tartoznak a hivek apüspököknek?

luk 10. 16.
1 Thessa. 5. 12.
Hebr. 13. 17.

F Tartoznak nékik, tisztelettel. szeretettel., parantsolattyyokhoz valo engedelmeségel. és érettek valo imádságal.

K Mikoron tartoznak főképen érettek imádkozni? 5

F 1.³⁵⁰ Midön papokot szentelnek, hogy olyanokot szentelhesenek, akiket az Isten választotta arra, 2. midön valamely nagy dologhoz fognak, 3 midön jó tselekedete-kért valamely üldözést szenvednek, 4. midön valamely veszedelemben vannak, 5 midön az egy házi, vagy az ország gyűlésiben vannak, 6. midön betegségben vannak, egy szóval a népnek. mindenben kel vigyázni a püspökjére, és részt venni mind abban ami őket tekénti. 10

K Mit kel tselekedni anépnek, midön apüspökje meg hal.? 15

F Imádkozni kel érette, kérni kel az Istent hogy adgyon néki kedve szerént valo pásztort., és meg nem kel szünni az imádságtol. valamég uj püspökje nem lészen

K Nem kellé hasonlo képen tselekedni a pápa halálakor? 20

F Igen is mivel az, az egész Anyaszent egy házat tekénti

K leheté vizsgálodni, zugolodni apüspök ellen?

F Nem. mert a nagy vétek. és az Isten keményen

[110a:] meg bünteti az olyan vétket

K Mitsoda rosz követi rend szerént ezt avetket?

25 Exod. 12. 28.
Eccli 18. 13.

F A bal itélet, aleg jöbb, és szentebb parantsolatának, meg vetése, az igazságnak meg utálása, az üldözések, és a ragalmazások.

K Míképen bünteti meg az Isten ezeket avétkeket?

Exod 12. 18.
num 12. 10.

F Némelykor irtoztato büntetésekkel., amelyekről pél- 30

³⁵⁰ 1. [Beszúrás a szóközbe.]

dát látunk aszent írásban, de a leg nagyobb büntetése ahogy, ajó püspököket, és pasztorokat magához veszi, és meg engedi hogy helyettek más roszak legyenek.

K Mit kel anépnek tselekedni ha oly nyomorúságban⁵ esik hogy a pásztora nem az Isten kedve szerént valo, és a ki nem épületre. hanem rontásra valo,?

F Mint hogy az, az Isten haragjától vagyon., azon kellene igyekezni hogy imádságával, és penitentzia tartásával: az Isten haragját meg enyhítettse. tsendeségben kel¹⁰ olyankor suhajtozni, el kel fedezni amenyiben lehet az ur kenetettyének³⁵¹ fogyatkozásit. és tartani kel attól az átoktól. a melyben esék hárm. egyik a Noé fia.

K Mivel tartoznak a hivek atöb pasztoroknak.?

F Mind azokal valamelyekel tartoznak apüspököknek,¹⁵ hanem azt kel még azokhoz tenni, hogy tartoznak nékik még a dézmát is meg adni.

K Mivel tartoznak ahivek az olyan papoknak kik nem azö pasztorok. és atöbb egy házi renden lévöknek? **[110b:]**

²⁰ F. Tartoznak nékik tisztelettel. betsülettel. mint a krisztus egy házi szolgainak, ne kíványanak töllök olyan állapotot mely ellenkeznek az egy házi törvényel., és a tiszteségel. se olyan hivatalban ne tegyék. mely meg kissebite né rendeket, ámbár azt magok kívánnák is. nem hogy ki nyilatkozatná. fogyatkozásokat. de söt még azokat³⁵² el kel fedezniek, és érettek imádkozni kel.

³⁵¹ kenetettyének [A. m. fölkentjének]

³⁵² azokat el kel [Második o-e-ből javítva.]

13 Articulus
A szerzetesek rendéről

K Tsak az urnak szolgálai vannaké az Istennek el szenteltetve. arendek által?

F A keresztyének mindnyájan elszenteltetve az Istennek akereszttség által. de azon kívül, még két féle személyek vannak különösön szenteltetve az Istennek, ugy⁵ mint az egy házi renden valok, és a szerzetes személyek,

K szent állapoté aszerzeteseknek rendi?

F. Igen is szent. és tsudálatra méltó, mivel az olyan rend, a melyben ellen mondanak minden féle jószág bírásának, minden féle világi gyönyörűségeknek, amaga saját¹⁰ akarattyának, és szabadságának, ugy hogy tsak egyedül az Isten szolgálattyában. és amásokhoz valo engedelmeségben töltse egész életét.

K Míképen mondanak ellene mind ezeknek a szerzetesi rendben?¹⁵

F A három féle fogadás tételel. atisztaság. ellene [111a:] mondanak minden féle világi gyönyörűségnek, aszegénységel ellene mondanak minden féle földi joknak, és az engedelmeséggel. ellene mondanak a saját akarattal, és szabadságnak, az első fogadás meg zaboláza.²⁰ atesti kívánságot. a második. szemnek bujálkodását., és a harmadika, az életnek kevélységét. ugyan ettől a háromtól is erednek minden féle vétkek.

K Mitsoda időben kezdődöt az Anyaszent egyházban szerzetesi rend?²⁵

F Eről némely resziben, ajerusálemi első hivek között szép példát látunk, mivel közöttök, minden jószág közös volt, de a szerzetesi rend. amint most szoktuk hini, tsak a negyedik saeculumnak a kezdetin kezdődék. egyiptumban, szent Antal alatt, szent Benedeket ki az ötödik saeculumban élt. ugy tekintik mint a nap nyugoti szerzetesek Attyát. noha a nagy szent Gergely. aki az ő életét írta,

s. Athan. in vita
st Ant.³⁰

azt tarttya hogy nap nyugoton ő előtte is voltanak szerzetesek.

K Sokan valának olyanok. akik arra a szent társaságra adták magokat?

⁵ F Valának olyan superiorok, akik kezek alatt egyszerűsmind három ezer szerzetesek valának.

K Mitsoda életet éltenek azok a szent remeték?

F Tsudálatos életet éltenek. inkább Angyalit³⁵³ mint sem embe[111b:]rit, erőből böven szól szent Chrysostomus, ha azt meg olvasnák azok akik oly könnyen beszélnek a szerzetesi rend ellen. gondolom hogy azután nagyobb tisztelettel lennének ahoz a szent társasághoz.

K Mitsoda okból kel a szerzetesi rendben menni.?

F 1 Hogy el kerülhesék. a világnak meg romlottságát,
¹⁵ 2. hogy a vétkekért, penitentiát tarthasanak., 3. hogy csak egyedül az Isten szolgálattjára szentelhesék magokat.

K Hát ha valamely más okból lenne valaki szerzetes. mi következne aból?

²⁰ F Az igen nagy véték volna, az Istennek átkát is várhatná magára

K Melyek azok arosz szándékok a melyeket el kel kerülni midön a szerzetes rendben akar menni valaki.?

F 1. szerzetesé azért lenni hogy azután könnyeb életet
²⁵ élhesen, 2. hogy az olyan Atyának, vagy Anyának keze alól magát el vonhasa. aki ötet sanyargattya, 3. hogy valamely superiorásra mehesen. vagy valamely beneficiumot nyerhesen. 4, hogy valamely olyan dolgot el kerülhesen. amelyért rosszul lenne állapottya. 5. hirtelenségből, és maga meg gondolatlanul., egy szóval. hogy ha
³⁰ más okból, mint sem amint ide fellyeb meg mondtuk hogy ha pedig olyan szerzeteseket látunk akik nem szerzetesi életet élnek, attól vagyon, hogy nem tiszta szándékkal adták magokat a szerzetesi rendre. [112a:]

³⁵³ Angyalit [Kereszttel jelölt beírás az utolsó sor alatt, lap alján.]

K Miképen lehesen³⁵⁴ magát meg szentelni valakinek a szerzetesi rendben?

F Nagy szorgalmatoságal. kövesse a szabot rendet alázatoságal kerese mindenkor az utolso helyt, kerüllye a menyiben lehet a superiorságot, fel vegye mind azon⁵ által ha azá teszik, a maga saját akarattyát letegye., semmin meg ne ütközék, mindeneket betsülyön és tiszteljen, másokal a klastromon kívül szükség nélkül semi szövettséget ne tarttson. keveset beszéljen, mindenkor foglalatos legyen. mindenkor kész legyen az engedelme-¹⁰ségre., és a mások szolgálattyára,

K Mitől vagyon hogy mindenik szerzetes Congregatio-
nak külömb külömb féle köntösök vagyon. meg külömb-
böztetvén egyik rend magát a másikától. a köntösének
színével. vagy formájával?¹⁵

F Azt ne tsudállyuk hogy mindenik szerzetben. a szer-
zetesek egy féle ruhát viselleyenek. azt láttyuk hogy sok
helyeken a magistrátusoknak egy féle köntösök vagyon.
ugy hasonlo képen ahadi embereknek is. mindenik ezer-
ben a mi pedig a sok féle szint, vagy formát illeti, attol²⁰
vayon, hogy mindenik társaság. olyan köntöst vett ma-
gának, a mitsodást viseltek abban azidőben, azon or-
szágban a melyben kezdődöt a Congregatio, idővel pe-
diglen a világiak meg változtatták. köntösöket, a szerze-
tesek őket nem követvén, idővel az ő köntösök tsufosnak²⁵
tettzet. mitso-[112b:]da külömbözés vagyon alengyel. és
a magyar köntös közöt, de az országbol ne menyünk ki.
tsak azt nézük meg hogy ennek elötte. két száz esztendő-
vel. a magyarok mitsoda formájú köntöst viseltenek és
mostanában. mitsoda külömbözöt viselnek, nem tsak³⁰
avilágiak, de még az egy házi renden lévőök is, a régi képek
meg mutattyák.

A mely scapularist viselnek tsak nem mind azok a kik
a szent Benedek rendit követik. és még mas Congregatio

³⁵⁴ lehesen [s-t-ből javítva.]

is, arégenten olyan köntös volt. amelyet tsak akkor vették fel. amidön adologra mentenek., azért hogy a más ruhát meg kiméllýék véle, valamint mostanában is a mester emberek elő ruhát kötnek elejekben., szent Benedek azt⁵ mondgya,³⁵⁵ Cap 55 *scapulare propter opera* azt is mondgya eza szent. hogy aző szerzetesi ne vigyázanak³⁵⁶ a színre, se a köntösöknek durvaságára, hanem az országban a melyben vannak. a leg közönségeseb posztot válszák magoknak

¹⁰ Mind ezekből ki tettzik közönségesen szolván. hogy a szerzetesek köntösében. semi titkos dolgok nintsenek, de mindenikének amaga szerzetében valo bé vet szokást kel követni., hogy ha valamely szerzetes³⁵⁷ világi köntöst akarna viselni, abból az okból hogy az ő szerzetének¹⁵ köntöse régenten hasonló volt avilágiakéhoz. az olyan meg érdemlené abüntetést. [113a:]

Conc Trid. sess
25.

IX Rész A házasság szenttségéről

Első Articulus Közönségesen a házasságról

K Mitsoda aházasság?

F A férfiu. és az Aszony között törvény szerént valo társaság., a melyet az Isten rendelte. az emberi nemzetnek szaporodására,²⁰

K Mikoron igazán valo ez a társaság?

F Midön atörvény szerent vagon.

K A házasság mindenkor szenttség volté.?

F. A kristus aházasságot a szenttségre emelte., a mely

³⁵⁵ mondgya, <C> Cap 55 [Tollhiba.]

³⁵⁶ vi <d>gyázanak [i-á-ból javítva.]

³⁵⁷ valamely szerzetes <valamely> világi [Törlés a sor elején.]

akristus előtt tsak a varosi Contractusbol állot. amely Contractus a férfiat, és az Aszonyt, olyan társaságban tette. a mely el válhatatlan volt holtig.

K szabad volt mind azon által. a sidoknak. el válni feleségektől? 5

F A valo, de az, azö sziveknek keménységiért engedtet volt meg nékik, de a nem ugy volt annak előtte, mivel az Isten aházáságot ugy rendelte, hogy az el válhatatlan és holtig tarto társaság lenne. a férfiu. és az Aszony között. **[113b:]** 10

Genes. 2.
Matth. 19. 8.

K. szabadé egy férfiunak egyszersmind egy néhány feleséget tartani?

F A hazaság ugy rendeltet, hogy tsak, egy férfiu, és egy aszony között valo társaság legyen., mind azon által azó testamentumban szabad volt egy néhány feleséget tartani. az emberi nemzetnek szaporodásáért, eki tettzik a szent pátriárkák példájokból. de a kristus az első rendre hozá aházáságot, és meg tiltá az egynél, több feleség tartást, ki is tettzik ebből, hogy lhuter, meláncton, és bucerus, tsalárdok valának, mivel a kristus törvénye ellen meg engedek a Hassiai landgrávnak. philipusnak hogy más feleséget vehetne. az első feleségének meg életeben 15

luk. 17. 18.

K A másodszeri, harmadszeri, vagy a negyedszeri és még a többszeri házáságot meg engedié az Anyaszent egy ház az özvegyeknek.? 20

25

F A deák Anyaszent egy ház. azt mindenkor meg engedte., követvén szent Pált, aki közönségesen meg engedi az özvegyeknek aházáságot, nem határozván meg számát házásoknak. agörög Anyaszent egy házban régi időktől fogvást meg vagyon tiltva a negyedszeri házáság. **[114a:]** 30

1 Cor 7.

s. Basil. epist. ad
Amphilochium.

2 Articulus A házaságnak szenttségi voltárol.

K Honnét tudgyuk mi azt hogy a kristus szenttségnek rendelte aházaságot?

F Azon kívül hogy szent Pál nagy szenttségnek nevezi, aházaságot, azt bizonyoson tudgyuk atraditioból. hogy
* 5 az Anyaszent egy ház mindenkor úgy tekintette a keresztyének hazaságát mint az új törvénynek igazán való szenttségét:

s. Ambr. lib 1. de Abrah. Cap 7. s. Aug. lib. de bono³⁵⁸ matrimo. Cap 18.

K Miben szenttség a keresztyének házasa?

Ephes. 5 32 F Abban hogy olyan látható jel. mely kegyelmet ad
10 azoknak. kik ahoz járulnak. és a mely jelenti az Anyaszent egy háznak. a kristusval való egyesít.

K Mitsoda az a látható jel a házaságban?

F A két. résznek egy másnak való hit adása, és a pap áldasa, aki is őket esze köti a házaságnak szent kötelével.

15 K Mitsoda kegyelmet ad eza szenttség?

F Hogy békeségben és egyeségben élhesenek együtt hogy keresztyéni képen nevelhesék gyermekeket., egy máshoz való hűségeket meg tarthasák. egy mást³⁵⁹ segíthesék, ez életben való nyomoruságokban..

20 K Házaság miben jelenti a kristusnak az Anyaszent egy házal való egyesít? [114b:]

F 1 Abban. hogy valamint akristus el hagyta az ő Attyát hogy meg egyesüljön az Anyaszent egy házal., úgy a³⁶⁰ férfiú is el hagyta attyát, és Anyát. hogy meg

25 egyesüljön feleségével. 2 valamint az Anyaszent egy ház a kristusból formáltatott úgy az Aszony is a férfiuból

³⁵⁸ bo [no] [A szó végét levágta a könyvkötő.]

³⁵⁹ egy mást <seghesék> segíthesék,

³⁶⁰ a [Beszúrás.]

formáltatot, 3 akristus feje lévén az Anyaszent egy ház-
nak. aférfiu is feje az Aszonynak. 4. az Anyaszent egy ház
egy test lévén akristusal. a férfiu is egy test az Aszonyal.
5 akristus szereti az Anyaszent egy házát. és az Anyaszent
egy ház tiszteli a kristust., eképen kel lenni a férfiunak is
feleségéhez, és az Aszonynak férjéhez, 6 A kristus soha
el nem hagyta Anyaszent egy házát, hasonló képen a
férfiu és az Aszony egymástól meg nem válhatnak hanem
tsak ahalála által valamelyikének. 7. A kristus minden-
ben az Anyaszent egy ház jóvát. és hasznát tekénti, az
Anyaszent egy ház is azon igyekezik hogy az ő ditsőségét
kereshese. így kel bánni a férfiunak is azö feleségivel, és
az aszonynak az ő férjivel.

1 Cor 7. Ephes 1.
23. 1 Cor 12. 27.
Colos 3. 18. 19.

3. Articulus

A házasságnak akadályirol.

K kitsoda szolgáltattya ki ezt a szenttséget?

F A Theologusok eziránt meg nem egyeznek egymásal.
az Anyaszent egy ház is eröl nem végezet, mivel nemel-
lyek azt tarttyák hogy a hazasulo személyek. a parochus
és más bizonyságok előtt egy másnak tett fogadásokal.
szolgáltattják magoknak a szenttséget. némellyek **[115a:]**
pedig azt tanittyák, hogy a parochus fogadást tétetvén a
házasulando személyekel. a bizonyságok előtt, és áldást
adván reájok. ő szolgáltattya ki ezt a szenttséget nezd
meg mit mondanak ez iránt atheologusok.

Maldonat. Estius.
sylvius

K Kitsodák vehetik fel a házasságnak szenttségét?

F Mind azok, kik az ahoz valo időt el érték, és a kiknek
házaságokat valamely akadály meg nem gátolya

K Hány esztendő korában lehet valakinek meg háza-
sodni.?

F A férfiunak lehet tizen ötödik esztendő korában.
aleányak tizen harmadik esztendő korában.

30

K Melyek azok az akadályok. amelyek meg gátolják aházáságot?

F Azok két félek, némellyek aházáságot.. semmivé valova teszik, ámbár az esküvés már meg volt is. vagyon
5 meg olyan akadály. a melyre valo nézve, meg nem házasodhatni. de a házáságot semmivé valová nem teszi. ha már meg volt az esküvés. az elsőket nevezik dirimens akadályoknak, a töbit nem dirimens akadályoknak

K Melyek³⁶¹ adirimens akadályok?

10 F Először a meg tsalatkozás. 2 arend, 3 atisztaságra valo fogadás tétel. 4. az atyafiság. 5 abün, 6. akülömböző vallás, 7 az eroszak tétel. 8. az egyházi rend, 9 házáságnak kötele, 10 a szövetség. 11. atehetetlenység. 12. a lopva valo házáság. 13 az el ragadás.

15 K Melyek a nem dirimens akadályok? [115b:]

F Az Anyaszent egy háznak tilalma. a másal valo mátkasodások, a tisztaság fogadás tétele.

K leheté az Anyaszent egy háznak olyan akadályokat rendelni, melyek aházáságot semivé valová tehetik?

20 F Igen is lehet. és mindenkor is ugy tselekedet Ezeket az akadályokat rend szerént ezen deák versekel mondgyák ki.

Error, Conditio, votum, Cognatio Crimen,
Cultus disparitas, vis ordo, ligamen honestas,

25 si sis affinis, si forté Coire nequibus,

Raptave sit mulier, nec parti reddita tutae.

si parochi et duplicis desit praesentia testis.

Haec facienda vetant. Connubia, facta retractant,

³⁶¹ Melyek [*Melyékből* javítva az ékezet áthúzásával.]

4 Articulus

Az akadályokrol melyek aházáságot semire valová teszik. és a melyeket dirimens akadályoknak nevezik.

K Mit értesz ameg tsalatkozásnak akadályán?

F Értem azt, hogy a házáság semire valo a mikor meg tsalatkoznak aszemély iránt melyet el akarnak venni, példának okáért péternek az a szándéka hogy el vegye Ersokot., de ötet meg tsallyák, és Ilonának téssen igéret, gondolván hogy a³⁶² légyen Ersok, az ő házásága [116a:] tehát Ilonával semire valo.

K Miért teszi semire valová aházáságot az ilyen tsalatkozás?

F Mert az igeretnek valóságát el fedezi; a mely nélkül nintsen igazán valo házáság.

K Hát ha péter azt gondolya hogy a személy akit el akar venni nemes, okos, és gazdag, de a házásága után meg tsalatkozik mind ezekben. akkor semire valóé az ő házásága?

F Nem mivel. tsak magában a személyben valo meg tsalatkozás teszi aházáságot semire valová. ki veszem mind azon által arendben valo tsalatkozást.

K³⁶³ Mit értesz a rendért valo akadályon?

F Ertem azt. midön valaki valamely rab személyt³⁶⁴ veszen el nem tudva. akkor aházáság semire valo.

K Miért rendelte az Anyaszent egy ház ezt az akadályt?

F Azért hogy a rabságban valo személy az ő urának hatalma alat lévén. nintsen szabadságában hogy másnak hatalma alá adgya magát. mind azon által hogy ha tudva veszi el arabságban lévő személyt, akkor aházáság jó. mert szabad akarattyából veszen el olyat, a ki más hatalma alat vagon

³⁶² a [Beszúrás.]

³⁶³ K<Miért> Mit értesz

³⁶⁴ személyt [t – utólagos beírás a szóközbe.]

K Mit értesz a fogadás tételért való akadályon?

F Értem a szerzeteseket akik meg esküttek, az olyanok [116b:] meg nem házasodhatnak, ha meg házasodnának is. az ő házások semire való volna.

5 K A fogadás tétel miatt teszi semire valóvá aházáságot?

F Az Anyaszent egy ház ezt így rendelte, mert az ilyen fogadásokat lelki házáságnak tarttya., amely akristushoz kaptasolya holtig aszerzeteseket.,

10 K Mit értesz az Atyafiságért való akadályon?

F Azt hogy meg vagyon tiltva az atyafiak között anegyed iziglen való házóság.

K Mit értesz a szövetségért való akadályon?

F Hogy erre meg felelhesek azt kel meg tudni hogy 15 három féle szövetség vagyon. 1. aházásági szövetség. 2 az olyan szövetség amelyben esik valaki a szabad, vagy házás aszonyal való vétékért, 3 akerszttség kori, vagy abérmáláskori lelki szövetség, ezek a három féle szövetségek., dirimens akadályok lehetnek de külömb féle képen.
20

K Miben áll aházásági szövetségnek akadályja?

F Abban hogy a férfiu aző feleségének atyafiaival. szövetségben esik, hasonló képen az aszony is az ő férjének atyafiaival., ha valamelyik akettő közül meg.
25 hal. a másika el nem veheti meg holt házás tarsának negyed iziglen való atyafiát, mivel házása semire való lenne,

K Miben áll a szabad, vagy aházás aszonyal vétékért való szövetségnek akadályja?

30 F. Abban hogy szövetségben esnek minden atyafiaival [117a:] annak aszemélynek, akivel vétkeztenek. és ha minek után közösültek³⁶⁵ volna valamely személyel. elveszik annak második iziglen való atyafiát. aházáság semire való.

³⁶⁵ közösültek [Második ő-ű-ből javítva.]

K Miben áll a lelki szövetségnek akadályá?

F Abban. 1. hogy szövetségben esik az aki keresztel. a gyermekel akit keresztelt, és annak attyával. és anyával. úgy hogy aki keresztelt meg nem házasodhatik soha se a gyermekel akit keresztelt, se annak attyával. vagy anyával. 2 szövetség lévén agyermek., és akereszt atya és Anya közöt, úgy hogy meg nem házasodhatik a kereszt atya. vagy anya kereszt fiokal. vagy leányokal. 3. szövetség lévén a kereszt atya és anya közöt, és a gyermeknek attya és anyja közöt, úgy hogy se akereszt atya, se akereszt anya meg nem házasodhatik a gyermeknek attyával vagy anyával³⁶⁶ ha valamelyik özvedgyé maradna, mert a házáság semire valo volna

K A testi szövetség miért akadályá aházáságnak?

F ugyan azon ókbol, a melyből az, az atyafiság? 15

K Hát a lelki szövetség miért?

F Mert az Anyaszent egy ház azt úgy tekénti mint atyafiságot

K Mit³⁶⁷ értesz abünért valo akadályon?

F Értem agyilkoságban. vagy a házáság törésben valo. 20 esést. olyan formán amint ezt meg fogom magyarázni.

1 valaki meg öli feleségit azért hogy azt a személyt akivel házáság törésben él elvehese. vagy is annak az urát öleti meg, hogy ha azután el veszi azt a személyt a házáság. [117b:] semire valo, ámbár ha semi ígéletet nem tet 25 volt és először annak a személynek, vagy ha tudtára nem volt is az Aszonymak agyilkoság., hasonló képen az aszony is aki meg öletné az urát hogy mást vehetne el. a kivel házáság törésben élt, vagy annak feleségit. a kivel házáság törésben áll. 30

2 Hogy ha azért tselekeszik agyilkoságot hogy egy másnak³⁶⁸ fogadást tettek, hogy egy mást el veszik az

³⁶⁶ anyával <v> ha valamelyik

³⁶⁷ Mit <el> értesz

³⁶⁸ egy más<t>nak [Törlés a sor végén.]

özvegyéskor aházáság akor semire valo volna, ámbár házáság törésben nem éltenek volna is együt, anak előtte, és ha semi része nem let volna is a más résznek agyilkóságban

3. Egy házás személy házáság törésre adgya magát.
5 olyan ígélet alat. hogy el veszi az férje. vagy a felesége halála után azt akivel házáság törésben elt, azután ha a férje. vagy a felesége meg halna., aházáság törő személy. elnem vehetné azt a személyt akivel vétkezet, mivel az ígéletért. a melyet még házás korában tett, és az ígéletért
10 valo házáság törésért, a házáság semire valo volna.

4. Egy olyan ember aki házás lévén ujontában meg házásodnék. még özvegyése előtt, aházáság törésért amelyben eset,³⁶⁹ ha azután özvedgyé maradna az első feleségitől, az ő házásága semire valo volna amásodikával,
15 mivel még házás korában vette volt el, annál is inkább hogy ha aszemély akit el vett. tudta hogy nem özvegyhez ment, mert ha meg tsalatot aházáság azután nem lenne semire valo. [118a:]

K Miért rendelte az Anyaszent egy ház ezt az akadályt?

20 F Azért hogy meg gátolya aházáságban lévő személyeknek az olyan házáságokért vétekben valo eséseket, és hogy a házásági hűség jobban meg tartassék

K Mit értesz a különböző valláson valo akadályon.

F Értem azt hogy meg vagyon tiltva akeresztyéneknek,
25 a hitetlenekkel valo házáság, kik nintsenek meg keresztelve, más képen az olyan házáság semire valo volna

K Miért rendelte az Anyaszent egy ház ezt az akadályt?

F Azért 1. mert az olyan házáság nem lehetne szentség. 2. azért hogy meg oltalmazza ahiveket ahitnek el
30 vesztésétől, ahitetlenekkel valo szövetségért

K A Catholicusoknak az eretnekekkel valo házáságok semire valoé?

F Ámbár meg legyen is tiltva, de nem semire valo hogy ha más képen. nintsen valami más akadály.

³⁶⁹ eset [Beszúrás.]

K Mit értesz az erőszakért való akadályon?

F Értem azt, hogy aházáság semire való mikor valamelyik rész nem szabad akaratból veszi el amásikát, és hogy arra erőszakal veszik vagy kötelezdik.

K Miért rendelte az Anyaszent egy ház ezt az akadályt. ⁵

F Azért, mert 1. aházásághoz tellyeségel szükséges aszabad akarat., semi pedig ugy nem ellenkezik aszabad-ságal mint az erő szakoság. 2. azért hogy a hatalmasok az [118b:] iránt senkit ne erőltessenek.

K Mit értesz az egy házi rendért való akadályon? ¹⁰

F Ertem azt. hogy aki az egy házi rendben kötelezte magát, meg nem házasodhatik., és hogy egy subdiáconusnak. házása ga engedelem nélkül semire való volna.

K Mit értesz aházáság köteléért való akadályon?

F Értem azt, hogy aházások másodsor meg nem házasodhatnak. hanem ha özvedgyé maradnak, mert mind ¹⁵ 1 Cor. 7. adig kötélben lévén, magokal nem szabadok

K Hát sok ideig való távul³⁷⁰ létele miat egy férfinak, vagy aszonymak nem leheté ötet holtnak tartani és meg ²⁰ házasodni?

F Nem lehet akár mely sok ideig tarttson atávul való létel, hogy ha tsak bizonyosan nem tudgyák halálát. mivel törtenik némelykor hogy husz. vagy harmintz esztendő mulva is vizzá tér agazda házához.

K Mit értesz atehetlenségen való akadályon? ²⁵

F Értem azt, amidön tellyes lehetetlen eleget tenni a házásági köteleségnek. akkor aházáság semire való. hogy ha pediglen az a tehetetlenség aházáság után kezdödöt. aházáság jó.

K Hát ha az a dolog valamely babonaságbol történt. ³⁰ mit kel tselekedni?

F Akor az imádsághoz kel fogni. és nem kel más- [119a:]féle babonaságal orvoslani, mivel anagy vétek volna

³⁷⁰ távul [v-u-ból javítva.]

K Mit értesz a lopva házásáért való akadályon?

F Értem azt, hogy a házáság jó lehesen az egy háznak színe előtt kel meg lenni. (in facie Ecclesiae.)³⁷¹ aparchus és abizonyságok előtt.

⁵ K Hány bizonyosság kívántatik.?

F kettő vagy három elegendő. a Tridentinumi ConCilium szerént.

K Mit értesz az el ragadtatásért való akadályon?

F Értem azt a midön valamely személyt el ragadnak
¹⁰ a szüléi, vagy tutori akarattyok ellen, akit is el nem vehetik mind adig, valamég szabados helyre nem teszik. másként a házáság semire való

K leheté tsak könnyen az Anyaszent egy ház dispensatio-jához vagy engedelméhez folyamodni. hogy meg lehesen
¹⁵ házasodni ámbár dirimens akadályja legyen is?

sess. 24. de
reformat matrimo
Cap 25

F. Nem lehet, hogy ha tsak valamely nagy ók nem viszi arra, nézd meg mit mond ez iránt a Tridentinumi Concilium. *A mi aházáságot illeti, vagy nem kel semi engedelmet adni, a dirimens akadályok iránt, vagy ha adnak is de
²⁰ ritkán legyen az, és igen nagy okért, és az engedelem ingyen legyen. A mi amásodik izen való atyafiságot illeti, arra nem kel soha engedelmet adni. hanem tsak a nagy fejedelmeknek. és a közönségesen való jóért,*

[119b:] 5 Articulus.

Az olyan akadályoknak Magyarázattya, a mellyek. nem³⁷² teszik semivé. hanem tilalmasá a házáságot.

K Mellyek azok az akadályok a melyek nem teszik
²⁵ semire valová aházáságot hanem tilalmasá?

F 1 Az Anyaszent egy ház tilalma. 2 amátkás személynek., másal való mátkásodása, 3 atisztaság. meg tartásá-

³⁷¹ Ecclesiae. [A kéziratban hiányzik a végző zárójel.]

³⁷² nem [ne-m-ből javítva.]

nak,³⁷³ vagy valamely szerzetben való menetelnek fogadása.

K Mit értesz az Anyaszent egy ház tilalmának akadályán?

F Értem azt, hogy vétek az Anyaszent egy ház tilalma³⁷⁴ ellen meg házasodni némely időkben., némely helyeken. némely személyek. és bizonyos rend tartás ellen.

K Mitsoda időkben tiltta az Anyaszent egy ház aházáságot?¹⁰

F Advent első vasárnapotól fogvást., viz kereszt másod napjáig. és hamvas szeredától fogvást, husvét után való³⁷⁵ első vasárnapig.

Conc Trid sess 24
Cap 10. de
reformatri.

K Mitsoda ez iránt az Anyaszent egy ház akarattya?

F Ezel azt akarja, hogy a hivek nagyob szorgalmatosággal foglalatoskodgyanak az Isteni szolgálatban, a böjti napokban az Anyaszent egy ház ez iránt a szent péter, és [120a:] szent Pál akarattya követi. akik arra intik a házasokat, hogy azokat a szent napokat a meg türkötetésben töltsék, de mind azon által. egyenlő akaratból legyen az.²⁰

1 petr. 3. 7.
1 Cor 7. 5.

K Mit kel tselekedni az olyanoknak. kik valamely nagy okért. szabadságot nyernek hogy meg házasodhasanak?

F Az olyanoknak minden pompa és vendégség nélkül kel végben vinni lakadalmakat, és mint egy tsak titkon.

K Mitsoda helyeken tiltta az Anyaszent egy ház a házaságot?

F Az Anyaszent egy ház tiltta mindenüt másut aházáságot hanem a templomban. hogy ha arra engedelem.³⁷⁶ nintsen, a templom is. a parochia temploma légyen

³⁷³ meg tartásának, [s-t-ből javítva.]

³⁷⁴ tilalma⟨nak⟩ ellen [Szóvégi a-á-ból javítva az ékezet áthúzásával.]

³⁷⁵ valo⟨m⟩első

³⁷⁶ engedelem. [le-m-ből? javítva.]

K Mitsoda személyekkel tiltta az Anyaszent egy házaházását?

F A hitetleneken³⁷⁷ kívül; akikkel házasság semire való, tiltta házasságot az eretnekekkel. szabadság nélkül, és⁵ az exCommunicatusokkal. mivel az Anyaszent egy ház. az olyanoknak osztogatta aszentségeket akik az ő kebelében vannak

K Mire kel vigyázni az Anyaszent egy ház parantsóltatya szerint házasság előtt?

¹⁰ F Arra hogy három vasárnapon. vagy innep napon ki hirdesék a templomban. a házassulando személyeknek házasságokat 2. jól meg vizsgálják akét résznek állapotját. hogy ha a házasságra elegendő szabadságok vagyóné. [120b:]

¹⁵ K Miért rendelte az Anyaszent egy ház ezt a ki hirdetést.?

F 1 Azért hogy meg lehesen tudni, ha nintsené valamely akadály a házasságnak. 2 Azért hogy ahivek imádkozzanak. házassulando személyekért.

²⁰ K Miben áll az eljedsésnek akadály?

F Aban. hogy nem lehet el venni egy személyt aki másal jegyben³⁷⁸ vagyon, mind addig még tart amátkság.

²⁵ K A házasságot³⁷⁹ miért akadályozza a jegyben való létel?

F Azért, mert aki ígeretet tett valakinek, azt meg is kel tartani. és³⁸⁰ azt meg nem szegheti véték nélkül

K Mikor lehet amátksóknak meg válni, úgy hogy szabad lehesen másal meg házassodni.?

³⁷⁷ hitetleneken [Első *n* – megkezdett *k*-ból javítva.]

³⁷⁸ jegyben [*g*-*d*-ből javítva; *v* helyén felfelé húzott zárú betűt (*b*-*t*?) kezdett.]

³⁷⁹ házasságot [Ékezethiba.]

³⁸⁰ és <*t*> azt

F Mikor halála történik valamelyikének., akettő közül, mikor mindenik rész reá áll a meg válásra.

K Mitsoda fogadások azok a melyek nem teszik semire valová aházáságot hanem tilalmasá?

F A tisztaságnak, vagy valamely szerzetben valo men-⁵telnek fogadása.

K Miért teszik tilalmasá ezek afogadások aházáságot.?

F Mert nagy véték az Istennek tett fogadás ellen tsele-
kedni.

K Mit kel az olyannak tselekedni aki minek utánna¹⁰ fogadást tett³⁸¹ volna meg házasodot? [121a:]

F Hogy ha az olyan házása elöt fel szabaditatot, meg hazasodhatik. de ha fogadását meg szegte. nagy vétket tselekedet, és mentöl hamaréb engedelmet kel kérni, és penitentziát tartani.¹⁵

K Az olyan fogadás miért nem teszi semire valová aházáságot.

F Mert az Anyaszent egy ház azt tanította, hogy tsak a solemnis fogadások tészik semire valová a házáságot., az Anyaszent egy házon áll. hogy a dirimens³⁸² akadá-²⁰lyokot ugy állítsa fel amint jóbbnak itéli.

6 Articulus.

Hogy miképen kel készülni aházásághoz. és kel.
eltölteni a lakadalmi napot

K Mitsoda végre kel meg házasodni?

F 1 Hogy az Isten félelmivel békeségben élhesen a személyel akit el veszen. 2. hogy gyermeke lévén. azt keresztyéni modra nevelhese. 3 a testi kívánságot meg²⁵ zabolázhasa.

³⁸¹ fogadást tett <f> volna

³⁸² dirmens [Másutt *dirimens*]

K Miképen kel tselekedni hogy békeségben lehesen élni a házásban?

F 1 Azon kel igyekezni hogy Isten félő személyel lehesen az egyesülés. 2. arra kel vigyázni a menyiben lehet
5 hogy egyenlőség legyen mind az esztendő korbán, mind a jorzágban, mind arendben, mind a természetben., mind a hajlandóságban. [121b:]

K Hogy kel készülni a házásághoz.?

F A könyörgésekel., jotsselekedetekel. a szenttségekhez
10 valo járulásal.³⁸³

K Mit lehet mondani az olyanokrol. akik házásághoz-
kor.³⁸⁴ tsak ahejában valóságban foglalatoskodnak. a
nagy költtségben, vigaságban., és akik noha a gyonást el
ne mulasák is, de tsak szokásból tselekeszik. vagy hogy
15 a pap kötelezdi arra, de akiknek, olyan állapotban va-
gyon az elméjek hogy az Isten felől nem is gondolkod-
nak?

F Az olyanok nem keresztyéni modra házásodnak
meg, el is távoztattyák házásághoz az Isten áldását. és
20 a lakadalmok után, nagy keserüéseket fognak meg kos-
tolni.

K Mit kel tselekedni az esküvéskor. és a lakadalom-
kor.?

F Nagy buzgosággal kel kérni az Isten áldását. aházásá-
25 gokra, akik jelen vannak, azok is kérjék az Isten kegyel-
mét az új házásokra

K Miképen kel tölteni a lakadalomnapját?

F Az olyan szent nap amelyet meg nem kel szeplösíteni
az olyan rendetlen vigaságokkal., a melyek ellenkezné-
30 nek a keresztyénséggel.

K Nem szabadé az új házásoknak alakadalmokon³⁸⁵
el hini atyafiokat és jó akarojokat? [122a:]

³⁸³ járulásal. [Első *l-s*-ből javítva.]

³⁸⁴ házásokkor. [*kor-hoz*-ból javítva.]

³⁸⁵ alakadalmokon [*d-l*-ből javítva:] el<hivni> hini [a javítás a törlés
alá írva, lap alján.]

F A mind szabad, mind illendő, a szent Írásban lattyuk hogy a kristus el ment a lakadalomra, hanem tsak a részegséget., tántzot, illetlen beszédet kel ki rekeszteni a keresztyeni lakadalombol.

Tób. 9. 10.

K Leheté még mást is jovallani az uj házásoknak.? ⁵

F Jóbb tanátsot nem lehet nékik adni, mint a melyet Raphael Angyal adot Tobiasnak, hogy a három első éttzakát a meg türköztetésben tölttse el. az Anyaszent egy ház azt jovallya hogy az uj házások leg aláb az első napon meg türköztessék magokat. de egyenlő akaratbol. ¹⁰

Tób. 8. 5.
hebr. 13. 4.

7 Articulus

A házásoknak egymáshoz valo köteleségekről

15

K Miképen kel a keresztyéneknek magokat viselni aházáságban?

F Nagy okoságal tisztéségal. tisztaságal., és nem oktan állat módgyára, valamint ahitetlenek., akik az Istent nem üsmérik. és akik el hagyák magokat merülni minden rosz kívánságokban ²⁰

Tób. 9. 12. Thes
4. 3. 1 petr. 3. 1.

K A házásoknak egy máshoz valo köteleségek mitso-da?

F Azt meg lehet látni a³⁸⁶ szent péter első leveléből, Tobiásnak az egész könyvéből. de ezeken kívül azt mondhatni hogy az, azö köteleségek hogy egy mást szerezék, segittsék egymásnak szenvedgyenek, békeségben élyenek. [122b:] ²⁵

1 Cor 7. Ephes 5.
23. 1 petr. 3.

K Mellyek rend szerént azok a fogyatkozások a mellyek fel háborittyák abékeséget aházáságban., és a mellyeket el kel kerülni aházásoknak.? ³⁰

F A mod nélkül valo nagy szeretet, amely is anyira terjed, hogy a rosz kívánságokban és a vétekben egymásnak hizelkednek, azután az egy más ellen valo gyanako-

³⁸⁶ a <szent leveleiből.> szent péter első leveléből,

dás, hűségtelenség. veszekedés. az egy másnak valo nem szenvedés.

K Miképen kel a férfiaknak magokat viselni a feleségekhez.?

⁵ F Szeretni kel őket, kegyeséggel kel vélek bántani, jó példát kel nekik adni, kedv kereséssel kel hozzájuk lenni, adolgotok előttök elne titkolyák. anyiban. a menyiben az okoság azt meg engedi, elne szenvedgyék azt, hogy a feleségek uralkodgyék rajtok., hanem mindenkor meg¹⁰ tarttsák aföséget

K Miképen kel az Aszonyoknak magokat viselni a férjekhez?

F Tisztellyék és betsüllyék őket, nékiek engedelmeskedgyenek, ha szinte haragos természetűek volnának is.¹⁵ igyekezzenek ajó erkölcsre vezetni urokat,³⁸⁷ jó példákál nyérjék meg őket az Istennek. békeséges tőrök legyenek, az urok joszágát meg kimellyék.

K Miképen kel az Aszonyoknak magokat ruházniok?

F Tisztességesen kel lenni kinek. kinek amaga rendi-²⁰ **[123a:]**szerént, magokat ne festtsék,³⁸⁸ a tzifraságokban ne bujálkodgyanak, mivel szent Péter tilttya akeresztyén Aszonyoknak. atzifra ruhát, és aköves öltözeteket.,

K Hátha a férjek tellyeséggel azt akarják hogy tzifrán járjanak, kellé abban engedelmeskedni nékiek?

²⁵ F Igen is kel. engedelmeskedni a férjeknek, de olyan formán. hogy az ő tzifraságok ne ellenkezék a szemérmeteséggel. se a magok rendel. és hogy Esthert, azt a szent királynét kövessék. az az, hogy kedvek ellen visellyék atzifraságot. és hogy ha. az urok meg engedi, akor kö-³⁰ zönségeseb ruhában járjanak. valamint keresztyén Aszonyokhoz illik.

³⁸⁷ urokat, [Első o-a-nak is olvasható; urokat a. m. urukat.]

³⁸⁸ festtsék, [k-g-ből javítva.]

K Miképen kel viselni magokat³⁸⁹ aházásoknak. mi-
dön valamely bajban vagy nyomoruságban esnek?

F Még előre kel azokat magokra várni. mivel azok
meg válthatatlanok aházásági rendtől. de békeséges türe-
ssel kel azokat el veni. és az Istennek áldozni bűnöknek ⁵
botsánattyára, egymást pedig segítsék és vigasztalják.
a szenvedésben.

8 Articulus

A házásoknak gyermekekhez valo hivatallyokrol.

K Mivel tartoznak az Atyák és Anyák gyermekeknek
mihent születnek.?

F 1 Azal tartoznak hogy halogatás nélkül meg keresz- ¹⁰
teltessék, 2. jó életü kereszt Atyákat, és Anyákat vá-
[123b:]laszanak, 3 magokkal ne hálasák egy ágyban, esz-
tendős és egy napi koráig. 4. nagy vigyázással legyenek
reájok.

K Mitsoda fő képen az Anyák kötelesége a midön ¹⁵
terhesek,

F 1 Hogy ugy vigyázanak magokra., és ugy meg ki-
méllyék magokat., hogy semi olyan veszedelemnek okai
ne legyenek., amelyért idő előtt kellene el szülni gyerme-
keket., 2. penitentzia tarto lélekben szenvedgyék mind ²⁰
azokat a nyavalyákat és fájdalemakot amelyeket szenved-
nek terhes voltokban és szülésekben

K Mit kel tselekedni az Anyáknak agyermek ágyok
után?

F. Magoknak kel szoptatni gyermekeket hogy ha ²⁵
lehet; valamint azok a szent Aszonyok tselekedtek akikről
szól az Irás, a szent Atyák is jóvallották ezt a keresztyén
Aszonyoknak, de ha tellyeségel azt véghez nem vihetik,
jó erkölcsü, és jó természetü dajkáknak adgyák, és mi-
hent a meg lehet, magokat bé avattassák. ³⁰

2 Makab. 7. 27.
s. Basil. hom. 21.
s Chrys. hom in
ps. 50.

³⁸⁹ magokat [mágokotból javítva az ékezet áthúzásával.]

K Mitsoda szándékal. kel az Aszonyoknak atemplomban menni, hogy magokat bé avatassák?

F 1 Hogy az Istennek hozájok, és gyermekekhez való kegyelmiért hálakot adgyanak. 2. hogy az Istennek ajánlyák gyermekeket; kérvén hogy vegye gondviselése alá őket, 3. hogy bünöknek botsánattyát kérjék, [124a:] 4. hogy gyermekek jól nevelésére kegyelmet nyerhesenek

K Mire kel vigyázni az Atyáknak. és Anyáknak hogy keresztyéni képen nevelhesék gyermekeket, gyermeksegtől fogvást. mind adig az ideig a midön már egy kevesé nagyobak?

F 1. Idején kel őket avallási dolgokhoz szoktatni, azokat szeretetni is kel vélek. 2. semi roszra való hajlandóságokat el nem kel szenvedniek. 3 semit nem kel előttök mondani vagy tselekedni, olyat, ami el fordíthatná őket ajó erkölcstől. 4. nem kel meg engedni hogy leány gyermekekkel; vagy rosz erkölcsü férfiu gyermekekkel társalkodgyanak. 5. meg kel büntetni ha szó fogadatlanok. de harag nélkül, 6. olyan mestert kel mellettek tartani. a ki jó erkölcsü legyen, a ki avallást szerese. kövese, a midön pedig azt az időt el érték, egyedül kel őket hálalni

K Mivel tartoznak az Atyák, és Anyák az ő fiokhoz, akik már. agyermekségből ki költenek.?

F kegyeséggel kel vélek báni, meg ne szomorítsák. és ha valami kedvetlenséget kel is hozájok mutatni. azt szeretettel tselekedgyék. 2. Idején gondolkodgyanak felölök, hogy miképen helyeztessék el őket az ő rendek szerént. 3. ne erőltessék hajlandóságokat valamely rendnek választására, 4.³⁹⁰ igyekezzenek azon hogy gyermekek az egyeségben élyenek, egymásal. anak okáért egyenlő szeretetet mutasanak hozájok. [124b:]

K Mivel tartoznak az Anyák. aleányokhoz. akik már a gyermeksegből ki költenek.?

F Az ő elméjeket nem kel nevelni ahejában valóság-

³⁹⁰ 4. [Beszúrás a szóközbe.]

ban. hogy tsak. atántzot, és a tzifraságot szeresék. nagyon kel reájok vigyázni, idején kel őket szoktatni adologra,³⁹¹ hogy had tanulhasák meg idején ajó gazdaszonyságot., és annak hivatallyát., szeretessék vélek az imádságot, ajó könyvek olvasását, és a szegényekkel való jó tételt, kegyeséget kel vélek bánni, okoságal. inteni, nem kel hajlandóságokat erőltetni. vagy a házaságra., vagy az apátzaságra.

9 Articulus

A tselédes gazdáknak, és gazdaszonyoknak tselédgyekhez való hivatallyokrol.

K Miképen kel a gazdáknak. és gazdaszonyoknak magokot viselni atselédgyekhez? 10

F Ugy kel magokot tekénteni hogy átyok, annyok, és gondviselőjök lévén tselédgyeknek, őket szeretni kel, mind lelki, mind testi szükségéről kel gondolkodniok. ezt a kötelességet pedig oly nagynak kel tartaniok. hogy azokrol az Isten még számot kér töllök. 15

K Miképen kel vigyázniok azö lelki szükségekre? [125a:]

F 1. Azon igyekezzenek hogy engedelmesek. legyenek, az Istennek., és az Anyaszent egy háznak. 2. oktassák őket avallásnak leg főveb részeire., és rendeknek hivatallyira. 3. hogy az Isteni szolgálatra atemplomban elmenyenek, 4. azt nem kel el szenvedni hogy részegesek. esküvök, játékosok, vagy henyélők legyenek., 5 nékik jó példát adgyanak, 6. el kel botsátani az olyanokot kik magokot meg nem akarják³⁹² jöbbitani, ne hogy a többit elrontsák. 7 mutassák kegyeséget. magokot az olyanokhoz, kik keresztyéni modra élnek, és hivatallyokot vég-

1 Tim. 5. 8.
s. Aug. serm 51.
de sanctis.

³⁹¹ adologra, <és> hogy

³⁹² akarják <be>jöbbitani,

ben viszik, igen nagy társalkodásban ne legyenek vélek, mert a kevélyké tenné.

K Miképen kel vigyázniok testi szükségekre?

F Fizetéseket szorgalmatoságal. meg fizések, és meg adgyák amiben szegődtek, amiben lehet segittsék őket, és házok népit, tisztességesen helyheztessék el mindenikét, a maga rendi szerént. és jutalmaztassák meg szolgálatyokat.

X Rész

Az Imádságról közönségesen

Első Articulus

Hogy mitsoda az imádság és a hány féle

K Mitsoda az imádság? [125b:]

¹⁰ F A léleknek az Istenhez való fel emelkedése.

K Miképen emellyük fel lelkünket az Istenhez?

F Mikor ötet ditsérjük és imádgjuk. jótéteményiért hálaát adunk. kegyelmit kérjük, vagy amikor néki ajánlyuk magunkot, jovainkot. tselekedetinket. szenvedésinket, ez így lévén, öt féle imádság vagyon imádás, ditséret, ¹⁵ hálaadás, kérés, és ajánlás.

K Hány féle képen lehet végben vinni az egyikét ezen ött imádságnak?

F Azt végben lehet vinni belső vagy külső képen közönségesen vagy különösön. abelső képen való imádság az, a mely aszivnek belső részéből származik, és a mely külső képen ki nem tettik, ezt az imádságot³⁹³ elmében való imádságnak nevezik, *Oratio mentalis*. akülső képen való imádság az, a mely külső képen ki tettik. a szozat ²⁵ által. ezt az imádságot nevezik szozal való imádságnak.. *Oratio vocalis* de azt meg kel tudni hogy a szozal való imádságnak. belső képen valonak is kel lenni. hogy jó

³⁹³ imádságot <ku> elmében való

legyen nem csak külső képen valonak. úgy hogy a szív meg egyezék. a szájal., mert más képen semire való volna, a közönségesen való imádság a, midőn a hivek együt imádkoznak atemplomban. akülönösön való pedig a., mikor valaki magánosan imádkozik. **[126a:]**

1 Reg.1 13

5

K Melyik imádság kedveseb Isten előtt., aközönségesen³⁹⁴ valóe, vagy a magánosan való?

F Mindenik kedves az Isten előtt, tsak buzgo legyen. mindenikével tartozunk, de a közönségesen való imádság hathatosab magában. mint akülönösön való mert az Anyaszent egy ház. együt imádkozván, ahathatosab Isten előtt, mint sem akülönös embernek imádsága, mert akor, amint Tertullianus mondgya, mint egy szent erőszakot vesznek az Istenen., a mely erőszak ő előtte kedves

10

Apolog Cap 39.

2 Mert akor agyengék és abuzgoság nélkül valok. részesülnek abuzgoknak imádságokban. 3 A kristus azt mondgya., hogy amidőn ketten vagy hárman ösze gyűlnek az ő nevében, ő közöttök léssen, annál is inkább közötté léssen az Anyaszent egy háznak midőn együt imádkozik.

15

20

K Melyik az imádságok közöt aleg tekélteseb imádság?

F Az, amelyre maga akristus tanitot, a melyet Mi Atyánknak nevezik.³⁹⁵ mivel ez az imádság magában foglallya rövideden³⁹⁶ mind azt; amit lehet kivánni és kérni Istentől.

25

K A közönségesen való imádságok közöt, melyik a legtekélteseb.?

F. A szent Mise áldozattya mert. 1. ez a szent Áldozat **[126b:]** magában foglallya az imádat, ditséretet, háládat, kérést, ajánlást, 2 mert akristust akitől minden kegyelem származik. abban az egész Anyaszent egy ház ajánlya.

30

³⁹⁴ aközönségesen [Második ő és szóvégi e-é-ből javítva.]

³⁹⁵ nevezik. [neveik.-ből javítva z beszúrásával.]

³⁹⁶ rovideden [Ékezethiba.]

2 Articulus.

Az Imádságnak szükséges voltárol.

K Honnét tudgyuk az imádságnak szükséges voltát?

F A kristus parantsolattyából. példájából, és amimágunk szükségéinkből

K Mit parantsol ez iránt akristus?

⁵ F Azt parantsollya hogy szüntelen imádkozunk.

K Hogy lehet szüntelen imádkozni?

F Az imádság a szivnek kivánsága, hogy ha az a kivánság az Istenhez emel minket, és ha az mindenkor meg marad., ugy az imádság szüntelen valo. és betü szerént bé tölttyük aparantsolatot mondgya szent Agoston

In. ps. 37. n. 14.

Magyarázat.

A nem lehet hogy mindenkor térden ályon valaki, sem ahogy mindenkor ditsérje, és kérje szájal az Istent. sem ¹⁵ hogy mindenkor belső képen az Isteni szeretetnek tselekedetét tégye, de lehet mindenkor szeretni az Istent és kivánni az ő véle valo meg egyesülést. [127a:] hogy ha ezt igazán kíványuk. minden tselekedetinkben az Istent fogjuk tekinteni, és atselekedetek helyesek léznek, mert ha ²⁰ az Isteni szeretet uralkodik szivünkben, ő érette is munkálodunk., ha szinte akoron nem gondolkodnánk is rola, ez így lévén a mindenkori imádság, az Istenel valo meg egyesülésnek mindenkori kívánása, és az Istent szüntelen valo szeretés, olyan három féle dolog a mely tsak egyet ²⁵ tézsen. tehát a szüntelen valo imádságnak parantsolattyát, akor vizük végben mikor az Istent szerettyük., a mi imádságunk is akor meg szünik. a midön az Istenhez valo szeretetünk meg szünik

s. Aug. epist 121
ad probam

K Miért mondád azt, hogy a kristus példájából meg ³⁰ láttyuk az imádságnak³⁹⁷ szükséges voltát?

F Mert akristus mind példa adásával, mind beszédével.

³⁹⁷ imádságnak <szükséges> szükséges voltát?

arra akart minket tanítani, ő leg nagyob részit életének az imádságban foglalta., egész éttzakákat aban töltötte, és midön valamely dologhoz fogot., ahöz az imádságal készült.

K Miért mondad azt. hogy a magunk szükségiböl meg⁵ láthattjuk az imádságnak szükséges voltát?³⁹⁸

F Mert mi magunktol semi jót és hasznost nem tehetünk. az üdveségre, tsak leg kisebb jó gondolatunk sem [127b:] lehet, minden az Istentől jö akristus által, és tsak az imádság által veszük akristus kegyelmét.

joan 6. 66. 15. 5.
1 Cor 3. 5.

K Nem veszüké az Isten kegyelmét aszenttségben is.?

F Igen is, de a szenttségek ki szolgáltatása mindenkor imádságal vagyon. és tsak ami magunk, vagy az Anyaszent egy háznak imádságiért veszük az Isten kegyelmét, a szenttségekben valo reszesülésre, és igy mindenkor tsak¹⁵ az imádságért veszük akegyelmet

Magyarázat.

A bizonyos hogy az Isten tsak akönyörgésre adgya kegyelmét., minden kegyelemnek pedig kut feje a kristus. és hogy tisztán a maga irgalmasága vitte az Istent arra³⁹⁹ ²⁰ minden kérés nélkül, hogy a kristust a földre küldgye a vétek után. de azt is akarta. hogy az emberek sokáig suhajtozanak az ő el jövele után, hogy meg érezék reája valo szükségeket, és hogy minek előtte ötet el küldgye, adig sok ideig kérjék ötet, A kristus el jöven az ő imádsá-²⁵ gának. és vérenek érdeme által. fel álltá Anyaszent egy házát. és már most hasznos, és üdveségre valo kegyelmét. tsak az Anyaszent egy ház kérésére, és azoknak kérésekre adgya meg, kik annak tagjai. Ez igy lévén, a kik⁴⁰⁰ meg

³⁹⁸ szükséges voltát? <F Mert akristus mind példa adásával. mind beszédével. arra akart minket tanítani.> F Mert mi magunktol ... [A törölt mondatot az előbbi *Felelet*ben már leírta.]

³⁹⁹ arra <h> minden kérés nélkül, hogy

⁴⁰⁰ a kik <még> meg nem igazultak

nem igazultak a kristus által. meg nem nyerik [128a:] se nem veszik ameg igazulásnak kegyelmét., hanem tsak az Anyaszent egy háznak, és a benne lévő hiveknek imádsá-gi által.: de mindenkor,⁴⁰¹ tsak a kristus Jesus, a maga⁵ vérinek ereje által. tészí érdemesé az imádságokat, semik⁴⁰² jobban meg nem mutattyák az imádságnak szükségés voltát mint ezek.

K Miért mondád azt hogy az imádságnak szükségés voltát, meg mutattya, az Istennek, az embereken valo¹⁰ tellyes birodalma.?

F Mert az a tellyes birodalom tselekeszi. hogy mi tartozunk ötet imádni, áldani, és ditsérni, néki ajánlani tselekedetinket, személyünket, jovainkat, és kérni tölle a szükséginkre valokot.

¹⁵ K Az Istennek. sok velünk valo jó téteménye nem kötelezé minket az imádságra.?

F Igen is kötelez, és mindenkori háláadásal tartozunk néki.

K Mellyek azok ajó tétemények, a melyekért háláadásal²⁰ tartozunk az Istennek.?

F Azok a jó tétemények. vagy közönségesek. vagy különösök, vagy személy szerént valok.

A közönségesek azok, amelyek az egész emberi nemzetet illetik, ugy mint a teremtes. akristus halála. &c.

²⁵ *A különösök* azok, melyek sokakat illetik, de nem [128b:] mindnyájan az embereket, ilyen ameg igazulásnak jó téteménye, aszentsségekben. és az Isten igéjében valo részesülés. &c. mert noha a kristus minden emberekért meg holt is, de mind azon által. mindnyájan meg nem³⁰ igazulnak, se mindnyájan meg nem erősitetnek aszentsségekkel. se az Isten igéjével.

A személy szerént valok azok, amely jó téteményeket vett ki ki Istentől, és veszen minden nap., tudni illik, hogy

⁴⁰¹ mindenkor, [Íráshiba.]

⁴⁰² semik jobban [k – utólagos beszúrás a két szó közti hézagba.]

keresztyénségben neveltettek, hogy az igazságot meg üsmerték, avétket⁴⁰³ el hagyták, az ideig tarto nyomoruságokat meg próbálták. arosz kivánságok végben vitélében. akadályt találtak.

Egy szoval semink nints a mit Istentől nem vettük⁵ volna, és mind azt is valami rajtunk történik, hogy üdvességünkre szolgáljon. hálakot kel tehát néki adni mindenért, imádni és ditsérni kel ötet, néki kel ajánlani személyünket, és mindenünket, kérjük kegyelmét hogy jóra fordithasuk ajándékit,⁴⁰⁴ és minden időben áldhasuk¹⁰ ötet.

K Kiknek kel imádkozni?

F Mind azoknak. kik az okoságnak idejét el érték. mindennek kel munkálodni az üdvességre. a pedig meg nem lehet az imádság nélkül. [129a:]¹⁵

3 Articulus

Hogy kinek. kel könyörögni és kiért

K. kinek kel könyörögni?

F Egyedül az Istennek, mint akitől származik minden jó és kegyelem. és a kristusnak mint egyedül valo közben járonknak, lehet kérni a Boldogságos szüzet, a szent Angyalokat, és a szenteket. hogy akristusnak esedezenek²⁰ érettünk.

Conc Trid. sess.
25. de invocat.
sanct.

K Tsak magunkért kellé könyörögni?

F A felebaráti szeretet azt hozza magával hogy másért is imádkozunk. *Imádkozatok egymásért hogy üdvezüllyetek, mert igen hasznos az igaznak buzgoságos könyörgése,*²⁵ 5. 16. mondgya szent Jakab.

K kiért kel imádkozni.?

F Minden emberekért. apásztorokért, királyokért. fej-

Act. 12. 5 Matth.
5. 44. 1 Tim. 2. 1.

⁴⁰³ avétket <egy> el hagyták,

⁴⁰⁴ ajándékit, <es> és [Tollhiba.]

delmekért, birákért, atyánk fiaiert.⁴⁰⁵ jó akaróinkért, ellenséginkért, tselédinkért. az eretnekekért, hitetlenekért.

K Hasznos dologé amások⁴⁰⁶ imádságiban ajánlani magunkot?

F Az olyan szent dolog a melyet követték az ó testámentumbéliek az Apostolok és a régi hivek.

1 Reg 7. 8. judith. 8. 29. 2 Thess. 3. 1. 2. hebr. 13. 18.

K Az igazak meg halgattatnaké mindenkor amásokért valo imádságokban? [129b:]

¹⁰ F Az igazak imádságira adatik meg a bünösök meg térések, de mind azok abünösök akikért az igazak könnyörögnek. meg nem térnek; az Isten meg irgalmaz⁴⁰⁷ némelyeknek közüllök, igasságot téssen a többinek, és meg bünteti őket. meg nem halgatván az⁴⁰⁸ ő meg térésekért tett imádságokot

2. joan. 1. 16 s. Ambr lib 1. de penitent s. Aug tract 102. in s. joan

K Mit kel kérni másoknak?

F Mind azokat valamiket magunknak kel kérni. az örök életet. alelki és testi jokat. a melyek arra vezethetnének.

²⁰ K Leheté ahalotakért imádkozni?

F A szent Irás azt mondgya. hogy igen jó és hasznos ahalotakért imádkozni az Anyaszent egy ház ezt mindenkor követte.

2 Makab.12.46. s. Aug.lib.de Cura mort Cap 1.et ult Conf. lib. 9. Cap 13.

⁴⁰⁵ fiaiert. [ié-er-ből javítva.]

⁴⁰⁶ amások [a-á-ból javítva az ékezet áthúzásával;] imádságiban [a-javítva.] <j> ajánlani

⁴⁰⁷ irgalmaz [l-z-ből javítva.]

⁴⁰⁸ az <az imads> ő meg térésekért tett imádságokot

K Mitsoda halotakért kel imádkozni?

F Azokért kik purgatoriumban lehetnek, mivel a kik meny országban vannak. azokért nem kel imádkozni, és az imádság haszontalan akárhozattaknak.

K Mit kel kérni a holtakért?

5

F Az ő könyebüléseket. és meg szabadulásokat.

K Egy aránsu képen kellé imádkozni mind azokért akik purgatoriumban vannak.?

F Az okoságos dolog hogy leg különösebben imádkozanak⁴⁰⁹ azokért. akikkel leg nagyob egyeségel éltenek a földön, akikhez leg több köteleségel vannak., a kiknek [130a:] imádságik leg szükségesebbek lehetnek, egy szoval mindenik⁴¹⁰ lélekért kel imádkozni. valamint az Anyaszent egy ház tselekeszik.

s. Aug. lib de
cura mort.
Cap ult.

4 Articulus.

Az Imádságnak hasznairol.

K Melyek az imádságnak hasznai?

15

F. Sok számut lehetne elé⁴¹¹ hozni, de ezek a leg fővebbek, az imádság által. 1. Mi az Istent tiszteljük. 2 a jó erkölcsöknek tselekedetiben éléb megyünk. 3. Eröt veszünk arra, hogy a kísértetek ellen álhasunk. 4 Az Isten haragját meg tsendesittyük, és irgalmaságot nyerünk mind magunknak, mind másoknak, 5. meg nyerjük kö-zönségesen mind azokat a miket kérünk, hogy ha azok igazságosok., és okosak, az imádságnak erejéről. véghetetlen példát lehet látni.

*

joan. 16. 24. s. Aug. in ps. 144. n. 4. et 22. Genes. 25. 21. Exod. 17. 11. Jud. 3. 9. 1 Reg. 1. 10. 3 Reg. 17. 37. 42. 4 Reg. 13. 4. Tob 12. 12. Act. 16. 25. Act. 28. 8.

⁴⁰⁹ imádkozanak <m> azokért.

⁴¹⁰ mindenik <lelk> lélekért [A <k> betűnek csak a szárát írta le.]

⁴¹¹ elé <hoj> hozni,

K követiké mindenkor ezek a hasznok az imádságot?
F Igen is. amidön az imádság jó, az az, amidön. jó
készületben vagy az, a ki imádkozik. aki tsak azt kéri
az Istentől, amit kel kérni, és aki azt ugy kéri. a mint kel.

5 Articulus.

Hogy mitsoda készületben kel annak lenni a ki imádkozik

⁵ K Mitsoda készületben kel lenni hogy az imádság
hasznos legyen.? [130b:]

F. Hogy erre meg felelhesek, azt meg kel tudni, hogy
az emberek mikor imádkoznak négy féle készületben
vagy állapotban lehetnek.

¹⁰ Először. Amidön valaki akegyelemben vagyon., má-
sodsor. midön valaki halálos vétkeben vagyon. de azt el
akarja hagyni, harmadszor. midön valamely eretnek. va-
loság. kíványa keresni és meg üsmérni az igazságot.
negyedszer. midön valaki szeretvén avétket azt el nem
¹⁵ akarja hagyni, hanem gyakorollya, és aki minden nap
vétket gyűjt a vétkekhez.

Ez így lévén, azt mondom hogy azok akik az első
három állapotban vannak, hasznal imádkoznak, de az
utolsonak imádsága haszontalan, és nem hogy az Isten
²⁰ haragját meg engesztelné. de sött meg fel gerjeszti.

K Miért gerjeszti fel az Isten haragját az olyanak
imádsága a ki nem akar penitentziát tartani?

F Mert az olyanak imádsága két színü, mivel tsufság
kegyelmét kérni az Istennek olyankor, a midön el nem
²⁵ akarják hagyni avétket, amellyel ötet ingerlik., nem kel
tehát hogy az a félelem a melyben lehetnek. hogy az
Istent meg bánttyák imádságokkal. el nyomja benne a
kegyelemnek ezt a kis sengéjét. melynek kezdete ámbár
igen kitsiny legyen is, de végtire ameg térésre vezetheti
³⁰ őket, ez így lévén abünös. [131a:] aki alázatoság, és
bünéhez valamely gyűlölséggel imádkozik. annak imádsá-

ga hasznos. ha szinte imádsága egyébre nem használna is; hanem hogy⁴¹² észre vegye. nyomoruságos voltát, de az olyan bűnös, aki alázatoság és töredelmeség nélkül, vagy valamely kis jó szándék nélkül, az Isten eleiben mér menni, ki nem veszi észre hogy az ilyen bűnös még⁵ imádságával is ingerli. az Istent. hát menyi sok számtalan bűnösök tselekesznek eképen minden nap. akik tsak szokásból imádkoznak Istennek. de a szivek másut vagyon

6 Articulus.

Hogy mit kel kérni Istentől.

K Mitsoda dolgokat kel kérni Istentől?

F Mind azt a mi helyes és igaságos.

10

K Egy formában kellé kérni mind azt., a mit az Istentől kérünk?

joan 15 7.

F Olyan állapotok lehetnek a melyeket tellyeségel kel kérni, olyanok is vannak., a melyeket bizonyos ók alat kel kérni.

15

K Melyek azok amelyeket tellyeségel kel kérni?

F Az örök életet, és mind azt; valami arra viszen., ugy mint a bűnnek botsánattyát., a jó erkölcsöket, az Isten, és az Anyaszent egy ház parantsolatinak meg üsmérésére, és végben vitelére valo kegyelmet, és a mi rendünk kötele-ségének meg üsmérését. **[131b:]**

20

K Melyek azok adolgok. amiket bizonyos ók alat kel kérni?

F Mind azok melyek az Isten országában és az igasságban vezethetnek minket, de a melyek nem szükséges módók az oda valo menetelre.

25

Matth 7. s. Aug.
in ps. 36.

K Mitsoda ók alat kel kérni az Istentől azokat a dolgokat.?

F olyan formán kel azokat kérni és kívánni, hogy az

⁴¹² hogy [Beszúrás.]

Isten ugy adgya meg azokat. ha láttya hogy üdveségünk-
re szolgáljak

K Miért kel sok állapotokat ilyen formán kérni Isten-
től.

⁵ F Mert a mi nem szolgál. üdveségünkre., anékünk
ártalmas, azt pedig igazságal. senem kérhettyük, se nem
kivánhattjuk. ami ártalmas.

K Melyek azok a mik minket mind az Istenhez vezet-
hetnek, mind tölle el is távoztathatnak.?

¹⁰ F Mind egészen a világi dolgok, mind a, valamit testi
jónak és haszonnak neveznek, ugy mint valamely hivatal-
ban lenni inkább mint⁴¹³ sem másban., bizonyos szemé-
lyel inkább lenni egy szövetségben. mint sem másal, tud-
ni, vagy nem tudni bizonyos dolgokat. egy szoval a mi
¹⁵ egyet jóvá tehet. az el vesztheti amásikát. az ilyen állapo-
tokot tehát tsak anyiban kel kérni a mennyiben az Isten
láttya hogy az üdveségre szükségsek.[132a:]

7 Articulus

Az Imádságnak formájáról

K A midön kérésünk helyes, mi formában kel kérni
hogy meg halgatassunk.?

²⁰ F 1 A kristus nevében kel kérni, 2 lélekben. és igazság-
ban. 3. alázatoságal. és töredelmeségal. 4 figyelmeteségal.
5 bizodalomal. 6 gyakorlatoságal.

1 *A kristus Nevében*

K Miképen kel kérni akristus nevében?

²⁵ F A kristus Jésus érdemi által. és véle meg egyesülvén
kérni kel. ami szükséges az üdveséghez, mert ha valami
mást kérünk az Istentől. ha aző nevét emlegetnök is. de
nem kérnénk aző nevében mondgya szent Agoston

K Miért kel akristus nevében kérni?

⁴¹³ mint sem [i-e-ből javítva.]

F. Mert nintsen más név a melyben lehesen üdvezülni, nintsen más közben járonk. tsak akristus., és tsak ő általa mehetünk az Istenhez.

Act. 4. 12.
1 Tim. 2. 5.

K Midön az Anyaszent egy ház a szenteknek esedezik, a kristus nevében imádkoziké akor?

5

F Igen is mert az által nem akar egyebet hanem hogy a szentek. velünk együtt meg nyerjék akristus által azt amit kérünk, mivel aszentek ugy valamint mi, tsak a kristus által mehetnek az Istenhez. [132b:]

Conc Trid. sess 25
de invocat
sanctr⁴¹⁴

K Mikor az Istent ditsérik, imádgják, néki hálákat adnak, neki holmit ajánlanak, akristus nevében kellé mind azt tselekedni?

10

F Igen is mert mind ezek olyan valóságos könyörgések. amelyek által alélek az Istenhez emelkedik, de mi tsak a kristus által emelhettyük magunkot az Istenhez, tsak egyedül. ő általa is. mehetünk hozzája.

15

Lelekben és igazságban.

K Hogy kel lélekben és igazságban kérni?

F Egész szivből kel imádkozni., és ohajtani valóságal. hogy meg halgattassunk.

20

K Miért kel lélekben és igazságban imádkozni.?

F Mert az Isten lélek, és igazság, és azt akarja hogy akik ötet imádgják, lélekben, és igazságban imádgják, a kik más képen tselekesznek, asidokot, és a kétszinüeket. követik.

25

joan. 4. 23.
math. 6. 5.

Alázatoság., és töredelmeség.

K Hogy kel. alázatoság. és töredelmeség kérni?

F ugy hogy fohászko. töredelmes szivel legyen a kérés, meg tekintvén nyomoruságinkot, szükséginket, gyengeséginket, és meg alázván magunkot. vétkeinknek sulyos terhe alat

30

K szükségesé tellyeség. az alázatoság és atöredelmeség az imádsághoz?

F Igen is, azok nélkül meg nem halgattatunk, [133a:]

⁴¹⁴ sanctr [c-t-ből javítva.]

K Mitsoda okra valo nézve indithattjuk magunkot az alázatos, és töredelmes imádságra?

s.Aug in ps.68.

F A mi gyengeségünkre,⁴¹⁵ szegénységünkre, szükségünkre, és vétkeinkre valo nézve, és hogy mitsoda szükségünk vagyon az Isten segittségire. a mely minket fel emeljen, vagy meg tarttson.

figyelmetességel.

K Hogy kel figyelmeteséggel imádkozni?

F Figyelmezni kel arra hogy mit kérünk, és kinek¹⁰ beszéllünk.

K A figyelmetesség nélkül valo imádság haszontalané.?

s.Aug.in ps.68.
s.Cypr.de orat
Domi.

F Hogy ha szánszándékal. nem figyelmezünk azimádságra. akkor haszontalan valo. de hanem szánszándékal vagyon, az Isten ami gyengeséginket meg tekénti, és¹⁵ imádságinkot meg halgattya.

K Mit értesz a szánszándékal valo figyelmetlenségen?

F Értem azt. a figyelmetlenséget. amely vagy magában figyelmetlen. vagy kezdetében, a magában valo figyelmetlenség az, a mely által akaratal fordittyák el magokot²⁰ az imádságról., hogy szánszándékal. gondolkodgyanak valamely más dologról.. a kezdetében⁴¹⁶ akarattal valo figyelmetlenség az. a melyet okozza, vagy az elmének akarattal valo imide amoda valo járása, vagy avilági dolgokhoz valo nagy szeretet. [133b:]

25

Magyarázat

s.Aug. tract 6. in
s.joan

Rend szerént a sziv. arról foglalatoskodik az imádságban a mit kedvel. *Az Isteni szeretet az, mondgya szent Agoston. a ki könyörög. és suhajtoz. A szeretet az, aki kér; a szeretet az. aki keres: aszeretet az, aki nekünk meg³⁰ mutattya az igazságokot, a szeretet az, a ki álhatatosan meg tart minket az igazságokban melyeket nekünk ki*

⁴¹⁵ gyengeségünk⟨nek⟩,re ⟨szegénységünk⟨nek⟩,re [Mindkét javítás a törlés fölé írva.]

⁴¹⁶ kezdetében ⟨val⟩ akarattal valo

nyilatkozatot hogy ha szívünkben leg aláb valamely sen-
gélye az Isteni szeretetnek nintsen, hogy ha abban tsak
avilági szeretet vagon., hogy ha tsak akülsö, és ahejában
valo dolgokra figyelmez, tsak azokrol is fog gondolkodni
az imádságában., és mindenkor figyelmeteség nélkül lé- 5
szen. és azok a figyelmetlenségek. kezdetekben, szánszán-
déal valok, mert, a vilaghoz valo szeretet, a mely kezde-
te. ennek a figyelmetlenségnek. akarattal valo.

K Miképen kel el kerülni azokat a figyelmetlenségeket
a melyek szánszándéal valok kezdetekben? 10

F Az imádság előtt el kel készíteni lelkünket, ne hogy
ugy tekintessünk mint olyanok kik az Istent kísértik. Eccli 18. 32.
mondgya a szent Lélek.

K Miért kísértene valaki azal az Istent, ha az imádság-
hoz nem járul készülettel.? 15

F Mert az Istent kísértik akor, a mikor azt el **[134a:]**
nem kerülik. hogy ötet meg ne banttsák, az Isten ellen
vétkeznek pedig akor; mikor szánszándéal nem figyel-
meznek az imádságra, az imádság pedig nem lehet figyel-
metes, hogy ha ahoz nem készülnek. 20

K Miképen kel az imádsághoz készülni?

F Vagyon távul. valo, vagon közél valo készület..

K Miben áll a távul valo készület?

F Hogy rendes, és tisztességes életet élyenek. az Évan-
gyélium tanítása szerént, olyan életet. mely a világi rosz 25
kivánságokhoz ne ragaszkodgyék, foglalatos⁴¹⁷ életet.

K Miért tekénted az ilyen életet., mint egy szükséges
készületet az imádságra?

F Mert minden bizonyal. figyelmetlenek lesznek az
imádságokban, hogy ha nem kívánnak élni az Evangye- 30
liumi tanítás szerént

K Az olyan keresztyének. akiknek elméjek tele vagon
világi dolgokal. nem imádkozhatnak tehát ugy a mint
kel.?

⁴¹⁷ foglalatos [foglaltosból javítva.]

F Igen is nem. valamég nem kezdik érezni nyomoruságokat., a világot el nem akarják hagyni, és az Istenhez nem kaptsollyák magokat, ezen szándék nélkül. az imádság semire való. és gyakorta vétkes.

⁵ K Miben áll. a közél való készület? [134b:]

F Abban hogy magunkban szályunk az imádság előtt, az Isten eleiben menyünk, gondolkodgyunk valójában arról. a mit akarunk tselekedni, és azon igyekezünk. hogy jól imádkozhasunk.

¹⁰

Bizodalomal.

K Hogy kel bizodalomal. imádkozni?

F Ugy hogy az imádság hittel legyen. erős bizodalomal. hogy az Isten minket meg halgathat, nekünk irgalmaságal lehet, és erős reménségel. hogy azt akarjais.

¹⁵ K Mitsoda ók viszen minket arra hogy az Istent bizodalomal kérjük.

F Ezek az okok. 1. hogy az Isten meg adhattya kérésünket, minket meg gyógyithat akár mely nagy légyen a mi lelki vagy testi nyavalyánk. 2 hogy tsak egyedül az

²⁰ Isten tehet ami lelki szükségeinkről, öis gyógyithattya meg gyengeségeinket, és azt a kegyelmet tsak azal tselekeszi aki ötet kéri, 3. hogy akár mely nagyok legyenek vétkeink, de azokért ketségben. nem kel esnünk. mert az Isten hatalma nagyob még azoknál. 4. azt meg ígerte,

²⁵ hogy kérésünket meg adgya, ha ugy kérjük amint kel. 5. hogy a mi üdvezitönk minket segít, nekünk közben járonk. és szószöllönk, 6. hogy sok számu hozánk hasonló bünösök. meg halgattattak, és irgalmasá-[135a:]got nyertenek, 7. hogy a szent Lélek könyörög mi bennünk, és

³⁰ hogy annak aszenttséges léleknek könyörgése mindenkor meg halgattatik.

Rom. 8. 26. 27

Gyakorlatoságal.

K Mitsoda agyakorlatoságal való imádság?

F A hogy mindenkor kel imádkozni, soha félben nem kel. hagyni.

K Miért kel mindenkor imádkozni.?

F 1. Azért mert akristus parantsollya, 2. mert a minden napi szükségeinkért az Istennek segítse mindenkor szükséges. 3. mert sokszor. az Isten azért nem halgat meg minket, hogy akérésben, álhatatosak, és gyakorlatosak legyünk.

luk. 11. 5. Matth. 15. 22.

K Az Isten miért halogattya meg halgatni kérésünket?

F 1 Azért hogy meg próbálya hitünket, és bizodalunkot. 2. hogy meg büntesse lágyságinkot, és buzgotalanságinkot. mivel az Isten abuzgo, és az áitatos imádságot halgattya meg, 3. hogy jobban meg üsmértetvén velünk. nyomoruságinkot, gyengességinket., és szükségeinket, az által minket alázatosabbaká. és vigyázobaká tégyen.

10

s. Aug. tract 102. in s. Joan.

K A mi imádságink olyanoké. amitsodásoknak kel lenni, hogy ha semit olyat nem kérünk a mi ne légyen igas-[135b:]ságos, és hogy ha a fellyeb emlitet hat féle készületekel. imádkozunk.?

15

F. Igen is. mert akor bizodalomal. remélhettyük hogy meg halgattatunk., de vagyon még valami hátra, a mit az imádsághoz kel tenni, ugy mint az alamisnát, és aböjtöt.

*

20

Tob. 12. 8. s. Cypr. de orat. domini s. Aug. in ps. 41. n. 7.

8. Articulus.

Hogy miképen halgattya meg az Isten az imádkozókat

K Az Isten meg halgattyaé mindenkor azokat. kik olyan formán kéri. a mint ide fellyeb meg mondottuk.?

F Igen is, de nem mindenkor halgattya meg olyan formában amint kéri.

*

s. Aug. tract 78. in s. joan. in ps. 55. n. 12. tract. 6. in epist. s. joan

Magyarázat.

25

Az az, hogy az Isten meg adgya azt ami azüdvéséget és ajó erkölcsökben valo előmenetelt illeti, de némelykor

bizonyos kérésinket meg nem halgattya., noha azok jók legyenek is. oka az, mert az Isten minket szeretvén jobban tudja minálunknál hogy nekünk mi hasznos. és szükséges, ha valamit meg nem enged, az, aző jóságától⁵ vagyon. ha pedig más uton akar minket vezérelni az üdvesség-[136a:]re, nem azon amelyet mi választunk magunknak, azt irgalmaságából tselekeszi.

K Az Isten nem halgattyaé meg abünösök kérését, amit tölle kérnek rossz kívánsággal.?

- ¹⁰ F Sokszor történik hogy az Isten ahamisakot sziveknek kívánsági alá adgya. és hozzájuk való haragját meg mutattya abban. hogy meg adgya amit kérnek, valamint hogy irgalmaságából meg nem adgya sokszor azt amit tölle kérnek, hogy ha⁴¹⁸ amit tölle kérünk az ártana az¹⁵ üdvességnek, ha az Isten azt meg adná, arettentő jele volna az ő igasságának, és haragjának, ha pedig meg nem adgya, ajele Atyai jóságának., ebből azt kel ki hozni, hogy midön az Isten ez életben ostoroz. nem hogy azért zugolodni, vagy panaszkodni kellene, hanem még meg²⁰ kel néki köszönni. és azt kel kívánni hogy tsak azt a kérésünket halgasa meg, a melyikét láttya. hogy az üdvességre szolgálhat.

9 Articulus

Hogy mitsoda formában kel lenni atestnek az imádságkor.

K Hogy az imádság jó legyen. atestnek mi formában kel. lenni?

- ²⁵ F. Külömböztessük meg előbször a közönséges [136b:] imádságot. akülönösös imádságtól., ami aközönséges imádságot illeti, jobban nem tselekedhetünk mint ha az Clericusokhoz szabjuk magunkot., a mi akülönös imád-

⁴¹⁸ ha amit [*a mit*-ből javítva *h* és *a* beszúrásával.]

sagot illeti, az iránt nintsen semi szabot rend, hogy mitso-
 da formában legyen atest, de akar mi formában légyen
 atest az imádságkor, tsak alélek emelkedgyék az Isten-
 hez, buzgoság. az imádság jó. mind azon által igen jó
 szent Pál modgyára térden imádkozni, ahusvétí napok-
 ban., és avasárnapokon az Anyaszent egy ház szándéka
 a, hogy fent álva imádkozanak., igen jó némelykor le-
 borulva imádkozni, valamint akristus tselekedet, ülve is
 lehet imádkozni mint Illyés. az imádságkor fel lehet emeli
 kezeinket és szemeinket, valamint Mojses, Dávid, és
 akristus. lehet nap kelet felé fordulni az imádságkor.
 valamint tselekedtenek az első keresztyének. követvén az
 Apostolokot, az is igen jó szokás a templom felé fordulni
 az imádságkor. ahol. az oltári szenttség vagyon, Ez az
 egy néhány féle formában lévő imádság mind jó tsak
 alélek imádkozók. és arra kel vigyázni hogy leg inkább
 belső képen gerjeszük fel magunkban a buzgoságot, a
 mely nélkül az imádság nem tetzhetik az Istennek.

s. Aug. lib 2., ad
 simplicia num.
 qu. 4. Ephes. 3.
 14.

Matth. 26 39. Exod. 17. 11. ps. 120. 1. Joan 16. 1. Tertul. Apolog. Cap 16. s. Basil. lib de spiritu
 sanct cap 27. s. Aug. lib⁴¹⁹ de cura mort cap. 5.

K Az Anyaszent egy haz miért imádkozik vasárnapo-
 kon és ahusveti napokon fent álva? 20

F. A kristus fel támadásának emlékezetire. [137a:]

K Az első keresztyének miért fordultak nap kelet felé
 mikor imádkoztak.?

F Meg akarták az által mutatni hogy eföldön ugy
 voltanak mint szarándokok. és mint szám ki vetésnek
 helyén, és hogy tsak a kristust sohajtották., akit nap
 keletnek nevezi az irás, és aki nap kelet felé fordula
 menyben menetelekor. amint tanittya atraditio. *

s. Joan Damas. lib 4. de fide orthodox. Cap 18.

⁴¹⁹ lib [Beszúrás.]

K⁴²⁰ Nem kellé ez iránt valamely viszá élést el kerülni?

F Igen is. mert a viszá valo élés volna, hogy ha tsak a külsőre vigyáznának, és el mulatnák belső képen a lelkit, akoron ugy imádkoznának valamint a sidok. de hogy
 5 ebben ne esék valaki, azt kel meg tudni, hogy az Isten leg inkább a szivünket kiványa. azt is akarja. hogy lélekben. és igaságban szolgáljuk, atestnek. térden. vagy le borulva valo létele. tsak anyiban hasznos a menyiben külső képen jelenti a szivnek buzgoságát. mert a nélkül a többi
 10 tsak kép mutatás. mely az Istent meg bánttya. a mint eki tettzik az Irásbol. annál is inkább meg bánttyák tehát az Istent a midön a templomban illetlenül viselik magokat, mint ha tsak azért mennének oda, hogy meg banttsák. és nem azért hogy könyörögjenek. [137b:]

10 Articulus.

Az időről, napról. és óráról. amelyeket az⁴²¹ imádságban kel tölteni.

15 K Tartoznaké bizonyos időt rendelni a különös imádságra?

F Az imádságban kellene foglalni egész életünket, mivel nintsen olyan szempillantás, se nap vagy éttzaka, a melyekben. ne tartoznék minden keresztyén szeretni az
 20 Istent, és azt kivánni hogy véle meg egyesülhesen, és tsak egyedül érette élhesen, és tsak az ilyen szándékal tölthetik bé betü szerént azt a mit akristus mond; hogy mindenkor kel imádkozni. és soha félben nem kel hagyni.

De⁴²² az el kerülhetetlen foglalatosági az életnek, és a
 25 mi gyarłoságink, meg nem engedik nekünk hogy lelkünket szüntelen az Istenhez fel emelve tarttsuk, ugyan ezért

⁴²⁰ K <kérdés> Nem kellé

⁴²¹ amelyeket az <melyeket az> imádságban

⁴²² <M> De az

is szükséges nekünk, tartozunk is bizonyos időket rendelni különösen erre a szent foglalatoságra., 1. azért, hogy magunkot fel gerjeszhesük a szüntelen valo Isteni szeretetre, és hogy elé mehesünk ebben a szeretetben. 2. azért. hogy a kívánság a melyel kel az Istent ohajtanunk, meg ne lankadgyék. 3. azért.⁴²³ hogy meg ujítsuk lelkünknek buzgoságát., és hogy el ne hagyuk aluni az Isteni tüzet, a melynek égni kel szivünkben,⁴²⁴ és a mely könnyen el aluszik, hogy ha magunkra nem [138a:] vigyázunk, 4. azért. hogy meg ne hagyuk magunkot tsalatni a hejában valóságokal, és a sok számu kísértetekben esni,⁴²⁵ a melyek környül vesznek minket, 5. azért. hogy⁴²⁶ meg üsmérhesük, és eleget tehesünk avétkekért, a melyekben ejt minket minden⁴²⁷ nap az emberi gyarłoság. és, hogy kérhesük az Isten irgalmaságát. 15

s. Aug. epist ad
probram. in ps. 37.
n. 14.

K Mitsoda időket kel különösen rendelni az imádságra?

F Vannak olyan napok, a melyek különösen vannak arra szenteltetve, ugy mint avasárnapok, az innepek, és a böjti napok, hiven kel tehát azokon⁴²⁸ a szent napokon imádkozni töbet, mint a más napokon, azokon a napokon kívül amelyeket különösen rendeli az Anyaszent egy ház az imádságra, vannak még olyan idők amelyekben ezt a szent foglalatoságot inkább kel gyakorolni a hiveknek, ugy mint. 1. amidön. betegségben vannak, keserűségben. kísértetben., üldözésben, lelki. vagy testi veszedelemben. egy szoval. minden rendkívül valo szükségekben. 2. aközönségesen valo nyomoruságokban. és szükségekben. 3. amidön valamely nagy dologhoz akarnak

⁴²³ azért. </> hogy [A törlés valószínűleg egy *h* kezdővonala.]

⁴²⁴ szivünk<nek>ben,

⁴²⁵ esni, [ésniből javítva az ékezet áthúzásával.]

⁴²⁶ hogy <m> meg üsmérhesük, [Törlés a sor végén.]

⁴²⁷ minket minden [d – megkezdett k-ból javítva.]

⁴²⁸ azokon [azonból javítva; k-n-ből javítva, on – beszúrás.]

kezdeni. valamint akristus tselekedet., 4. amidön az Istennek valamely különös kegyelmeségit vették, 5. a felebarátunk szükségéért [138b:] ugy kel könyörögnünk. valamint magunkért. a soltárokbán szép imádságokat találhatni minden alkalmatoságokra.

K Nem tartoznaké. minden nap bizonyos orákat rendelni az imádságra?

luk. 18.

F Igen is. és ez egyik modgya hogy a kristus parantso-lattyát végben vihesék, aki azt mondgya. hogy mindenkor imádkozni kel, kel. leg aláb. regel. és estve imádkozni., és nintsen semi hasznosab. mint azt tselekedni időközben is. egy néhány szor., Dávid király napjában hétszer imádkozot., és minden éttzakákon fel költ az imádságra., ha szinte anyi királyi foglalatosági valának is., az
15 Anyaszent egy ház, hogy ezt a szent példát kövesse., hét részre osztotta az officiumnak oráit. az éttzakai imádságokon kívül, három szor imádkozik éttzaka., imádkozik. nap fel jöte előtt, nap fel jötekor, kilentz orakor. délben, három orakor. nap le mente előtt, és nap le mente után,
20 ezt is nevezik. ahárom nocturnumnak, laudes, prima, tertius, sextus. nonának, vesperásnak. és Completoriumnak.

Régenten ahivek minden nap jelen voltanak a közönségesen valo officiumokon. a menyiben töllök lehetet,
25 mostanában is a ditseretes áitatoság volna a [139a:] kiktől a meg lehetne. akiktől ameg nem lehet. leg aláb, hétszer napjában emelyék fel magokat az Istenhez., és némelykor éttzakán is. rövid de buzgo imádságokal.

s. Hier. epist 7. ad laetam.

K Mit kel tselekedni a regeli imádságkor?

30 F I Imádni kel az Istent akristus által. 2. hálákat kel adni kegyelmeséigiért,⁴²⁹ főképen azért. hogy az ettzakán. meg tartot minket, 3. botsánatot kel kérni vétkeinkért, 4. előre kel gondolkodni hogy mit fognak tselekedni azon a napon. és azt néki kel ajánlani., 5. kegyelmit kel

⁴²⁹ kegyelmeséigiért, [k-a-ból javítva.]

kérni. hogy a napot vétek nélkül tölthesék. 6. igen jó, és hasznos mind ezekért. segítségit kérni a szenttséges szent szűznek, az örző Angyalnak. és a szenteknek.

K Mit kel tselekedni az estvéli imádságkor?

F 1. Imádni kel az Istent akristus által. 2. meg kel.⁵ halálni a kegyelmeket melyeket vettenek azon anapon. 3. meg kel vizsgálni hogy mitsoda vétekben estenek azon anapon. 4. Azokért Istentől valóságosan kel botsánatot kérni,⁴³⁰ 5. fel kel valójában tenni hogy többé azokat nem tselekeszik. és azokért penitentiát tartanak., 6 kérni¹⁰ kel az Istent hogy meg oltalmaz. minden gonosztól. a vétektől. és az ördögnek intselkedésitől, 7. igen jó. és hasznos. mint regel segítségit kérni a szenttséges szent szűznek. az örző Angyalnak. és a szenteknek. [139b:]

11 Articulus.

Az Imádságnak helyéről. és a templomhoz való tiszteletről.

K Mitsoda helyen kel imadkozni?

15

F 1. Minden féle helyen végben kel vinni. a mindenkori imádságra valo parantsolatot, mert akár hol legyünk. de az Istent szeretni kel., hozzája kel fohászcodni, és kívánni kel a véle valo meg egyezést, 2. közönségesen valo imádságnak. a templom ahelye, 3. akülönösön valo imádság²⁰ mindenüt meg lehet, mert akár hol legyünk. de a szivünket gyakorta kel. az Istenhez fel emelni, a mi pedig akülönös imádságot illeti, jó az iránt. holmire vigyázni.

K Mire kel vigyázni?

F 1 különösön valo helyt kel arra keresni. ahol az emberek ne lássák. és ahol nagyob figyelmeteségel. és szabadságal lehesen imádkozni. 2. igen jó magánosan el menni atemplomban., akristusnak jelen valo léte meg

⁴³⁰ <n> kérni, [k-y-ból javítva; nyérni volt.]

ujjtya bennünk a hitet, azon kívülis atemplom az imádságnak szenteltetet helye. 3. mikor atemplomban imádkoznak, igen jó. tiszteletnek okáért távul állani az oltártól. a publicanus példájára. fő képen a ki igen vétkesnek⁵ érzi magát lenni. **[140a:]**

K Vagyoné még valami más is ami atemplomhoz való tiszteletet illeti?

F Vagyon 1. mert szent Pál azt akarja. hogy az aszonyok bé fedet ortzával menyenek, és legyenek a templomban, mely igen távul vannak attól. hogy engedelmeskedjenek ennek aparantsolatnak, amidőn arra a szent helyre tsak azért mennek, hogy magokot nagyob ékeségel. és tzifra⁴³¹ öltözetekel mutathasák mindenek előtt. 2. nagy tiszteletel. és példa adásal kel ót lenni. 3. ót nem kel¹⁵ beszélgetni. hanem nagy tsendeségben lenni. 4. azt szeretni kel: hogy az Isten háza tiszteségesen legyen. és azt fel kel ékesíteni, amenyiben lehet. 5 ha valaki valamely öltözetet, vagy ezüst mivet ad atemplomnak, nem kel arra se fel varratni, se fel metztetni atzimerét, mert az ellenkez²⁰ nék a keresztyéni alázatoságal.

XI Rész

Különösön az imádságról. és először. az elmével való imádságról.

Első Articulus

Hogy mi légyen az elmével való imádság

K Mitsoda az elmével való imádság?

F Ez olyan könyörgés a⁴³² mely nem külső. hanem a szivben megyen végben. **[140b:]**

K Az ilyen könyörgés hasznosé?

⁴³¹ tzifra [A z fölött áthúzott ékezet van.]

⁴³² a mely [a – beszúrás.]

F Igen jó. és hasznos. erő példát látunk a samuel 1 reg. 1.
Anyában.

K Ez az imádság nehezebbé mint sem aszoval valo⁴³³
imádság?

F Nem mivel nem nehezebb belső képen könyörgeni 5
Istennek, mint sem szoval.

K Ez az imádság oly szükségesé. mint a szoval valo
imádság.?

F. Még szükségesebb; mivel szollás nélkül is lehet imád-
kozni, mert nem aszollásban áll az imádság. hogy ha tsak 10
asziv meg nem egyezik aszoval., tehát a belső képen valo
imádság szükségesebb.

K Miért tekintik tehát rend szerént az elmével valo
imádságot olyan formán, mint amely mindentől meg 15
nem lehet.?

F Azért, mert. nem jól, és nem igazán gondolkodnak,
az elmével valo imádságról. és azt mind más féle képen
képzelik, mint sem amint vagyon., azért mert az elmével
valo imádságot anagy okoskodásban., és a mély elmével
valo gondolatokban tarttyák, és azt gondollyák hogy 20
azok akik oly mélyen nem gondolkodhatnak, az elmével
valo imádságra sem alkalmasok

K Miért mondod azt hogy nem igazán⁴³⁴ gondolkod-
nak aról.? [141a:]

F Azért mert az imádság nem az okoskodásban áll, 25
hanem a szívnek az Istenhez valo indulattyában., ez így
lévén, tsak ami szívünk az Istenhez emelkedgyék. valóság-
gal, az imádság jó és hathatos, ámbár az elme ne légyen
is alkalmas amély, és bölcs gondolatokra.

K Mitsoda hát az igazán valo módgya az elmével valo 30
imádságnak.?

F Az imádság jó. akár. szoval. akár belső képen valo
legyen, tsak a szív az Istenhez emelkedgyék. tsak nyomo-

⁴³³ [Sorvégen:] va [új sor elején:] valo

⁴³⁴ igazán <k> gondolkodnak

ruságinkot meg érezzük, tsak büneinket meg bánván azokrol. kiványunk valóságos penitentziát tartani, tsak életünket meg jobbitván. kiványunk munkalodni az üdveségért., erre tölle kegyelmet kérvén, tsak néki mindene-kért hálakot adgyunk, tsak néki ajánlván egész életünkben⁴³⁵ tett tselekedeteinket. néki fel áldozuk minden⁴³⁶ rosz hajlandóságinkot a melyek ellenkeznek törvényével.

K Hogy mind ezek végben mehesenek, nem hasznosé⁴³⁷ hogy a szent gondolatokban foglalatoskodgyunk¹⁰ az imádságban?

F Azok a szent gondolatok nem tsak hasznosok, de még szükségesek. mivel ami szívünk, és akaratunk tsak a meg üsmért jora hajol, azért hogy magunkban [141b:] fel gerjeszthesük avétekért valo töredelmeséget, avalóság¹⁵ának, és az igazságnak szeretetit. és az Isten jó téteményiért valo hála adást, igen szükséges meg üsmérni vétkeinket, avalóságot, az igazságot. és az Istennek jó téteményeit, gondolkodni⁴³⁸ kel tehát mind ezekről.

K Azt mondád ide felyeb hogy az imádság nem áll se²⁰ az gondolatbol. se az okoskodásbol. most pedig azt monod hogy az imádsághoz szükséges a gondolat, nem ellenkezelé magadal.?

F Itt semi ellenkezöt nem látok, mert az imádság a szívnek, az Istenhez valo indulattyában áll. azt az indulatot pedig benne. a gondolatok gerjesztik fel., de azok a gondolatok. nem a szívnek indulati, kel tehát gondolkodni, de ahoz még töb is kel. mert a még nem volna imádság, azokhoz az áitatos gondolatokhoz, szükséges még. a szívnek töredelmeségit, és suhajtásit is foglalni.

³⁰ K Tehát az igaz hogy azok kik ilyen formában nem

⁴³⁵ életünkben [életünket,-ből javítva.]

⁴³⁶ minden <haj> rosz hajlandóságinkot

⁴³⁷ hasznosé hogy [a-o-ból sz-g-ből javítva.] a szent <f> gondolatokban foglalatoskodgyunk

⁴³⁸ gondolkodni [g helyén felhúzott szárú betűt kezdett.]

gondolkodhatnak.,⁴³⁹ elégtelenek az elmével való imádságra?

F Az igaz, de azt is meg kel vallani hogy azok kik az okoságnak idejét el érték, elegségesek az ilyen gondolatokra, ez így lévén mindentől meg lehet [142a:] az elmével⁵ való imádság. példának⁴⁴⁰ okáért egy bünös töredelmeségel lévén, az Istentől büneinek bótánattyát kéri. a töredelmeség pedig amint már meg mondtuk másut, nem egyéb hanem hogy szányuk és bányuk hogy az Istent meg bántottuk. és magunkban fel teszük a magunk meg¹⁰ jóbbitását, de hogy ilyen szándekben léhesen valaki, azt kel meg tudni. hogy miket kíván az Isten mi töllünk, és melyek azok adolgok melyek ötet meg bánttyák, meg kel visgálni ha estünké azokba, az után meg kel nézni hogy mitsoda okok vitték minket azoknak tselekedetire., mi¹⁵ modon lehet el kerülni a vétekre vivő alkalmatoságokat., de elsöben meg kel tudni melyek azok az alkalmatoságok., ezt hívják gondolkodásnak. és elmélkedésnek, tehát az igaz. hogy szükséges az imádsághoz az elmelkedés. és a gondolkodás., kitsoda azért aki alkalmatos lévén a²⁰ vétekre, nem volna elégséges az ilyen gondolkodásra., ki ki így gondolkodik mikor agyonásra mégyen.

K Miért tehát az elmével való imádságot oly nagy és nehéz dolognak tarttyák?

F Azért mert az emberek tsak a szón ütököznek meg,²⁵ nem visgállyák meg annak értelmét. tsak a magok⁴⁴¹ és hajlandóságokat követik. és el távoznak attol. a mit a szó téssen. [142b:]

⁴³⁹ gondolkodkodhatnak., [Elírás; a második *kod-kona*-ból javítva.]

⁴⁴⁰ példának [Az *e* helyén először *l* betűt kezdett írni.]

⁴⁴¹ a magok <értelmeket,> és [Törlés a sor elején.]

2 Articulus

Az Elmélkedésről, annak szükséges, és könnyü voltáról.

K Mitsoda az elmélkedés?

F Az elmélkedés a, midön az elme valamiben foglalatoskodik. és arol gondolkodik, amidön valaki valamely tiszttséget akar meg nyerni, vagy valamely hivatalban⁵ akar menni, előre elmélkedik azokról. és jól meg vizsgálja uttyát. modgyát, hogy szándékát végben vihesse.

K szükségesé az Isten törvényéről elmélkedni?

* F Igen szükséges. ezt igen jóvallya az irás, és a szent Atyák.

Deut 6. 7. s. Ambr. in Cain. et Abel. s. Aug lib. 11 de conf. cap 2.

10 K Mitsoda időben kel elmélkedni az Isten törvényéről?

Deut 6. ps. 1. 2.

F Az irás azt tanította, hogy mind éjél, mind napal.

K De meg leheté a, hogy az Isten törvényéről elmélkedgyék valaki.?

F A mindenkor nem lehet. nem is azt kívánja az Isten.

15 azal. midön azt mondgya. hogy éjél napal. kel elmélkedni. törvényéről., annak értelme a, hogy mindenkor atörvény szerént kel tselekedni. és a sziv tellyes légyen a törvényel, ugy hogy mindenkor. **[143a:]** a légyen kalauzunk, kel tehát nekünk gyakorta arol gondolkodnunk,

20 hogy mit parantsol az Isten nekünk

K Mitsoda idő leg alkalmasab az elmélkedésre.?

ps. 5. 5.

F A regeli idő valamint Dávid tselekedet, azért hogy a napot a törvény szerént tölthesük., estve pedig azért, hogy meg vizsgáljuk miben vétettünk atörvény ellen.

25 K Azok kik nem tudnak olvasni elmélkedhetneké az Isten törvényéről.

F Igen is, és kel is elmelkedniek. gondolkodván azokról az igazságokról a melyekre az Isten tanította őket akkor, amidön a szent irást⁴⁴² halyák olvasni. a midön apászto-

⁴⁴² irást [A t betű utólagos beírásnak látszik.]

rok intésit és oktatásit halgattyák. vagy pedig avilági sok féle változásokról,⁴⁴³ az ilyen dolgokról. lehet elmélkedni a tudatlanoknak is.

K Az ilyen gondolkodások. és elmélkedések. szükségeseké minden féle személyeknek.? 5

F Igen is szükséges, a szent Lélek előnkben adgya hogy a rendeletlenségek tsak attól. származnak. hogy az emberek nem gondolkodnak valójában az igazságokról. amelyekben kellene mindenkor foglalni magokat. *

Isa 57. 1. jerem 12. 11. s. Bern. lib de Considé.

K Miről kel leg inkább. és leg gyakran elmélkedni? 10

F A halálról. az ítéletről, apokolról. aparaditsomról. avétekről. az Isten parantsolatiról: az Évangyéliu[143b:]mi tanításokról. amagunk rendinek hivatallyáról, de arra kel vigyázni, hogy az elmelkedés ne légyen gyümölcstelen., hanem vizsgáljuk meg szívünket az igazság szerint 15
a melyet olvasunk vagy hallunk, szánakodgyunk a magunk meg romlásán, gyengeségén, és nyomoruságán., kérjük az Istennek segítségét, tegyük fel magunkban. a meg térést, vigyázzunk⁴⁴⁴ magunkra, ezt nevezik elmével valo imádságnak. 20

K Tartoziké minden keresztyén eképen könyörögni?

F Meg láttzik ahol a mit edig mondottunk. hogy minden tartozik; de még ezt világosan is meg mutathatom., mint hogy mindennek kel tudni az Isten törvényét, mindennek is kel meg vizálni életét. azon törvényről. 25
keseregni kel a vétkekért, a melyekért azt meg szegik, azokról botsánatot kel kérni Istentől, a maga meg jobbítást fel kel tenni, és azt végben kel vinni, aki eszerént tselekeszik, az imádkozik, és elmélkedik.

K Nehézé az ilyen könyörgés? 30

⁴⁴³ változásokról, <is> az ilyen

⁴⁴⁴ vigjazzunk [j – beszúrás g mellé; az idegen kézre vö. a 159. sz. jegyz.]

F Annak aki üdvezülni akar, és a ki meg akar egyesülni az Istenel. épen nem⁴⁴⁵ nehéz, [144a:] hanem annak nehéz aki mindenkör feslet életet akar élni, és a ki szívének rosz indulattyára valo nézve. soha ugy nem könyörög a mint kívántatik, mert nem gondolkodik.⁴⁴⁶ se az Istenről. se magáról valójában.

XII Rész

A szóval valo imádságról közönségesen.

K A szóval valo imádság hasznosé.?

Ephes 5. 9.
Colos. 3. 16.

F Meg láthattjuk aból nagy hasznát. tsak nézük meg a soltárokokot., az énekeket. az Anyaszent egy ház könyörögéseit, szent Pál ara int hogy szóval kérjük az Istent. és énekellyünk ditséreteket az urnak.

K A szóval valo imádság szükségesé.?

F Igen is, valamint, szivel. ugy szájal is kel könyörögni, el kel mondanunk az imádságot melyet az ur hagyot nékünk, atemplomban a papal együt imádkozni kel. és énekelní az Isteni ditséreteket. mind ezekből ki tettzik a szóval valo imádságnak szükséges volta.

F Hasznosé mind azoknak imádságok akik szóval imádkoznak.?

20 F Nem mert tsak azoknak hasznos imádságok. a kik bizonyos modal imádkoznak amint már meg mondotuk, ugy mint.⁴⁴⁷ 1. a kristus nevében, 2. lélekben, és [144b:] igazságban. 3. alázatoságal. töredelmeségal. 4. figyelmetéségal., 5 bizodalomal. 6. és alhatatoságal.

25 K Hasznosé azokat az imádságokot mondani melyek akönyvekben találtatnak?

F Igen is. de leg hasznosab imádságok a Mi Atyánk,

⁴⁴⁵ nem <nem> nehéz,

⁴⁴⁶ gondolkodik. [n – megkezdett hosszúszerű betűből javítva.]

⁴⁴⁷ ugy mint. <a> [?] l. a kristus

a soltárok., és az Anyaszent egy ház imádsági. vannak még, más szép sok imádságos könyvek is.

K Nem leheté viszá élni az ilyen könyvekben lévő imádságoknak mondásával?

F Igen is mivel aleg szenteb állapottal is lehet viszá élni, ⁵ ebben áll azért a viszá élés amelyben gyakorta eshetnek, 1. mert tsak szájal mondgyák az imádságot nem figyelmeztvén arra a mit mondanak., 2. azt tarttyák hogy elegendő akönyvből el mondani az Isteni szeretetnek atöredelmeségnek, háláadásnak, tselekedetit. 3. azt gondolják hogy a hoszu imádság inkább meg halgattatik., a ¹⁰ Matth. 6 7. kristus ezt nem így tanította.

K Mit kel tselekedni hogy ne esünk az ilyen fogyatkozásban?

F szükséges 1. hogy a sziv meg egyezék a szájal. 2. azon ¹⁵ legyünk, hogy az akaratumk is érezze azokat a tselekedeteket a melyeket mondunk az imádságban és azt ne gondollyuk hogy azok a tselekedetek a szí-[145a:]vünkben vannak. mert az imádságban azt olvasuk, te benned hiszek uram., te benned remenlek, és tegedet szeretlek, ²⁰ hanem azon kérjük az urat. hogy maga olttsa szivünkben. ezeket a tselekedeteket 3. akár hoszu imádságokat mondgyunk., akár rövideket., de azt el hitesük magunkal., hogy tsak anyiban halgattatunk meg, a menyiben, hittel,⁴⁴⁸ buzgoságal. és áitatoságal imádkozunk, és nem ²⁵ anyiban a menyiben hoszu. avagy⁴⁴⁹ rövid az imádság melyet mondunk.

K Mitsoda nyelven kel imádkozni?

F A különösön valo imádság hasznosab a midön értik a mit mondanak, mert akor szent Pal szerént az elme meg ³⁰ egyezik aszivel. és a nyelvel. ha pedig nem értik, a nyelv és a sziv könyörög. de az elme ara nem figyelmezhet., aközönségesen valo imádságokban pedig ahoz anyelvhöz

⁴⁴⁸ hittel, [Sorvégi margóra írva.]

⁴⁴⁹ avagy [v-z-ből javítva.]

kel magunkot alkalmaztatni. a melyen az Anyaszent egy ház imádkozik., ennek az okát meg mondgyuk ezután., és meg mutattyuk hogy abban a közönséges Anyaszent egy ház meg egyezik a szent Pál tanításával. [145b:]

XIII Rész Az urnak Imádságáról.

Első Articulus.
Ennek az imádságnak magyarázattya.

5 K Melyik a leg főveb és leg tekélteseb a szoval. valo imádságok közöt?

F. Az urnak imádsága, tudni illik ami Atyánk nevezte-
tik e képen mert a kristus adta maga ezt nekünk., ezaz Isteni imádság magában foglallya rövideden mind azt, a
10 mit kel kérnünk, és mitsoda rendel kel azt kérnünk. hét féle kérésből áll,

*Mi Atyánk ki vagy amenyekben. Első kérés. szenteltes-
sék meg ate neved. 2. jöjjön el ate országod. 3. Legyen meg
ate akaratom miképen menyben., azon képen . itt aföl-
15 dön⁴⁵⁰ is. 4. A mi minden napi kenyérünket ad meg mi
nekünk ma., 5. botsásad⁴⁵¹ meg nekünk a mi vétkeinket,
mi képen mi is meg botsátunk azoknak., kik⁴⁵² mi elle-
nünk vétetennek. 6. és ne vigy minket akisértetben. 7. de
szabadits meg minket agonosztol Amen.*

20 K Mikor kel ezt az imádságot el mondani?

F Minden nap, mivel a minden napi vétek ellen valo orvoság mondgya szent Agoston [146a:]

serm. 119. de
temp

⁴⁵⁰ afoldön [Ékezethiba.]

⁴⁵¹ botsásad meg [Íráshiba.]

⁴⁵² kis <m> mi ellenünk [Tollhiba; a törlésben csak az első felét írta le az m betűnek.]

K Miért hívjuk mi Atyánknak az Istent ezen imádság kezdetin?

F Hogy irgalmaságát vehesük. fiainak nevezvén magunkot, és hogy nagyobb bizodalomal kérhesük ötet. mint fiai.

K Miért mondgyuk mi Atyánk. és nem Én Atyám?

F Hogy meg mutasuk az által, hogy a mit kérünk nem tsak magunknak kérjük, hanem az egész keresztyéneknek, a kik is a mi Atyánk fiai., és hogy az egész Anyaszent egy ház. nevében kérjük., akinek tagjai vagyunk.

s. Cypr. de orat
Dom.

K Miért mondgyuk utánna ezeket a szokot *ki vagy a menyegben.* holot az Isten mindenüt vagyon?

F 1.⁴⁵³ Azért. mert az ég leg fővebb része lévén a vilagnak, az Isten őt nyilatkoztattya⁴⁵⁴ ki nagyobb fényességel az ő ditsőségit., és tekéltetéségeit. 2. azért, hogy nagyobb buzgoságal kíványuk azt aditsőséges helyt, a szenttséges Atyánknak. lako helyét., és ahol közli magát a szentekel. oly nagy ditsőségel.

2 Articulus

A Mi Atyánkban lévő kéréseknek magyarázatya

K Midön azt mondgyuk. *szenteltessék meg ate neved.* ez által azt akarjáké kérni hogy az Isten neve még nagyobb szenttségü legyen.? [146b:]

F Nem, mert az Istenben a szenttség és atekéltetéség. véghetetlen nagyságal vagyon., hanem azt kérjük hogy azö neve meg üsmértessék, tiszteltésék. és szolgáltatásék mi általunk, és minden emberek által, valamint az égben.

Ezekből akövetkezik hogy azt kérjük az Istentől. 1. hogy ahitetlenek meg térjenek,⁴⁵⁵ 2. hogy az eretneksé-

⁴⁵³ 1. [Beszúrás.]

⁴⁵⁴ nyilatkoztattya ki [Első *t*-z-ből javítva.]

⁴⁵⁵ meg térjenek, [*r*-*l*-ből? javítva.]

gek el töröltessenek. és hogy azok akik az Anyaszent egy háztól el távoztanak, az igazságot meg üsmervén, viszá térjenek. 3. hogy mind azok avétkek amelyekel meg kisebbítik az emberek az Istennek szent nevét. tellyeségel ki

⁵ irtassanak 4. hogy minden bünös valóságos penitentiát tarttson. 5 hogy minden emberek ajó erkölcsökben foglalatoskodgyanak. 6. hogy mi, és minden keresztyének atekélleteségben elő menyenek, és abban végig meg maradvanak.

¹⁰ K Miből veszi eredetét ez akerés?

F Az Isteni szeretetből, amagunkhoz valo helyes szeretetből, és a felebaráti szeretetből.

K A szeretet miben eredete ennek akérésnek.?

F Abban 1. amidön az Istent szerettyük azt kíványuk

¹⁵ hogy ő meg üsmértessék. szolgáltaassék, és tiszteltessék. 2. midön helyesen szerettyük magunkot, az Istennek szent nevét kíványuk meg üsmérni, szolgálni, és tisztelni, 3 amidön. ugy szerettyük felebarátunkot mint magunkot, hasonlot is kívánunk néki mint magunknak. [147a:]

²⁰ K Azok kik meg kisebbítik az Istennek szent nevét esküvesel, káromkodással. el nem mondhattyák tehát ezt az imádságot.?

F Hogy ha azt penitentzia tarto szándéknélkül tselekezszik., valahányszor káromkodnak. mind anyiszor mondgyák ki magokra az ítéletet., mert aszivek meg nem egyezik a szájokal. azt mondgyák hogy ohajttyák, hogy az Istennek, neve meg szenteltessék, és tiszteltessék, és legelőbször. ő magok gyalázák, és kisebbítik azt meg.

K Miképen kel tehát azt meg mutatni hogy igazán

³⁰ kíványuk midön azt mondgyuk azIstennek. *szeneltettesek meg a neved?*

F Tsak azt kíványuk amit mondunk, igyekezünk azon hogy az ő nevét meg szentelhesük magunk viselésivel. és meg szenteltessük azt másokal is.

³⁵ Második kérés. *Jöjjön el ate országod.*

K Mit kérünk mi ez által. az Istentől. *Jöjjön el a te országod.?*

F. 1. Hogy olyan tellyeséggel uralkodgyék az embereken valamint az Angyalokon, tehát azt kíványuk hogy az Istennek örökös uralkodását az emberek meg üsmerjék,⁵ és magokat az alá vessék örömel., 2. hogy az igazak, az Isten Atyai gondviselésének⁴⁵⁶ jelit vegyék, és az ő üldözöjök⁴⁵⁷ meg szégyenitessenek. vagy meg térjenek, 3 hogy az Anya-[147b:]szent egy ház mindenüt el terjedgyen, az ördögnek és avéteknek birodalma el rontassék,¹⁰ és akristusé jöjjön el, 4 hogy a kristus uralkodgyék egyedül szivünkben kegyelme által. és hogy fel álltsa abban az igasságnak, és a szenttségnek birodalmát. 5 hogy mi is véle együt uralkodhasunk ditsőségében. 6 hogy akristus^{*} jöjjön el meg itélni az embereket. és minek utánna¹⁵ meg alázta volna ellenségit. egyedül győzedelmeskedgyék.

s. Cypr orat Domi. s. Aug. serm. 48 de diversis tract. 9. in s. joan.

K A penitentziát nem tarto bünösök mitsoda ortzával. mondhattyák⁴⁵⁸ el ezt az imádságot, amidön tsak azon vannak hogy meg gyarapithasák magokban arosz kívánságnak birodalmát. és akik minden tehetségekel azon vannak. hogy ellene álhasanak. mind magokban. másokban a kristus birodalmának.?

F A magok ítéletekre mondgyák, valahányszor mondgyák ezt az imádságot, hogy ha töredelmeség nélkül²⁵ mondgyák. mert azt mondgyák szájal az Istennek. hogy jöjjön el ate országod, és szivekben mind ellenkezöt mondanak.

K Miért kérjük az Istentől azt. hogy az ő országa

⁴⁵⁶ gondviselésének [sé-n-ből javítva.]

⁴⁵⁷ üldözöjök [Ékezethiba.]

⁴⁵⁸ mondhattyák [d-h-ből javítva.]

jöjjön el. minek utánna⁴⁵⁹ azt kértük volna, szenteltessék meg az ő neve.?

F Mert azon nem munkálodhatunk hogy magunk viselésivel. aző nevét meg szentelhesük, hogy [148a:] ha akristus nem uralkodik kegyelme által szivünkben.

Harmadik kérés. *Legyen meg ate akaratom miképen menyben it a földön is.*

K Mit kérünk Istentől ez által. Legyen meg ate akaratom. &c.

¹⁰ F Kegyelmet, a melyel az ő akarattya alá vesük magunkot., hasonló buzgoságal és szeretettel. valamint az Angyalok, és a szentek tselekesznek az égben.

K Mit értesz az Isten akarattyan.?

F Először értem azt, amit az Isten akarja hogy meg¹⁵ tselekedgyük. 2. azt, a mi aző⁴⁶⁰ rendeését illeti irántunk, vagy a töb teremtet állatok iránt

K Mit akar az Isten hogy meg tselekedgyük.

F 1 Azt akarja hogy ne kövesük kívánságinkot, hanem szüntelen igyekezzünk azokat meg gyözni. 2. hogy minden²⁰ féle vétket el kerülyünk, és az el multakért penitentziát⁴⁶¹ tarttsunk. 3 hogy minden féle jó erkölcsökben foglallyuk magunkot 4. hogy abban ahivatalban menyünk a melyre hivut minket. 5 hogy álhatatosak legyünk abban ahivatalban. a melyre hivut. és annak köteleségeit be²⁵ tölttsük. 6. hogy példainkal., intésinkel. kérésinkel, másokot arra vihesünk,⁴⁶² a menyiben töllünk [148b:] lehet. hogy kövesék az Isten akarattját, egy szoval. hogy munkálodgyunk a magunk meg szentelésin.

K Mit kérünk mi Istentől ami az ő akarattját illeti?

³⁰ F Hogy nekünk és másoknak azt a kegyelmét adgya

⁴⁵⁹ utánna [Az u fölött törölt ékezet van.]

⁴⁶⁰ aző rendeését [z-r-ből javítva.]

⁴⁶¹ [Sor végén:] pe [új sor elején:] pitentziát [Íráshiba.]

⁴⁶² vihesünk, <h> a menyiben

hogy néki engedelmeskedgyünk. és hogy bé tölthesük minden kötelességinket és hivatalinkot

K Mitsoda dolgok azok, melyek az ő rendelésit illetik, mi irántunk, vagy atöb teremtet állatok iránt?

F Minden valami ezen avilágon történik, az Isten rendelése szerént vagyon. mivel semi nem léssen az ő rendelése vagy engedelme nélkül.

K Mit kérünk mi az Istentől az ő rendelésre valo nézve midön azt mondgyuk legyen meg ate akaratom?

F kegyelmet kérünk. hogy az ő akarattya alá vethesük magunkot. a következendö dolgokban. a melyek⁴⁶³ minket, vagy atöb teremtet állatokat tekintik.

Magyarázat

A következendö dolgok, vagy meg egyeznek, vagy⁴⁶⁴ ellenkeznek ami hajlandóságinkal., példának okáért, valamely pernek, jószágnak. vagy tiszttségnek meg nyérése, vagy kívánságunknak végben menetele, ellenben. valamely betegség. Atyánk fia halála., jóság [149a:] el vesztése, a szerentsének meg változása, ameg alázttatás.

Az olyan⁴⁶⁵ következendö dolgokban, a melyek meg egyeznek hajlandóságinkal., ennek az imádsagnak, legyen meg ate akaratom, az értelme a, hogy hálákot adgyunk az Istennek jó téteményiért, és kérjük hogy vegye el tőlünk a felyeb emlitet jóköt, hogy ha azok árthatnak üdveségünknek, mivel az Isten akarattya a, hogy üdvezüllyünk valami tehát ellenkezik az üdveségel., az Isten akarattyaival ellenkezik, midön tehát azt kérjük hogy az ő akarattya legyen meg, mint ha azt kérnök. hogy vegye el azt mi töllünk, a mi akadályára lehetne üdveségünknek

Az olyan dolgokban pedíglén a melyek ellenkeznek a mi meg romlot hajlandóságinkal. valamint szoktak lenni

⁴⁶³ a melyek <va> minket, vagy [Törlés a sor elején.]

⁴⁶⁴ meg egyeznek, vagy <meg> ellenkeznek [Törlés a sor elején.]

⁴⁶⁵ A olyan [*Az olyan*]

anyomoruságok. az inségek. ennek az imádságnak legyen meg ate akaratom az értelme. a, 1. hogy az Isten rendelése alá vessük magunkot. és mondgyuk néki akristusal. ne ugy legyen a mint én akarom. hanem amint te⁵ akarod. 2. adgyunk néki hálákot a nyomoruságokért. meg üsmervén azokban az Isten kezét, aki mint jó Atya, meg akar minket jóbbitani. 3. kegyelmit kel kérni hogy azokat anyomoruságokat jora fordítsuk és azok az ideig valo szenvedések el vonván minket avilágtol. az üdveség-¹⁰ re vezesenek.

K Miért kel nekünk kegyelmet kérni Istentől az ő aka-[149b:]rattyának végben vitelére. és arra hogy az ő rendelése alá vesük magunkat.?

F Azért⁴⁶⁶ mert a meg romlásnak olyan kezdete va-¹⁵ gyon bennünk, a mely szüntelen ellenkezik azal. a mit az Isten kíván tőlünk, és olyan gyarlok vagyunk, hogy segittsége nélkül nem engedelmeskedhetünk néki, se abban az engedelmeségben álhatatosak nem lehetünk.

K Miért kérjük mi hogy aző akarattya légyen meg²⁰ mindgyárt azután. midön már kértük hogy az ő országa jöjjön el.?

F Mert akristus ugy fog uralkodni szivünkben kegyelme által., és ugy fóg magával uralkodtatni ditsőségében, hogy ha az ő akarattját követtyük elsöben és hogy ha az²⁵ ő parantsolati alá vettyük magunkot.

Meg láthatni ezekből. hogy mint függenek egy mástol. a három első kérések, azt kérjük először, hogy a kegyelem szenteltye meg bennünk a mi magunk viselésivel az Istennek szent Nevét., azt mi nem tselekedhettyük, hogy³⁰ ha akristus nem uralkodik szivünkben, ezis a második kérés, akristus pedig ugy uralkodik bennünk, hogy ha bé tölttyük akarattját, ez a harmadik kérés.

Negyedik kérés. *A mi minden napi kenyერünket ad meg mi nekünk ma.*

⁴⁶⁶ Azért <meg> mert a meg romlásnak

K Mit kérünk Istentől ezáltal, A⁴⁶⁷ mi minden [150a:] napi kenyerünket ad meg mi nekünk ma?

F Azt hogy méltóztassek ez életben lévő minden napi lelki és testi szükségéinkről tenni.

K Miért emlittyük a szükségeket a kenyérnek neve ⁵ alatt?

F Mint hogy akenyér leg szükségeseb ez életre., az szent irás rend szerént ezen a neven nevezi a lelki és testi szükségeket. 2. A kristus a kenyérnek neve alatt azt akarta velünk meg értetni, hogy csak azt kel kerni ami szükséges, ¹⁰ és ami azt meg haladgya. se kérni, se kivani nem kel.

K Miért teszük hozzája ezt aszót ma.?

F Hogy meg tudgyuk. 1. hogy nem kel szorgalmatoskodni a holnapi napról., és hogy csak a minden napi szükségéinkért kel minden nap kérni az Istent.,⁴⁶⁸ 2. ¹⁵ hogy a leg gazdagabbak is meg tudgyák. hogy az Istentől vettek mindeneket., azért szükséges nékiekis valamint a leg szegényebbeknek. a minden napi kenyeret kérni, mert csak az Istenen áll, hogy egy szem pillantás alatt. leg nagyobb szegénységben ne esenek. 3. mert a leg tekéltesebnek is ²⁰ vagyon szüksége arra, hogy az Isten meg segítse lelki szükségiben. valamint a leg nagyobb bűnösnek. 4. hogy mind ezekre az okokra való nézve. magunkot inkább meg alájuk. és az ő rendelésitől függünk. [150b:]

K Miért vagyon meg tiltva a holnapi napról való ²⁵ szorgalmatoskodás.?

F Azért hogy szoktasuk magunkot az ő rendelésitől fügenni, és hogy ezen életben nyughatatlanság nélkül legyünk.

K Az előre való gondviselés, amagunk vagy a tseléd ³⁰ szükségire, meg vagyon tehát tiltva?⁴⁶⁹

⁴⁶⁷ A [ad-ból javítva.]

⁴⁶⁸ Istent., [te-en-ből javítva.]

⁴⁶⁹ tilva [íráshiba.]

F Nintsen, mivel akristus⁴⁷⁰ tsak azt tilttya, a mely nyughatatlanságal. és bizodalom nélkül megyen végben az Istenben valo bizodalomal., és békeségel kel tenni a szükségről, vigyazván mindenkor az igaságra, nem ugy⁵ mint az olyanok. kik nagy nyughatatlanságal. és kételkedésel. gyűjtenek. amely az ök kevés hitektől vagyon. és attol. hogy inkább biznak az emberben. mint sem az Istenben.

K Mitsoda testi szücségek értetnek akenyér nevezete¹⁰ alat?

F Mind azok valami szücségesek az élethez, az ételhez, ruházathoz, és lako helyhez.

K szabad tehát kívánni és kérni ilyen állapotokat?

F Igen is, tsak hogy a szücséget, és az igaságot tekén-¹⁵tsük mindenkor, és az Isten akarattya alá vessük magunkot. ha szinte meg nem adná is kérésünket, ugyan ezért is mondgyuk el még előre. hogy azö akarattya légyen meg és ne a miénk.⁴⁷¹ **[151a:]**

K Miért engedi meg az Isten hogy az ö szolgálai nagy²⁰ szücségekben legyenek?

F Hogy meg probálya az ö hiteket, evilágtol elvonya, hogy ez életben penitentziát tartasson vélek, hogy beke-
séses türök legyenek, és öket meg koronáza az égben. egy
szoval azért, mert öket szereti, és jóvakot akarja,

s. Chrys. hom. de providentia. s. Aug lib 1. de Civ Dei Cap. 8. 9.

²⁵ K Mellyek azok alelki szücségek. a melyeket a kenyér neve alat kérünk?

F Mind azok a melyek szücségesek a lélek táplálására, ugy mint az Istennek beszéde, akristus kegyelme, és az oltári szenttség.

⁴⁷⁰ akristus <azt ugy> tsak azt tilttya, [tsak azt <azt ugy> fölé írva:] <hogy> a mely [a mely <hogy> fölé írva.] nyughatatlanságal, és bizodalom<al> nélkül

⁴⁷¹ miénk. [n-r-ből javítva.]

K Miért nevezik alelki vagy testi kenyeret, minden napi kenyérnek?

F Mert minden nap vagyon arra szükségünk.

E nyilván ki tettzik⁴⁷² a testi szükségben. könnyű azt is meg mutatni hogy alelki eledel. hasonló képen szükséges minden nap aléleknek, akegyelem oly szükséges, hogy a nélkül semit nem tselekedhetünk. Nálam nélkül mondgya a kristus semit nem tselekedhetek., ez így lévén. a kegyelem nem tsak minden nap szükséges., de minden szempillantásban, azt is el mondhatni. hogy az oltári szentség a mi minden napi kenyérünk, a szent Atyák [151b:] szerént. a mi minden napi eledelünkre rendeltet, és ha arra elegendő szenttségünk nintsen. hogy minden nap azal táplallyuk magunkot, igyekeznünk kel oly tiszta életet élni, hogy azt meg érhesük, mivel ez, akristus, és az Anyaszent egy ház akarattya, minden nap ajánlyák a szent áldozatot, azért hogy azok akik oly szent⁴⁷³ állapotban vannak, minden nap Communicalhassanak, mivel az első keresztyének eszerént tselekedtenek.

K Mitsoda szövetsége vagyon ennek a negyedik kérdésnek. atöb három kérésekel.?

F Az Istennek, mind lelki, mind testi segítségit kérjük. ő tudgya melyek szükségesek arra hogy bé tölthesük akarattját., azt⁴⁷⁴ bé töltvén, bennünk uralkodgyék, és bennünk uralkodván, és lakozván, az ő szent neve meg szenteltesség⁴⁷⁵ bennünk, és általunk.

Ötödik kérés. *Botsasd meg ami vétkeinket miképen mi is meg botsátunk azoknak akik mi ellenünk vétettenek*

K Mit kérünk mi ez által az Istentől. botsásd meg ami vétkeinket mi képen &c.

F Azt hogy meg botsása vétkeinket valamint mi is meg

joan. 15. 5.

s. Aug. lib de don. perseve.
s. Ambr lib 8. in.
s. luc. s. Hier in
Cap 6. s. Matth.

⁴⁷² ki tettzik <alelki> testi

⁴⁷³ szent <tek> állapotban [Törlés a sor elején.]

⁴⁷⁴ azt [az-és-ből javítva.]

⁴⁷⁵ meg szenteltesség [é-a-ból, vagy á-ból javítva.]

botsátunk másoknak. 2. hogy irgalmaságal. bányék vé-
lünk, az iránt a mivel tartozunk néki, [152a:] valamint mi
is irgalmaságal. bánunk azokal. kik nekünk tartoznak

K Miért nevezik ebben az imádságban a vétet ado-
5 ságnak?

F Mert a vétek adosoká téssen minket. az Isten igasá-
gának., mely vétek meg büntetődik vagy ezen, vagy amás
világon, ezen avilágon meg büntetődik. az ostorozások.
betegségek, nyomoruságok, és az inségek által., vagy is
10 az akarattal valo penitentzia tartás által,

Meg büntetődik avétek a más életben, vagy ideig⁴⁷⁶ a
purgátoriumban. vagy örökösön apokolban. a halálos
vétekért, a melyért botsánatot nem vettek volt a földön,
ideig a purgátoriumban, abotsánando vétekért, vagy még
15 a földön meg botsátot halálos vétekért, is,⁴⁷⁷ de a me-
lyért eleget nem tettek volt a penitentiával.

K Azok akik vétekben nem érzik magokat leni tartoz-
naké botsánatot kérni?

1 Cor 4 4.

F Igen is, mert azért hogy vétkesnek nem érzik mago-
20 kot lenni. azal meg nem igazultattak, mivel az Isten
itélete aki a szivet láttya. különbözik a miéinktől.

1 Joan 18. 3 Reg.
8. 46.

Ha azt mondgyuk hogy vétek nélkül vagyunk. [152b:]
meg tsalyuk magunkot; és az igaság nintsen mi bennünk.
mondgya szent János. *Mert nintsen olyan ember, a ki*
25 *vétek nélkül volna* mondgya salamon. ki vévén akristust
aki nem vétkezhetet. *És a Boldogságos szűzet. a kiről nem*
is kel szollani. a midön a vétekről vagyon akérdés az ő
Isteni Anyaságáért. mondgya szent Agoston.

lib de natura et
grat. Cap 36.

K A kik Istennek el mondgyák ezt az imádságot veszi-
30 ké akkor mindenkor bünöknek botsánattyát.?

F 1 Hogy ha valóságos töredelmeségek nintsen, és azt
fel nem teszik magokban hogy életeket meg jobbittyák,

⁴⁷⁶ ideig [ide-oro-ból javítva.] a purgátoriumban. vagy örökösön
apokolban. (hogy) a halálos [Törlés a sor elején.]

⁴⁷⁷ is, [Sorközi beszúrás.]

és az Istennek eleget tesznek. meg nem halgattatnak, mivel az Istentől botsánatot kérni olyan vétekért, a melyet nem bányák, hogy meg tselekedték, és a melyet tselekedni kíványák, ez az Istenel való jádzás volna

2. Hogy ha töredelmeségel, és avétek botsánando vétek, ez az imádság botsánatot nyer. hogy ha buzgó. ⁵

3. Hogy ha avétkek halálosok, ez az imádság el nem töröli hanem kegyelmet nyer Istentől apenitentzia tartására, amely által a halálos vétek el töröltetik.

s. Aug. de Civ
Dei lib 21 Cap 72.

K Miért akarja akristus, hogy a kéréshez tegyük ezeket a szokot, mi képen mi is. meg botsatunk azoknak kik mi ellenünk vétettenek,? ¹⁰

F I Azért hogy az Istent irgalmaságra indittsuk, fogadván néki hogy mi jó szivel meg botsatunk azoknak kik minket meg bántottanak, 2. hogy meg mutassa **[153a:]** ¹⁵ nekünk mitsoda szükséges meg engedni másoknak, mivel, a nélkül meg nem halgattatunk imádságinkban.

Tert. lib de orat.
Cap 10.

K A kiknek valamely harag, gyűlölség, boszu állás. vagyon szivekben felebarattyok ellen, az olyanok tehát haszontalanul mondgyák el tehát ezt az imádságot? ²⁰

F Nem tsak haszontalanul., de amagok ítéletekre. és veszedelmekre mondgyák el. mert azt kérni az Istentől. botsás meg nekünk. valamint mi is meg botsátunk, mint ha azt kérnék tölle, bányál ugy velünk, valamint mi bánunk másokkal., meg ne botsás nekünk. ha mi is meg nem botsatunk, akristus is ugyan ezen értelmet adgya ezeknek a szoknak. ²⁵

Matth. 6. 15.

K kitsodák azok. akikről el mondhatni hogy valójában meg botsattyák az ellenek tett vétket?

F Tsak az olyanok, akik azért semi nehézséget nem tartanak, hanem még valójában szeretik ellenségeket valamint magokat. ³⁰

K Mitsoda szövetségé vagyon ennek akérésnek a felelyeb valokal.?

F Ohajtyuk az Istent ditsöiteni; és véle uralkodni, ³⁵

ennek okáért, az ö⁴⁷⁸ akarattját kel követni, de hogy követhesük. szükségünk vagy arra. 1. hogy testi és lelki segítségit adgya nekünk 2. az ő irgalmaságára., hogy bűneink meg ne gátolják segítségit; hanem azok⁵ meg botsátassanak. és el töröltessenek. [153b:]

Hatodik kérdés. *Nevigy minket akisértetben.*

K Mit térszen ez a szó kísértet.?

F Ennek egy néhány féle értelme vagy. 1. közönségesen azt térszi, midön valami tudatlan. vagy nehéz dolgott¹⁰ akarnak meg próbálni, ezen értelem szerént. az Isten soha sem kísért, mivel mindeneket tud.

2. Arra is értetik, mikor az Isten meg próbálya valakinek jó erkölcsit. hogy azt meg jutalmaztassa, és ki nyilatkoztassa, valamint tselekedék Ábrahámal., mikor parantsolá néki fel áldozni fiát, eszerént is kísérti az embereket az inségekel., betegségekkel. szegénységekel. &c. mind ezek olyan modok., a melyekkel meg próbálya az Isten hitünket, és jó erkölcsünket, valamint az arany meg próbáltatik. és tisztittatik az olvaszto föld edényben. ezt¹⁵ nevezi az Irás kísértetnek

3 Ez aszo⁴⁷⁹ avétekre valo vivést is térszen. amely tsak az ördöghöz illik, aki kísértőnek neveztetik. és azokhoz kik azö ingerlésit követik.

K Mit értesz ezen a szón kísértetben vinni?

F Ennek egy néhány értelme vagy., az első értelem szerént azt térszi, mikor valaki valamely rosz tselekedetre viszen mást, 2. mikor mást meg nem gátol hogy a kísértetben ne esék, és az Istent meg ne bánttssa, noha meg lehetne. 3. olyan helyben teni, vagy hagyni valakit, a mely²⁰ magában noha rosz ne légyen is. de az ő gyengeségére

⁴⁷⁸ ö [Beszúrás.]

⁴⁷⁹ aszo [Hosszú ſ betűje rövid s-ből javítva.] avétekre [inkább íráshibának, mint nyelvjárási alaknak látszik. Mikes kéziratában a *vétek* hangalak használata általános.] valo vivést is térszen.

valo nézve, vé-[154a:]tekre vivő alkalmatoság lehet, amelyben beléis eshetik.

K Az Isten viszené valakit a kísértetben az első értelem szerént.?

F Nem, mert az Isten senkit nem viszen avétekre., azt ⁵ tsak meg gondolni is irtoztato káromlás volna.

K kitsoda viszi tehát az embereket a kísértetben az első értelem szerént?

F Az ördög. avilág. és atest, az ördög az ő intselkedésével. és más egyéb sok féle mesterségeivel, avilág az ő rosz példa adásával. beszédivel, rosz szokásával, üldözésével. gyönyörködtetésével, atest az ő meg romlot hajlandóságival,

K Az Isten viszené valakit a kísértetben a második értelem szerént?

15

F Igen is mert mind azok akik vétkeznek atol vagyon mert az Isten azt meg engedi. az ő meg foghatatlan, de igaságos itéletiből.

s. Aug. serm 9.
de diversis.

K Az Isten viszené valakit akisértetben aharmadik értelem szerént.?

20

F Igen is, mivel az Isten az embereket némelykor el hadgya az ő sziveknek.⁴⁸⁰ kívánságira, meg is engedi nekik, agazdagságokat., méltóságokat, és töb ilyeneket, noha tudgya hogy ők azokal viszá fognak élni,

rom. 1. 24.

K Miért viszi az Isten az embereket a kísértetben ezen két féle képen?

25

F Hogy meg mutassa rajtok az ő igaságát, és némelykor az igalmaságát. [154b:]

*

s. Aug de correctione, de gratia. et de dono perseverantiae.

K Miért mondád azt, hogy az Isten meg mutattya azokon igaságát, akiket el hadgya akisértetben.?

30

F Mert azért hadgya el hogy meg büntesse vétkeket.

⁴⁸⁰ sziveknek. <kisértetire> kívánságira,

K⁴⁸¹ Mikor mutattya meg irgalmaságát azokon akiket el hagyja a kísértetben?

F. Midőn azok akik abban estek fel kelnek, és el esésekre való nézve. azután vigyázobbak, és alázatosabbak

K Mit kérünk mi az Istentől ezáltal. ne vigy minket a kísértetben?

F 1. Azt hogy meg ne engedgye az ördögnek minket kísértetni, vagy is leg aláb ane légyen erönk felet valo. 2. hogy a kísértetkor el ne hagyjon minket, hanem akisértön vétesen velünk gyözedelmet, 3. hogy ne hagyjon minket szívünk kivánságára, hogy ha kivánságunk nekünk ártalmas volna, hanem adgyon eröt. rosz kivánságunk meg gyözésére. 4. hogy inkább nyomoruságban tegyen, mint

15 sem boldogságban. hogy ha az a boldogság veszedelmünkre lehetne. 5 hogy eröt adgyon a világ meg gyözésére., hogy minket meg ne tsalyon. 6. hogy ha akisértetben hágy esni, bányek velünk irgalmaságál. kegyelmit adván a fel kelésre.

20 K Vétéké a, mikor az ördög, atest, és a világ kísért?

F Véték akisértetnek engedni. de érdemes dolog annak ellene állani, és azt meg gyözni.

K Mit kel tselekedni hogy a kísértetben ne esék valaki?

F. Azt meg elözvén. ahoz kel készülni. azimádsagal.

Matth. 26. 41

25 **[155a:]** a magára valo vigyázásal; vigyázatok és imadkozatok mondgya akristus, hogy a kísértetben ne esetek.

K Miben áll ez a vigyázás?

F 1 Abban hogy a vétekre vivö alkalmatóságot elkerüllyük, 2. mindenkor a magunk hivatallyában foglaltoskodgyunk, 3 amagános életet szeresük, 4 ahitnek igazságival tellyesek lévén, azokal oltalmazuk magunkat., az ellenségünk ⁴⁸² ostromozásakor.

Ephes. 6. 16.

⁴⁸¹ K [F-ből javítva.]

⁴⁸² elleségünk [Így, n nélkül; íráshiba.]

K Mit kel tselekedni mikor valaki akisértetben va-
gyon?

F I Nagyob buzgoságal kel imádkozni. 2. keresztet kel
magára vetni. 3. ahitnek igazságirol kel gondolkodni, a
melyek el fordittsanak minket arosztol, 4. ha a kisértet ⁵
tartana, tudtára kell adni a gyontato papnak.

K Mit kel tselekedni mikor valaki akisértetben eset?

F Botsánatot kel kérni Istentől. és abol fel kel kelni
mentől hamaréb. apenitentzia tartásal., és azután inkább
kel vigyázni., *fiam* mondgya a szent lélek. *vétkeztélé.? ne* ¹⁰ Eccli 21.1.
vétkezél többet. hanem imádkozál vétkeidért, hogy meg
botsátassanak. néked.

Hetedik kérés. *Szabadits meg minket agonosztol.*

K Mit kérünk mi ez által az Istentől szabadits meg
minket a gonosztol. **[155b:]** ¹⁵

F Hogy meg oltalmazon 1. az ördög hatalmától; meg
nem engedvén hogy az alá vettessünk. 2. minden véték-
től, meg nem engedvén hogy a hamiság uralkodgyék
bennünk. 3. avétekért valo büntetéstől apurgátorium-
ban, vagy apokolban. 4. az ideig valo gonosztol, ugy ²⁰
mint abetegségtől, szegénységtől, hadakozástol., éhség-
től, döghaláltol., és minden más gonosztol., de ezektől az
ideig valo gonoszoktól. ameg szabadulást tsak anyiban
kérjük az Istentől, a menyiben láttya hogy a hasznos
lehet az üdveségre., mivel ebben az imádságban egyebet ²⁵
nem kérünk az Istentől hanem hogy agonosztol szaba-
dittson meg, nintsen is igazán mondva más gonosz. ha-
nem az, a mely ellenkezik⁴⁸³ üdveségünkkel., a midön az
ideig valo nyomoruságok az üdveségre használnak, azok
jók mi nekünk, a midön az ideig valo boldogság akadály ³⁰
üdveségünknek, és azal viszá elünk, hogy az világi rosz
kivánságok szerént élyünk, akor a rosz mi nekünk.

K A gazdagok a kik viszá élnek gazdagságokkal. és
mind azok kik a nagy szerentsében el vesztek magokat,

⁴⁸³ ellen<kez>kezik [Tollhiba.]

nyomoruságot kívánnak tehát Istentől mikor ezt az imádságot el mondják.?

F Igen is, mivel agazdagságok. és a nagy szerentsék. ő nékik rász, és gonosz, és azon kéri az Istent, hogy
5 szabadítsa meg őket agonosztol. [156a:]

K Az olyanok nem igazán kéri tehát az Istent, és néki hazudnak mikor azt mondják. szabadíts meg minket a gonosztol.?

F Igazán el mondhatni hogy rend szerént nem tudják
10 mit kérnek, nem is figyelmeznak kérésekre., mivel ha ugy imádkoznának a mint kel., azt kívánnák hogy az Isten eben ez életben küldgön nyomoruságot reájok, hogy ha a szükséges az üdveségekre. ha ilyen szándékban nintsenek, a jele hogy a szivek meg romlot, és imádságok
15 hamis, mivel azt kéri az Istentől a mit nem kívánnak az imádság pedig aszivnek kívánságából ál.

K Miért küld az Isten nyomoruságokat mi reánk?

F Hogy meg büntesse büneinket, és hogy azok által a bünök el töröltessenek, 2. hogy meg üsmértetvén velünk
20 az emberi gyarłoságot, hozzája emelyük szivünket, 3. hogy ötet nagyob szeretettel szeresük. 4. hogy amás életben valo jó után suhajtozunk,

K Miképen kel venni anyomoruságokat?

F Békeséges türeisel. az Isten akarattya alá ajánlván
25 magunkot. penitentzia tarto lélekel és háláadásal.

Hogy az Amen mit téssen.

K Mit téssen ez a szó Amen. amelyet minden imádság után mondanak.? [156b:]

F. E sidó szó, és teszi 1. ez igy vagyon, 2. kívánom hogy
30 a legyen. ugy legyen, 3. reá állok arra amit mondtok, vagy kértek,

K Miért mondják ezt a szót minden imádságnak a végin?

F Hogy meg mutassák az által hogy rea állanak mind
35 ara, amit Istentől kértének, az imádságot akár mások mondják. akár mi magunk

s. Aug in ps. 37.
n. 14.

s. Aug. lib 2.
Contr epist
parme. Cap 7.

K Ennek aszonak mire kel minket indítani?

F Arra hogy figyelmetesek legyünk az Isteni szolgálá-
ton és hogy mind szivel. mind szájal. mondhasuk az
Ament.

1 Cor 14. s. Aug.
serm 121. de
diversis Cap 28.

K Hogy lehet aközségnek mondani az Ament; holot
nem érti mitsoda imádságot mond apap.?

F A község gyermekségetől fogvást halya énekelni a
közönségesen valo imádságokat., azért is tudgya hogy az
Anyaszent egyház mit kér az Istentől, és az elegendő
néki, hogy az Ament el mondgya, ha szinte deákul nem
tud is, 2. a pásztorok tartoznak a tridentinumi Concilium
szerént a népet ara oktatni.

10 Conc. Trid. sess
22. Cap 8

K A misekor mikor apap a mi Atyánkot mondgya a
nép azt feleli de szabadits meg minket agonosztol, és a
pap egyedül mondgya az ament, holot atöb imádságok-
nak a végin nem apap hanem a köség mondgya az Ament
honnét vagon tehát. ez aszokás.?

F Ezt az okát adgya ennek atridentinumi Concili-
[157a:]umnak catechismusa., hogy apap aszent áldozatot
akristus, és a nép nevében ajánlván. a mi atyankot el
mondgya, és anép akinek nevében el mondotta az imád-
ságot ahetedik kérést feleli reá, amely magában foglallya
rövideden atöb kéréseket., apap pediglen akristus képé-
ben az ament mondgya el. mint ha azt mondaná, hogy
az Isten meg tekintvén. anépnek hitét. és könyörgését,
meg halgatta az áldozatra valo nézve.

20
Catech Conc.
Trid. pars 4.⁴⁸⁴

⁴⁸⁴ Conc. Trid. pars 4. <Conc> [A törlés három sorral lejjebb van,
a margón.]

XIV Rész.
Némely Különös Imádságokrol.

Első Articulus
Az Angyali köszöntésről

K Melyik a leg nevezeteseb imádság amelyel esedezik az Anyaszent egy ház a Boldogságos szűznek?

F Az Angyali köszönet, a melyel köszöntötte. Gabriel Angyal a szent szüzet, ilyen képen 1. *Üdvözlégy Mária malasztal vagy telyes, Ur vagyon te veled., te vagy áldot az Aszonyi állatok közöt, 2. És Áldot ate méhednek gyümölcse, Jésus, 3 szent Maria Istennek Anya könyörögi érettünk bünösökért, most és halálunknak oráján Amen*

Ez az imádság három féle részből áll, 1. az Angyalnak szavaiból, a szent Ersebeth köszöntéséből., midön a⁴⁸⁵ [157b:] Boldogságos szüz hozzája ment. 3 azokbol a szokbol. a melyeket a hivek áitatoságból adának azokhoz, és a melyeket jóvá hagyá az Anyaszent egy ház, azt is el mondhatni hogy ez az imádság tiszteletet. háláadást, és¹⁵ kérést foglal magaban.

K Mitsoda tiszteletet adunk mi szent szűznek. ebben az imádságban?

F Már nagyobát nem lehet adni egy teremtet állatnak., mint mikor azt mondgyuk az Angyალal. 1. hogy tellyes²⁰ vagy malasztal. 2. hogy az ur vagyon véle, hogy minden aszonyi állatok felet boldog, és áldot

K Mit téssen ez a szó tellyes malasztal.?

F Azt hogy az Isten bé töltötte minden teremtet állatok felet ajándekival, kegyeségivel. és irgalmaságival..

²⁵ K Mit téssen ez a szó ur vagyon te veled.?

F Azt hogy a Boldogságos szüz különös képen valo temploma az Istennek, a szent Léleknek bövséges malaszttya által, és azö Isteni Anyasága által.

⁴⁸⁵ a [157b:] a Boldogságos

K Mitsoda értelme vagyon ezeknek azoknak *Te vagy áldot az Aszonyi állatok között?*

F A hogy., az Aszonyi állatok között, akik meg voltak áldatva, vagy akik ezután meg áldatnak, soha nem volt, nem is léssen aki hasonló kegyelmet vet volna vagy a ki⁵ végyen, mint a melyet a szent szűz vet, mivel [158a:] ő választatot az egész Aszonyok között hogy az Istennek Anyja lenne, és hogy gyermeket szüljön szüzeségben

K Mitsoda hálaadást foglal magában ez az imádság?

F A ki tettzik leg inkább a szent Ersebeth szavaiból.¹⁰ Jesus a te mehednek gyümölcse áldot, mivel ezeket a szokot mondván. az Istent áldgyuk. és hálátot adunk néki hogy Maria által. akristust adta nekünk, nem tselekedhetet az Isten az emberekkel anél nagyobb irgalmaságot

K Mit kérünk mi ebben az imádságban a Boldogságos¹⁵ szüztől.?

F Arra kérjük és kénszerittyük hogy érettünk esede-zék.

K Miért mondgyuk azt néki szent Maria Istennek²⁰ Anyja.?

F Mert ugyan az, valóság. 2. mert arra való nézve. nagyobb bizodalommal kérhettyük, tudván azt hogy hatalmas. és hasznos az ő kérése Fia előtt.

K Miért mondgyuk azt néki hogy mi bünösök va-²⁵gyunk?

F Azért hogy meg tekintvén⁴⁸⁶ nyomoruságinkot, be-nünket meg szányon, és Fiától nekünk irgalmaságot nyerjen

K Miért kérjük ara hogy esedezék mi érettünk most.?

F Azért, mert szüntelen ujjab vétekből esünk. ujjab.³⁰ veszedelemben forgunk., ujjab szükségünk vannak, és mind [158b:] ezekre, szüntelen szükséges nekünk az Isten kegyelme

K Miért adgyuk hozzája és halálunknak oráján?

⁴⁸⁶ tekintvén [Második t-k-ből javítva.]

F Mert halálunk oráján igyekeznek leg inkább az ördög minket el veszteni, akoron nagyob ami szükségünk. és az el esésünk veszedelmeseb.

K Miért kezdgyük el a ditséreten ezt az imádságot

5 F Hogy tiszteljük a szent szüzet, azokal aszókal. a melyeket az Angyal mondot nékie.

K Miért teszük a ditsérethez, az Igének, a Mária mehében valo meg testesülésiért valo háláadást?

F I Mert az Igének⁴⁸⁷ meg testesülése, olyan dolog. a
10 mely leg ditsőségeseb a szent szüznek, leg hasznosab⁴⁸⁸ minékünk, az is gerjesztheti fel inkább⁴⁸⁹ reménségünket, és nevelheti az imádságinkban valo bizodalmat.

2 Mint hogy a kristus. tsak a mi üdveségünkért,⁴⁹⁰ testesült meg a Mária méhében, mi a szent szüznek eleiben terjeszük ezt a nagy kegyelmeséget, mint olyan nagy
15 okot, a melyért. mi hozzája folyamodhatunk hogy meg nyerhesük esedezése által azüdveséget,. a melyet a kristus az ő Fia. érdemlette meg nekünk.

K Gyakorta kellé el mondani ezt az imádságot?

20 F Igen szent es hasznos dolog gyakorta el mondani. a Boldogságos szüz esedezése sokal foganatosab. atöb szentekénél, mivel soha senki nem volt. nem is lesz, olyan szoros szövetségel akristusal. [159a:]

K Mitsoda időben kel leg inkább el mondani ezt az
25 imádságot?

F Regel. délben, estve. amidön valamely veszedelemben vannak, vagy kísértetbe. vagy betegségben.

s. Bernar. serm.
super Missus est.
s. joan. Dam lib
4. de fide ortho.

⁴⁸⁷ Igének [I-i-ből javítva.]

⁴⁸⁸ leg hasznosab <mi> minékünk, [Törlés a sor végén.]

⁴⁸⁹ inkább </> reménségünket, és nevel<h>heti [Tollhiba.]

⁴⁹⁰ üdveségünkért, [r-t-ből javítva.]

2 Articulus⁴⁹¹

Az Angelusrol.

K Mire rendeltet ez a szokás hogy harangoznak Angelusra, regel, délben, és este,?

F Ez a jó szokás arra rendeltet hogy a hivek 1. azimádságban szentelyék a napnak kezdetit, középit. és végit. 2 hogy hálakot adgyanak Istennek háromszor nap-⁵ jában az ő szent Fiának⁴⁹² meg testesülésiért, 3 kérnünk kel aszent szüzet hogy esedezék érettünk, és nyerjen kegyelmet szent Fiatol:

Az imádság pedig e.

*Az Ur Angyala meg Jelenté Máriának.*⁴⁹³ 10

*Es a szent Lelektől fogant*⁴⁹⁴

Üdvöz légy Maria.

Imhol az urnak szolgáló leánya.

Légyen nekem a beszéded szerént.

Üdvöz legy Maria. 15

Es az Ige testé lett.

*Es lakozot mi közöttünk.*⁴⁹⁵

Üdvöz légy Mária

Imádság

Kérünk uram tégedet, önttsed szivünkben kegyel-²⁰ medet

[159b:] Ugy hogy meg tudván az Angyaltol a te szent Fiad meg testesülésinek titkát, aki Máriához küldetet volt, aző kin szenvedése. és kereszttye által. vezetessünk aditsőséges fel támadásra. Kérünk tégedet ami urunk²⁵ Jesus kristus által. Amen.

K Tartozunké el mondani ezt akönyörgést.?

⁴⁹¹ Articulus [l-s-ből javítva.]

⁴⁹² Fiának [Az a fölött áthúzott ékezet van.]

⁴⁹³ Máriának, ⟨?⟩

⁴⁹⁴ fogant [o-a-ból javítva.]

⁴⁹⁵ közöttünk. [Ékezethiba.]

F. Arra nem vagyunk kötelesek, de ez, oly áitatos szokás, a melyet jó. és hasznos követni.

K Mitsoda elmével és lélekel. kel el mondani ezt az imádságot.

- ⁵ F Azon elmével és lélekel. amelyel a rendeltet., és nem kel azt tsak szokásból. és figyelmetesség nélkül mondani, valamint tselekesznek tsak nem mindenkor nagyob része a hiveknek.

K Miképen lehet el kerülni ezt a figyelmetlenséget?

- ¹⁰ F Ugy 1. hogy az imádság előtt egy kevesé magunkban kel szállanunk. 2. azt le térdepelve mondgyuk el. ha lehet., vasárnapokon., és a husvétii napokon kívül.

XV Resz

Az Anyaszent egyháznak kozönségesen valo imádságirol

Elsö Articulus

Hogy mitsoda nyelven szokot lenni aközönségesen valo imádság

K Miért imádkozik az Anyaszent egy ház olyan [160a:] nyelven a melyet nem érti akösség?

- ¹⁵ F Az Anyaszent egy ház az Isteni szolgálatot eleinte minden országban aközönséges⁴⁹⁶ nyelven mondotta, de az a közönséges nyelv meg változván. és nem lévén idővel közönséges nyelv., az Anyaszent egyház azt meg tartotta, és nagy okokra valo nézve azt meg nem változtathatta.
- ²⁰ 2 Noha adeák nyelv ne légyen is közönséges mindenüt Európában, mind azon által ez a nyelv vagyon leg inkább el terjedve., ugyan ezel is élhetnek keveseb rendeletlenségel. azt meg nem lehetne sohais bizonyítani hogy nap nyugoton valamikor más nyelvel éltenek volna a közön-

⁴⁹⁶ aközönséges [a-o-ból javítva.]

ségesen valo Isteni szolgálatban, hanem adeákal., mind *
azon által szent Agoston azt mondgya, hogy azö idejében
voltanak Áfrikában olyan helyek, a hol a nép nem értette
meg a deák⁴⁹⁷ nyelvet. Cardinalis Bona. aliturgiáról valo
tudos munkájában⁴⁹⁸ meg bizonyította., hogy midön a 5
Németek. a francziák, az Anglusok. a lengyelek. és más
töb északi nemzetek keresztyéneké lettenek, közönsége-
sen nem értették a deák nyelvet, mind azon által meg nem
változtaták a nyelvet, a melyel addig az ideig éltenek volt
nap nyugoton az Isteni szolgálatban 10

s. Aug. epist 261 ad Celestinum pontif. tract. 7. in s. joan num. 18. lib 1. Cap 5 n. 4.

K Mitsoda rendeletlenség következhetnék abol. hogy
ha minden országokban aközönséges nyelvet vennék bé
a közönségesen valo imádságokban?

F 1 Ha az ugy lenne., az Anyaszent egyház közönsége-
sen valo imádsági szüntelen valo változásokban volná¹⁵
nak, mert [160b:] az élő nyelvek szüntelen változnak, és
egy nemzetnek a nyelve, száz esztendő mulva már más,

2. A szüntelen valo változás közben,⁴⁹⁹ nagy változá-
sok szivárkozhatnak lassanként⁵⁰⁰ a hitnek agazati-
ban. a melyek egészen meg maradtnak aközönségesen ²⁰
valo imádságokban., adeák nyelv az egész Romai birodal-
omban közönséges nyelv volt., minden törvények, és
parantsolatok azon anyelven voltak, a Conciliumok-
ban a deák Anyaszent egy ház azal anyelvel áll, ugyan egy
részt az is tarttya meg az egyenlőséget, és az egyeséget ²⁵
az Anyaszent egyházban. mitsoda vigasztalás az egy Ca-
tholicusnak, hogy akár német országban, akár lengyel
országban mennyen. mindenüt egy nyelven halya lenni az
Isteni szolgálatot. és mindenüt felelhet a mise alat.

⁴⁹⁷ deák [á-k-ból javítva.]

⁴⁹⁸ munkájában [j – megkezdett b-ből javítva.]

⁴⁹⁹ közben, <olyan> nagy

⁵⁰⁰ lassanként [ss-sz-ből javítva.]

A bizonyos hogy a nap keleti országokban egy néhány féle nyelven volt a lyurgia, de anyelv meg változván, a lyurgia meg nem változott,. az első keresztyének kétség nélkül Jérusalemben syriai nyelven mondták az Isteni szolgálatot,. de aváros el romlása után, agörögök meg építvén avárost, görög nyelven volt az Isteni szolgálat, az egész görög szent Atyák, azon a nyelven irtanak, de idővel az a helenica nyelv meg változván, azal a lyurgiát meg nem változtatták, és az Isteni szolgálatot. most is¹⁰ azon anyelven mondgyák. noha apapok⁵⁰¹ sem értik, hogy ha tsak ugy nem tanulják. mint nálunk a Deak nyelvet [161a:]

3. Ha a lyurgiát meg akarnák változtatni mindenkor, a midön anyelv meg változik., lehetné mindenkor olyat¹⁵ találni aki azt igazán meg forditaná; de ha ameg lehetne is, hány szor kellene meg változtatni azokat a fordításokat, azért mert némely szok amelyek egy időben jők voltak, másban illetlenek ne lennének., ha minden tartományban aközönséges nyelvre akarnák fordítani az Isteni szolgálatot, az Imperiumban hány száz féle lyurgia²⁰ kívántatnék hogy a kösség meg érthetné, magyar országban, és Erdélyben hány féle képen beszélnek, lehetné ugy fordítani alyurgiát magyarul., hogy idővel valamely szó, valamelyik országban illetlenné ne változnék? szuntelen²⁵ kellene munkálodni aváltoztatáson. és a fordításon. még is azt végben nem vihethék hogy mindenek meg érthesék, mivel az idegenek semit nem értenének. és olyan formában, apapok is más idegen országban misét nem mondhatnának 4. Evilágosan ki tettik hogy mitso-³⁰ da nehéz volna meg változtatni a nyelvet melyen az Isteni szolgálat vagyon. és a közönséges nyelvben a bé vett szókót., ebben akarattyok ellen is meg kel velünk egyezni a protestansoknak.

⁵⁰¹ apapok <is.> sem értik, [Törlés a sor végén.]

K Mint hogy idegen nyelven vagy on az Isteni szolgálat nem ellenkeziké az, a szent Pal tanításával?

1 Cor 14

F Nem. 1. mivel itt nem szól az Isteni szolgálatról, amely [161b:] korintusban görög nyelven volt., amelyet minden értette. 2. szent Pál nem tart abban ellent. hogy a gyülekezetben idegen nyelven ne szolyanak, tsak azt meg magyarázák⁵⁰³ azoknak. akik nem értik, az Anyaszent egyház pedig arra köteledzi apasztorokot hogy meg magyarázák anépnek a közönséges nyelven. az egész Isteni szolgálatot

1 Cor. 14⁵⁰² 5 13.
26. 27. 28.

5

Conc. Trid. sess
22. Cap 8

10

K Mitsoda alkalmatoságal. beszél szent pál. az⁵⁰⁴ Anyaszent egy ház valo idegen nyelv ellen.?

F It akülömb féle nyelveknek ajándékárol beszél. mivel az iránt sokan viszá éltenek,

Magyarázat.

15

A keresztyénségnek kezdetekor, hogy több pogányok térhesenek meg, az Isten a hiveknek. külömb külömb féle nyelveken valo szollásnak ajándékát adá, de sok szor ugy történt hogy azok. kik idegen nyelveken szollottanak, arra ajándékok nem volt hogy azokat másoknak meg magyarázhasák, némellyek pedig meg magyarázhatták. az idegen nyelvet, de azon nem szolhattak. némellyek valamint szent Pál., ajándekot vettek volt az idegen nyelvnek mind meg értésére, beszéllésére, és mind meg magyarázására

20

25

A korintus beli Anyaszent egy házban két rosz kezdödöt volt, az idegen nyelvek iránt, 1. valának olyanok ahivek közül, akik agyülekezetben idegen nyelven beszélttenek, meg nem várván hogy mások el végezék beszéd-

⁵⁰² 1 Cor. 14 [4-5-ből javítva;] <13> 5 13. [a margón a 13. ból csak 3. látszik, a levágás miatt.]

⁵⁰³ magyarázák [A második a fölött áthúzott ékezet van.]

⁵⁰⁴ az <idegen> Anyaszent egy házban valo idegen nyelv [Törlés a sor végén.]

gyeket 2. gyakorta történt a, [162a:] hogy a gyülekezetben nem találkozot olyan a ki meg magyarázhatta volna, és ez nagy rendeletlenséget okozot. szent Pál ezt meg akarván orvosolni, ket féle dolgot parantsolt akorintus béliekhez irt 1 levelének 14 részében 1. hogy agyülekezetben aki idegen nyelven akar szollani, kettő, vagy legfellyeb három szollyon egy más után, 2. hogy ha nem találkozik olyan aki meg magyarázhasa, az idegen nyelveket, aki idegen nyelven szól halgason agyülekezetben, tsak ő magának szollyon és az Istennek, mivel tsak azt kel mondani közönségesen, ami épületire lehet agyülekezetnek, az idegen nyelv, amelyet senki nem érti, épületire nem lehet

Mind ezekből ki tettik tehát, 1 hogy ezen ahelyen 15 szent Pál nem szól az Isteni szolgálatról. hanem atanításokrol., 2 hogy nem tarttya szent Pál azt rosznak, hogy ha valaki idegen nyelven szól agyülekezetben. tsak legyen valaki a ki azt meg magyarázza, 3. azt nem mondhatni hogy az Anyaszent egy haz nyelve, idegen nyelv volna 20 tellyeségel., mivel nagyob része annak aki atemplomban jár, azt érti, és atöbbi gyermekségétől fogvást ugy meg szokta halgatni az imádságokat. és az énekeket, hogy jól tudgya mire felelni az ament, azt is hozzája adom hogy apásztorok meg magyarázák nékiek a szent miséhez valo 25 imádságokat. és atöb könyörgéseit az Anyaszent egy háznak.

2 Articulus.

Az Anyaszent egy haznak közönségesen valo Cérémoniáiról.

K Az Anyaszent egy ház miért viszi az Isteni szolgálatot annyi sok cérémoniával végben? [162b:]

F. Azok a Cérémoniák azért rendeltettek 1. hogy a nép 30 akülső pompára valo nézve, az Istenhez emelkedgyék, és az ő nagy Méltóságához. nagyob tisztelettel legyen.

2. Hogy a hivek nagyobb tisztelettel szentellyék atitkot, es legyenek jelen az imádságokon.

3. Hogy az Isteni szolgálatra szentellyék atermetett állatokat, és azokat az ő szolgálattára fordítsák., mivel úgy is hozzá tartoznak,

5

4. Leg nagyobb része a Cérémoniáknak vagy szükségből rendeltettek, vagy atisztességre való nézve., vagy azért hogy a szokás volt az országban.

5 olyan Cérémoniákis vannak. a melyek titkosok, és holmit jelentenek, ugyan avégre is rendeltettek. hogy fel emellyük lelkünket azokhoz a miket jelentenek.

10

6. Az Anyaszent egy ház még eleinte vett bé egy néhány féle Cérémoniákat a melyek szokásban voltak a sidoknál.

7 A pogányok sok féle Cérémoniákat vettek volt fel a sidoktól. a melyeket ők éltenek, az Anyaszent egy ház, hogy könyében meg térithese a pogányokat, helyesnek találta meg tartani sokakat azokból., és azokat az Istennek szentelni, és ditsőségire fordítani.

15

K Azokat a cérémoniákat el kellett volna törölni azután hogy a pogányok meg tértenek.?

20

F Mint hogy a sidoktól vétettek volt tehát magokban azok jók voltak, apogányok pedig meg térvén, és meg világosítván, azokat áitatoságal. követték. és nem babo-[163a:]naságal. 2. ha szinte el akarták volna is törölni de azt végben nem vihették volna, mivel azt minden tudgya hogy mitsoda ereje vagyon a szokásnak, és hogy mitsoda akadályok találkoznak arégi szokások meg változtatásában. és hogy sokal hasznosab azokat meg hagyni, hogy ha semi rossz nintsen azokban. 3 hogy ha könnyen el lehetett volna törölni azokat a Ceremoniákat. de nem kellett volna azt tselekedni mert azok hasznosok, sőt még szükségesek is.

25

30 s. Aug. epist 118
ad janu

K Ezek a Ceremoniák nem ellenkeznek akristus mondásával, aki azt mondgya. hogy az Istent Lélekben. és igazságban kel imádni?

35

F Nem, mert akristus ezekel aszavaival nem rekeszti ki a külső képen való imádást, hanem azt akarja mondanivaló, hogy az Istent lélekben és szível kel imadni. és hogy ezek nélkül atöbi haszontalanok, ugyan ezért is szükséges hogy a pasztorok meg magyarázzák ahiveknek a Ceremoniákat,⁵⁰⁵ meg értetven vélek, hogy a külső Ceremoniák avégre rendeltettek., hogy belső képen emelyük fel szívünket az Istenhez,

K Az a külső képen való pompa, azok adrága. és ékes oltári öltözetek, drága ezüst mivek, mind ezek nem ellenkezneké az Evangyéliumi együgyüség.?

F Nem azokban áll az Évagyéliumi együgyüség. hanem az alázatoságban, a szegény szívüségben., aközönségesen való öltözetben. avilági hejában valóságok megvetésében, mind ezek meg egyezhetnek atemplom béli ékeségek., akristus azt. **[163b:]** meg ditsérte, hogy drága keneteket öntöttek lábaira., és jóvá⁵⁰⁶ hagyá hogy ha a földnek gazdagságát az ő szolgálattýára szentelik. tsak a szívet is néki szentellyék

20 K Az első saeculumokban mitsoda szokást⁵⁰⁷ tartot az Anyaszent egy ház az ilyenek felől?

F A három első saeculumokban az Anyaszent egyház igen⁵⁰⁸ nagy üldözésekben lévén, atemplomokban semmi ékeségeket nem tehetet, mivel nyilván való gyülekezettet nem⁵⁰⁹ tarthatot, de mihelyt az üldöztetések megszüntenek. templomokat építettenek, és azokat a Keresztyen Császárok nagy drágán fel ékesítették. mely tselekedeteket. az Anyaszent egy ház mindenkor nagy buzgóságoknak tartotta.

Euseb. lib. lo. hist.
Cap. 3. s. Hier. in
Cap. 8. Zaka

⁵⁰⁵ Ceremoniákat, <hogy> meg értetven vélek, hogy [Törlés a sor végén.]

⁵⁰⁶ jóvá [v-j-ből javítva.]

⁵⁰⁷ szokást [Elírás.]

⁵⁰⁸ igen <nagy> nagy

⁵⁰⁹ nem <tehetet> tarthatot.,

3 Articulus.

A Gyertyáknak, lámpásoknak szokásáról

K. Miért gyujtanak gyertyákat és lámpásokat az Isteni szolgálatkor.?

F Midőn az Isteni szolgálat éttzaka vagyon, akor szükséges gyujtani, szükséges volt akoron gyertyákat gyujtani amidőn az Anyaszent egyház üldöztetésekben lévén, aföld alat valo pintzékben és rejték helyekben kellett esze gyülni ahiveknek, az üldözésnek vége szakadván, az Anyaszent egy ház ezt mindenkor követte, még nap világon is. és eza szokás az egész nap keleti Anyaszent egy házban meg volt. anegyedik saeculumtol [164a:] fogvást, valamint ezt szent Hieronimus mondgya., az Anyaszent egy ház ezt a szokást meg tartotta, 1. azért, hogy arégi szokás meg tartassék, 2. avigaságnak jeliért, 3 hogy azok az egő. gyertyák akristust jelentsék, aki avilágnak világosága. 4. némellyek a szent Atyák közül azt, tarttyák. hogy még aharmadik saeculumban is szokás volt gyertyákat gyujtani. napal. az Isteni szolgálatkor.

5
10
15
s. paulinus
hymnus 3. de
faeli

contr. vigilan.

K Miért tartanak égő gyertyákat mikor az Évangyéliumot enekelik?

F Hogy azt meg tudgyuk, hogy az Évangyélium az a világóság amelyet akristus hozta el az embereknek. és annak kel meg világosítani az egész földet.

K Miért tartanak égő lámpást a szent sacramentum előtt?

F Az Anya szent egy ház azt akarja követni, amit az Isten parantsolt volt az előtt. hogy a szent tűz mindenkor éjgen a frigy ládája előtt.

4 Articulus A Temjénnek szokásáról

K Az Isteni szolgálatkor valo temjénezés régi szokásé az Anyaszent egy házban?

F Igen régi, aki tettzik 1. anegyedik szabot rendből amelyet Apostolinak nevezik, amely rendek előnkben⁵ adgyák az első három saeculumokban lévő rend tartását az [164b:] Anyaszent egyháznak, 2. a szent Ambrus írásiból. 3 az egész világon lévő Anyaszent egy háznak szokásiból, 4. aleg régieb liturgiákból., ugy mint a szent Basilius, és szent Chrysostomus lyturgiaiból., meg azó törvényben is meg volt a parantsolva

K Mire valo tehát atemjén?

F Sok féle szent dolgokra, tudni illik atemjent az Istennek ajánlyuk mint örökös urunknak, azt is meg mutatjuk az által nékie, kíványuk hogy ami imádságink az¹⁵ ő széke eleiben fel hassanak., valamint ajó illatu temjén, az oltárokat meg füstölik amelyek jelentik akristust, az Apocalypsis szerént, hogy meg halgasa imádságinkot, amelyeket jelenti a temjén. az Evangyeliumos könyvet is meg füstölik., hogy meg mutassák. külső képen is mitsoda²⁰ tisztelettel vagyunk az Isten Igéjéhez., az imádságok amelyeket mondanak a füstöléskor meg bizonyittyák ezt a magyarázatot, ahiveket is meg szokták füstölni azért hogy a hivekhez emellyék sziveket, abuzgó imádságokkal és hogy mindenüt akristus jó illattyát hinttsék el. azt is²⁵ el mondhatni hogy ezen füstölésekel. meg akarják mutatni., hogy mitsoda egyeség vagyon akristus, és ahivek között, ugyan ezért is füstölik meg leg először az oltárt, amely akristust jelenti., és azután a hiveket, akik az ő tagjai, és akiknek akristusban, a kristus által, és a kristussal³⁰ kel könyörögni. [165a:]

K Miért füstölik meg apüspökököt., papokat. királyokat fejedelmeket. és más fő renden lévőket, mindenikét különösön?

lib. 1. in Cap 1
s. luc.

Exod. 29.

Cap 5. 8.

F Azal mindenikének különös tiszteletet akarnak adni, mivel anépet közönségesen füstölik meg. améltóságban lévőket pedig különösön, de mind egyikét, mind amási-
kát. egyenlő okból⁵¹⁰ füstölik meg.

K Miért füstölik meg ahol testeket. és a temető helye-
ket? ⁵

F Nem tsak a jó illatnak kedviért, hanem azért is. hogy az Anyaszent egy ház kebelében meg holt hiveknek emlékezete jó illatban légyen, és hogy az Anyaszent egy ház mind ő érettek, mind az élökért ajánlya könyörgésinek ¹⁰
temjénjét.

K Az ilyen, titkos, és mélyen valo magyarázattal.⁵¹¹ nem azt akarjáké, hogy még viszá vigyenek minket az ó törvényre, amelyben minden figura, és tsak árnyék volt. a figurák helyében nem következetté avoloság. az uj ¹⁵
törvényben?

F 1. Adná Isten. hogy az olyanok akik ilyen kérdéseket tésznek. tellyeséggel el hitetnék magokal, hogy az olyan nagy dolgokban valamitsodás az ur vatsorája, avoloság⁵¹² a figurának helyében következet. az uj testamen- ²⁰
tumban.

2. A bizonyos hogy már most nem minden jelentő akeresztyének között, valamint a sidok között minden a volt. de az is bizonyos hogy a jelentő dolgoknak ideje még el nem mult. most mi tsak a tükör által és homály- ²⁵
ban üsmérjük az Istent, de a menyekben minden világosan ki nyilatkoztatik. nem is léssen azután többé, se arnyék. se figura. **[165b:]** ^{1 Cor 13. 12.}

3. Mint hogy testből, és lélekből állunk, szükséges azért hogy valamely láthato dolog, minket fel emelyen ³⁰
aláthatatlan dolgokra

⁵¹⁰ okból [Íráshiba.]

⁵¹¹ magyarázattal. <nem> nem [Törlés a sor végén.]

⁵¹² avoloság [Íráshiba.]

4. Némelyek ezek a titkos Cérémoniák⁵¹³ közül nap keletről jöttek, az Anyaszent egy ház azokat bé vette, hogy magát a nap keletiek szokásához alkalmaztassa, akik igen élnek a titkos és jelentő dolgokal. még aközön-
5 séges dolgokban is.

5 Articulus.

Az Anyaszent egy háznak az Isteni szolgálatban való
külömb külömb féle szokásiról, a rituale, és a
Cérémoniák iránt

K Az Anyaszent egy háznak szokási és Cérémoniái.,
miért nem egyenlők mindenüt?

F Olyan szokások. és Cérémoniák vannak, a melyek
mindenüt egyenlők. olyanok is vannak, a melyek külöm-
10 böznek. mindenik országban, és tartományban., ennek
pedig ez az oka, valamit az Apostolok rendeltek., és amit
atraditioból vettünk., a mindenüt egyenlő képen vagyon,
amit pedig az Apostolok az ő utánok valojoknak akara-
tyokra és bölcseségekre hagytak, az olyan nem tartatik
15 egyenlő formában., és változás alatt vagyon, Az Aposto-
lok nem rendeltek el mindent ő magok, mivel sok dolgok
vannak olyanok amelyeknek el rendelése. az időtől,
ahelytől. és a személyektől füg. és a melyeket. ezekhez
képest kel alkalmaztatni,⁵¹⁴ az Apostolok csak azokat
20 rendeltek el, akülső Isteni szolgálat [166a:] iránt, amik az
időtől nem fügének, és amiket, minden nemzeteknek, és
minden tartományokban meg kel tartani.

K Miért hogy azok. amiket az Apostolok nem rendel-
tenek. nintsenek mindenüt egyenlő képen, és hogy válto-
25 zás alatt vannak.?

F Mert midön az emberek egy mástól távul laknak. egy
másal szándekjokot nem közölhetik, és azon egy mester-

⁵¹³ Cérémoniák [o-e-ből javítva.]

⁵¹⁴ alkalmaztatni, [Első á-ból javítva az ékezet áthúzásával.]

től egyenlő oktatást nem vehetnek, lehetetlen hogy egyenlő szokást és Cérémoniát tarthassanak, fő képen az olyan dolgokban, a melyek szabad ítéletre vannak hagyva, 2 anemzeteknek szokási, a melyekre kel vigyázni arendtartásoknak rendelésiben nem egyaránsuak⁵¹⁵ minden helyen., és sok emberi változások alá vannak vetve.

5 s. Aug. epist 11
ad Janua

Mind ezekből azt hozhattuk ki, mint hogy az emberek soha meg nem egyezhettek egy más között. aköz⁵¹⁶ dolgokban. és hogy mindenik országnak, és püspökségnek ez iránt különös szokása, és rend tartása vagyon, amidön azt láttyuk hogy a népek és az Anyaszent egy házak meg egyeznek egy másal valamely szokásban., rend tartásban. Cérémoniában. avallásban, hogy ha azoknak bizonyos eredetit nem tudgyák. el kel hinni¹⁵ minden kételkedés nélkül. mondgya szent Agoston., hogy azokat az Apostoloktól vették, ez így lévén, semi az Anyaszent egyház traditioját úgy meg nem erősíti, és tiszteletesebé nem teszi előttünk mint az a külömbözés. amelyet látunk arend tartásokban, és a Ceremoniákban.²⁰ mindenik országban. **[166b:]**

lib. 2. de baptis.
Contr donatis.
Cap 7.

K Miképen kel tehát tekinteni az Anyaszent egy háznak, a rend tartásban, és a Cérémoniákban lévő külömböző szokásit?

F Annak az Anyaszent egy háznak szokásához kel²⁵ magunkot alkalmaztatni ahol vagyunk, és azt nem kel. rosznak tartani, amit ót látunk követni,

⁵¹⁵ egyaránsuak [n – beszúrás.]

⁵¹⁶ aköz dolgokban. [Első a-o-ból javítva.]

6 Articulus.

Az Éneklesnek, Musikának, és az orgánálásnak szokásáról.

K Az Isteni⁵¹⁷ szolgálatkor való éneklés., régi szokásé az Anyaszent egy házban?

F Igen régi, de ez iránt volt holmi változás az Anyaszent egy ház rendelésiben., régenten egy néhány Anyaszent⁵ egy házaknak. avolt szokása, hogy agyülekezetben tsak egy éneket a soltárokokot. atöbbsi tsendeségben halgatta, idővel azt a szokást vették bé. hogy változva egy más után énekellyék, valamint mostanában követik mindenüt.

¹⁰ K Ditséretes szokásé az Isteni szolgálatkor való musika.?

F Igen is ditséretes szokás, hogy ha azt. avalóságos buzgoságal követik. erre a szent Lélek gyakorta int a soltárokokban

¹⁵ K Az a szokás hogy orgonáyanak a templomokban régi szokásé.?

F Vannak olyan régi templomok, ahol soha seorgonat, se semi más féle musikát nem szenvednek, valamint romában apápa kápolnájában., de meg sok számtalan ²⁰ [167a:] templomok vannak olyanok, ahol amusika, és az orgona, igen régtől fogva vagy on szokásban.

K Mire kel vigyázni atemplomban való éneklésel?

F I. Igen halkal, modoson. és sietés nélkül kel énekelni, úgy hogy az egyik rész ne kezdgye el addig. amég amasi-
²⁵ ka elnem végezi, 2. a szokot jól ki kel mondani., ne tsak szájal. hanem inkább szivel kel énekelni., meg emlékeztvén arra, hogy az Isten azt akarja, hogy ötet lélekben, és igazágban szolgáljuk ditsérjük, és imádgjuk.

Card. Bona lib de psalmod. cap 16.

194. 150.

Card. Bona de lyturg. lib 1 cap 5. num 19.

XVI Rész
A Szent Mise Áldozatáról

Első Articulus.

Közönségesen mind abelső. mind külső áldozatrol.

K Mellyik az Anyaszent egy ház imádsági közöt aleg fővebb imádság?

F A Mise szent Áldozattya.

K Mit értesz ezen aszón Aldozat?

F Ezen a szón értem közönségesen mind azokat a⁵ vallás béli tselekedeteket, amelyeket az okos teremtett állat ajánlya magát az Istennek. és ő hozzája kaptsolya magát., úgy mint az imádságot. az Isteni ditséreteket, atöredelmeséget. az imádságot. és atöb jó tselekedeteket, mind ezeket áldozatnak nevezi az irás.

ps. 49. 14. 50. 19.

10

Az áldozatot lehet amaga tulajdon értelme szerént is [167b:] érteni, és meg különböztetni avallás béli tselekedetektől. ezen értelem szerént az Aldozaton értem, valamely külső és látható dolgoknak ajánlását., a melyeket atörvény szerént valo egy házi szolga ajánlya az Istennek., mint teremtőnek, és örökös urnak.

K Miért mondád azt hogy az Áldozaton valamely külső és látható dolgoknak ajánlását érted?

F. Azért hogy meg különböztessem akülső, és látható áldozatot., a belsőtől. és láthatatlantól.

20

K Mitsoda a belső képen valo. és láthatatlan áldozat?

F Az, a midön az Istennek ajánlyuk magunkat, hogy véle meg egyesüllyünk, de igazán szolván. ez az ajánlás. tsak akkor vagyon mikor az Istent szerettyük., ezért is mondgya szent Agoston. hogy az Istent úgy tisztelik ha szeretik.

²⁵ de Civ Dei lib. 10.
Cap 6. Epist 110.
ad honoratum
Cap 18.

K Mitsoda akülső képen valo és látható Áldozat?

F Mikor az Istennek külső képen valamit ajánlanak, valamint az előtt ajánlották az állatokat, és a madarakot, és amint mostanában ajánlyák akristus testét. és vérét.

30

Isai. 1. 21. jerem.
7. 21 ps. 50. 18. s.
Aug. lib 10. de
civit Dei. Cap 4.

s. Aug. lib 10. de
civ Dei cap 5. 6.

akenyérnek. és abornak színe alatt. de hogy az Isten tiszteltessék. akülső képen való áldozatban, szükséges hogy az ajánlás. belső képen való legyen., mert az Isten lélek. ugyan lélekben., és igazságban is kel ötlet imádni,
5 arégi külső áldozatokban az Isten úgy [168a:] ditsértetet., amidőn belső képen nékie ajánlották magokat. ettől is volt. hogy az Isten sokszor meg vetette a sidok áldozatyokot., valamint aszent írásból ki tettzik., az Isten mindenkor meg vetette. az olyan külső áldozatokat, amelyekkel együtt a sidok nem ajánlották⁵¹⁸ néki szíveknek belső áldozattyát., a keresztyénekről⁵¹⁹ is hasonlot mondhatni. amidőn a mise szent áldozattyát ajánlyák apap által., szükséges hogy a kristusal. magokat is ajánlyák az Istennek. hogyha azt nem tselekeszik., a kristus érdemei a
15 melyeket ajánlyák., és aki, magát is ajánlyá., kedvesé tészik Isten előtt⁵²⁰ mindenkor az áldozatot, de ahívek tselekedete, kik apap által ajánlyák a kristust, az Istent nem tiszteli, mert az Istent úgy tisztelik ha szeretik. mondgya szent Agoston., ez így lévén, mindenkor azt
20 mondhatni hogy a külső áldozatot. a belsőtől. soha el nem kel választani.

K Miért mondád azt, hogy az áldozat.⁵²¹ az Istennek tett ajánlás?

F Mert csak egyedül az Istennek tartoznak az örökös.
25 vallás tétellel, az áldozatot úgy tekintették mindenkor még a hitetlenek is valamint az Isteni tiszteletnek jelét, amellyel tartoznak az Istennek, ettől is volt hogy a gonosz lelkek Isten gyanánt akarván magokat imádatni, magoknak áldozatot adattak., de soha senki nem áldozot

⁵¹⁷ Isteni <szolatkor> szolgálattor

⁵¹⁸ ajánlották <magokat> néki

⁵¹⁹ keresztyénekről [nek e-je o-ból javítva.]

⁵²⁰ előtt <az> mindenkor az áldozatot, [mindenkor – beszúrás a sor végén törölt <az> fölé, nagyrészt a margón; az – sor eleji margóra írva.]

⁵²¹ áldozat. [l-f-ből? javítva.]

másnak ha nem csak annak akit Istennek tartot. vagy annak gondolta lenni mondgya szent Agoston [168b:]

K. Miért mondád azt, hogy az áldozat Istennek tett ajánlás. atörvény szerént valo egy házi szolga által.

F Mert az Istennek rendelése szerént. a külső áldozatot csak olyan egy házi szolgáknak kellett ajánlani akiket az Isten választotta arra hogy ajánlyák.

A Mojses törvényekor csak az Ááron. maradékiból voltak az áldozó papok, az új törvényben a csak, a törvény szerént valo püspököknek., és papoknak szabad. Mojses előtt, és a természetnek törvényekor, azt el hihetjük, hogy még akkor is voltak áldozó papok, mivel az írás azt fel teszi hogy Melkisedek a magoságbélinek papja volt. amelyet az írás fel nem tette volna, hogy ha mindennek szabad lett volna áldozó papnak lenni. nem tudhatni valósággal hogy kik voltak az áldozók a természet törvényekor, azt tartják közönségesen hogy a tselédes gazdák ajánlották az áldozatot, mind azon által azt látjuk hogy káin, és Ábel. áldoztanak, de azt el mondhatni, hogy Ádamtól. és Évától születet fiaikat úgy tekintették még az Attyok éltekor is valamint tselédes fő gazdákot, de akár mint legyen az, a mit az írás mond Melkisedekről, el lehet itélni aból., hogy nem volt szabad mindennek akkor áldozatot ajánlani

Ettől volt, hogy az ördögök hasonló tiszteletet kívántanak a birodalomban lévő emberektől., mint a melyel tartozunk az egy Istennek, arra való nézve választottak magoknak kü-[169a:]lönös embereket. akik nekik áldozanak, és azokat nevezték papoknak, és fő papoknak, valamint avolt szokásban az Isten népe között.

K Minek nevezik azt. amit az áldozatban ajánlanak?

F Áldozatnak, vagy ostyának, de az áldozat név, csak az elő dolgokhoz illik. amelyeket áldozatul ajánlyák, az ostya név. mind egy mind más dolgokhoz illik.

K Miért mondád azt, hogy az áldozatot az Istennek ajánlyák mint örökös urnak, és teremtőnek?

F Mert az okos teremtet állatok semivel inkább nem szolgálhatták. se nem tisztelhetik az Istent. mint azáldozatal.

K A belső, vagy akülső áldozattal. tiszteliké az Istent?

⁵ F Mindenik áldozatal., abelső képen valo áldozatal annyiban, hogy kedveseb dolgot nem tselekedhetünk Isten előtt mint ha önéki adgyuk magunkat; ugyan ezt is tselekeszik azok akik az Istent szeretik. mindenek felet, ebben a ⁵²² szeretetben is áll abelső áldozat.

¹⁰ A külső⁵²³ áldozatal anyiban, hogy akülső áldozatal. amely abelső⁵²² jelenti. az emberek meg mutattyák sziveknek Istenhez valo indulattyát.

K Miben mutattyák meg az emberek sziveknek Istenhez valo indulattyát. akülső áldozatal.?

¹⁵ F 1. Abban hogy ötet úgy tekintik. mint mindeneknek örökös urát. és ateremtet állatokat mint asemít. 2. hogy az Isten örökös ura életeknek. és haláloknak, eleteket is örömet **[169b:]** néki áldozák, 3. hogy a vétékért ahalált meg érdemlették. de halált magoknak nem adhatván.,
²⁰ helyettek Istennek más áldozatot ajánlanak, akinek is halálát kéri hogy vegye kedvesen, és annak érdeme tégyen eleget érettek. az ő igaságának.

K Az olyanok akik régenten az Istennek külső áldozatot ajánlottak, és akik nem ezen belső indulatokal
²⁵ ajánlották, nem tisztelték tehát az Istent áldozattyokkal.?

F Nem. ezt már meg mondtuk, sött még tiszteletlenség illették, mert két színűek voltak., mivel két színűség azt fogadni Istennek., ami aszivben nintsen., ugyan ezért is veti vala meg rend szerént az Isten az sidok

³⁰ áldozattyokat

K Mitsoda más tiszteletet adnak még Istennek az áldozatokban.?

⁵²² a <belső> szeretetben is áll abelső

⁵²³ külső <áldozatban> áldozatal

⁵²⁴ Matth <18>15. 8.

F Hálákot adnak néki jó téteményiért,⁵²⁵ irgalmaságát kérik abünnek botsánattyára. és minden féle szükségekre valo kegyelmeit.

2 Articulus

A belső képen valo áldozatnak kötelességéről.

K Tartozunké az Istennek valamely áldozatot ajánlani?⁵

F Az Istennek belső képen valo áldozatot ajánlani, az az, ötet mindenek felet szeretni, azal tellyeségel⁵²⁶ [170a:] tartozik minden értelmes teremtet állat

K Ez a kötelesség mire vagyon fundálva?

F Arra 1. hogy az Isten azért teremtette az értelmes állatokat, hogy ötet tiszteljük és ditsöittsék,⁵²⁷ de ötet se nem tisztelhetik, se nem ditsöithetik más képen. hanem akarattyoknak és szereteteknek szabados induláttából.

2. Az igazságos, hogy minden rendel légyen, és hogy az értelmes teremtet állat, azö teremtőjének alája vesse magát., ö alája pedig ugy veti magát., hogy ha tellyeségel azt akarja amit az Isten akar., de az is ugy lehet meg, hogy ha az Istent szereti.¹⁵

3. Nintsen semink, amit az Istentől nem vettük volna, mindennel néki tartozunk, magunkal is néki tartozunk²⁰ tehát. de magunkot ugy adgyuk néki hogy ha ötet szerettyük, ez aleg első áldozat. a melyel tartozunk néki. mivel ezel az áldozattal ö néki ajánlyuk mind azt a mink vagyon, és a mik vagyunk.,⁵²⁸ és nékie hálákot adunk.

4. Az emberek meg szokták az Istent bántani, szünthe-²⁵

⁵²⁵ téteményiért, [y-n-ből javítva.]

⁵²⁶ tellyeségel <tartozik.> [170a:] tartozik

⁵²⁷ ditsöittsék, [Ékezetthiba.]

⁵²⁸ mind azt a mink vagyon, és a mik vagyunk., [Helyesen: *a mik vagyunk*; a variánsban is így.]

len valo szükségek vagyon az urnak irgalmaságára, meg kel engesztelniek az ő igaságát, azt az örökös igaságot pedig meg nem engesztelhetik. hanem tsak szeretetekel, az Istent ugy bánttyák meg, ha meg szűnnek szeretetétől,
5 ugy is engesztelik meg ha ötet kezdik szeretni.

5 Az Istennek segítségére, és jó téteményére szüntelen valo szükségünk vagyon, de azokat ugy érdemelyük meg. hogy ha szeretetünkkel hozzája kaptsollyuk magunkot, [170b:]

Mind ezekből tehát ki tettzik. a belső áldozatnak szükségés volta, 1 azért hogy tisztellyük az Istent mint örökös urunkot, 2. hogy hálákot adgyunk jó téteményiért, 3 hogy a vétkekért valo botsánatot meg nyerhesük, 4. hogy mind testi, mind lelki segítséget vehesünk.

K Mikor tartozunk mi az Istennek ajánlani ami szeretetünknek belső képen valo áldozattyát.?

F Minden időben, és minden helyen, mivel nintsen se idő, se hely, a melyben ne tartoznánk szeretni az Istent. hozzája kaptsolni magunkot; ő érette munkálodni, és az ő akarattyát követni,

20 De a lehetetlen mi töllünk, hogy szüntelen fel emelkedgyünk az Istenhez, a szeretetnek tselekedeteivel. hanem az elég hogy azokat a tselekedeteket tegyük neha neha., hogy magunkot fel gerjeszük az Isteni szeretetre, és ahitre

3 Articulus

A külső képen valo Áldozatnak⁵²⁹ köteleiségéről

K Tartozunké mi az Istennek valamely áldozatot tenni külső képen is.?

F Igen is tartozunk., és azördögök tsak azért kivánták az emberektől az előtt a külső áldozatokat. mert azt

⁵²⁹ Áldozatnak [*A*-*ts*-ből javítva.]

tudták hogy az emberek. azal tartoznak az Istennek
mondgya szent Agoston.

de Civ Dei lib 10.
Cap 19

K Ez aköteleség mire vagyon fundálva?

F Ara,⁵³⁰ hogy tartozunk meg mutatni külsö képen.
[171a:] és nyilván. valamely jel által. ami szivünknek
indulattyát, az Isten örökös Felségéhez, 5

K Miért tartozunk mi külsö képen valamely látható
jel. által. meg mutatni szivünknek indulattyát. az Isten
örökös Felségéhez,?

F Azert hogy akülsö dolgokal. magunkot fel gerjeszük 10
belső képen, 2. hogy jó példát adván felebarátunknak, és
az Istenhez térítvén ötet, meg adgya azt néki, amivel
tartozik 3 hogy az Istennek engedelmeskedgyünk, aki
nékünk azt parantsollya, hogy ⁵³¹ mind külsö, mind
belső tiszteletet adgyunk néki. 15

K Ezt abelső indulatot, tsak akülsö áldozatal leheté
meg mutatni?

F A külsö áldozatot minden féle népek ugy tekintették
mindenkor, mint olyan dolgot amellyel leg inkább meg
mutathatni az Isteni Felséghez valo belső indulattyát 20
szivünknek,

K Mitsodak⁵³² azok akülsö dolgok a melyeket. ajánla-
ni⁵³³ kel az Istennek az áldozatban.

F A Mojses⁵³⁴ törvénye elöt szabad volt kinek. kinek.
olyan dolgot ajánlani. az Istennek, a melyeket leg 25
méltobaknak itélték lenni. az ő nagyságához, és a melye-
kel leg inkább meg mutatthatták ahozája valo háláadosá-
got, Abel azt ajánlotta az Istennek, a melyik leg jobb volt
ajuhai közöt., kain a földi gyümölcsökből ajánlot néki.

⁵³⁰ Ara, hogy [a-o-ból javítva.]

⁵³¹ hogy [Beszúrás.]

⁵³² Mitsodak [k – utólagos beírás;] azok akülsö dolgok [dolgok –
keresztel jelölt beszúrás, valószínűleg nem Mikesztől.]

⁵³³ ajánlani [ajánlániból javítva az ékezet áthúzásával.]

⁵³⁴ Mojses [Elírás.]

Noé a bárkából ki szálván madarakot, és állatokat áldozék fel. Melkisedek., kenyeret. és bort ajánlot az Istennek, [171b:] az írot törvényben.. az Isten a sidok között el rende Mojses által. az áldozatokat.,⁵³⁵ elejekben adá

⁵ hogy mik legyenek az áldozatra valok, és az ostyák amelyeket néki ajánlyanak, és hogy mitsodás Céremoniákra kel vigyázni azon külömb külömb féle áldozatokban., de idővel mind azok az áldozatok el töröltetének akristus által, akit is jelentették vala az áldozatok, és már mostanában tsak egyedül akristust magát szabad az Istennek ajánlani, aki is bé töltötte atöb áldozatokat a magáéval, és aki minket olyan állapotban tett, hogy az Istennek olyan tiszteletet adhatunk amely méltó az ő nagyságához.

¹⁵ K Miért nem szabad valamint az előtt az Istennek négy lábú állatokat, és madarakot ajánlani az áldozatban?

F⁵³⁶ Mert az Isten előtt, azok az áldozatok. tsak a kristus áldozattyára valo nézve voltak kedvesek, és azt is jelentették. akristus pedig azokat el törlötte a maga áldozattyával., az árnyék, és a jel. helyt adot az igaságának, akristust nagyon meg bántanák. hogy ha mostanában az Istennek más áldozatot ajánlanának, az ő áldozattyán kívül

K⁵³⁷ Miért mondád azt. hogy arégi áldozatok tsak a kristus áldozattyára valo nézve voltak kedvesek, és annak jelei voltak.? [172a:]

F Mert alehetetlen volt, hogy a bakok. és a bikák vére, az Istent meg engesztelje, és avétket el töröllye mondgya szent Pál. A lehetetlen volt hogy az emberek magoktól meg engesztelhesék az Istent. sziveknek belső indulattyával, és hitelkel; amellyel várták a Mesiást. és akit jelentették arégi áldozatok, azt kel mondanunk, hogy minden-

⁵³⁵ áldozatokat., <ele> elejekben adá

⁵³⁶ F [K-ból javítva.]

⁵³⁷ K [Megkezdettt F-ből javítva.]

kor akristus vére munkálotta még akkor is abün botsánattyát. arégi áldozatokban. de abün botsánattyának egészen való ereje, és haszna, függöben volt mind adig valamég ugyan valóság. azt a vért ki nem ontották. ugyan ezért is volt., hogy az ó testamentumbéli szentek⁵ kételenítettek meg várni hogy a kristus áldozattya bé tellyesedgyék. és akristus menyen öket meg szabadítani és fel vinni magával ditsőségel amenyben., a kinek kapuját vérivel nyitotta meg nékik.

hebr. 7. 8. 9. 10.

4. Articulus

A Mojses törvénye elöt való áldozatok figuráinak magyarázattya.

K Mire valok valának arégi áldozatok?¹⁰

F Arra valok valának. hogy valamely látható dologban meg mutathasák az Istenhez való belső áldozattyaát sziveknek: 2. hogy az, akristus kereszt fán való áldozattyaát jelentse, a melyet mostanában is ajánlyák minden [172b:] helyeken. az Anyaszent egy házban, és a⁵³⁸ menyekben. valamint szent Pál mondgya

¹⁵ hebr 9. s. Aug lib de Civ Dei Cap 5

K A régi áldozatok mindnyájan egy dolgot jelentetteké?

F Nem lehetet azoknak mindnyájan, és egészen, akristus áldozattyaát jelenteni. hanem némellyek, annak valamely részit jelentették, némellyek meg más részit, valamint azt különösön könyü meg mutatni.²⁰

s. Aug. ibid.

K Mit jelentettek azok az áldozatok amelyekben anegy lábú, vagy a szárnyas állatot meg ölték?

F Azok akristust jelentették, akinek meg kellett halni akreszten. ezért is nevezik a szent János látásiban akristust. meg öletet báránynak. mert ő ugy mondván meg öletet arégi áldozatokban, mind azokal az állatokal. mi-

Apoc 13. 8.

⁵³⁸ a <mely> menyekben.

vel csak az ő vére, és halála tette kedvese Isten előtt. azokat az áldozatokat.

K Mit jelente a kenyérnek, és bornak áldozattya a melyet Melkisedek ajánla.?

*
5 F Jelenté a krisztus testének és vérének áldozattját. a melyet kellett ajánlani az egész földön. a kenyérnek, és abornak színe alatt.

s. Cypr epist 63 ad Cecilium s Aug. lib 16 de civ Dei Cap 22. lib 17. Cap 20. s. Hier. epist ad marcellam. Theodoretus in ps 109.

K Honnét vagyon a, hogy szent Pál aki a sidokhoz irt levelében meg mutattya hogy Melkisednek akristust jelentette. arol nem szol hogy a Melkisedek áldozattya az oltári szenttséget jelentette?

F Mert szent Pál amidön Melkisedekről szollot [173a:] nem arra vigyázot hogy azt meg mutassa mitsoda hasonlatosága vagyon akristus áldozattjának a Melkisedével, hanem hogy mitsoda hasonlatosság vagyon a krisztus papi személye között, és a Melkisedek papi személye között.

Magyarázat.

Szent Pál, a sidokhoz irt levelében arra vigyázot. hogy azt mutassa meg. hogy az ő törvény béli papság nem lévén tekellétes,⁵³⁹ annak el kellett végezödni, és hogy atsak árnyéka, és figurája volt akristus papságának., azt mondgya hogy a szent lélek még előre meg akarta velünk értetni ezt az igazságot, hogy a Messiás. a Melkisedek rendi szerent valo pap lenne., szent Pál azt fel teszi, hogy az irás nem mondgya hogy az Ááron rendi szerent valo pap lenne hanem a Melkisedek rendi szerent.

I Mert az Ááron papsága nem volt örökös, mivel ő néki apapságát a fiára kellett hagyni, Melkisedeket pedig az irás ugy adgya előnkben, mint Atya, Anya, és nemzetség nélkül valot., kezdet. és vég nélkül valot, aki

⁵³⁹ tekellétes [Ékezethiba.]

is tsudálatosan jelenti akristus papságát, akit is az írás. a Melkisedek rendi szerént valo örökös papnak nevezi.

ps. 109. hebr 7. 3.

2. Melkisedek meg áldotta Ábrahámot. és Aaront Ábrahámban, tehát ő felyeb valo volt Ábrahámnál, és Áaronnál.

hebr 7. 1. 6. 7.

5

3. Melkisedek király volt. és a neve magyarázattya szerént *igaságnak királya*. ő salemi király volt, [173b:] az az, *békeségnek királya* mind ezek anevék nem illenek Áaronra, hanem akristusra⁵⁴⁰

hebr. 7. 2.

Mind ezekből ki tettzik hogy a Melkisedek papsága felyeb valo volt az Aaron papságánál, mivel a szent lélek még előre meg mondotta volt David által. hogy egy olyan pap fog támadni, a ki a Melkisedek rendi szerént valo léssen., amely papság. mind. tekéleteseb, mind nagyob léssen az Aaron papságánál, a kinek. se apapsága, se az áldozatok, nem tartának mindenkor; asidok ellen semi nem lehet erőseb mint ezek a mondási szent Pálnak,

hebr 7. 11. 15 16. 17.

15

Mind abban valamit szent Pál mond Melkisedekről, a kristus íránt. meg lehet látni hogy szent Pál a Melkisedek személyit hasonlittya a kristus személyihez, és nem az áldozattját, a melyről semit nem szól, se ezt az áldozatot nem hasonlittya se az Aaronéhoz. se az kristuséhoz, hanem azt mondgya hogy Melkisedekről sok nagy dolgot mondhatna, de azokat el hagyta.

hebr. 5. 11.

5 Articulus.

A Mojses törvénye alat valo áldozatok figuráinak magyarázattya.

K Mit jelenttenek a sidok vérel valo Áldozati?

25

F Jelentették a kristus kereszten valo áldozattját, a melyen vérét ki ontotta.

lev 3.

K Mit jelentettek a vér nélkül valo áldozatok? [174a:]

⁵⁴⁰ akristura [Íráshiba.]

F Azt lehet mondani, hogy azok jelentették a Mise szent áldozatját, amelyben vért nem ontanak

K Miért égették meg az áldozatra valokat egészen, vagy csak azoknak némely részeit, minek utána meg⁵ ölték volna őket?

F Azert hogy az által meg mutassák az Istennek atremtet állatokon való uralkodását. 2. azért. hogy úgy mondván. azoknak füsttye, az Isten szeke eleiben fel hasanak, mint kedves illatu füstök.

¹⁰ K Az egészen való áldozatban mindent meg égették. holot a békeséges, vagy a vétkekért való áldozatban, az áldozatnak csak egy részit égették meg., a töbit vagy a papok magok meg ették,⁵⁴¹ vagy a papok a népel együt. mit jelentettek mind ezek.?

¹⁵ F A holocaustum. az az, az egészen való áldozat. leg inkább jelentette a kereszten való áldozatot, a mely⁵⁴² bé tellyesedet a kristus fel támadásával., és menyben való menetelével., mivel a kristus egészen fel támadot. és menyben ment, valamint ebben az áldozatban., az egész²⁰ áldozatnak füsttye hogy fel ment.

A békeséges. és vétkekért való áldozatok jelentették a Mise áldozatját anyiban, hogy ezekbén az áldozatokban, vagy csak a papok, vagy a papok a népel együt ettek az ajánlot áldozatokból, csak egyedül a papok ettek a²⁵ vétkekért ajánlot áldozatokból., a békeséges áldozatokból. a papok a népel együt ettek., de az egészen való áldozatból. senki nem ehetet. **[174b:]**

K Mi az oka, hogy soha avétkekért való áldozatot úgy nem ajánlották, hogy először ne ajánlották volna az egészen való áldozatot?

F Meg akarták ezel mutatni hogy a Mise áldozatja

⁵⁴¹ meg étték, [Ékezethiba. Helyesen: *meg ették*; a variánsban: *ették meg*]

⁵⁴² a mely <bé> bé tellyesedet [Tollhiba.]

⁵⁴³ <lev, 4. et 5.> levit. 12. et 14.

nem csak meg válthatatlan a kereszt áldozattjától., de azal egy, a sidok áldozati olyanok valának. hogy csak egy féle áldozatal. nem lehet anyi féle titkokot ki jelenteni., de a Misének áldozattya a mint azt meg fogjuk mutatni, egy szers mind egészen valo áldozat, (holocaustum). békeséges aldozat, és a vétékért valo áldozat, ugyan azon egy áldozat. akereszten valo áldozatal, és ez egyedül bétellyesiti az egész régi áldozatokat. mondgya szent Agoston.

De civ Dei. lib 10.
Cap. 20. et lib 17.
Cap 20.

K Azt mondád hogy azok, akik avétekért valo áldozatot ajánlották. nem ettek azáldozatbol., mit jelentett a?

F Jelentette a lélek üsméretnek nagy tisztaságát a melyel. kel lenni hogy az uj törvénynek áldozattjában lehesen részesülni, apapok ajánlhattyák azoltári áldozatot a bünösökért, de ezeknek meg kel békélleni az Istenel. minek előtte abban reszesüllyenek.

Ebből ki tettzik. hogy avétekért valo régi áldozatok. nem voltak tekélletesek, mivel azok az áldozatok meg nem tisztithatták a bünösököt, és abün alat maradtak⁵⁴⁴ az áldozat után is, ugyan azon okbol nem részesülhetnek az áldozatban., de minékünk mondgya szent Pál. olyan az oltárunk vagyon, a melyen olyan áldozatot ajánlanak, a ki abünököt el törli, és részesülhetünk abban az áldozatban. [175a:]

hebr. 13 10.

K Azok akik áldozatot tettek, miért tették az áldozatra valo állatra kezeket minek előtte fel áldozták.

25
levit 1. 4. 5.

F Meg akarták ezel a Cérémoniával mutatni, hogy a halált meg érdemelvén., azt az állatot teszik helyekben, és készek ahalált el venni ha Istennek ugy tettzik.

K A papok meg ölvén az áldozatra valo állatokat., azoknak avérit az oltár körül el hintették mit jelentett e?

30 lev. 4. 4.

F Jelentette akristus vérit. akinek halála után az oldalból folyo vér akereszt körül el hintetet

⁵⁴⁴ maradtak < >

K Mit jelentet a holocaustumok óltáran lévő áldozatoknak meg öletése, a mely oltár kívül volt a sátoron?

F Jelentette akristust, akinek akálvaria hegyén kellett szenvedni, Jerusalemen kívül.

num. 19.

5 K Mit jelentet a veres tehén áldozattya.?

F A bizonyos hogy minden féle képen ez az áldozat a kristus halálát jelentette,

1. A főpap az áldozatra valot ki kíserte a táboron kívül, hogy meg ölesék, A fő pap ítélte halálra akristust
10 ki is vitetet avárosbol a szenvedésre.

2. Az áldozatra valo az egész nép elöt öletetet meg. A kristus az egész nép láttára feszitet fel.

3 A fő pap hét szer hintet annak véribol. a sátor ajtaja felé., a melynek superláltya le volt botsátva, ezel azt
15 akarta meg mutatni, hogy buzgoságal óhajtya,⁵⁴⁵ hogy az a kinek vérit jelenti az áldozatnak vére, jöjjön el., és nyissa meg az embereknek a menyeknek kapuját vérivel.

[175b:]

4. Az áldozatot bőröstöl egészen meg égeték, ejelentete. akristus tellyes, és egész áldozattját, és amint szent
20 Agoston mondgya, az ő fel támadását, amely meg emészette ugy mondván mind azt, ami halando volt akristusban

5 A Cedrus fa, az isop. és⁵⁴⁶ a scárlát, a melyeket afő pap a tűzben vetette, jelentették szent Agoston szerént,
25 a hitet, areménséget, és a szeretetet, a melyeket akristus áldozattya tészí érdemeseké.

6 A fő pap aki meg ölte az áldozatot., és az aki azt meg égette. mind estvélig tisztátalanok voltanak, ezt ugy lehet tekénteni mint olyan dolgot amely képzeli azt az állapotot
30 amelyben lésznek a sidok, világ végiig akristus⁵⁴⁷ meg öletéséért.

s Aug. quaest 13.
in Num.

⁵⁴⁵ óhajtya, [j-t-ből javítva; először óhattya volt.]

⁵⁴⁶ és a [é-a-ból javítva.]

⁵⁴⁷ akristus <vil> meg öletéséért. [Törlés a sor elején.]

K Mit jelentettek a Zemlye lisztnek áldozati?

F A Mise szent áldozatját., amelyben akristus ajánlya magát, a kenyérnek, és abornak szinek alat.

K Miért elegyítették meg a lisztet olajal. és temjénel?⁵⁴⁸

5

F Az olaj jelenti a szent Léleknek kenetit, amelyel tellyes volt akristus.⁵⁴⁹ a liszt jelentette a hitet, atemjén jelentette az imádságot, az az, aszivnek az Istenhez való emelkedésit, a mely nélkül az ajándékok, ő előtte nem lehettek kedvesek,

levit 2.

10

K Mutasd meg azt, hogy a különös embereknek vétke-kért ajálot⁵⁵⁰ áldozatokban, apap aki azokat ajánlotta, a [176a:] holocaustumok oltárának szegeleteit meg kente az áldozatnak vérével, az egész népért ajánlot áldozatokban, a fő pap a tabernaculumban vitte az áldozatnak vérit., és azal⁵⁵¹ meg hintette a sanctuarium előtt valo superlátot, és meg kente a jó illatu oltárnak szegeleteit, és hogy az áldozatban a melyet tsak egy szer ajánlották esztendőben, a tabernaculum tisztításáért, a fő pap,⁵⁵² és az egész népnek vétkiért, a fő pap a szentek szentjében vitte az áldozatnak vérit. mind ezek mit jelentettek?

15

20

25

F.⁵⁵³ A pap meg kente avétekért valo áldozatnak vérivel az oltárnak szegeleteit., meg mutatván azáltal., hogy a vétkek tsak a kristus által töröltethettek el., a kit jelentettek., vagy a holocaustumnak., vagy a jó illatoknak oltári. és hogy azok az áldozatok minden hasznokot

⁵⁴⁸ temjénel [A j fölött törölt ékezet van.]

⁵⁴⁹ akristus. <ahit. jelentet aliszt,> a liszt jelentette a hitet, [A javítás a törlés alá írva, halványabb tintával; nem Mikes írása.]

⁵⁵⁰ ajánlot [Az á ékezte mellett egy rövid vízszintes vonal van, lehet hogy rövidítésjel n helyett. Alább többször: *ajánlották, ajánlya.*]

⁵⁵¹ azal [l-z-ből javítva.]

⁵⁵² a fő pap, <vétkiért> és az egész népnek vétkiért,

⁵⁵³ F. [K-ből javítva.]

és erejeket. a kristus áldozattjától, és keresztyétől vettek.,

Az áldozatnak vére, melyet a fő Pap⁵⁵⁴ a tabernáculumban vitte, a vétekért való nagy solemnis áldozatokban bizonyosabban jelentették, hogy tsak a kristus törölköthette el avétkeket, és tsak annak az áldozatnak erejével., a mellyet az uj törvényben ajánlotta

A kristus menyben való menetelét jelentette szent pálszerént a solemnis áldozat a melyet tsak egy szer ajánlóták esztendőben, a fő pap. a ki a kristust jelentette., azt egye-[176b:]dül ajánlotta, minek után meg ölte⁵⁵⁵ volna az áldozatra valot⁵⁵⁶ a holocaustumok oltárán, mely jelentette akeresztet, azután a sanctuáriumnak az első résziben ment, a superlátig., a mely szent Pál szerént,¹⁵ képzette atestben lévő kristust, azután bé ment a szentek szentiben. a mely a menyet jelentette, bé vivén oda az áldozatnak vérit, hogy azt az Istennek ajánlya, mert akristus a menyekben menvén, szüntelen ajánlya éretünk ki ontot vérit, a fő pap esztendőben tsak egy szer²⁰ ment oda, a kristus is egy szer ment fel menyekben, a fő pap minden esztendőben meg ujitotta⁵⁵⁷ egy szer ezt az áldozatot hasonlo Cérémoniákal.,⁵⁵⁸ meg mutatván. hogy azok a régi áldozatok, tsak árnyeki voltak a jövődöbélinek, hogy a vétek tsak mindenkor fent maradtanak az áldozatok után is, az Istent meg nem engesztelték azok, de a kristus Jesus engesztelte meg az Istent., és egészen meg békéltetett minket véle. az egy szeri áldozat által., már mostanában nem kel mást ajánlani, azon egy

⁵⁵⁴ Pap [Kereszttel jelölt beszúrás halvány tintával; nem Mikes írása;] a tabernáculumban [az á ékezte utólagos beírás az előbbi beszúrással egy időben, ugyanattól a személytől.]

⁵⁵⁵ meg ölte [t-d-ből javítva.]

⁵⁵⁶ valot [t – utólagos beírás.]

⁵⁵⁷ meg ujitotta <ezt az> egy szer ezt az [egy szer első e-je a-ból javítva.]

⁵⁵⁸ Cérémoniákal., [n-r-ből javítva.]

áldozat által., a superlát, mely a menynek kapuját el zárta volt előttünk két felé hasadot, és a meny nekünk meg nyílatot örökösön. [177a:]

hebr. 9.

K Mit jelentet a bak áldozattya.?

F Jelentette a Mise áldozattját, amelyben az áldozatra valo egészen meg maradot., mivel a kristus ót élő áldozat..

5

K A midön ezt az áldozatot ajánlották, két bakot vettek, az egyikét fel áldozták., a másikára anépnak bűneit tették. és el botsátották a pusztában, mit jelentettek mind ezek.?

levit 16.

F 1. Hogy a Mise áldozattya, minden erejét a kereszt áldozattjától veszi, ugyan ezt is jelentette a baknak vére. a kit meg öltek, és a melynek vérivel meg kenték a másikat a kit el botsátották., ez a két áldozat. tsak egy volt.

15

2 Hogy az ártatlan kristusnak kellett magára venni az egész emberi nemzetnek vétkeit.

3. A meg öletet bak. jelentette akristus emberi természetét. a ki halalt szenvedet, a másika jelentette az Isteni természetet, aki meg halhatatlan volt, ez a két bak, a kiket egy szersmind ajánlották az Istennek., ugyan egy áldozat volt, a kristus, és ember, az Istennek ajánlya magát, az ember halált szenved, az Isten meg marad. de az Isten. s'ember., magára vévén avilág bűneit. és a vétkes embernek formáját, meg szabaditot minket bűneinktől. [177b:]

20

Theodoret in
levit. quaes. 22.
levit. 16.

K Mit jelentet averéb áldozattya., akit szabadon el botsátották.?

F Ugyan azt jelentette. a mit abak áldozattya. nagy hasonlóság⁵⁶⁰ is vagon ezen két áldozat között.

levit.⁵⁵⁹ 14.
Theodoret in
30 levit. quaes. 19.

K A törvény szerént minden féle áldozatra bort kellett hinteni mit jelentet a?

F A bort it ugy tekéntyük, mint a kristus vérinek

⁵⁵⁹ <lev> levit. 14.

⁵⁶⁰ hasonlóság [n – megkezdett l-ből javítva.]

figuráját. a mely még előre kedvesé tette Isten előtt a régi áldozatokat, azt mondgya az irás, hogy a⁵⁶¹ Messiás borbán fogja meg mosni ruháját. az az, hogy a vérit ki ontya akereszten.

⁵ K Meg leheté találni mind azt akristus áldozattyában. a miket láttunk a régi áldozatokban.?

F Mind azt fel találhatni⁵⁶² a Mise áldozattyában. ót látunk olyan népet aki apapnak kezében adgya mind azt a mi az áldozathoz szükséges. aki apap által ajánlya⁵⁶³

¹⁰ az Istennek az áldozatot., aki⁵⁶⁴ azért ajánlya. hogy imádgya az Istennek nagyságát, hogy büneinknek bortsá-nattyát kérje, hogy néki hálákat adgyon, hogy tölle kérje a mi szükséges, a ki részesül az áldozatban.

Meg fogjuk mutatni ezután, hogy mi formában fog-
¹⁵ lallya magában ezaz áldozat mind azt. valamit láttunk a régi áldozatokban, és hogy ez. miképen bé tellyesedése a többinek. mondgya szent Agoston. [178a:]

de civ. Dei lib 10.
Cap 20.

6 Articulus

Hogy mindenkor volt és léssen az Anyaszent⁵⁶⁵ egy házban külső képen valo áldozat.

K Honnét tudgyuk mi azt, hogy vagyon az Anyaszent egy házban olyan külső képen valo áldozat, a melyet
²⁰ világ végüig fogják ajánlani az Istennek.?

F Mi azt a szent irásbol tudgyuk, és ahagyományokbol.

K⁵⁶⁶ Hogy bizonyittyák azt meg a szent irásbol?

⁵⁶¹ a [Beszúrás.]

⁵⁶² találhatni [ni – beszúrás. Mikestől?]

⁵⁶³ ajánlya [Az n betű fölött törölt ékezet van.]

⁵⁶⁴ aki <azért> azért

⁵⁶⁵ Anyaszeny [Íráshiba.]

⁵⁶⁶ K [A kéziratban itt tévesen F áll.]

F Azt meg bizonyították az ó, és az új testamentumból. az ó testamentumban., az egész áldozatok amostanit jelentették. a proféták között pedig Malakiás szól ez iránt leg világosabban, *Az én kedvem nintsen ti bennetek mond-
gya a seregeknek ura. a sidoknak. és tölletek el nem
veszem az ajándékot mert nap kelettől fogva, nap nyugotig
minden helyen áldoznak nekem. és az én nevemnek⁵⁶⁷
tisztá áldozatot ajánlanak. mert nagy az én nevem a nem-
zettségek között,*

Cap 1. 10.

Ebben a profetiában három dolgot látunk. 1. hogy az¹⁰ Isten meg veti a sidok áldozatit. 2. hogy azok helyében olyan áldozatot teszen, a mely tiszta, és szent., 3. hogy azt az áldozatot az egész világon ajánlyák.

Vísgállyuk meg tehát. mitsoda áldozat lehet a. mivel a keresztnek áldozatját nem ajánlották az egész földön,¹⁵ a mi szeretetünknek áldozatya pedig. a protestansok szerent is. **[178b:]** nem olyan áldozat a melyet tellyeséggel. tisztának, és szentnek lehetne mondani, a külső képen való áldozatrol. vagyon tehát itt a szó. ugyan ezt is érti a proféta, ezen a szón. *Mincha.* a mely szó az originalis-²⁰ ban találatik. és a mely téssen, lisztel, olajal, és boral való áldozatot, ez az áldozat nem lehet tehát más áldozat, hanem a Mise áldozatya, a melyet minden helyeken., és minden nemzetek ajánlanak. ugyan ezen értelem szerént is magyarázták ezen profetiát az egész szent Atyák.²⁵

*

s. Irene lib 4. Contr heress. Cap 32. Tertul. lib 2. Contr marci. Cap 22. s. Chrys. in ps. 95. s. Aug. lib 18 de civ Dei Cap 35

Ezt meg lehet bizonyítani az új testamentumból.

1 Az Eucharistiának rendelésiből, 2. az Apostolok írásiból. a melyekből ki tettik hogy oltárok voltak, ahol Communicaltanak, és ő magok is ajánlották az áldozatot 3. a szent János látásiból.³⁰

⁵⁶⁷ nevemnek [nek-n betűje helyén először felfelé húzott szárú betűt kezdett.]

1. Az Évangyélisták, és az Apostolok, az oltári szentségnek rendeléséről szolván. előnkben adgyák ezeket a szavait akristusnak, *Ez az én testem, mely meg töretet, vagy adatot érettetek, Ez az én vérem mely ki öntetet*⁵ *érettetek, A kristus nem mondgya a görög fordítás szerént mely meg töretik, vagy adatik. ki öntetik. hanem. mely meg töretet. vagy adatot., ki öntetet. hogy meg mutassa ez által meg előre azö testének és vérenek az Apostolokért. és minden emberekért valo titkos fel áldozását.*

2. Visgállyuk meg szent Pálnak a sidokhoz irt levelének. 13 rész. v.10. abol meg láttyuk a mise áldozattyát, mondván. **[179a:]** *vagyon oltárunk melyről nem szabad enniek azoknak akik a sátorhoz szolgálnak,*⁵⁶⁸ *mert amely*¹⁵ *állatoknak vérek. bé vitetek a fő pap*⁵⁶⁹ *által a szent helyben a bünért. azoknak testek meg égettetik a táboron kívül, erre valo nézve szenvedet. a kristus a városon kívül. ebből ki tettzik hogy az ó testamentumbéli áldozatoknak Ceremoniái, az uj testamentumbéli valosagos áldozatot*²⁰ *jelentették.,*

Act. 13. 2.

3 szent lukás téssen emlékezetet az áldozatrol. melyet ajánlottak az Istennek az Apostolok Antiochiában., eképen szól. a görög fordítás szerént. *mikoron azért áldoznának, azurnak,*⁵⁷⁰ *és böjtölnének, mondá a szent Lélek,*²⁵ *válaszátok el nekem Pált, és Barnabást. amunkára, a melyre én öket hittam.*

A bizonyos hogy a görög szót., a melyet itt az áldozatra magyarázták. mindenkor a Mise szent Áldozattyara értették.

³⁰ 4. Meg lehet még bizonyítani az oltarinkon lévő szent Áldozatot, a szent János látásiból, aki is latot. *akirályi szék közöt, és a négy lelkes állatok közöt. és vének közöt*

⁵⁶⁸ szolgálnak, <mel> mert amely

⁵⁶⁹ pap<tol.> által

⁵⁷⁰ azurnak, [Sorvégi margóra írva.]

*mint egy meg ölet*⁵⁷¹ *Bárányt állani.*, a görög fordítás szerént. *mint egy fel áldoztatot Bárányt allani.* A négy lelkes állatok, és a huszon négy vének le borulván a bárány előtt mondák. *Meg ölettél, és meg váltottál minket véred által, minden Agazatból és nyelvből., és népből, és nemzetségből, és tettél minket királyoká. és papoká. a mi Istenünknek ditsőségére.* sokan az irás magyarázok [179b:] közül azt böltsen tarttyák, hogy a szent lélek meg akarta ez által. mutatni szent Jánosnak, hogy mitsoda formában ajánlyák az Istennek akristust, az oltári szentségben, mivel szent Péter azt mondgya., hogy az Anyaszent egy ház. választot nemzetségből, királyi papság,⁵⁷² szent népből álván, minden nap ajánlya Istennek ezt a Bárányt.⁵⁷³

Apoc. 5. 6.

5

10

1 petr. 2. 9.

A traditioból is könnyen ki tettzik. és nyilván. hogy mindenkör ajánlottak az Istennek külső képen való áldozatot az Anyaszent egy házban., és ez az áldozat. nem egyéb hanem a kristus testének., és vérének ajánlása, a kenyér, és a bór szinek alatt

I Ezt könnyü meg bizonyítani az egész Conciliumokból., az első Nicaeai Conciliumból. Can 18. 325 esztendőben. az⁵⁷⁴ Ancyriai Conciliumból. Can 1. a' Laodicaeai Conciliumból., Can.3.4. a Carthagobeli⁵⁷⁵ második Conciliumból. Can.2.8. mind ezek a negyedik saeculumokban voltak., a Toletumi tizenketödik⁵⁷⁶ Conciliumból, Can.5. 681. esztendőben, többet is elő számlálhatnék ha szükséges volna., ezek mind azt meg mutatták. hogy az Anyaszent egy házban ajánlották a kristus testének,

25

⁵⁷¹ meg ölet [*meg öletet* helyett?]

⁵⁷² papság, <bol álván> szent népből álván,

⁵⁷³ Bárányt. [*B-h-ből?* javítva.]

⁵⁷⁴ az Ancyriai [*z-n-ből* javítva.]

⁵⁷⁵ Carthagobeli [Első *a* helyén először hosszú szárú betű (*h-t?*) kezdett.]

⁵⁷⁶ tizenketödik [Második *e-ö-ből* javítva.]

és vérinek,⁵⁷⁷ külső képen való áldozattyát., és arol Canonokot is tsináltak

Ezekhez azt is hozzá adom., hogy a⁵⁷⁸ Calcédoniai közönséges Conciliumban 451 eszt. panaszt tettek Dioscorus [180a:] ellen., azért hogy fősvénységtől viseltetvén, a szent áldozatra bort nem küldöt lybiában. ez a hely egyiptumban vagyon és arra valo nézve. sok ideig misét nem mondhattak.

2 Azt meg lehet bizonyítani az egész Anyaszent egy¹⁰ háznak lyurgiaiból, vagy Missaléiból., szent Basilius, szent Chrysostomus, mindenik a negyedik saeculumban éltenek, ezek a szentek a lyurgiát rendben vévén., agörögök még most is azal élnek. alyurgia. a melyel a romai Anyaszent egy házban élnek, hasonló régi, ki is tettik¹⁵ mind azokból. a könyvekből, hogy az Anyaszent egy ház mindenkor ajánlotta a valóságos áldozatot.. akenyérnek. és a bornak szine alat.

3 Erről az egész szent Atyák téznek bizonyágot. az irásokban, a kiknek alkalmatoságok volt az oltári szent²⁰ ségről irni. szent Justinus, szent Irenéus lib.4. Cap 34. Tertullianus szent Cyprianus. epist 66 ad Cleri.. szent optatus lib 6.⁵⁷⁹ Contra donat . Nazianzenus szent Gergely. orat. 1 Apolog. et 2. Contra Julia. Jerusalemi szent Cyrillus. Catech.5. szent Chrysostomus lib 6. de sacerdo.²⁵ szent Hieronimus. szent Agoston. epist.420. Conf.lib 9. Cap 13. de Civ Dei lib 10. Cap 20. serm 2. in ps.33.

4. A bizonyos hogy a Mise szent áldozattyát., az egész világon az egész keresztyének ajánlották.,⁵⁸⁰ és azt soha más féle eretnekek el nem akarták törlni hanem tsak³⁰ lhuterus, és Calvinus. nem is lehet oly időt mondani a melyben ennek az áldozatnak ajánlása kezdődöt volna.

⁵⁷⁷ vérinek, [e-k-ból javítva.]

⁵⁷⁸ a [Beszúrás.]

⁵⁷⁹ lib 6. <cot> Contra [Törles a sor végén.]

⁵⁸⁰ ajánlották., <és azt soha,> és azt soha

tehát. a⁵⁸¹ [180b:] szent áldozatnak ajánlása. apostoli traditio., mert ameg tsalhatatlan regula., a mint ezt már másut is mondtuk. *hogy a mit az Anyaszent egy ház mindenüt egy aránt tart, és a melynek kezdetit nem tudgyák. hogy az a dolog nem ujonnan találatot, hanem* ⁵ *Apostoli traditio, ez a szent Agoston tanítása.*

lib. 4. de baptism
Contra Donatis.

7 Articulus

Eröl akét szóról. Lyurgia. és Missa, a mely szókal szoktak élni. a midön, az Anyaszent egy háznak külső képen valo áldozattyáról szólnak

K Miképen nevezik az Anyaszent egy háznak külső képen valo áldozattyát.?

F A görögök azt lyurgiának nevezik. a deákok Missa.

K Mit téssen ez a szó lyurgia? ¹⁰

F E görög szó. a mely közönségesen minden féle szolgalatot teszen. de az egész traditio szerént, ezen a szón. a szent áldozatot értik, ugyan tsak egyedül erre az értelemre is vagyon szentelve ez a szó. a keresztyének közöt.

K Mit téssen ez a szó Missa? ¹⁵

F Némellyek azt gondolták hogy sidó szó. némellyek pedig azt tartották, hogy ezt a szót az észak⁵⁸² felöl jött nemzeteknek, régi nyelvekből vették ki, de azt inkább⁵⁸³ el mondhatni hogy a deák nyelvből vették. Missa. vagy Missio. téssen küldést, mert az előtt ki küldötték a Catechumenu[181a:]sokot, és a penitentzia tartokot minek előtte az szent áldozathoz kezdettenek volna, és a hiveket is ki küldötték. a szent áldozat után., valamint mostanában is ki küldik, erre valo nézve szokták mondani a Catechumenusok Miséje. a hivek Miséje, idővel az egész ²⁵

⁵⁸¹ a [180b:] a szent

⁵⁸² észak [északból javítva az ékezet áthúzásával.]

⁵⁸³ inkább <el> el mondhatni [<l> s-ből javítva.]

* Isteni szolgálatot Misének⁵⁸⁴ nevezék. eképen szentelé a szokás ezt a szót Mise. arra, hogy a szent áldozatot tegye.

s. leo. epist 11. vel 81. ad dioscorum. Cap 2. s. Ambr. epist 20. vel. 14. vel. 33. ad sororem Card. Bona lyturg. lib 1. Cap 3.

K Régen vagyoné szokásban eza szó.?

F Ezen a szón értették a szent áldozatot, még a negye-
5 dik saeculumtól fogvást

8 Articulus

Hogy mi légyen a Mise szent Aldozattya

K Mitsoda a Mise áldozattya?

F A kristus testének és vérének áldozattya., a melyet akristus, és az Anyaszent egy ház ajánlya az Istennek a pap keze által., a kenyér, és abor szinek alat, a kereszt fán
10 lévő áldozatnak emlékezetire

K Mind a valamiket mondottál ide fellyeb akülső képen valo áldozatrol. reá illiké a Mise szent Áldozattya-ra?

F Igen is. mert ez az áldozat olyan külső és⁵⁸⁵ látható
15 dolgokbol álló ajánlás, a melyet az ajánlot dolgoknak valamely változásával. ajánlya Istennek atörvény szerént valo egy házi szolgál, mind azokra avégegre⁵⁸⁶ valo néz-
[181b:]ve a melyekre kel az Aldozatokat ajánlani az Istennek.

20 *E külső és látható dolgokbol álló ajánlás.* tudniillik, akristus testéből és véreből, amelyet ajánlyák a kenyérnek, és a bornak látható szinek alat.

Ajánlya az Istennek. mert tsak egyedül az Istennek ajánlyák a Mise szent áldozattyt., és atöb áldozatokat.

⁵⁸⁴ Misének [is-n-ből javítva.]

⁵⁸⁵ és [s-t-ből javítva.]

⁵⁸⁶ avégegre [avégekre]

emlékezetet tésznek a misében a szentekről, de nem ajánlyák nékiek az áldozatot mondgya szent Agoston.

A törvény szerént valo egy házi szolgál, tudni illik a püspökök, apapok., akik akristus szolgálai lévén. azö képit viselik. és akik ahivek nevében tészik az ajánlást.

Az ajánlot dolgoknak. valamely változásával. ez a változás valóságos volt a kereszt fán, amelyen akristus megholt., de az oltáron akristus haláláról tsak emlékezetet⁵⁸⁷ tésznek, mivel a misében nem szükséges hogy más valóságos változás legyen. mint a mely a kereszt fán volt., mert a mise áldozattya. és a kereszt fán lévő áldozat. tsak egy áldozat.

Vágyon mind azon által változás az ajánlot kenyérben, és bórban, de aza változás tsak a, hogy helyt ad akristus testének és vérének akenyérben. és aborban a mely egyedül valo. és valóságos ostyája ennek a nagy áldozatnak. valamint régenten az illatok áldozatiban.,⁵⁸⁸ azokat a jó illatokot azért égették meg., hogy atüz kedves illatu [182a:] füsté változtatván azokat., azt ajánlyák az Istennek.

K Miért mondád azt, hogy ebben az áldozatban. a püspökök és a papok., a kristus képiben vannak. és az ö szolgálai?

F Mert a kristus fő papja lévén ennek az áldozatnak ugyan ö is változtattya maga testévé a kenyeret és maga vérévé a bört, ugyan ö magais ajánlya magát az Istennek, mivelvén maga ezt a kimondhatatlan változást.

K A püspökök, és apapok miveliké ök is ezt a kimondhatatlan változást?

F Igen is. de ugy mint elő eszközök. akikkel a kristus³⁰ munkálodik, mivel akristus⁵⁸⁹ beszél az ö szájak által, és

⁵⁸⁷ emlékezetet [Második e-é-ből javítva az ékezet áthúzásával.]

⁵⁸⁸ áldozatiban., <azok> azokat [Törlés a sor végén.]

⁵⁸⁹ munkálodik, mivel akristus <munkálodik> beszél [A javítás a törlés fölé írva.]

a ki munkálodik. és ajánlya magát. azö kezek által. az Atya Istennek. ugyan ezért is vagy on hogy a szenteléskor ugy mondgyák akristus szavait. mint ha ö maga mondaná. ez az én testem. ez az en vérem.

⁵ K Hogy ha ez így vagy on, apüspökököt apapokot tsak a kristus szolgainak kel tehát nevezni, és nem papoknak, mivel ez a név tsak azokra illik. akik áldozatokat áldoznak?

F A kristus az az. egyedül valo fő Pap, aki magát fel
¹⁰ áldozta a kereszt fán, apüspökök, és apapok, az alat a fő Pap alat valok., de ök valóságos papok és áldozok, mivel. valóságal ajánlyák akristust az Istennek. és ötet titkoson. /*Mysticae* áldozák az oltáron, a szentelésnek szavait mondván. [182b:]

¹⁵ K Miért mondad azt hogy ebben. a papok, az Anyaszent⁵⁹⁰ egy háznak is szolgai?

F Azért, mert az Anyaszent egy háztol választattak arra, hogy az ö nevében ajánlyák az szent Áldozatot

Magyarázat

²⁰ A Mise szent Áldozattyában az Anyaszent egyház ajánllya akristust, és magát is ajánlya az Istennek akristusal. és akristus által., és ezt mind apapok által viszi végben. eképen a Mise olyan áldozat, a melyet egy szers mind. akristus. apapok., és az Anyaszent egyház ajánlya,
²⁵ és mindenik a hivek közül aki jelen vagy on.

K A kereszt fán lévő áldozat egyé az oltáron lévő áldozattal.

F Mind egyikében. mind amásikában⁵⁹¹ egy áldozatot ajánlottak, és ajánlanak, és ugyan azon fő Pap által,
³⁰ hanem tsak némely dologban különbözik

s. Aug lib 10. de
Civ Dei Cap 6.
et 20.

⁵⁹⁰ Anyaszent [A-a-ból javítva.]

⁵⁹¹ amásiban [Elírás.]

Magyarázat

A kereszt fán, és az oltáron akristus magát ajánlotta, és ajánlya., de a kereszt fán magát ajánlotta vérit ki ontván, az oltáron pedig magát ajánlya vér ontás nélkül, ez a két féle ajánlás nem szaporította meg az áldozatokat. ⁵ mivel szent Pál azt mondgya., hogy a kristus szüntelen ajánlya⁵⁹² magát. az égben az Atya Istennek. ami vétkeinknek el törlésiért., a kristusnak, a keresztfán mi éretünk ki ontatot vérenek ajánlása az égben, és [183a:] azon vérnek, apap keze által valo ajánlása, nem más. hanem ¹⁰ ugyan azon aldozat a mely volt a kereszt fán, noha sok miseket mondgyanakis., de azt igazán el lehet mondani. hogy tsak egy áldozat vagyon az Anyaszent egy házban, a mely a keresztnek⁵⁹³ áldozattya. és a melyet gyakorolják mindenik misében., ámbár azt szokták⁵⁹⁴ is mondani valamely püspöknek vagy papnak, hogy szent áldozatodban. ajánlom magamot, de ezel azt nem tarttyák. hogy sok áldozatok volnának., hanem hogy az egy áldozatban sok ajánlások vannak., melyeket meg ujittyák ¹⁵ mindenik misében: eröl példát látunk a sidok áldozatiban, a melyeket az egész népnek büneiért ajánlották, azokban az áldozatokban, apap fel áldozván az áldozatokat., azt az Istennek ajánlotta, azután azon áldozatnak vérit a sanctuariumban vivén, ujolag az Istennek ajánlotta, akor kétszer⁵⁹⁵ volt az ajánlás, de tsak egy volt az ²⁰ áldozat. ²⁵

K Mikor rendelte akristus ezt az áldozatot?

F A szenvedése előtt. a midön vevé akenyeret és apohárt; mondván., *Ez az én testem, mely ti érettetek meg tőretet, ez az én vérem., mely ti érettetek. ki ontatot, ezt tselekedgyétek. az én emlékezetemre.* ezek a szok által. ezt

1 Cor. 11 24

1 Cor 11. 24.

³⁰ Conc. Trid. sess. 22 Cap 1. de sacrif Missae.

⁵⁹² ajánlya [Szóvégi a – utólagos beírás.]

⁵⁹³ keresztnek [Szóvégi k – más betűből javítva.]

⁵⁹⁴ szokták [Szóvégi k-l-ből? javítva.]

⁵⁹⁵ kétszer [t – hosszú f-ből javítva.]

tselekedgyétek.⁵⁹⁶ az én emlékezetemre., hatalmat ada akristus az Apostolinak, és az utánnok valójinak, hogy azt tselekedgyék. a mit ő, és hogy ajánlyák az áldozatot valamint ő ajánlotta. [183b:]

9 Articulus

Hogy mitsoda. vegekre. és okokra valo nézve ajánlyák a Mise Aldozattyát.⁵⁹⁷

5 K Mitsoda okokra valo nézve ajánlyák a Mise szent Áldozattyát.?

F Mind azokra azokokra valo nézve, a melyekre ajánlották az sidok az áldozatokat, mivel a szent Mise bé tellyesedése⁵⁹⁸ az egész régi áldozatoknak.

s. Chrys. in ps.
115 s Aug. lib 17
de civ Dei cap 20

10

Magyarázat.

A Mise szent Áldozattya egész áldozat, *holocaustum*. melyet az Istennek ajánlyák mint örökös nagy urnak. mivel akristus ót magát egészen ajánlya az Attyának, valamint ajánlotta magát a kereszt fán., és valamint¹⁵ ajánlya magát az égben, nem is lehet ahiveknek kedveseb tisztelettel tisztelni az Istennek Felségit avallásnak valamely tselekedetivel, mint mikor a kristust ajánlyák ő néki. és magokot a kristusal.

2. A Mise engesztelő Áldozat, *propitiatorium* az az,²⁰ olyan áldozat, melyet abünnek botsánattyára ajánlyák., emeg bizonyítatik ezekből a szokbol. *Ezaz. én testem. mely meg töretet ti érettetek.*,⁵⁹⁹ *Ezaz én vérem mely ki öntetet ti érettetek, és többekért a bünöknek botsánattyára.* [184a:]

⁵⁹⁶ tselekedgyétek. [Szóvégi *t-k*-ból javítva.]

⁵⁹⁷ Aldozattyát. [*A-a*-ból javítva.]

⁵⁹⁸ bé tellyesédese [Ékezethiba.]

⁵⁹⁹ érettetek., [Szóvégi *t-k*-ból javítva.]

E meg bizonyítatik az Anyaszent egyháznak traditioi-
bol, aki is mindenkor engesztelő áldozatnak tartotta ezen
áldozatot, ugyan is mi lehet a mi meg engesztelhesé joban
az Istent, mint a, mikor ő néki ajánlyák az ő Fiának testét
és vérét, amelyet ki ontotta érettünk a kereszt fán. ha az 5
ó törvényben az áldozatoknak vére meg engesztelte az
Istennek haragját., az kristus vérenek ereje által, az új
törvényben akristus teste. és vére. a melyet nem figurá-
ban, hanem valósággal. ajánlyák az Istennek. annál is
inkáb meg engeszteli ötet; mivel arégi áldozatok magok- 10
ban nem voltak foganatosok, se magokban nem volta-
nak engesztelők, mivel tsak példái voltak, akereszten
való áldozatnak, és attól vették minden erejeket, de a
Mise Aldoziata magában engesztelő; mert aban. valóság-
gal. akristus testét és vérét ajánlyák. 15

3 A Szent Mise háláado áldozat, ugyan ezért is nevez-
tetik Eucharistiának, egörög szó. mely háláadást téssen.

s Aug. epist 120
ad honoratum

4. Ez az Aldoizat. meg nyerő áldozat, *impetratorium* az
az, olyan Istennek való ajánlás, amellyel tölle mind lelki
mind testi szükségünkre való segítséget nyerünk, mi 20
semit meg nem nyerhetünk más képen Istentől, hanem
akristus által, azért is ajánlyuk ő néki ebben az áldozat-
ban az ő szenttséges szent Fiát, aki nekünk [184b:] egye-
dül való közben járonk, hogy az Istenhez ő általa mehe-
sünk. 25

s Aug epist 59
ad pauli

K Mint hogy abünnek botsánattyáért ajánlyák a Mi-
sét. elegendő tehát abün botsánat elnyerésire amisét hit-
tel halgatni, és nem szükséges apenitentzia tartásnak
szenttsége?

F A Misét hittel halgatni, botsánatot nyernek a botsá- 30
nando vétékért., amelyért nem szükséges apenitentzia
tartásnak szenttségihez járulni, de a mi a halálos vétkeket
illeti, a szent Mise azokért meg engeszteli az Istent, és
kegyelmét nyeri, hogy hasznosan lehesen járulni apeni-
tentzia tartásnak szenttségihez, 35

Conc Trid sess 22.
Cap 2. de
sacrificio Missae

Magyarázat

E szerént engesztelő Áldozat a keresztnek Áldozattya, a kitől véski a Misének áldozattya minden erejét, mivel a vétkek a keresztben lévő Aldozatra valo nézve. tsak a⁵ szenttségek által botsátatnak meg, de a szenttségek. minden erejeket a keresztben lévő Aldozattól veszük, és az Isten tsak annak az Áldozatnak érdemiért adgya kegyelmit arra, hogy hasznal járulhassanak a szenttségekhez.

[185a:] 10 Articulus

Hogy⁶⁰⁰ kinek ajánlyák a Mise szent Áldozattját. és abban miért tésznek emlékezetet a szentekről.

K kinek ajánlyák a Mise szent Aldozattját?

¹⁰ F Egyedül az Istennek., a mint azt már meg mondotuk, másut. a Mise imádságiból⁶⁰¹ eki tettzik. mind a Deák, mind a görög Anyaszent egyházban.

*

s. Aug. lib 20 Contr faustum Cap 21 Conc Trid. sess 22. Cap 3⁶⁰² de sacrificio Missae

K.⁶⁰³ Miért szokták tehát eszerént mondani, szent Péter. szent Pál miséje. a Boldogságos szüz Miséje. a¹⁵ halottak miséje.?

F Ez által azt akarják mondani, hogy akor emlékezetet tésznek a misében szent Péteröl. szent Pálrol. a Boldogságos szüztől, az élökről és a holtakrol.

⁶⁰⁰ Hogy [H – javítva egy másik megkezdett betüből.]

⁶⁰¹ imádságiból [b-g-ből, o-l-ből javítva.]

⁶⁰² Cap 3 [C-p-ből javítva.]

⁶⁰³ K. <K> Miért [Miért <K> fölé írva; a törlés után újra leírta a K betűt a törölt elé.]

Magyarázat

A szentek miséje nem egyéb, hanem azaz áldozat, a melyet ajánlyák az Istennek a szentek innepén. és a melyben emlékezetet tesznek rollok az⁶⁰⁴ áldozat előtt való imádságokban., ahalottak miséjének azt⁶⁰⁵ nevezik, a
5 melyet fekete öltözetekkel mondanak, [185b:] és a melyben az imádságok különösön mind inkább ahalottakért vannak., de azt valóságilag el lehet mondani, hogy az eszten-dőnek mindenik napján, valahány misét mondanak, azo-
10 kot mind egyedül az Istennek ajánlyák. a szentek emléke-zetire, az élő hivekért, és a holtakért.

Card. Bona
liturg. lib⁶⁰⁶
1 Cap 2.

K Miért tesznek emlékezetet minden misékben. a szentekről, az élő hivekről, és a holtakról.?

F Mert a mise szent Áldozattya., az egész Anyaszent egy ház áldozattya, akristus mint feje az Anyaszent egy ház-
15 háznak. azt ajánlyá, avitézkedő Anyaszent egy ház is ajánlyá azt az ő fejével a kristusal., és meg egyezvén agyőzedelmes Anyaszent egy házal, mind a kettő az irgalmaságát kéri Istennek a kristus által. a szenvedő Anyaszent egy házra. ezután bővebben fogunk erőll szollani.
20

K Mitsoda okra való nézve tésznek emlékezetet a szent Áldozatban az Angyalokrol. és a szentekről.?

F 1 Azért hogy meg mutassák a földön lévő Anyaszent egyháznak, az menyegben lévő Anyaszent egy házal való egyeségit, akivel is egy test amint ide fellyeb meg mondot-
25 tuk, 2. hogy örülvén győzedelmes voltán, azért az Istennek hálákat adgyunk 3 hogy azöketvaló követésre. ma-gunkot fel gerjessük. 4. hogy az ő esedezéseek által akristustol. kegyelmet nyerjünk [186a:]
*

Conc Trid. sess 22. Cap 3 de sacrificio Missae

⁶⁰⁴ az⟨elot⟩ áldozat előtt [Törlés a sor végén.]

⁶⁰⁵ azt [A t betű utólagos beírás.]

⁶⁰⁶ lib [l-b-ből javítva.]

K Régi szokása az áldozatban, a szentekről való emlékezet tétel?

* FEz a szokás meg volt mindenkor az Anyaszent egy házban., ezt meg lehet bizonyítani aleg régiebb lyturgiákbol., és az első saeculumokbéli szent Atyák⁶⁰⁷ írásiból,

s. justinus Apolog 2. s. Cypr. epist 34. et 37. s Chrys. hom. 21 in Act Apost s. Aug. lib 8. de civ Dei Cap 27.

11 Articulus

Hogy kiért ajánlyák a Mise szent Aldozyát

K kiért ajánlyák a Mise szent Aldozyát?

F Az egész emberi nemzetért, főképen ahivekért., és apurgátoriumban lévő lelkekért

Magyarázat

- ¹⁰ A Misében közönségesen nem téznek emlékezetet másokrol; hanem a Catholicus hivekről. nintsen is olyan Deák lyturgiánk amely nyilván tenne emlékezetet a hitetlenekről., hanem tsak nagy pénteken., tesznek emlékezetet ö rollok. mostanában, az előtt minden misében imádkoztak érettek, leg aláb olyankor. mikor apüspök⁶⁰⁸ mondot misét, az Anyaszent egy ház szándéka a, hogy leg aláb titkon imádkozanak ö érettek, A mi Atyánkban fel találtatik az érettek valo imádság. szent Pál azt akarja. *hogy minden emberekért imádkozanak, mivel az ilyen*
- ²⁰ *imádság jó; és kellemetes az ur Jesus kristus előtt., aki azt akarja hogy minden ember üdvezüllyön, és az igaság üsméretire jusson. [186b:]*

* s Chrys. hom 6. in epist 1 ad Tim. s. Aug epist 107. ad⁶⁰⁹ vitalem Tertul. Apolog. 30 1 Tim. 2. 1.

⁶⁰⁷ Atyák<bol> írásiból,

⁶⁰⁸ püspök [Ékezetiba.]

⁶⁰⁹ ad [a-d-ből javítva;] vitalem Tetul. [íráshibából r nélkül;] Apolog. 3 [a 3-as alig látszik a lapszélen; lehet, hogy folytatása is lenne, melyet levágtak.]

K Honnét bizonyítod meg hogy lehet ajánlani a szent Áldozatot a purgatoriumban lévő lelkekért.?

F Az egész világon lévő Anyaszent egy háznak hagyásából.

1.Ezt ahagyást meg lehet bizonyítani az egész szent ⁵ *
Atyák tanításiból, és a Conciliumokból.

Tertull. de corona militum Cap 3. s. Cypr epist 66. s. Aug lib 9 de Conf. Cap 12. et 13. Conc 4. Carthag. Can 79 Anno⁶¹⁰ 398. s. Chrysos hom. 69 ad populum Antioch.⁶¹¹ s. Aug. serm. 32 de verbis Apost s. Aug lib 4. de baptism. Cap 24,

2. Az egész lyturgiákból, mivel egy nintsen., aki emlékezetet ne tenne ahalotakrol., az Anyaszent egy ház az egész világon követi azt a szokást. hogy a halottakért ajánlya szent áldozatot., szent Chrysostomus idejében ¹⁰
a szokásban volt; a ki aról világosan beszél, és szent Agoston erőly nyilván tanít, ezt a szokást mindenüt tanították és tartották, a midön lhuterus és Calvinus azt el akarák törteni, nem is lehet meg mondani hogy ez a szokás mitsoda időben kezdődöt; tehát Apostoli traditio ¹⁵
szent Agoston mondása szerént.

K Mitsoda az Anyaszent egy háznak szándéka. a midön az előkert ajánlya Istennek a szent áldozatot?

F A hogy a bünösök meg téréseket kérje az Istentöl, az igazaknak meg maradásokat, és mindenikének az ²⁰
udveséget

12 Articulus

A halotakért valo Miséknek. bővebben valo magyarázása.

K Mitsoda az Anyaszent egyháznak szándéka midön **[187a:]** a halotakért ajánlya az Istennek a szent Áldozatot?

⁶¹⁰ Aõ

⁶¹¹ Antioch. [i-o-ból javítva.]

F A hogy a szenvedő lelkeknek könnyebbülést nyerjen Istentől; és hogy a szenvedéstől meg szabadulván az örök ditsőségben mehesenek.

K Leheté azt el mondani hogy bizonyos számú misével; ⁵ vagy a privilégiátus oltáron mondot misével; bizonyosan meg szabadíthatni valamely lelkeket purgátoriumból.?

* F Azt nem lehet mondani, és magunkot ahoz kel szabni a mit mindenkor hitt az Anyaszent egy ház, tudni illik, ¹⁰ *hogy a purgatoriumban lévő lelkek meg könnyebítettnek az imádságok, alamisnak, és a szent áldozatok által.* ezt szent Agoston tanította. ezeknél többet mondani bizonytalan dolog. és el kel kerülni⁶¹² az ilyen dolgokrol az olyan kérdéseket, a melyek tsak a Curiositást nevelik.

serm. 32. de verbis Apost. lib 4 de baptis. Cap 24

* ¹⁵ K Ajánlottáké az előtt valamint mostanában. a szent Áldozatot különösön minden halotért.?

* F Az előtt valamint mostanában., a szent Áldozatot soha ugy nem ajánlották egy halotért, vagy élőért, hogy akoron a többiértis nem ajánlották volna, mert a mise az ²⁰ egész Anyaszent egy háznak áldozattya., de a mindenkor meg volt., valamint mostanában, hogy az imádságokat, különös személyekre is fordították, eki tettzik a Conciliu-mokból. és a szent Atyák irásiból.

4. Conc. Carthag can 79. Tertull lib. de monog. Cap 11 Euseb. lib 4: de vita Constant Cap 71. s Ambr oratio funeb. de valentin. s. Aug de conf lib 9. cap 12

* K Mitsoda napon ajánlyák a szent Áldozatot a halot ²⁵ tért?

* F1. Azon⁶¹³ a napon a melyen valaki meg hal, a test jelen létiben. 2. holta után való harmadik napon. akristus

⁶¹² kerülni [r-z-ből javítva.]

⁶¹³ Azon [z-o-ből javítva.]

harmadik [187b:] napon valo fel támadásának emlékeze-
tíre. 3 hetedik napon, mert az Isten azon a napon nyugog-
dot meg, 4. a harminzadik napon, a mely egy holnapja
halálanak, 5 esztendő mulván. azon anapon. melyen meg
holt. 5

Tertull lib de anima. Cap 51. Euseb in vita constan lib 4. cap 71 Constitutiones Apost lib 8
Cap 42. s. Ambr. orat de fide resurecti. Amalarius lib 3 de offic Ecclesiat Tertull. de corona
militum Cap 3.

K Nem babonaságé eszerént vigyázni anapokra.

F A napokra vigyázni⁶¹⁴ valamely helyes ók nélkül
babonaság, de mikor nagy okbol akarnak tselekedni
valamely dolgot valamely napon inkább mint sem amási-
kán anem babonaság, meg tartani a vasárnapot, és más¹⁰
napokat, a melyekben akristus titkait illik, anem babo-
naság mind ezekből azt láttyuk hogy jó ókból mondanak
miséket azokon anapokon., és a szent, és ditseretes dolog
mostanában is meg tartani azt a régi szokást

K Nem leheté viszá élni ahalotti misék iránt? 15

F Igen is mivel a szent dolgokal. minden nap láttyuk
hogy viszá élnek.,⁶¹⁵

K Miben áll tehát az a visza élés?

F Abban hogy nem követik az Anyaszent egy ház
szándékját. aki is azt akarja hogy ahalotakért valo Isteni²⁰
szolgálatban. ahejában valo költségeket el távoztassák.,
és hogy azt a rendet kövessék melyet ad ez iránt, amelyet
sok volna it fel tenni, azt a rubricaban meg lehet látni,
mind azon által egyet szükséges fel tennem.

Az Anyaszent egyház azt parantsollya. hogy ha tsak²⁵
rend kívül dolog nem történik, amise meg egyezék a
napon lé [188a:] vö officiumal. de ahivek azt nem tudván.
vagy arra nem vigyázván, midön valakiért akarnak misét
mondadni, azt akarják hogy halotti misét mondgyanak,

⁶¹⁴ vigyázni [ni – beszúrás. Mikestől ? Vö. az 562. sz. jegyz. is.]

⁶¹⁵ élne<k>k., [Tollhiba.]

meg nem vizsgálván hogy ha, ameg leheté vagy nem azon anapon., talalkozik is olyan pap, aki ebben kedvez ahiveknek, és halotti miset mond. nem vigyáztván anapra., holot eviszá élés, mivel azt kellene tudni ahiveknek, hogy⁵ mindenik mise oly hasznos a holtaknak valamint az élőknek, A minden napi misékben szintén ugy imadkoznak⁶¹⁶ különösön aholtakért. valamint a töb misékben., és tsak a halotti solemnitásért, és atöb Isteni szolgálato kért melyek vannak aholtakért, a fellyeb fel jedzet napo¹⁰ kon, hogy az Anyaszent egy ház rendelte azokat az imádságokat. és oktatásokat a melyeket olvasák ahalotti misékben., nem szükséges tehát hogy a hivek az Anyaszent egy háznak rendit meg bonttsák. és olyan napokon mondassanak miséket, a melyeken meg vagyon tiltva a halotti¹⁵ mise, és apapok kik nékik ebben kedveznek, hivatallyakat nem tudgyák egészen, mivel más képen azt nem tselekednék.

13 Articulus

Az Énekes, és a Szoval valo Misékröl

K Hány féle képen mondgyák a szent Misét?

F Két féle képen mondgyák, 1 a szokás szerént valo²⁰ Cérémoniakal: 2. Ceremonia. Diaconusok. és ének nélkül, az egyikét nagy misének, a másikat kis misének nevezik. [188b:]

K láttyuké azt a régi szokásokbol, hogy illyen két féle képen lett volna az Aldozat?

*²⁵ F A nagy misének rendit láttyuk. a szent Justinus második Apologiájában, az Apostoli Constitutiokban., egy szoval mindenüt arégi írásokban.

lib 8. Cap 6. Tertull. lib de persecutione Cap 14. s Cypr epist 5 Euseb lib 4. in vita Constant Cap 45 s. Aug lib 22 de Civ Dei Cap 8. s. Greg mag. hom 37 in Evang. Card. Bona lytur. lib 1. Cap 14.

⁶¹⁶ imádkoz<tak>nak [A <k> nak csak a szárát írta le.]

A kis Misének regisége nem ujjab. mivel eröl nagy bizonyságokat találunk

K szabadé misét mondani. mikor senki sem Communicál

F A papnak aki a szent áldozatot ajánlya; a szentséggel⁵ Communicálni, a népnek a ki jelen vagy leg aláb lelki képen, az Anyaszent egy ház azt kívánná hogy mind azok akik a misén jelen vannak., olyan tiszták volnának hogy mind Communicálhatnának. vagy is leg aláb né-melleyek közüllök, de azért nem tilttya az olyan misét ahol^{10*} apap tsak egyedül Communicál de sött meg szentnek,⁶¹⁷ és jónak tarttya.

Conc Trid. sess 22. Cap 6. de sacrific Missae.

Magyarázat.

A papnak a ki a szent misét ajánlya Communicálni kel., mert a papnak Communioja szükséges leg aláb az¹⁵ áldozatnak egész voltáért, 2 mert az Anyaszent egy ház azt parantsolya apapoknak hogy Communicállyanak. mindenkor mikor misét mondanak.

Conc. Tolet. 12.
Can 5.

A népnek⁶¹⁸ a ki a szent Áldozaton jelen vagyon Communicálni kel. leg aláb lelki képen, mivel a mise²⁰ [189a:] a népnek olyan áldozattya valamint a papnak., együt kel tehát ajánlani azt a papal., szükséges azért hogy abban részesüljön leg aláb hittel, és lelki képen.

A Mise ahol. tsak egyedül apap Communicál. jó. és szent. 1. mert azzal., nem különösön valo áldozat, hanem²⁵ az egész Anyaszent egy háznak Áldozattya, közönséges, és valóságos Aldozat, a mely az Istent tiszteli, ötet engeszteli, jó teteményiért néki hálágot ad, és a mely kegyelmet nyeri, és áldozatot ezekre avégekre ajánlyák. és

⁶¹⁷ szentnek, [tn-dt-ből? javítva.]

⁶¹⁸ A népnek <a ki> a ki a szent Áldozon [Áldozaton]

ezekre nem szükséges anépnek a szenttséggel való Communioja.

2. Az Anyaszent egyház soha sem tilta az olyan misét ahol csak egyedül apap Communcial, azt nem lehetne meg mutatni, hogy mikor tiltotta volna azt meg. de azt meg lehet bizonyítani sok régi bizonyságokkal. hogy az olyan misék. ahol csak egyedül a pap Communcial. igen régen vannak szokásban, meg sem lehetne mondani eredetét annak a szokásnak.

Card. Bona Iyurg
lib 1 Cap 14.

14 Articulus

Hogy mitsoda helyen kel szolgáltatni a Misét, és a házaknál való kápolnákról.

¹⁰ K Mitsoda helyen kel szolgáltatni a szent Áldozatot?

Act. 2. 46.

F Az Apostolok rend szerént aházaknál szolgáltatták.

1 Cor 11 22.
Euseb. hist Eccles
lib 7 Cap 17

mind azon által ki tettik a szent Pál mondásából., hogy [189b:] már volt akoron arra rendeltet hely., a melyet templomnak nevezték., az üldözésekben pedig mindenüt

¹⁵ ajánlották a szent Áldozatot ahol lehetet., a tömlöczben, vendégfogadokban. a föld alatt való pintzékben. de a midön ahivek szabadságban kezdének lenni. mindenkor arra rendeltetet helyeken áldoztanak, szükségben most is meg lehet a házaknál, de szükségesen kívül másut nem
²⁰ lehet hanem atemplomban. és a meg szenteltetet kápolnáknban,

Conc Trid. sess
22.

K Régi szokásé. aházaknál kápolnaknak lenni, ditséretes dologé. és szabadé.

in vita Const lib
4. Cap 17.

F Constantinus Császár epitetet vala egyet amaga udvara számára. valamint Eusebius mondgya. már⁶¹⁹ igen régi időktől. fogvást adnak arra szabadságot a püspökök. a Fejedelmeknek, és anagy uraknak, szükségben másoknak is meg engedik., példának okáért. midön a

⁶¹⁹ már <mos> igen régi időktől. fogvást

parochiális templom igen mesze vagy on. ugy hogy az
utra, vagy más akadályokra valo nézve., sok szor el
kell etnék mulatni az Isteni szolgálatot, de aházaknál lévő
kápólnák iránt, igen kel vigyázni az Anyaszent egy ház
rendelésire. 5

1 A nagy Innepekben nem szabad ót misét mondatni,
hanem a parochiában kel menni ha lehet

2. Üsméretlen, vagy idegen papal nem szabad misét
mondatni a püspök hire nélkül. [190a:]

3 Minden harmadik vasárnap on leg aláb. aparochiális ¹⁰
templomban kel misét halgatni.

4 Arra igen kel vigyázni hogy az oltárhoz valo szent
edények, öltözetek, fejer ruhák. tisztán és tisztességesen
tartassanak.

5. A parochusnak meg kel némelykor visgálni a házak- ¹⁵ Conc. Trid. sess
nál lévő kápólnakot., hogy ha ót minden jó rendben ^{22.}
vagy oné.

15 Articulus

Az oltárokrol. oltári öltözetekről., fejer ruhákrol,
és a szent Edényekről.

K Régi szokásé az Anyaszent egy házban oltárokokot
tartani, a melyeken ajánlyák a szent Áldozatot?

F Ez a szokás az Apostoloktol maradot, szent Pál arol ²⁰ *
emlékezetet⁶²⁰ teszen., az egész szent Atyák is ezt a
szokást bizonyittyák.

¹ Cor 10. 12. Tertull ad Conjug. Cap 7. s. Ireneus lib 4 cap 34. s. Cypr epist 66. s. Chrys. lib
6. de sacerdo.

K A régi idökben miböl⁶²¹ voltak az oltárok.?

F Azt ellehet itél ni hogy az üldöztetésekben, vagy
fából. vagy köböl voltanak. a mint lehetet, mivel abban ²⁵

⁶²⁰ emlé<kez> kezetet [Tollhiba.]

⁶²¹ miböl [b-v-ből javítva.]

orat. de bapt J.
Ch. epist⁶²³ ad
solita.

az időben a szent Áldozatot⁶²² mindenüt ajánlották ahol alkalmaság adatot, a negyedik saeculumban válogatás nélkül áldoztanak., a kö, vagy a fa oltáron., Nyssai szent Gergely. emlékezetet tézsen a kö oltárol. szent Athanásius pedig a fa oltárol, arany oltárok is voltak. régenten., de már régi időktől fogvást., tsak kö ól-[190b:]táron szabad áldozatot tenni

K Miért rendelte az Anyaszent egy ház⁶²⁴ hogy az oltárok köből legyenek.?

ps. 117 Matth. 21. 10
42. Ephes 2. 20.

F Mert az oltár a kristust jelenti, a ki is a szent írásban négy szegeletű könek neveztetik.

K Régi szokásé az oltárok alá Reliquiakot tenni?

*

F Annak akezedetit nem tudgyuk. hanem azt tudgyuk hogy ez a szokás közönséges volt a negyedik saeculumban. ami pedig leg előbször adhatot erre okot. 1. a szent János látásiban olvasuk hogy az oltár alat látta a martyrok lelkét, 2. a szükség mivel az üldözésekben kényszerítették misét szolgáltni a föld alat valo helyekben a martyrok temetésin.

s Hier Contr vigilan. s Aug. lib 20 Contr faust Cap 21 Apoc. 6. 9.

20 K Régi szokásé az Anyaszent egyházban egy néhány oltárnak lenni egy templomban?

Epist 33.

F A Görög templomban tsak egy oltár vagon. mivel napjában tsak egy misét mondanak mindenik templomban.. szent Ambrus a nényinek irot levelében erről emlékezetet tézsen. A nagy szent Gergely. Palladius⁶²⁵ püspöknek irot levelében., aki is tizen három oltárt tsináltatot volt egy templomban, arra. inti hogy gondviselésel

Epist 50. lib
5 Card. Bona
liturg. lib 1. cap
14.

⁶²² Áldozatot [a – beszúrás; szóvégi o–a-ból javítva.]

⁶²³ epist [orat-ból javítva.]

⁶²⁴ Anyaszent ház [Szokatlan, ritka alak, mivel másutt egy ház vagy egyház alakban írja. Vö. a 905, 1056, 1076. sz. jegyz. az első szakaszban.]

⁶²⁵ Palladius⟨nak.⟩ püspöknek

legyen azokra apapokra, kik azoknak az oltároknak fognak szolgálni. **[191a:]**

K A kö táblák melyeket apüspök szenteli meg, hogy azon ajánlyák a szent Áldozatot az olyan helyeken ahol meg maradando szentelt oltár nintsen., régen vannaké ⁵ szokásban.

F A Deák Anyaszent egy házban azok a szentelt kövek igen régen vannak⁶²⁶ szokásban., ahetedik saeculumban a venerabilis Beda ezekről emlékezetet teszen.

hist lib 5 Cap 11

A Görögök nem élnek olyan hordozható kö oltáral, ¹⁰ hanem ahelyet nagy Cérémoniával szentelnek nálok. olyan ruhákat. a melyeket abrosz formára le terittik ahol misét akarnak mondani, azokat a szentelt ruhákat ők nevezik, *Antiminsia*. ez a szokás igen régi a görög Anyaszent egy házban ¹⁵

Card. Bona liturg lib 1 Cap 14.

K Az abrosz. melyet az oltára terittik, a Corporale., a kehely. a paténa, az oltári eszközök., mind ezek régen vannaké szokásban az Anyaszent egy házban?

F Mind ezek igen régtől fogva vannak szokásban., hanem tsak. abban eset változás., hogy az előtt más féle formájukak voltak,

²⁰ Card. Bona liturg. lib 1 Cap 25.

K Régi szokásé virágokat tenni az oltárookra?

F A régi időkben az oltárookra. virágokat edényekben nem tettek. és a nem is régi szokás hogy tésznek, **[191b:]** sok számtalan nevezetes régi templomokban most sem ²⁵ tesznek, de az oltára, és az oltár körül virágot hinteni arégi szokás, szent Agoston eről emlékezetet tészen. leis írja atsudát melyet tett az Isten egy emberel. aki egy virágot le vévén az oltárol. a melyen volt a szent István első martyr reliquiája, és azt a virágot egy betegnek a ³⁰ fejére tévén, abeteg meg gyógyult., szent Agoston meg akarván pedig mutatni, hogy az a tsuda a szent István esedezése által lett volna., azt fel teszi hogy abeteg meg gyógyulván és meg tévén. mindenkor ezek a szok volta-

de civ Dei lib 22. Cap 8.

⁶²⁶ vannak [Második a-o-ból javítva.]

nak szájában. Uram Jesus vedd hozád az én lelkemet, noha abeteg nem tudta hogy szent István mondotta volna először ezeket a szokot,. lehetnéé hitelt nem adni ilyen nagy szent bizonyításának.?

16 Articulus

A Miséhez valo öltözetekről. a mellyeket. apüspökök, es apapok vesznek magokra, és azoknak régiségekről

⁵ K A püspökök. és a papok miért vesznek magokra más féle köntöst a misekor, mint a magok rend szerént valo köntösök.?

F A régi időkben hasonlo formájú köntösökben szolgáltak az oltárnál apüspökök.⁶²⁷ apapok, és a Diaco-
¹⁰ [192a:]nusok. mint a mellyeket viseltek rend szerént., mind azon által atisztaságnak, és a tisztességnek kedviért, más köntöst tartottak az Isteni szolgálatra.. a mely drágáb. volt., hogy ha pedig nagy külömbözés vagyon a Mise mondo öltözetek közöt. és a közönségesen valo
¹⁵ öltözetek közöt: az az oka, hogy a világiak, meg változtatták aköntösök⁶²⁸ formáját: de az Anyaszent egy ház, azt a régi formát meg tartotta, noha abban is lett valamely változás.

K Jó és ditséretes szokásé az Isteni szolgálatra különös
²⁰ köntöst tartani?

F Azt tiszteletes dolognak tarttyák a midön a Fejdelmek bizonyos Ceremoniákban,⁶²⁹ arra rendeltetet köntösököt vesznek magokra, és a midön atanáts urak nagy palástokban mennek a tanátsban, hogy lehetne tehát azt
²⁵ rosznak tartani ha az Isteni szolgálásban különös köntöst vesznek fel, az Isten maga parantsolta volt az ó

⁶²⁷ apüspökök. <és> apapok, és

⁶²⁸ aköntösök [a-o-ból javítva.]

⁶²⁹ Ceremoniákban, [o-e-ből javítva.]

testamentumban hogy az Isteni szolgálatkor apapok különös köntöst vegyenek magokra., ez a szokás az Anyaszent egy házban mindenüt meg volt., valamég a protestánsok azt el nem hagyaták némely helyeken; mivel mindenüt azt el nem hagyathatták, de sött még Angliában is meg vagy on eza szokás. azok közöt kik az ánglicana⁶³⁰ liturgiát követik. [192b:]

K Miért változtatták anyiszor⁶³¹ a szint az oltari öltözetekben?

F A színek jelentik nekünk hogy azon a napon mitsoda¹⁰ ünnepet üll az Anyaszent egy ház, tudni illik, a fejár szín jelenti akristus⁶³² titkainak innepeit, és a szüzek Innepeit, averes a Martyrumokét, a viola szín. a penitentzia tarto napokot., a fekete⁶³³ a halottakért valo szolgálatot, a Zöld szín⁶³⁴ vasárnapokra, és más közönséges napokra¹⁵ valo.

K Mitsoda hasznát vették az előtt annak a palástnak. amelyet pluvialénak nevezik?

F Az olyan köpenyeg volt a melyet aprocessiókban. az esős időkben vettek fel., idővel azokat drága matériákból kezdék tsinalni. ugy anyira hogy végtire Ceremonialis öltözzetté lett.

K A papi Casula régenten olyan formájú volté mint mostanában?

F Nem, mert egészen kerekded volt, hanem a közepin²⁵ volt a hasítás apap azon vetette a nyakában valamint most,⁶³⁵ ugy hogy a karját. és az egész testét bé fedte, sok helyeken láthatni még ilyen Casulakot, regenten pedig azt közönségesen viselték a töb köntösön felyül. a régi

⁶³⁰ ánglicana [l-y-ból javítva.]

⁶³¹ anyiszor [o-e-ből javítva.]

⁶³² akristus <innepeinek> titkainak innepeit,

⁶³³ fekete [k-h-ből javítva.]

⁶³⁴ szín <,> vasárnapokra,

⁶³⁵ most,<an,>

Casula egy néhány Ceremoniára ada okot. a melyet még mostanában is meg tarttyák. [193a:]

Card Bona liturg.
lib 1.

1 Az előtt, mikor a pap a Confiteort mondotta. az egész Casula le volt eresztve, hanem akkor⁶³⁶ türték fel a két karján, midön az oltárhoz fel ment., és a manipulát is akkor adták abal karjára, valamint most is tsak akkor adgyák apüspököknek karjokra.

Card Bona ibid

2. A Casulának nehézsége miat,⁶³⁷ apap nem emelhet-e jól fel szabadoson a kezeit, hanem fel kellett emelni a Casulát, midön a kristus testét fel mutatta, innét is jött eza szokás, hogy a fel mutatáskor; a Casulát fel emelik.

A Görögöknél most is szokásban vagon az ilyen régi casula. alatinusok. azt lassanként az alkalmatoságnak kedviért a két oldalát fel hasították.⁶³⁸ és aprodonként.¹⁵ addig hasogatták., hogy olyan formájú lett, a mint mostanában láttyuk., az Anyaszent egy háznak minden parantsolattya nélkül.

17 Articulus

A sz.⁶³⁹ Mise szolgáltatásának napjairól. és oráiról.

K Mitsoda napokon kel szolgáltatni a Misét?

F 1. A bizonyos⁶⁴⁰ hogy a kristus úgy rendelte a mise²⁰ áldozattját, hogy az⁶⁴¹ Anyaszent egy házban azt világ végiig ajánlyák.

2. Azt el hihetni hogy a Jérusalemi Anyaszent egy házban melyet az Apostolok fundáltak. a szent lélek [193b:] le szállása után, minden nap szolgáltattak Misét,

⁶³⁶ akkor <akor> türték fel

⁶³⁷ miat, [a-á-ból javítva az ékezet áthúzásával.]

⁶³⁸ fel hasították. [i-o-ból javítva.]

⁶³⁹ sz. Mise [sz. – beszúrás a szóköz fölött.]

⁶⁴⁰ A bizonyos <hogy a kristus> hogy a kristus

⁶⁴¹ az <mise> Anyaszent

mivel szent Lukáts ezeket mondgya., *Az Apostolok minden nap egyenlő akarattal. a templomban mennekvala, és a házaknál*⁶⁴² *a kenyeret meg szegvén, meg fellyeb azt mondgya. hogy a hivek foglalátosok valának. akenyérnek meg szegésiben. és a könyörgésben.* avilágosan ki tettzik⁵ hogy szent Lukáts a kenyérnek meg szegésin. az oltári szenttséget érti. el hihetni tehát azt. hogy az Apostolok. aházaknál minden nap áldoztanak.

Act 2. 42. 46.

3 Azt tudgyuk a szent írásbol. és a traditiobol hogy a hivek. minden vasárnapon esze gyűltenek a szent Áldozatra, hasonlot kel mondani az innepekről, a mellyeket sokat közüllök az Apostolok rendelték.¹⁰

Act. 20. 6 7. 8.

4. A mi pedig aközönséges napokat illetik. azok iránt az Anyaszent egy ház rend tartása nem volt mindenüt egyenlő. *vannak olyan templomok* mondgya szent Agoston., *ahol minden nap ajánlyák a szent Áldozatot. vannak meg olyanok ahol tsak szombaton, és vasárnapon, másokban pedig tsak vasárnapokon.* azt utánna tészi. hogy mindenik Anyaszent egy háznak a maga szokását kel követni, régenten, misét mondottanak, vagy leg aláb Communicaltanak minden nap Romában és Alexandriában. nap keleten a más Anyaszent egy-**[194a:]** házakban azt ritkában követték. a Görög Anyaszent egy háznak még mostanában is aza szokása., hogy nagy böjtben, tsak szombaton. és vasárnapon mondanak misét, A Mediolánumi Anyaszent egy házban. nagy böjtben soha sem mondanak misét. pénteken. másut mindenüt mondanak a Deák Anyaszent egy házban minden nap. nagy pénteken kívül, nap nyugoton sok régi klastromokban rend szerént nem mondottak misét, hanem vasárnapokon, és innepnapokon, és a Chartusianusok sokáig tarták ezt a szokást. az ilyen külömb féle szokások olyan rend tartások, a mellyek meg változhatnak., kinek, kinek a maga Anyaszent egy házának szokását kel meg tartani mondgya

¹⁵ Epist 118 ad
januarium

²⁰

²⁵

³⁰

⁶⁴² házaknál [k-g-ből javítva.]

szent Agoston., nem tartván rosznak a másét. de a mi ez iránt bizonyos. és a mi mindenüt szokásban volt, a, hogy vasárnapokon. és innép napokon a Mise szent Áldozatya meg volt, a protestánsok. mind ebben. mind más sok⁵ dolgokban el távoztanak az Apostolok rendelésitől.⁶⁴³ és az egész Anyaszent egyház tartásától, mivel ők esztendőben tsak négy szere rendelték az ur vatsoráját noha azal ditsekednek hogy ők tsak a szent irásal tartanak.⁶⁴⁴ de mind ebben, mind más sokakban azzal ellenkeznek.

[194b:]

¹⁰ K Egy néhány Miseket szolgáltni napjában egy templomban régi szokásé.?

F Azt már meg mondtuk hogy a Görög Anyaszent egy házban mindenik templomban tsak egy oltár vagyon és napjában soha sem mondanak két misét egy oltáron.

¹⁵ ez igen régi szokás a Görög Anyaszent egy házban.

Egy néhány miséket mondani mindenik templomban ugyan egy oltáron., vagy a több oltárokon, az igen régi szokás a Deák Anyaszent egy házban, és leg gyakrabban ugyan egy pap is mondtotta azokat a miséket. valamint²⁰ mostanában szokás karátson napján, de régenten a nem volt közönséges. hogy mindenik pap különösen mondgyon misét, leg aláb vasárnapokon. és innép napokon, hanem mindnyájan együt ajánlották a szent Áldozatot vagy apüspökel., vagy a papal. aki anagy misét mondtotta, eröl példát látunk midön püspököt vagy papot szentelnek. mivel az uj püspök, vagy az uj pap, együt mond misét azal. a ki ötet fel szentelte.

A szükség. hogy eleget tegyenek. a sok féle fundatioknak. vagy más okok vivék idővel arra mindenik papot³⁰ hogy a misét különösen mondgya még vasárnapokon is. és azokás így vétetödöt be lassankét:⁶⁴⁵ ez olyan discip-

⁶⁴³ rendelésitől. [Szóvégi *l-k*-ból javítva.] és <az> az egész

⁶⁴⁴ tartanak.<n> de mind

⁶⁴⁵ lassankét: [Így, *n* nélkül.]

lina, a mely az Anyaszent egy ház hitében semi változást nem téssen. [195a:]

K A régi időben hány orakor szolgáltatták a Misét?

F A kristus ezt az áldozatot tsötörtökön estve vatsora után rendelé

De az Anyaszent egy ház az Apostolok⁶⁴⁶ hagyása szerént, akristushoz valo tiszteletre nézve. helyesnek itélé a szent Áldozatot regel éhomra ajánlani. eszerént is tselekedet mindenkor az Anyaszent egy ház. mind azon által az előtt sokáig szokás volt., hogy nagy tsötörtökön misét mondtak estve étel után, azért hogy azon a napon egészen azt tselekedgyék a mint akristus tselekedet,

Ezen traditiora valo nézve hogy éhomra mondyák a misét, a mise szolgáltatasának is ideje, és orája, hol eléb, hol hátráb eset, ahoz képest, amint az ételnek ideje eléb vagy hátráb volt. de rend szerént anagy misét atertia után mondták., az az. kilentz ora után. regel, arend szerént valo böjti napokon a sexta után. ugy mint dél után, mert az ebéd három orakor volt. a nagy böjtbten pedig a nona után, ugy mint három orakor dél után, mert tsak vetsernye után ettenek, a vetsernyét pedig ött vagy hat orakor mondták, A mostani közönséges szokás pedig a. hogy hajnaltol fogvást délig lehet misét mondani. [195b:]

5

10

15

20

s. Aug. epist ad
janua. 118.
s. Basil. hom. de
jejunio.

Conc. Carthag
Can. 48. Anno⁶⁴⁷
397

18 Articulus.

Hogy mitsoda készülettel kel lenni azoknak. kik
Misét mondanak

K Mitsoda belső képen valo készülettel. és szenttségünek kel annak lenni aki misét mond?

F. Mint olyan szenttségünek aki akristus helyét tartya, és képít viseli, a vallásnak leg nagyob dolgában,

25

⁶⁴⁶ Apostolok [l-k-ból javítva.]

⁶⁴⁷ Aō

hogy ha azó testamentumban szentnek kellett annak lenni, aki a sanctuariumban levő oltáron füstölököt égetet, és aki akenyereket az asztalra rakta, mivel az irás azt mondgya, *hogy a papoknak szentül kel magokat viselni, mert ők ajánlyák. atemjént és a kenyereket., annak okáért szentek legyenek., annál nagyob szentségünek., és nagyob készüllettel kel tehát annak lenni a ki a szenteknek, szenttyét ajánlya. akinek szolgálattya fellyeb valo az Angyalok szolgálattyanál.,*

- ¹⁰ Mind azon által akár mely nagy légyen eza szolgálát. de azt halando. és vétkes embereknek kel végben vinni, az is bizonyos hogy az Isten nem kívánnya azt a püspököt, és a papoktól. az olyan tekéletes szentséget hogy a botsánando vétkektől is mentek legyenek., mert
- ¹⁵ ha az ugy volna. senki pappá nem lehetne, de leg aláb a nékik szükséges, hogy a szent Áldoza-[196a:]tot méltan ajánlhassák, hogy ne legyenek ragaszkodásal. a botsánando vétkekhez. hanem tellyeségel akristushoz kaptsoollyák magokat, és buzgoságal. ohajttsák a mennyet., az
- ²⁰ olyan papok, kik siettségel és hamarságal mondgyák a misét, meg mutattyák azal. hogy tsak testi képen tselekeszik a mit tselekesznek., az olyanok nagy számadásal. tartoznak, de még nagyobal tartoznak az ollyanok kik tisztátalan lelki üsmérettel mérnek a szent oltárhoz járulni. az Anyaszent egy ház azt kívánná. hogy azok kik misét mondanak meg tartották volna a kereszttségi ártatlanságokat., mind azon által meg engedi hogy papá szenteltesse azok kik azt el vesztvén helyre hozták igazán valo penitentzia tartásokal.

19 Articulus

Hogy mitsoda készüllettel. kell jelen lenni a Misén,
és hogy melyik a leg jobb modgya a Mise halgatásának

K Mitsoda készüllettel kel jelen lenni a Misén?

F Azt hittel., bizodalomal., és tisztelettel kel halgatni.

Hittel, mert tsak egyedül ahit által láttyuk azokat a nagy titkokot a melyeket őt imádunk

Bizodalomal., mert semi ugy fel nem indithattya [196b:]⁵ abünöst abizodalomra mint a, hogy láttya akristust maga magát ajánlani érettünk az Attyának.

Tisztelettel., mert ez, avallásnak legg szentebb tselekedete, mivel akristus őt magát ajánlya az Istenek, nekünk is kel ajánlanunk a kristust apap kezei által., és magunkot is kel ajánlani akristusnak, őt azért vagyunk jelen. hogy az ur haragját meg engeszteljük., kegyelmét kérjük, örökös urunknak valyuk, jó téteményiért hálakot adgyunk, mind ezek minket arra köteleznek., hogy igen nagy tisztelettel legyünk a misén.¹⁵

K Kitsodák azok. kik ezen tisztelet ellen vétkeznek.⁶⁴⁸ a mise alat?

F 1 Azok. kik őt botránkoztato képen vannak jelen., kik őt nem helyesen viselik magokat, nevetnek, beszélgetnek, ide, s'tová tekéngetnek illetlenül, magokon ruhájokot igazgattyák., 2. azok, kik halálos vétékben lévén. se a penitentzia tartásra. se a meg térésre szándékok nintsen.

K Mitsoda formában kel a Misét halgatni?

F A kis misét térden kel egészen halgatni, akét Évan-²⁵ gyéliumon kívül, az Énekes Mise alat jobban nem lehet tselekedni, mint a Clericusokra vigyázni, [197a:] fent állani mikor azok fent állanak. le ülni mikor le ülnek, és le terdepelni mikor le terdepelnek, mind azon által aki mindenkor terdepelni akar, ditséretes dolgot tselekeszik³⁰

⁶⁴⁸ vétkeznek. ⟨?⟩ a mise alat.?

K Miért mondad azt, hogy azok nem tisztelettel halgatták a misét, akiknek meg térésre való szándékjuk nintsen?

F Mert az olyanok két színűek, és hazugok, mivel
5 külső képen azért mennek oda, hogy az Istent ditsérjék, és kegyelmet nyerjék. mind azon által. belső képen az ő szivek ezekel meg nem egyezik. és nem is azért mennek oda hogy meg engeszteltyék az Istent., hanem hogy még haragra ingereltyék.

10 K Miért kénszeritti tehát az Anyaszent egyház a bűnösököt hogy a Misére menyenek.?

F Az Anyaszent egy ház arra kénszeritvén őket, azt is elejekben adgya, hogy ót hittel, alázatoságal. és töredelmességel kel jelen lenni.

15 Magyarázat.

Mint hogy az Anyaszent egy ház nem itelheti a szivet., hanem a külső maga viselésről, itélheti a belső szándékot, azért oly tellyességel is akarja hogy a misét hittel, és tisztelettel halgasák, hogy tiltya a papoknak a misét el
20 mondani, *hogy ha azok*⁶⁴⁹ [197b:] *kik ót jelen vannak meg nem mutattyák külsőképen is hogy nem tsak testben., hanem szivben, és lélekben vannak jelen szent figyelmetességel*

Conc Trid sess 22.
de sacrificio
Missae

K Az olyan bűnös a kinek még apenitentzia tartásra
25 szándéka nintsen, de aki arra kegyelmet kér az Istentől, az ilyen vétkezike mikor ilyen szándékal halgattya a misét?

F Távuł légyen hogy vétkeznék, söt még ditséretes dolgot tselekeszik, ugyan⁶⁵⁰ ezt is kellene tselekedni minden⁶⁵¹ bűnösnek, aki amisére mégyen, erre is inti őket az

⁶⁴⁹ azok <kik> [197b:] kik

⁶⁵⁰ ugyan [an – beszúrás.]

⁶⁵¹ min [Sorvégi elválasztás után, új sor elején nem folytatta.]

Anyaszent egyház., hogy meg térésre való kegyelmet kérjenek.

K Mit kel tekénten⁶⁵² a mise halgatásában?

F Ugyan azt kel tekénten⁶⁵² a mit az Anyaszent egyház, a midön ezt a szent áldozatot ajánlya. 5

Magyarázat.

A Mise a mint már azt gyakorta meg mondtuk. ugy anép áldoztatta valamint apapé., szükséges tehát hogy a nép azt halgatván, és ajánlván., ugyan arra figyelmezen.⁶⁵³ valamire a pap figyelmez. 10

Azt már meg mondtuk. hogy az Anyaszent egy ház ezt az Áldozatot négy végre ajánlya. 1. hogy az Istent azal. örökös tisztelettel tisztelje. 2 hogy hálákot adgyon néki minden jó téteményiért, 3. hogy bótsánatot kérjen büneiért., 4. hogy kegyelmet kérje az élő. és a meg holt¹⁵ hivekre. ilyen szándékban kel lenni. [198a:] mind azoknak kik jelen vannak ezen az áldozaton.

K Mitsoda imádságot kel mondani a mise alat?

F Tsak a misét halgasák tisztelettel; bizodalomal. hitel. és hogy meg egyesülvén apapal. ő véle együt ajánlyák²⁰ a szent áldozatot, arra a végre a melyre az Anyaszent egy ház ajánlya, és azt kérjék közönségesen az Istentől a kristus által, a mit apap kér, azt mondhatni hogy ez elegendő. midön ilyen szándékban vannak. minden imádság jó. és hasznos, tsak hittel légyen, de az Anya-²⁵szent egy ház szándékja a. hogy belső képen, minden imádságokban. és Ceremoniákban a papot kel követni, mert a misében minden közönséges, a pap és a nép közöt

Magyarázat

A nép a Choral együtt énekelheti az introitust. és³⁰ kyrieleisont. a Glóriát, a gradualet. a Credot. offertoriu-

⁶⁵² tekénten⁶⁵² [Első e-é-ből javítva az ékezet áthúzásával.]

⁶⁵³ figyelmezen. [g fölött áthúzott pont.]

mot, és a sanctust. a nép minden imádságára a papnak az ament felelheti. az Epistolat. és az Evangyéliumot a nép oktatására olvasák, a ki fent álva halgattya. az imádságokból ki tettik hogy a nép a papal együt ajánlya a⁵ szent áldozatot., azért akiktől meg lehet igen hasznos hogy kövessék a papot. az imádságokban, a kiktől pedig a meg nem lehet, leg aláb lélekben meg egyesüllyenek a⁶⁵⁴ papal. [198b:]

20 Articulus.

A Misének rendéről közönségesen

K Hany részben vagyon osztva a mise?

¹⁰ F két részben., az első melyet az előtt a Catechuménusok miséjinek neveztek, mert akor a Catechuménusok jelen⁶⁵⁵ lehettek, ez az első rész magában foglallya mind azt, valamit mondanak a Crédoig.

A második rész, melyet ahivek miséjinek neveztek,
¹⁵ mert tsak a hiveknek volt szabad jelen lenni, eza második rész magában foglallya mind azt, valamit mondanak a Credotól fogvást mind végig.

K A regi időkben tsak Catechumenusoknak volté szabad jelen lenni az első részin amisének?

²⁰ F Az Anyaszent egy ház meg engedte. hogy nem tsak ök., hanem apenitentzia tartok, az exCommunicátusok, és még ahitetlenek is jelen lehesenek, ezen az első részin a misének, mert mindenkor tanítások valának, de mi-helyt vége volt atanításoknak, mind ezeket ki küldötték
²⁵ a templomból., a diaconus fel szoval mondván, *sancta, sanctis, foris Canes, A⁶⁵⁶ szent dolgok., a szenteket illetik, az ebek ki menyenek.* A kristusnak ezen szavaira valo

s. Aug. serm 237.
de temp.

Matth. 7 6.

⁶⁵⁴ a a papal [A névelőt kétszer írta, sor végén és új sor elején.]

⁶⁵⁵ jelen [l-s-ből javítva.]

⁶⁵⁶ A [a-ből javítva.]

nézve. *hogy nem kel a szent dolgokat az ebeknek adni. és valamint a szent János látásiban vagyon kívül ebek, és varáslok, és szemtelenek. és gyil-[199a:]kosok, és bálványozok, és mind aki szereti, és tselekeszi ahazugságot.*

K Mi foglaltatik a Catechuménusok miséjiben?

5

F Az Introitus, a kyrieieleison, a Gloria. in Excelsis. a Collecta, epistola, graduale, Evangyélium.

K Mi foglaltatik ahivek misejiben?

F. A Credo. az offertorium, a kéz mosás, az imádságok. melyeket secretaknak nevezik. a praefacio, a sanctus, a Canon, a mely egy néhány imádságból áll, a Consecratio, a Mi Atyánk, az ostyának meg szegése, az Agnus Dei, a Communio, a hálaadás⁶⁵⁷ a Communio után, mind ezeket az imádságokat olyan Cérémoniák követik. a melyek igen szépek, és régiek.

15

K A misének rendi olyané a Görögöknél, mint alatinusoknál?

F A főveb részeiben mind egy, a miben pedig különbözik, a nem essentiale. példának okáért, az imádságok nem azon rendel vannak mint nálunk, mind azon által meg egyeznek a mieinkel., mind egy végre is tzeloznak, ő nálok, valamint nálunk offertorium vagyon., Consecratio, Communio, a mi Atyánk, az előkért, és a holtakért való imádság. a szentekről emlékezetet tésznek, a Credo, az Evangyélium., és más egyéb velünk meg egyező imádságok. a melyeket meg lehet látni. [199b:] az ő liturgiajokban, nékik szintén ugy vannak oltári öltözetek,⁶⁵⁸ és Ceremoniák valamint nálunk.

25

K Régieké azok az imádságok a melyeket mostanában mondanak nálunk⁶⁵⁹ amisében?

30

F Igen régiek, a leg régieb szent Atyák le irván hogy mitsoda formában ajánlották a szent Aldozatot az ő

s justin. Apolog 2.
Card Bona liturg.

⁶⁵⁷ a hálaadás⟨,⟩

⁶⁵⁸ öltözetek, [Második ő-e-ből javítva; tek-t-je k-ból javítva.]

⁶⁵⁹ nálunk ⟨?⟩ amisében?

idejekben., mostanában is azon rendet tarttyák, azoknak régiségeket meg lehet látni a szent Basilius és szent Chrysostomus liturgiáiból., a mely liturgiával élnek a Romai Anyaszent egy házban szinten olyan régi, Mediolanumban a mely liturgiával élnek, különbözik a Romaitól., és igen régi, ugyan szent Ambrus miséjinek is nevezik., mert azt tarttyák hogy szent Ambrus a misét ugy mondotta.

21 Articulus

A szent Mise Imádságinak. és Cérémoniáinak, betű szerént valo magyarázattya.

I A Catechumenusok Miséjéről. P.s. judica

K Miért kezdik a misét akereszt jelének vetésével, segittségül híván a szent Haromságot ezekel a szokal.

¹⁰ † In nomine patris.	† Atyának, ⁶⁶⁰ Fiunak,
et Filii et	[200a:] és szent
spiritus sancti	Lélek Istennek
Amen	nevében Amen

F Mert ahivek a szent Háromságnak nevében gyűlnek
¹⁵ esze, akristus szenvedése emlékezetinek meg szentelésire.

K Miért mondgyák el a 42 soltárt judica me Deus?

F Azért hogy apap és a község nagyob bizodalomal és örömel jarullyanak az oltárhoz, a hol ajánlani fogják a szent Aldozatot

²⁰ Magyarázat

Ezt a soltárt szent David abban az időben tsinálá a midön saultol üldöztetet, és szamkivetésben kellett maradni, bizván, és remélvén hogy még jerusalembe viszá térhet, és az Isten oltára előtt áldozatot tehet, ezt könyü
²⁵ mi magunkra szabni, mivel szam ki vettettek vagyunk a menyegből a ki is a mi hazánk, de biznunk, és remélle-

⁶⁶⁰ †Atyának, [† – beszúrás.]

nünk kel. hogy még oda jutunk, az oltár jelenti a menyet, a melyhez örömel és bizodalomal kel járulni. hogy pedig- len jobban meg lehesen látni az egész soltárt fel teszem., az egyik verset apap mondgya. a másikat a nép.

Introibo ad altare Dei. Az Isten oltára eleibe mé-⁵
gyek [200b:]

Ad Deum qui laetificat
juventutem meam.

Judica me Deus et discerne
causam meam de gente
non sancta., ab homine ini-
quo doloso erue me.

quia tu es Deus fortitu-
do mea, quare me repulisti,
et quare tristis incedo dum
affligit me inimicus

Emitte lucem tuam. et
veritatem tuam. ipsa me
deduxerunt et adduxerunt
in montem⁶⁶² sanctum tu-
um, et in tabernacula tua.

Et introibo ad altare Dei
ad Deum qui laetificat ju-
ventutem meam.

Confitebor in cithara.
Deus Deus meus, quare
tristis es anima mea, et qua-
re Conturbas me,

Spera in Deo quoniam

Az Isten aki meg vigasz-
tallya az én iffiuságomat.
Itély meg engem Isten., és
itéld meg ügyemet agonosz¹⁰
nemzetség ellen, a hamis
és álnok embertől ments
meg engem.

Mert te vagy Isten az én
erőségem., miért vetettél¹⁵
meg engem és miért járok
szomorúan midön az ellen-
ség sanyargat engem.

Botsásd ki világoságo-
dot⁶⁶¹ és igazságodat,²⁰
azok hordoztak engem; és
ate szent hegyedre hoztak,
és ate hajlékodbán

Es bé megyek az Isten oltá-
rához, az Istenhez, a ki ifiu-
ságomat örvendezteti.²⁵

Hálákat adok néked a cita-
rához, az Istenhez, a ki ifiu-
ságomat örvendezteti.
kem. és miért haborgatz³⁰
engem.

Bizál Istenben mert még

⁶⁶¹ világoságodat [i-a-ból javítva.]

⁶⁶² montem [Szóvégi m-t-ből javítva.]

adhuc Confitebor⁶⁶³ illi,
salutare vultus mei Deus
meus.

Gloria Patri et Filio et
⁵ spiritui sancto

Sicut erat. in principio et
nunc et semper et in saecu-
la saeculorum.

¹⁰ K. Miért nem mondják ezt a soltárt. a halottak⁶⁶⁴
miséjén, és a husvét elöt valo két heteken.?

F Azt tarttyák némellyek., hogy ez a soltár vigasági
soltár lévén, az Anyaszent egy ház el akarja távoztatni
avigaságot azokon a napokon; és a halottak napján, de
azt inkább el mondhatni. hogy ez, arégi szokástol mara-
¹⁵ dot.

A Cartusianusok, Dominicanusok, a Cárméliták vagy
még mások is, soha sem mondják ezt a soltárt a mise
előtt, hanem más verseket mondanak a soltárból, a regi
Romai liturgia szerént nem mondták ezt a soltárt az
²⁰ oltár előtt, hanem a pap a segrestyében mondtotta el,
idövel az oltár elöt kezdék mondani.

2 A Gyonás tételről.

K A soltár után a pap és anép, miért téssen közönsége-
sen valo gyonást?

²⁵ F Azért hogy meg tisztulván aleg kiseb vétkektől is,
nagyob bizodalomal és örömel. járulhason az oltárhoz.

K Mitsoda formában téssen gyonást apap, és a nép
abüneiröl

F Azt a pap a 123 soltárnak a 8 dik versén kezdi el.
[201b:]

³⁰ Adjutorium nostrum in A mi segittségünk az urnak
nomine Domini. nevében vagyon

⁶⁶³ Confitebor [e-é-ből javítva az ékezet áthúzásával.]

⁶⁶⁴ halottak [l-s-ből javítva.]

A nep feleli.

qui fecit Caelum et terram   Ki az eget és a földet teremtete.

A pap így kezdi el agyonást.

Confiteor Deo omni potenti   Gyonom a mindenható Istennek, ⁵

Beatae Mariae semper virginis.   mindenkor szeplőtelen szüz Marianak,

Beato Michaeli Archangelo.   szent Mihály Archangyalnak. ¹⁰

Beato Joanni baptistae,   keresztlő szent Jánosnak.

sanctis Apostolis. Petro et paulo.   sz. Peter és sz. Pál Apostolnak, és

omnibus sanctis et vobis fratres. (et tibi pater)   Istennek minden szenteknek. ¹⁵

quia pecavi nimis, Cogitatione,   mert felette vétkeztem gonosz

verbo et opere, mea Culpa mea   gondolatomal., szomál és tsele- ²⁰

Culpa, mea maxima Culpa ideo   kedetemel. én vétkem, én vétkem, ⁶⁶⁵

precor Beatam Mariam semper virginem,   én igen nagy vétkem kérem azért

Beatum Michaellem   a mindenkor szeplőtelen szüz ²⁵

Archangelum Beatum Joannem   Máriát, szent Mihály Archangyalt,

baptistam., sanctos Apostolos Petrum et paulum,   keresztlő szent jánost. sz ³⁰

omnes   péter, és szent pál Apostolt,

és Istennek minden szentit,

⁶⁶⁵ én vétket, [Íráshiba.]

sanctos et vos fratres⁶⁶⁶ (et imádgják a mi urunkot Istenünket
te pater) orare pro me ad én érettem
Dominum
Deum nostrum.

5 [202a:] Ezután a nép mondgya.

Misereatur tui omnipotens A Minden ható Isten irgal-
Deus. es dimissis peccatis mazon néked., és meg bot-
tuis perducatur te ad vitam sátván vétkeidet vigyen té-
aeternam Amen. gedet az örök életben
Amen.

10 A nép el végezvén a gyonás tételt, apap ugyan azon imádságot mondgya el anépért, és azután az Isten irgalmaságát kéri magára. és anépre mondván.

Indulgentiam. absoluti- A minden ható irgalmas
15 onem et remisionem pecca- Isten légyen kegyelmeségel
torum nostrorum tribuat hozánk, és botsása meg
nobis omnipotens et mise- büneinket Amen.
ricors Dominus Amen

20 K A pap. és a nép miért mondgya el. különösön a köz gyonást, és az imádságot?

F Hogy Istennek irgalmaságát kérje., a nép a pap imádsági által, a pap, anép imádsági által, ugy hogy mind egyike, mind a másika, bizodalomal ajánlhassa a szent Áldozatot., remélvén azt, hogy az Isten meg tekintvén
25 imádságokat, meg tisztítja mind az egyikét, mind a másikat., minden leg kisebb vétkektől.[202b:]

K Miért mondgyák a gyonás tételben, gyonom a minden ható Istennek, a Boldogságos szüz Máriának, szent Mihály Archangyalnak, a szenteknek, és apapnak.?

30 F Az által azt akarják mondani., hogy vétkeseknek üsmérik magokot lenni. az⁶⁶⁷ Isten. az Angyalok. és a

⁶⁶⁶ fratres (<tibi> (et te pater) [A fölösleges zárójelet nem törölte; et – sor előtti margóra írva.]

⁶⁶⁷ az <Angyalok.> Isten. az Angyalok.

szentek előtt., az⁶⁶⁸ egész menyei, és Földi Anyaszent egyház előtt, agyonást pedig az Istennek teszik, akit meg bántottak, és a szenteknek, akik itélni fogják avilágot akristusal, és hogy esedezenek érettünk

K Miért verik a melyeket agyonás tételben? 5

F A publicanus példájára valo nézve, aki is a melyét vervén meg vallotta büneit, és botsánatot nyert,⁶⁶⁹

K A gyonás tétel után mitsoda imádságot mond a pap egymás után anépel?

F Azok az imádságok a szent Irásbol vannak ki véve. 10
 hogy Istentől a bünök botsánattyát kérje, és kegyelmét, hogy tisztán ajánlhassa⁶⁷⁰ a szent Áldozatot

Ezek az imádságok.

Deus tu Conversus vivificabis nos Istenünk tekénts kegyelmeséget mi reánk, azáltal 15
 uj életet adván nekünk

R. Et plebs tua laetabitur in te. R És atenéped örvendezni fog te benned. [203a:]

Ostende nobis Domine misericordiam tuam Mutasd meg uram hozánk⁶⁷¹ irgalmaságotod 20

R. Et salutare tuum da nobis. R Es ad meg üdveségedet nekünk.

Domine exaudi orationem⁶⁷² meam Uram halgasd meg imádságomat.

R Et Clamor meus ad te veniat. R És az én kiáltásom jusson hozzád. 25

Dominus vobiscum Az ur légyen ti veletek.

R. Et Cum spiritu tuo. R És a te lelkedel.

A pap az oltárhoz fel menvén ezen imádságot mondgya. el. 30

⁶⁶⁸ az <egy> egész menyei,

⁶⁶⁹ nyert,<én> [t-v-ből javítva; *nyervén* volt.]

⁶⁷⁰ ajánlhassa<k> [Az utolsó a-á-ból javítva az ékezet áthúzásával.]

⁶⁷¹ hozánk <irmaságotod> irgalmasságotat [A halványabb tintával végzett javítás nem Mikes kézírása.]

⁶⁷² oratio<n>nem [Törlés a sor végén.]

Oremus

Aufer a nobis quaesumus Domine iniquitates nostras, ut ad sancta sanctorum puris mereamur mentibus introire per Christum Dominum nostrum Amen

Oramus te Domine per merita sanctorum quorum reliquiae hic sunt, et omnium sanctorum ut indulgere digneris omnia peccata mea.

15

K A népnek kellé el mondani ezeket az imádságokat?
F Jobban nem tselekedhetik mint ha el mondgya a papal.

K Miért mondgyák oly gyakorta ezeket a szokot a misében. Dominus vobiscum. et Cum spiritu tuo. az ur legyen veletek, és ate lelkedel.?

F Ez a pap és anép közöt valo köszöntés, apap ezekel a szokal figyelmeteségre indittyá anépet., a nép is feleletevel meg mutattyá figyelmeteségit.

25 K Miért mondgya apap minek előtte fel menyen az oltárhoz. oremus.?

F Hogy anép figyelmeteségel halgassa. és mondgya az imádságokat a melyeket fog mondani.

K Miért tsokollya meg a pap anyiszor az⁶⁷³ óltár közepeit?

F A köszöntesnek jele, és azért is. hogy meg egyesüljön a kristusal⁶⁷⁴ a ki avalóságos oltár, és akinek etsak képe.

⁶⁷³ az óltár [z-l-ből javítva.]

⁶⁷⁴ kristusal [a-o-ból javítva.]

Imádkozunk.

Kérünk uram tégedet ved el rolunk vétkeinket, hogy tisztaságal. jarulhasunk a szentek szenttyéhez, a mi urunk Jesus kristusunk által Amen.

Kérünk uram tégedet azon szenteknek érdeme-kért a kiknek tetemek it vagyon és a töb szenteknek érdemekért, hogy botsásd meg minden vétkeimet.[203b:]

Sok helyeken nem tsokollyák meg az oltárt. hanem tsak meg hajttják magokat eza⁶⁷⁵ Cartusiánusok. és a Dominicanusok szokása, mind egy. [204a:]

3. Az. Introitusrol, és hogy mi okért mondanak a misében némely imádságokat jobb felöl. némelyeket pe- 5
dig bal felöl. és némelyeket az oltár közepin.

K Mitsoda imádság a, melyet a pap az oltárhoz fel menvén,⁶⁷⁶ jobb kéz felöl mondgya el.?

F Rend szerént valamely soltárnak⁶⁷⁷ a verseiböl va-
gyon az az imádság., az előtt az egész soltárt magát el 10
éneklették, azert is vagon hogy a vers után. a Gloria
patrit mondgya el a pap, mivel az Apostolok traditioja
szerént., aza szokás hogy minden soltárnak a végin el
mondgyák.

Card. Bona lib de
psalmod. cap 16.

K Minek nevezik ezt az imádságot? 15

F Introitusnak., az az bémenetelnek. mivel ezt a soltárt
akor énekelik mikor a pap ki jöven a segrestyéböl, az
oltárhoz megyen.

K A népnek kellé mondani az introitust?

F Az Anyaszent egy ház szándéka a, hogy a nagy 20
misékben az egész nép is énekellye azt

K A pap az oltárnak jobb felöl mondgya az introitust,
és atöbb imádságokat az Évangyéliumig az Évangyéliu-
mot bal felöl mondgya, a Gloria in Excelsist, a Credot,
és atöbb imádságit az Aldozatnak az oltár közepin, 25
mondgya, azután jobb felöl megyen hogy ót a [204b:]
háláado könyörgéseket mondgya el az Aldozat után,
mitsoda oka lehet mind ezeknek a Ceremoniáknak, nem
jobb volnaé mind ezeket egy helyben el mondani, mire
valo anyiszor változtatni ahelyet?⁶⁷⁸ 30

F. Hogy erre a kérdésre meg felelhesek azt kel meg

⁶⁷⁵ eza [ez-és-ből javítva.]

⁶⁷⁶ fel menvén, <bal> jobb kéz

⁶⁷⁷ soltár<b>nak

⁶⁷⁸ ahelyet? [ahely? ből javítva; et e-je ?-ből javítva.]

tudni, hogy mind ezeknek némelyek természet, és betű szerént való okait⁶⁷⁹ adgyák, nemelyek pedig lelki okokra magyarázák. azért fel teszem mindenikét, de azt meg kel vallani, hogy nem alelki okokra való nézve jött bé ez⁵ a szokás, és tsak azután magyarázták lelki képen. a midön már bé volt véve.

Magyarázat.

A régi szokás szerént, a mint még most is láttyuk a pontificalis misekben., és minden nagy misékben, sok¹⁰ helyeken., a pap nem ment fel az oltarhoz., valamég a Cathecumenusok miseje tartot, hanem a szokot helyen ült az oltár mellet; onnét halgatta az epistolat, melyet a sub Diáconus énekelte, és az Évangyeliiumot, melyet énekelte a Diaconus., maga pedig ezeket különösön nem¹⁵ olvasta, mikor pedig ezeknek vége volt, és a szent Áldozathoz kellett kezdeni, akor apap fel ment az oltárhoz, és az oltár közepin minden⁶⁸⁰ imádságot el mondot, szükséges volt tehát két okra való nézve; hogy a könyvet bal [205a:] felől tegyék, 1. apap alkalmatoságára való²⁰ nézve., aki az oltár közepin lévén. akönyvből kellett olvasni az áldozathoz való imádságokat, 2 mert a jobb felire az óltárnak, az ajándékokot szokták volt rakni; a melyet a nép ajánlotta rend szerént.

Hogy pediglen a kis misékben meg különböztessék²⁵ azokat. a miket a nagy misékben az oltárnál mondották, azoktól. a miket az oltáron kívül mondották, tehát. a miket az oltárnál⁶⁸¹ mondottak., azokat az oltár közepin kezdék mondani, és jobb felől azokat. a miket az oltáron kívül mondottak., és lassanként ezt⁶⁸² szokásban vevék

⁶⁷⁹ okait [o-a-ból javítva.]

⁶⁸⁰ minden <t> imádságot

⁶⁸¹ az oltár<on>nál [nál<on> fölé írva;] <kivül> mondottak., azokat [első o-t-ből javítva.] <jobb felől kezdék mondani.> az oltár közepin kezdék mondani, és jobb felől azokat.

⁶⁸² ezt<a> [t - utólagos beírásnak látszik.]

a nagy misékben is., a mi pedig az Évangéliumot illeti, akis misékben a papok szokásban vevék. bal felől mondani, mert a nagy misékben⁶⁸³ a még a Diaconus az Evagyéliumot éneklette., a pap Missaléja bal felől volt, ahová által vitték volt a collecta után, mivel a pap abból nem olvasot a secreta imádságáig., a melyet akkor mondták a midön az ajándékok az oltárnak⁶⁸⁴ jobb felin voltak., a könyv tehát bal felől volt, a Collectától. fogvást, a Communionak végüig, hanem akkor jobb felől vitték a könyvet mert már üres volt aza része az oltárnak, úgy hogy azon a részin végezék el a misét. a melyen el kezdették, volt. [205b:] ezek tehát abetü szerent való okai akönyv egy helyről más helyre való vitelésnek,⁶⁸⁵ egy bizonyos auctor szerént. aki erről irt őt, vagy hat száz esztendővel.

Micrologus Cap
9. nézd meg
a romai régi
ordokot.

15

A mely lelki magyarázatot adnak pedig annak nem egyéb, hanem hogy az oltárnak jobb felől való része a sidokot jelenti, akik leg először hivatattak vala ahitre., és abal felől való része. jelenti apogányokat. akik örömet vették fel a sidoktól el vettetett Évangéliumot, de mint hogy ők is végtire meg fognak térni, arra való nézve. viszá viszik az Áldozat után, a jobb felől való részre a könyvet,

Ez a lelki magyarázat igen jó, és áitatos dolog. de azt meg kel vallani hogy a szokás. bal felől olvasni az Évangéliumot nem onnét jött, mivel nintsen több hat száz esztendőnél hogy romában a Diaconus az Evagyéliumot énekelvén. rend szerént jobb⁶⁸⁶ felé fordult., mert mint hogy az emberek jobb felől voltak az Diaconus is az emberek felé fordult., az Aszonyok helye pedig bal

⁶⁸³ misékben [ben – sorvégi margóra írva világosabb tintával.]

⁶⁸⁴ oltárnak <bal> jobb [A javítás a törlés fölé írva.]

⁶⁸⁵ vitelésnek, [vitelésnek,ből javítva f beszúrásával; talán vitelésnek-re akarta javítani.]

⁶⁸⁶ jobb [ó-ő-ből javítva.]

felől volt, ezt a szokást tehát, a mint ide felyeb meg mondtuk a⁶⁸⁷ kis misékben a papok kezdék, ugyan a meg mondot okokra valo nézve, is olvasák vala az Évangéliumot bal felől, apapokra valo nézve vagyon tehát, ¹⁵ hogy némely Diaconusok. kez-[206a:]dék ennek előtte ött száz esztendővel, rendszerént bal kéz felé fordulni mikor az Évangéliumot énekelik., és eza szokás törvényé válek.

4. Kyrie Eleison. Gloria in Excelsis.

¹⁰ K Mit téssen ez az imádság kyrie eleison?

F E görög szó. a mely azt teszi. uram irgalmaz nekünk,⁶⁸⁸ kristus irgalmaz⁶⁸⁹ nekünk

K Miért mondgyák görögül és nem deákul ezt az imádságot.

¹⁵ F Ez olyan régi szokás a melynek kezdetit nem tudgyák. azt tarttyák ugyan. hogy a hatodik saeculumban⁶⁹⁰ kezdődöt volna, az Anyaszent egy ház sok sido szokal él melyeket az Apostoloktól vette. ugy mint, az Amen. Alleluja,⁶⁹¹ hosanna, sabbahoth., a hivek már ²⁰ közönségesen értik ezeket⁶⁹² a szokot, az Anyaszent egyház ezekel a szokal élven meg akarja mutatni az egész Anyaszent egy háznak egyeségét. ambár a nyelvek különbözének is.

K Miért mondgyák kilentzer a kyrie eleisont?

²⁵ F A szent Haromság⁶⁹³ közül mindenik személynek három szor mondgyák ezt az imádságot, ezért is mondgyák a második hármat. Christe eleison, kristus irgalmaz nekünk. [206b:]

Az előtt romában annak száma nem volt, hanem a

⁶⁸⁷ a <kik> kis misékben [kís <kik> alá írva; Mikes javítása?]

⁶⁸⁸ [Sorvégen:] né- [új sor elején:] nekünk, [íráshiba.]

⁶⁸⁹ irgalmaz [Íráshiba.]

⁶⁹⁰ saeculumban [ban – sorvégi margóra írva világosabb tintával.]

⁶⁹¹ Alleluja, [Harmadik l-s-ből javítva.]

⁶⁹² ezeket [Középső e-t-ből javítva.]

⁶⁹³ Haromság [H-h-ből javítva.]

chorusban mind addig énekelték., valamég apap nem intette hogy hagyák el. eki tettzik aromai régi ordobol.

K Miért füstöli a pap az oltárt a nagy misekor midön akylie eleisont énekelik?

F Hogy a népnek imádságát⁶⁹⁴ aki irgalmaságot kér. ⁵
az Istennek bé mutassa. és azon kéri az Istent hogy vegye
kedvesen azokat az imádságokat, mint kedves illatu⁶⁹⁵
temjént, akristus által. kit jelent az oltár.

K Mit kel tselekedni anépnek midön akylie eleisont énekelik? ¹⁰

F ő néki is kel énekleni,⁶⁹⁶ vagy mondani, de nagy alázatoságal. töredelmeségel. meg emlékezvén arol. hogy irgalmaságot kér.

K Mitsoda könyörgés az, a melyet nevezik Gloria in Excelsis Deo? ¹⁵

F Az olyan ének, a melynek kezdetit az Angyaloktól vettük., a többit az Anyaszent egy haz adta hozzája, nem lehet ennél hathatosab imádság.

Gloria in Excelsis⁶⁹⁷ Ditsőség Istennek a mago-
Deo. et in terra pax homi- sagokban és bekeség a föl- ²⁰
nibus bonae voluntatis. dón a jó akaratu emberek-
laudamus te, benedicimus nek, ditsérünk teged,⁶⁹⁸
te. adoramus te., glorifi- **[207a:]** imadunk téged, és
[207a:]camus te, gratias ditsöitünk⁶⁹⁹ teged. hálá-
agimus tibi propter mag- kot adunk néked, ate nagy ²⁵
nam gloriam tuam. domi- ditsöségedért, uram Isten
ne Deus Rex Coelestis De- menybéli király, Atya,
us pater. omnipotens, Do- minden hato Isten uram
mine Fili unigenite Jesu Jesus kristus, Atyának

⁶⁹⁴ imádságát [m-r-ből javítva] aki irgalmaságot

⁶⁹⁵ illatu [tu – utólagos beírás a szóközben. Mikes beírása? A t betű elüt Mikes írásmódjától.]

⁶⁹⁶ ének leni, [Íráshiba.]

⁶⁹⁷ Execlsis [Elírás; x-s-ből javítva.]

⁶⁹⁸ teged, <és> [207a:] imadunk

⁶⁹⁹ ditsoitunk [Ékezethiba.]

Christe Domine Deus Agnus Dei Filius patris. qui tollis peccata mundi, miserere nobis. qui tollis peccata mundi suscipe deprecationem nostram. qui sedes ad dexteram patris miserere nobis, quoniam tu solus sanctus, tu solus Dominus, tu solus Altissimus Jesu Christe. Cum sancto spiritu., in Gloria⁷⁰⁰ Dei patris Amen

egyetlen egy szülöttje. uram Isten Istennek Báránya Atyának Fia, ki el vészed a világ bűneit, irgalmaz nekünk, ki el vészed a világ bűneit fogadd bé könyörgésünket, ki az Atyának jóbjan ülsz, irgalmaz nekünk, mert te vagy egyedül ur. te vagy egyedül fölséges Jesus Kristus. a szent Lélekel az Atya Istennek ditsőségiben Amen

K Mit kel anépnek tselekedni mikor ezt az eneket
15 énekelik vagy mondgyák.?

F Azt el kel mondani apapal. vagy a nagy misekor enekelni kel. de inkább szivel mint szájal.

K Miért nem mondgyák ezt az éneket nagy böjtben és ahalottak miséjekor.?

20 F Mert az Anyaszent egy ház ezt a könyörgést úgy tekénti mint a vigaságnak énekét. [207b:]

5 Dominus vobiscum, Collecta.

K Miért fordul apap a nép felé. mondván Dominus vobiscum.

25 F Természet szerint valo dolog ahoz fordulni akit köszöntenek, Romában olyan régi templomok vannak, a hol az oltárok úgy vannak helyeztetve., hogy apap artzal vagyon fordulva a néphez mikor misét mond. azokban atemplomokban nem szükséges hogy a pap ki
30 fordulyon mikor Dominus vobiscumot kel mondani.

K Miért nem fordul anéphez akor is. mikor azt mondgya. oremus, imádkozunk, hanem a szemeit és kezeit emeli fel. akerszt felé, vagy a szenttség felé. mikor az oltáron vagyon?

⁷⁰⁰ Gloria <Patris> Dei patris [Törlés a sor elején.]

F Mert ezek a szokai. nem csak a néphez szól. hanem még magát is a könyörgésre indította., fel emeli szeméit és kezeit a kereszt felé vagy a szentség felé; azért hogy a nép is ő reája való nézve, fel emelje szívét az Istenhez.

K Mikor valamely püspök mond misét, miért nem mondgya valamint a pap *Dominus vobiscum hanem pax vobis békeség legyen veletek.*?⁵

F Emás féle köszöntés a melyből ki tettzik. hogy a kristus nagyob hatalmat adván apüspököknek [208a:] mint sem apapoknak, őket inkább illeti hogy a békeséget¹⁰ hirdesék a kristus nevében.

K Miért hogy a penitencia tarto napokban apüspök úgy köszönti anépet valamint apap, *Dominus vobiscum*, és nem *pax vobis*.?

F Mert ez a köszöntés *pax vobis* vigaság béli köszöntés¹⁵ lévén. az Anyaszent egy ház azt el távoztattya apenitencia tarto napokon

K A pap ki fordulván azt mondgya *Dominus vobiscum.*, de mikor azt mondgya *Dominus*, a kezeit ki terjeszti, és mikor azt mondgya *vobiscum* a kezeit esze teszi,⁷⁰¹ ²⁰ mitsoda oka lehet ennek?

F Ez által azt akarja meg értetni, hogy az Istent azon kéri, hogy a népel légyen, és ő hozzája hajollyon., regenten. és még most is a Chartusianusoknál a pap meg hajttya, magát az oltár előtt, mikor azt mondgya *Dominus* és azután fordul a néphez. mondván *vobiscum*.²⁵

K Mitsoda imádság a, melyet Collectanak nevezik.?

F Ez olyan⁷⁰² imádság melyet az Anyaszent egy ház ajánl. az Istennek apap által, hogy kegyelmit adgya reája. ezaz imádság változik az esztendőben lévő innepek szerint.³⁰

K Miért nevezték ezt az imádságot Collectának?

F Ez a deak szó. Collecta, gyülekezetet., esze szedést

⁷⁰¹ [Sorrégen:] te [új sor elején.] teszi, [íráshiba.]

⁷⁰² olyan [íráshiba *olyan* helyett.] imádság

[208b:] tézsen. 1. arégi idökben anép az egy házi szolgák után ment bé a templomban, a midön az introitust énekelték, és ki ki amaga helyére ült, azután a kyrie eleisont énekelték, és a Gloria in ExCelsist. valamint mostanában., a kyrie. és a Gloria in Excelsis után valo imádságot Collectának nevezték, mert leg előbször mondották ezt az imádságot azután hogy a nép esze gyülekezet, ezt az értelmit adták leg előbször ennek a szonak Collecta

K Miért⁷⁰³ mondgya anép a Collecta és atöb imádsá-
10 gok után az Ament.?

F Azért hogy azal mint egy meg bizonyittyá mind azt valamit a pap kért anép nevében, ezt már másut meg mondottuk

6 Epistola, Graduale. Alléluja. tractus

15 K Mitsoda az Epistola?

F A szent írásbol, anép oktatására valo olvasás. azért is nevezik épistolának mert rend szerént a szent Pál vagy más Apostoloknak leveleiböl vannak kivéve, noha gyakorta az ó testamentumbol is⁷⁰⁴ olvasnak, és némelykor
20 két Epistolat olvasnak, az egyikét az ó, a másikat az uj testamentumbol. emég arégi szokástol ma[209a:]radot, mivel az elöt minden misekben eszerént tselekedtek, de mostanában tsak bizonyos böjti napokon követik ezt a szokást.

25 K Mit kel a népnek tselekedni midön az Epistolat olvasák.

F Azt figyelmeteségel kel halgatni, és az Istennek kegyelmit kel kérni hogy abol tanulhason

K Mitsoda könyörgések azok. a melyeket az Epistola
30 és az Évangélium közöt énekelik.?

F Azok az imádságok rend szerént a szent írásbol és a soltárokbol vannak ki véve. ezek változnak az innepek-

⁷⁰³ Miért [*i-e*-ből javítva.]

⁷⁰⁴ is <ének> olvasnak,

hez képest. ezt az eneket azért nevezik graduálénak mert Romaban in gradu ambonis énekelik

A Graduale után énekelik az Alléluját. mely térszi ditsérjed az Istent, eza vigaságnak éneke, a melyel meg akarjuk mutatni Istennek örömünket, és háláadásunkot,⁵ aző kegyelmiért, melyet adot az igazság meg üsmérésére, a penitentzia tarto napokon nem énekelik az Alléluját. hanem a helyet a soltárból énekelnek holmi verset melyet tractusnak nevezik. mert mint egy vonva énekelik.

K Mit kel a népnek tselekedni mikor mind ezeket¹⁰ énekelik?

F Néki is kel mind ezeket éneklenni, vagy valamely más imádságot mondani. **[209b:]**

7 Az Évangyélium.⁷⁰⁵

K Mitsoda imádság a. melyet a Diáconus térden mond-¹⁵ gya el az oltár előtt, minek előtte áldast vegyen⁷⁰⁶ a paptól. hogy az Évangyéliumot énekelje?

F Imé ez, azaz imádság.

Munda Cor meum et labia mea, omnipotens Deus, qui labia Isaiæ prophetae.⁷⁰⁷ Calculo mundasti ignito, ita me tua grata miseratione mundare dignare. ut digne sanctum Evangelium valeam nuntiare. per Christum Dominum nostrum Amen

Minden ható Isten. tisztisd meg az én szívemet és²⁰ ajakimot valamint meg tisztítottad az Isaiás profetának ajakit az tüzel., úgy tisztits meg engemet is irgalmaságodból., hogy²⁵ hadd lehesen érdemesen ki hirdetnem Evangyeliumot a mi urunk Jesus krisztusunk által

A pap is ugyan ezen imádságot mondgya el. mikor³⁰ magának kel. olvasni az Évangyeliumot

K Miért teszi az oltár közepire az Evangyéliumos

⁷⁰⁵ Évangyélium. [*Évangyéliből* javítva; *i-u*-ból jav.]

⁷⁰⁶ vegyen <ve> [: sor végén; új sor elején:] <gyen> a paptól.

⁷⁰⁷ prophetae. [Első *e-ae*-ből javítva.]

könyvet a Diaconus, minek előtte el mondgya ezt az imádságot?

F Ez által meg akarja mutatni hogy tsak a kristus nevében, és az ő parantsolattyaából akarja hirdetni az ⁵Evangyéliumot, és hogy az Evangyéliumnak szavai akristusnak magának beszédi.

K Mitsoda imádságot mond apap midön áldást ád a Diaconusra? [210a:]

¹⁰F. Dominus sit in corde-
tuo et in labiis tuis. ut di-
gne et Competenter annun-
cies sanctum Evangelium.
in nomine Patris † et Filii,
et spiritus sancti Amen

F. Hogy az ur légyen ate szivedben. és ate ajakidon, hogy illendő képen hirdet-
hesed a szent Evangyéliu-
mot, az Atyának. † és a
Fiunak. és a szent léleknek
nevében Amen

¹⁵K Mikor a Diaconus az Évangyéliumot megyen ének-
leni. miért visznek előtte füstölöt és gyerttyát.?

F Azert mert az Évangyélium alélekben világoságot
²⁰önt, a szivben szeretetet. és el hinti mindenüt a kristus
illattyát.

K Miért mondgya a Diaconus, valamint apap Domi-
nus vobiscum?

F Hogy a népet köszöntvén a figyelmeteségre indittsa.
azal.

²⁵K Miért tsinál keresztet az Evangyéliumra?

F Meg akarja az által mutatni, hogy a kristus tanítása
tsak akereszt által munkálodot evilágban.

K Miért hogy mind az aki olvasa az Evangyéliumot,
mind azok akik halgattyák., keresztet tsinálnak a homlo-
³⁰kokra. a szájokra, és a melyekre.?

F Azon jellel fogadást tésznek hogy soha meg nem
pirulnak. az Évangyéliumért, hanem arol szájokkal vallást
tesznek. és mindenkor szivekben hordozák.

K Miért halgattyák fent álva az Evangyéliumot.?
[210b:]

³⁵F Hogy meg mutasák azal. hogy készek engedelmes-

kedni a krisztus szavainak, és hogy meg mutassák azt is hogy mitsoda nagy tisztelettel akarják halgatni az igazságokat⁷⁰⁸ melyek az Évangéliumban vannak.

8. A hivek Miséje. A Credo.

K Min kezdik el ahivek Miséjít?

5

F A Credon, már az előtt itt a Catechumenusokat⁷⁰⁹ a penitentzia tartokot, ahitleneket, a templomból⁷¹⁰ ki küldötték, mivel atánításoknak vége volt, és áldozat kezdődöt.

K Miért éneklik a symbolumot. vagy ahit tételt az¹⁰ Évangélium után?

F Mert azt fogadgyák hinni valamit az Evangyéliumban olvastak. és mind azt. valamit az Anyaszent egy ház hiszen,

K Mit formában kel mondani azt a hit tételt.?

15

F E szerént.

Credo in unum Deum, patrem omni potentem, factorem Coeli et terrae. visibilium, omnium et invisibilium., et in unum Dominum. Jesum Christum Filium Dei unigenitum, et ex Patre natum ante omnia sae[211a:]cula, Deum de Deo, lumen de lumine Deum verum, de Deo vero, Genitum non factum Consubstantialem patri. per quem omnia facta sunt. qui propter nos homines et

Hiszek egy Istenben. minden ható Atyában, mennyeinek, földnek, és minden látható, s'láthatatlan állatoknak teremtőjében. és az egy ur Jesus krisztusban. Istennek egyetlen egy Fiában. ki az Atyától születet minden [211a:] időknek²⁵ előtte., Istentől Istent, világoságtól világoságot, igaz Istentől való igaz Istent, a ki születet nem teremtetet, az Atyával egyenlő természetü., ki által mindenek³⁰

⁷⁰⁸ igazságokat [k-t-ből javítva.]

⁷⁰⁹ Catechumenusok,ot a penitentzia tartok,ot, [Első ot a sorvégi margóra írva.]

⁷¹⁰ templomból [bol-o-ja ő-ből javítva az ékezet áthúzásával.]

propter nostram salutem
desCendit de Coelis, et in-
Carnatus est de spiritu
sancto. ex Maria virgine, et
5 Homo factus est, Crucifi-
xus etiam pro nobis sub
pontio pilato, passus et se-
pultus est, et resurrexit ter-
tia die secundum⁷¹³ scrip-
10 turas. et Ascendit in Coe-
lum, sedet ad dexteram
patris. et iterum venturus
est Cum gloria iudicare vi-
vos et mortuos. Cujus re-
15 gni non erit finis et in spiri-
tum sanctum Dominum. et
vivificantem., qui ex Patre,
Filioque procedit, qui cum
Patre et Filio simul adora-
20 tur. et Conglorificatur, qui
locutus est per profetas. et
unam sanctam Catholicam
et apostolicam Ecclesiam,
Confiteor⁷¹⁴ [211b:] unum
25 baptisma, in remissionem
peccatorum, et expecto re-
surectionem mortuorum.,
et vitam venturi saeculi
Amen.

30

alkottattak, ki mi érettünk
emberekért, és ami üdvesé-
günkért, menyekből alá
szálla. és meg testesüle, a
szent lélek által Mariá-
tol.⁷¹¹ és emberé lön, meg
is feszíteték mi érettünk⁷¹²
pontius pilatusnak alatta,
kint szenvede és el temete-
ték, és fel támada harmad
napon. az írások szerint,
és fel mene menyekbe. ül
az Atya Istennek jobján.,
és ismét el jövendő ditső-
ségben hogy meg itélye az
eleveneket és a holtakat. a
kinek országának vége
nem lészen. hiszek az eleve-
nitő szent lélek urban, ki az
Atyától. és a Fiutól szár-
mazik. ki az Atyával és Fi-
uval egyenlőül imádtatik.
és ditsértetik. ki a profeták
által szollot, és egy szent
közönséges és apostoli
gyüleke[211b:]zetet, val-
lom az egy keresztséget,
bűnöknek botsánatyá-
ra,⁷¹⁵ és várom a halottak
fel támadását, és ajövendő
boldogságnak életét. Amen

⁷¹¹ Mariától. [o-a-ból javítva.]

⁷¹² mi érettük [Íráshiba *érettünk* helyett.]

⁷¹³ secundum [e-o-ból javítva.]

⁷¹⁴ Confiteor <unum>[211b:] unum

⁷¹⁵ botsánatyár,a, [r-t-ből javítva; *botsánatyát*, volt.]

K Miképpen nevezik ezt a hit tételt?

F Niceai⁷¹⁶ symbolumnak. mivel a Niceai első közön-
ségesen tartot Conciliumban vették az Atyák rendben
tsak nem egészen ezt a hit tételt, az Áriánusokra valo
nézve, akik tagadák akristus Istenségét.

Magyarázat.

Azt mondám hogy az Atyák vették rendben tsak nem
egészen ezt a hit tételt. mivel vannak olyan ágazatok a
melyeket az Anyaszent egy ház adta azután hozája,⁷¹⁷
A Concilium tsak ugy tette volt fel, hiszek a szent Lélek-
ben, de azután a Constancinapolyi első Conciliumnak, a
macedonius, és az Eunomius eretnekekre valo nézve kik
tagadák a szent Léleknek Istenségét ezekhez a szokhoz.
*Hiszek a szent Lélekben, ezeket kellett adni. A ki is ur,
és életet ad, ki az Atyától, és a Fiutól származik, kit
imadni, és ditsöíteni⁷¹⁸ kel. az Atyával. és a Fiúval ki a
proféták által beszéllet.* Angliában, kik az Anglicana li-
turgiát követik. egészen el mondgyák ezt a symbolumot
[212a:]

K Miért nem mondgyák minden misékben ezt a sym-
bolumot.?

F Rend szerént a Romai liturgia szerént tsak a nagy
innepekben énekelik, ugy mint vasárnapokon. és a nagy
Innepeken., az Apostolok, és a szent doktorok Innepein,
mivel ök voltak ahitnek oszlopai, régenten sokáig nem
énekelték Romában a Credot. a mise alat. a melyen szent
Henricus Császár Romában valo létekor igen tsudálko-
zot., és tudakozván annak az okát. azt felelték az⁷¹⁹
Diaconusok néki, hogy nem szükség Romában a symbo-

⁷¹⁶ Niceai [e-s-ből javítva.]

⁷¹⁷ hozája, <k> [a-o-ból javítva.]

⁷¹⁸ ditsoiteni [Ékezethiba.]

⁷¹⁹ az <az> [?] Diaconusok [Törlés a sor elején.]

lumot énekelni, mivel őt eretnység soha sem támadot.,
de idővel. Romában is szokásban vevék.

9 Az offertorium

K Mit tsinál apap a Credo után?

⁵ F Ki fordul. a népet köszönti mondván.

Dominus vobiscum   Az ur légyen ti veletek.

Et Cum spiritu tuo   Es a te lelkedel.

Azután mondgya oremus..   Imádkozunk.

K Mit tsinál azután a pap.?

¹⁰ F A néptől az ajándékot el veszi. és az alat a chorusban
holmi verseket énekelnek a szent Írásbol.

K Mitsoda ajándékot teszen a nép.? [212b:]

F Régente anép maga vitte az oltárhoz az Aldozaathoz
valo kenyeret, és bort, mostanában is sok helyeken a nép
¹⁵ kenyeret, gyertyát, és pénzt ajánl, a pasztoroknak, és
aszent egyháznak szükségire, a kenyeret meg szentelik, és
agyülekezetben kis⁷²⁰ darabonként el osztogattyák min-
dennek., a Communionak Jelül.

Magyarázat.

²⁰ A sidok közöt mikor anép áldozatot akart ajánlani az
Istennek, azt apap kezében adta, és azt azután az Isten-
nek kelletet ajánlani apapnak, a misének áldozattya,
amint már azt meg mondtuk. ugy a nép Aldozaattya
valamint apapé. a népnek nem lehet a pap kezében adni
²⁵ akristus testét, akit az Istennek ajánlyák, hanem a helyet
kenyeret és bort ád, ugyan ezt is tselekeszi a Diaconus
által, aki kenyeret, bort, és vizet ád apapnak. a népnek
képében.

A régi időkben anép maga ajánlotta akenyeret, és
³⁰ abort, abbol a kenyérből, és borbol. anyit vettek, a men-
nyi szükséges volt. apap és anép Communionjára. és mi-
nek előtte Consecrálták volna, azokat az Istennek aján-
lották, eki tettzik sok imádságokbol. amelyeket most is

⁷²⁰ kis [Beszúrás.]

mondgyák a misében, és a melyekben az Istent azon kéri, hogy vegye kedvesen **[213a:]** az ajándékokot a melyeket néki ajánlanak ahivek. *quod singuli obtulerunt*

Sok idővel azután az egyháziak jöbnek találák. lenni, hogy ő magok készitték el az Aldozahez valo kenyeret ⁵ es bort. mostanában tehát, ha szinte anép maga nem ajánlya is a kenyeret és abort, az Áldozatra, mind azon által ajándékokot adván, és fundatiot tévén a templomra. és a mi szükséges az Isteni szolgálatra. azért el mondhatni. hogy mostanában is anép ajánlya a kenyeret és abort. ¹⁰

K Mit tsinál apap azután. hogy a nép ajándekát el veszi?

F Az Istennek ajánlya a nép ajándékját, és minek utánna azokat az Istennek ajánlotta volna, meg füstöli, az ajándékokot. és az oltárt. ¹⁵

A pap az Istennek a kenyeret és abort elgyesen ⁷²¹ vazel ajánlya, a melyeket a Diaconus adgya kezében a nép nevében, és a melyeket anép maga ajánlotta a mint azt meg mondtuk

K Mitsoda imádságot mond apap midön akenyeret ²⁰ ajánlya?

F Suscipe sancte pater. omnipotens Deus hanc immaculatam hostiam quam ego indig [213b:] nus famulus tuus, offero tibi Deo meo vivo et vero, pro innumerabilibus peccatis effensionibus ⁷²² et negligentis meis. et pro omnibus circumstantibus, sed et pro omnibus ⁷²³ fidelibus chri-	Vegyed kedvesen Minden ható szent Atya Isten ezt atiszta ostyát, melyet én érdemetlen [213b:] szolgád ²⁵ néked elő, és igazán való Istennek ajánlok. az én meg számlálhatatlan vétkeimért és fogyatkozási mért, és mind azokért kik ³⁰ itten jelen vannak, ugy az élő, és meg holt keresztyén
---	--

⁷²¹ elgyesen [*elegyesen*]

⁷²² effensionibus et [Első *f-t*-ből javítva.]

⁷²³ omnibus [*i* – megkezdett *b*-ből? javítva.]

stianis vivis atque defunctis.
ut mihi et illis proficiat ad
salutem in vitam Aeternam
Amen

hivékért, hogy a mind né-
kem. mind nékik, az örök-
ké üdvességünk légyen
Amen

- 5 K Mint hogy a még tsak kenyér. a mit a pap ajánl,
miért mondgya tehát. *hanc immaculatam*⁷²⁴ *hostiam, ezt*
atiszta osttyát.

F A pap egy néhány szor nevezi eszerént a kenyeret.
és bort, az áldás előtt., nem azért hogy magokban tiszták
10 volnának., hanem arra valo nézve hogy tsudálatosan a
kristus testévé és vérévé változnak., a ki tsak egyedül a
tisztá osttya.

K Mitsoda imádságot mond a pap midön vizet tölt a
pohárban.?

- 15 F Deus qui humanae substantiae dignitatem mi-
rabiliter Condidisti. et mi-
rabilius reformasti, da no-
bis [214a:] per hujus aquae
20 et vini misterium,⁷²⁵ ejus
divinitatis esse Consortes,
qui humanitatis nostrae fi-
eri dignatus est particeps,
Jesus christus Filius tuus
25 Dominus noster, qui te-
cum vivit et regnat in uni-
tate spiritus sancti Deus
per omnia saecula saeculo-
rum Amen
- oh Istenünk aki oly tsudá-
latosan teremtetted az em-
bert, és még tsudálatosab-
ban hoztad azt helyre. en-
gedgyed hogy azon [214a:]
titok által amelyet jelent a
viznek a boral valo elegyi-
tése, részesülhesünk Isten-
ségiben a mi urunk Jesus
kristusunknak, aki nem
sajnálta. magára venni az
emberi voltunkot. aki áll és
uralkodik te veled és a
szent Lélekel. most és mind
örökké Amen

- 30 K Miért töltenek akehelyben vizet a bór közé?

F Azal azt akarják tselekedni amit akristus tselekedet.,
midön az Eucharistiát rendelé, ezen elegyítéssel. nagy
titkot akart előnkben adni.

⁷²⁴ *immaculatam* <os> *hostiam*, [Törlés a sor végén.]

⁷²⁵ *miste*<rium>*rium*, [Törlés elválasztás után, a sor elején.]

K Honnét tudjuk⁷²⁶ mi azt, hogy a krisztus meg elegyítette abort vizel apohárban?

F A traditioból, ugyan aból is tudjuk hogy a pohárban bort töltöt, amint ezt már meg mutattuk.

K Mitsoda titkot jelent abornak vizel való meg elegyítése a kehelyben? ⁵

F 1. Az emberi természetnek az Isteni természettel valóságos meg egyesülését akrisztus személyiben. 2. a hiveknek, akrisztusál az ő fejekel való titkos meg egyesüléseket, 3 a vizet, és a vért, mely a krisztus oldalából folyt ki. ¹⁰

s. Cypr epist

[214b:]

K Miért szenteli meg a pap avizet minek előtte abór közü tölttse, és abort nem.?

F Régenten meg szentelte a vizet és a bort együt a kehelyben., mostanában pedig tsak avizet szenteli meg, mivel abór a krisztust jelentvén., a viz a népet., akinek ¹⁵ vagyon szüksége a szenteltetésre., a népnek pedig meg szenteltetése. a krisztusál való egyeségben áll, apap tehát. a vizet szenteli meg, minek előtte a bor⁷²⁷ közü tölttse, ennek a titoknak meg mutatására.

A halottak miséjekor pedig avizet meg nem szentelik, ²⁰ meg mutatván azáltal, hogy a meg holt hivek. már nintsenek az Anyaszent egy ház hatalma alatt.

K Mitsoda imádságot mond a pap midön az Istennek ajánlya akehelyben lévő bórt. és vizet.?

F Offerimus tibi Domine	Ajanlyuk uram néked ezt ²⁵
Calicem salutaris tuam	az üdvességnek pohárát.,
deprecantes Clementiam,	kérvén kegyelmeségedet
ut in Conspectu divine	hogy vegyed kedvesen, és
Majestatis tuae. pro nostra	mennyen szent Felséged
et totius mundi salute Cum	eleiben mint kedves illat. a ³⁰
odore svavitatis ascendat	mi üdvességünkért., és az
Amen	egész világnak üdvességiért
	Amen.

⁷²⁶ tudjuk [Nyilván íráshiba, mert másutt *tudjukot* ír.]

⁷²⁷ bor [o-ö-ből javítva az ékezet áthúzásával.]

A Diaconus apapal együt mondgya el ezt az imádságot tartván véle együt⁷²⁸ a kehelynek also részit.

K A Diáconus miért mondgya apapal együt ezt az imádságot? **[215a:]**

⁵ F Mert a⁷²⁹ viz, és abor esze elegyítésének titka látható képen. meg mutattya nekünk hogy a misében a pap a kristusal együt ajánlya anépet., eki tettzik a fellyeb való imádságból., a melyet, a vizet. aboral való elegyítéskor mondgyák el, a Diaconus a nép képit viselvén, a nép¹⁰ nevében ajánlya a papal együt abort elegyesen vizel.

K. Miért nevezik a kelyhet üdveség pohárának. holot még tsak bór vagyon benne?

F E szerént, a kristus Jesus véreére való nézve nevezik, mivel az abor kevés idő mulva a kristus vérevé változik,

¹⁵ K Mit tsinál apap azután hogy a kelyhet ajánlota?

F Az Isten előtt magát meg hajtván., a szent írásból való következő imádságot mondgya el, anépnék nevében

In spiritu humilitatis et Alázatos és töredelmes lé-
²⁰ in animo Contrito suscipi- lekel lévén előtted, végy
amur a te Domine, ut sic kedvesen minket, és hogy a
fiat sacrificium nostrum, in mi áldozatunk makedves
Conspectu tuo hodie ut lehesen előtted
placeat tibi Domine Deus.

Dan. 3. 39. 40.

²⁵ Ezen imádság után a pap fel emeli kezeit. és szemeit az ég felé. kérvén a szent Lélek kegyelmének. és erejének le szállását. és azután keresztet vet akenyére., és a bora mondván. **[215b:]**

Veni sanctificator omni- Jövel meg szentelő min-
³⁰ potens Aeterne Deus, et denható⁷³⁰ örök Isten. és
benedic hoc sacrificium tuo áld meg ezt az áldozatot
sancto nomini praeparatum melyet szent nevednek di-
tum tséretire készittünk

⁷²⁸ együt [Ékezethiba.]

⁷²⁹ a <bór> viz, és abor

⁷³⁰ mindenható <Isten> örök Isten.

A Diaconus kezében meg szentelvén atemjént, azután akenyeret.,⁷³¹ a bort, és az oltárt meg füstöli. a füstölés-kor ezeket az imádságokat mondgya. a melyekből ki tettzik hogy a füstölések mi végre valok

Incensum istud a te benedictum, ascendat ad te Domine et descendat super nos misericordia tua. Ez atölled meg szenteltetet füst te hozád fel menyen. uram, és ate irgalmaságod mi reánk le szályon.

Midön pedig az oltárt füstöli ezeket mondgya a soltár-bol. 140.2.

Dirigatur Domine oratio mea sicut incensum in conspectu tuo, elevatio manuum mearum. sacrificium vespertinum. pone Domine Custodiam orationis meae et ostium Circumstantiae labiis meis. ut non declinet Cor meum in verba malitiae ad excusandas excusationes. in peccatis. Hasson fel uram az én imádságom elődben. valamint ezen temjének füsti, az⁷³² én kezemnek fel emelése olyan kedves légyen előtted, mint az estvéli áldozat., tégy örizöt az én szájamra, és ajtot az én ajakimra, hogy a hamiságnak beszédire ne halyoljon az én szivem., se ne mentegesse vétkeimet

[216a:]

A Diaconusnak viszá adván a füstölöt mondgya.

Accendat in nobis Dominus ignem sui amoris, et flammam aeternae Charitatis. Gerjesze fel az ur bennünk szeretetének tüzét, és az örökké való szeretetének langját.

K Mit kel anépnek tselekedni midön ezeket az imádságokat mondgyák. és az oltárt füstölik?

F A népnek is igen jó ezeket az imádságokat mondani, szivét. buzgoságal. az Istenhez fel emelni, és mondani, uram az én imádságom hasson fel elődben

⁷³¹ akenyeret., <és> a bort, és

⁷³² az </> én kezemnek

10. A pap az ujjait mosa, suscipe sancta Trinitas.⁷³³

K Miért mosa meg a pap az ujjait azután hogy az oltárt meg füstölte?

F I Mert a füstölőhöz, és a nép ajándékihoz nyulván
5 ha tsak kevése is meg szenyeshette ujjait, mivel nem lehetnek elegendő tiszták az olyan ujjak. melyek a kristus testéhez érnek.

2. A kéz mosás jelenti azt a nagy tisztaságot a melyel kel lenni a szent áldozat ajánlására, a Jerusalemi szent
10 Cyrillus szerént., ugyan ezért is kér tiszta szívet a pap az Istentől mondván. ps. 25.6.

Lavabo inter innocentes manus meas. et, Circum dabo altare tuum Domine,
15 ut audiam vocem laudis et enarrem universa mirabilia tua. [216b:]domine dilexi decorem domus tuae, et locum habitationis gloriae
20 tuae, ne perdas Cum impiis Deus animam meam, et Cum viris sanguinum vitam meam, in quorum manibus iniquitates sunt, dextera eorum repleta muneribus,
25 ego autem in innocentia mea ingressus sum, redime me, et miserere mei, pes meus stetit in directo.
30 in Ecclesiis benedicam te Domine. Gloria Patri. &c.

Meg mosom kezeimet az ártatlanok között, és környül veszem uram ate oltárodot, hogy halyam a ditséret szozattyát, és meg beszélyem minden tsudá[216b:]latos dolgaidot. uram szerettem ate házadnak ékeségit. és ate ditsőséged lako helyét, ne veszed el Isten az én lelkemet. az Istentelenekel. és a vér szopo férfiakal.⁷³⁴ az életemet. akiknek kezekben hamiságok vannak, az ő jobb kezek meg tölt ajándékokal., én pedig az én ártatlanságomban jártam válts meg engem. és irgalmaz nékem. az én lábam⁷³⁵ igyenesen állot. a gyülekezetekben áldalak uram téged.

Catech. 5.
Mystag. Card.
Bona liturg lib 2.
Cap 3. num 6.

⁷³³ Trinitas. [a-á-ból javítva az ékezet áthúzásával.]

⁷³⁴ vér szopo férfiakal. [Első f-v-ből javítva.]

⁷³⁵ az én lábam <az> igyenesen

K Mit kel a népnek mondani midön a kezét mosa apap?

F Jobban nem tselekedhetik mint ha azt kéri az Istentől hogy meg tisztítsa büneiböl

K⁷³⁶ Mitsoda imádságot mond apap az oltár közepin, ⁵ azután hogy az ujaít meg mosta,?

F Az Istennek ajánlya ujonnan akenyeret. és abort. a melyeket már különösön az Istennek ajánlotta volt, erre valo nézve. szemeit és kezeit az égg felé emelvén és magát meg hajtván. ezeket az imádságokat mondgya, ¹⁰

Suscipe sancta Trinitas Vegyed kedvesen szent Há-
hanc oblationem quam tibi romság ezt az ajándékot
[217a:] offerimus ob melyet [217a:] néked aján-
memoriam passionis, et resu- lunk a mi urunk Jesus kris-
rectionis, et ascensionis tusunk⁷³⁷ szenvedésinek ¹⁵
Domini nostri Jesu christi, fel támadásának, és meny-
et in honorem Beatae Mariae menetelésnek⁷³⁸ emle-
semper virginis, et be- kezetre, a Boldogságos
ati Joannis Baptistae. et szűznek tiszteletire. keresz-
sanctorum Apostolorum telő szent János, szent Pé-
petri et pauli et istorum, et ter, és szent Pál Aposto-
omnium sanctorum, ut illis loknak, és ezeknek, azaz.,
proficiat ad honorem, a kiknek reliquiai it vannak
nobis autem ad salutem, et illi és minden szenteknek, lé-
pro nobis intercedere dig- gyen tiszteletekre, nekünk ²⁵
nentur in Coelis, quorum pediglen üdvességünkre, és
memoriam agimus in ter- hogy azon szentek a kik-
ris, per eundem Dominum nek emlékezeteket tisztel-
nostrum Amen. lyük e földön. méltoztassan-
nak esedezni érettünk me- ³⁰
nyekben, a mi urunk Jesus
kristusunk által.

⁷³⁶ K Mitsoda [K – megkezdettt M-ből javítva.]

⁷³⁷ kristusunk [Első s (hosszú j) n-ből? javítva.]

⁷³⁸ menyben menetelésen [Elírás.]

K Mivel már apap akenyeret és abort mindenikét különösön ajánlotta volt, miért ajánlya ismét mind a kettőt egy szers mind?

F Vannak olyan Anyaszent egyházak ahol különösön nem ajánlyák a kenyeret és a bort. hanem egy szers mind. mind a ketőt. ezen imádságal suscipe sancta Trinitás. eszerént is tselekesznek a Dominicanusok., a Carmeliták, de meg más Anyaszent egy házakban igen régen követik a Romai Anyaszent egyháznak mái szokását, hogy a
¹⁰kenye-[217b:]ret és abórt különösön ajánlya., és azután mindenikét egy szers mind, ezek nem nagy különbözések, kinek kinek a maga Anyaszent egyháza szokását kel követni, amely jó.

Card. Bona liturg.
lib 2. Cap 9,

K Miért mondgya a pap hogy ezt az áldozatot akristus
¹⁵szenvedésének, fel támadásának., és menyben menetelének emlékezetire ajánlya?

F Mert akristus maga mondotta hogy azt tselekedgyük az ő emlékezetire. 2. Az ő fel támadásának emlékezetire, mert a kristus áldozattya aző fel támadásáig tartot; ajánlván ugyan azon életet amelyet fel vett, 3. Aző menyben menetelének emlékezetire, melyel el végezte aző Aldo-

²⁰zattyát. bé menván vére által avalóságos sanctuariumban K Miért mondgyák azt, hogy a szentek emlékezetire. és tiszteletekre is ajánlyák az áldozatot?

²⁵F Azt már másut meg mondottuk., hogy az Anyaszent egyház nem ajánlya soha másnak az áldozatot, hanem egyedül az Istennek, eki tettzik a misében valo imádságokbol., és hogy az Anyaszent egy ház mindenkor azt mondotta ez iránt, valamit szent Agoston mond, *Mi az*
³⁰*Martyrok Istenének teszünk áldozatot, midön aző emlékezetekre óltarokat épittünk, mert mitsoda pap az, aki valaha azt mondotta volna az oltárnál. néked⁷³⁹ ajánlyuk.* [218a:] Péter, pál, Cyprianus, hanem amit ajánlanak. az Istennek ajánlyák, aki meg koronázta amartyrokot.

lib 20 Contr.
faust

⁷³⁹ néked. <g> ajánlyuk.

A szentek emlékezetire ajánlani tehát nem más, hanem hogy tiszteljük az ő győzedelmeket. a melyek akristus győzedelmi, és így a kristust tiszteljük az ő szenteiben. és a szenteket akristusban. távul légyen tehát. azt gondolni, hogy az Anyaszent egy ház. az Istenhez, vagy akristushoz hasonlitaná a szenteket, ez irtoztato káromlás volna, mivel a kristus áldozattját. úgy ajánlyák. az Istennek, hogy az Isten tiszteltesék akristus által, és a szentek által, a kik fel áldozták véle magokat, és akik az üdvezítő áldozattjának érdeme által, vettek győzedelmet a világon és az ördögön, tisztelnünk kel tehát aszenteket. és jobb helyre nem lehet tenni tiszteleteket mint aszent áldozatban. a mely által lettek érdemeseké, és ditsőségeseké.

11 orate fratres. oratio secreta.

K Mitsoda imádságot mond azután apap.?

F Az oltárt meg tsokolván. ki fordul. és mondgya anépnek,⁷⁴⁰

orate fratres ut meum ac vestrum sacrificium acceptabile fiat apud Deum Patrem omnipotentem

könyörögjete atyám fiai hogy az én áldozatom a mely úgy a tietek is kedves légyen a minden hato Atya Isten előtt.

[218b:] A nép engedelmeskedvén, apapnak eszerént könyörög

Suscipiat Dominus sacrificium de manibus tuis ad laudem et gloriam nominis sui. ad utilitatem quoque nostram totiusque Ecclesiae suae sanctae.

Vegyed kedvesen az ur az Áldozatot kezeidből amelyet ajánlasz, és a melyet mi is ajánlyuk általad. az ő nevének ditséretire, és ditsőségire, ami hasznunkra. úgy az egész Anyaszent egyháznak hasznára.

Ezekről a szokrol eszerént kel elmélkedni. és a melyeket a népnek. ne tsak szájal. hanem szivből kel mondani.

⁷⁴⁰ [Sorvégen:] a [új sor elején:] anépnek,

1. Amint már azt meg mondtuk másut; apap mind akristus nevében., mind a nép nevében ajánlya a szent Áldozatot., és ő ebben. anépnek is szolgálja. valamint akristusé.

⁵ 2. A népnek meg kel egyezni apapal, és együt kel véle ajánlani a szent Áldozatot, mivel az az Aldoizat ugy a népé, valamint apapé.

3. Hogy az Aldoizatot ajánlyák. 1. az Isten tiszteletire. anép hasznára, tudni illik meg nyeresire mind azoknak
¹⁰ a melyek nekünk szükségesek, ugy mint a bűnnek bostá-nattyát, lelki és testi kegyelmet, és áldást.

4. Hogy minden miséket az egész Anyaszent egy ház-nak hasznára mondgyák. és nem lehet különös miséknek nevezni az olyanokat. amelyekben különös szükségün-
¹⁵ kért kérjük az Istent. [219a:]

K Mit mond azután apap?

F Azt az imádságot mondgya ell. a melyet secreta vagy titkon valo imádságnak nevezik, a melyben azon kéri az Istent hogy vegye kedvesen ahivek ajándékit, ez az imád-ság változik az innepek szerént.
²⁰

K Miért nevezik ezt az imádságot. secretának. vagy titkos imádságnak.?

F Ennek sok féle okát adgyák, atöbbsi. közöt, mert ezt az imádságot nem enekelik., hanem lassan szokták mon-dani, sok régi misálékban ezt nevezik. oratio super obla-ta, de akár mitsoda okát adgyák annak. meg lehet látni az imádságokbol, mi végre mondgya azt az Anyaszent egy ház, példának okáért fel teszem azt, a melyet monda-nak pünkösöd után valo ötödik vasárnapon
²⁵

³⁰ Propitiare Domine su- Légy kegyelmeségel
plicationibus nostris, et has uram imádsaginkhoz. és
oblationes famulorum tuo- vegyed kedvesen szolgálid
rum benignus assume, ut áldozatokat, ugy hogy va-
quod singuli obtulerunt, lamit ki ki ajánlot, neved-
³⁵ ad honorem nominis tui nek tiszteletire, mindnyá-

Cunctis proficiat ad salutem per Dominum
junknak legyen üdvösetünkre, a mi urunk Jesus kristusunk által Amen

K Miért mondgya apap ezt az imádságot lassu szoval. egy atöbb következendö imádságokat is? 5

F Az igen régi szokás mind agörögöknél. mind nálunk hogy némely imádságokat lassu szoval mondgyák, és némel-[219b:]lyeket fel szoval.⁷⁴¹ eki tettzik aleg régiebb liturgiákból, az Anyaszent egy ház ezeket így szokta mondani, nem azért hogy el titkolná a nép előtt az imádságokat, mivel anépet azokra oktattyák, és neki azokat meg magyarázák, apap is azért emeli fel szavait minden imádságnak avégin hogy anép felelhese az Ament, hanem vagy azért szokta így az Anyaszent egy ház, hogy tisztelje akristusnak szenvedésekor valo tsendeségit., vagy 15 hogy aza tsendeség nagyob tiszteletre. és figyelmeteségre indittsa anépet, a melyel kérje Istentöl⁷⁴² amit a pap kér tölle a gyülekezet nevében

K Miért mondgya a pap fel szoval ezeket a szokot per omnia saecula. saeculorum? 20

F Ezekel aszokal végezvén el a secreta imádságot. a szovát fellyeb emeli azért hogy anép felelhese az Ament
12 Praefatio Sanctus.

K Mít mond a secreta imádság után apap?

F A népet köszönti ezekel a szokal. 25

Dominus vobiscum   Az ur legyen ti veletek
Et Cum spiritu tuo.   Es a te lelkedel.⁷⁴³

Azután apap ezeket⁷⁴⁴ a nevezetes szokot mondgya a népnek.

⁷⁴¹ fel szoval. [*fel foval.*-ból javítva; az *f* betűt meghagyta hosszú *f*-nek és az alsó szára mellé beírt egy *z* betűt.]

⁷⁴² Isten<ten>től [Törlés a sor elején.]

⁷⁴³ lelkedel. [*d-k*-ből javítva.]

⁷⁴⁴ ezeket [*ei* – beszúrás.]

Sursum Corda.
Habemus ad Dominum

Emellyétek fel sziveteket
Mí azt az urhoz fel emel-
tük. [220a:]

A pap anépet ez által arra inti hogy az elméjít fel
5 emelvén szükséges hogy lélekben az égben legyen., hogy
az Angyalokal énekelhese ezt a szent éneket, szent. szent.
szent. szükséges tehát hogy a nép az Istenhez fel emelnye
szívét, mert más képen nem mondhattya igazán. habe-
mus ad Dominum

10 A pap azután mondgya.
Gratias agamus Domi-
no Deo nostro
Dignum et justum est

Hálakot adgyunk a urunk
Istenünknek
A méltó és igaságos feleli a
nép.

15 A pap erre feleli.
Vere dignum et justum

est aequum et salutare nos
tibi semper et ubique grati-
as agere Domine sancte

20 pater. omnipotens Aeterne
Deus, per christum Domi-
num nostrum. per quem
Majestatem tuam laudant
Angeli. Adorant Domina-
25 tiones, tremunt potestates.

Coeli Coelorumque. virtutes
ac Beata seraphim. so-
cia exultatione Concele-
brant cum quibus et nostras

30 voces ut admitti jubeas
deprecamur, supplici Con-
fessione dicentes, sanctus,
sanctus. sanctus, Dominus
Deus sabbaoth. pleni sunt

35 Coeli et terra, [220b:] Glo-
riâ tuâ Hosanna in excel-

Bizonyára méltó, és igasá-
gos és üdveséges dolog te
néked hálakot adunk
mindenkor és mindenüt óh
mindenhato szent Atya ur
Isten ami urunk Jesus kris-
tus által a ki által ditsérik
Felségedet az Angyalok,
imádgják az uraságok,
rettegek ahatalmaságok, a
menynek és a földnek ereji,
és a boldog seraphimok,
egyenlő nagy vigaságal di-
tsérik, vegyed közinkben a
mi szavainkot kérünk. alá-
zatos vallás tétellel. mond-
ván. szent. szent szent, a
seregeknek ura Istene. tel-
lyesek az egek, és a föld di-
tsőségedel. légy segítségül
ki-[220b:]vagy a magoság-

sis, Benedictus † qui venit
in nomine Domini,⁷⁴⁵ Ho-
sanna in Excelsis.

ban, Áldot legyen a ki jöt
az urnak nevében, légy se-
gítségül ki vagy a mago-
ságban

Ezt a szent háláadást, amelyet mond az Anyaszent egy ház. az Angyalokal. együt az Isten ditséretire. Praefacionak nevezik. mivel kezdete a mise rendének, ezt a görögök Eucharistiaca orationak nevezik. az az, háláadás imádságának, eváltozik az innepek szerént., de mindenkor a sanctuson végezödik a melyet is Isaias proféta hallotta enekelni az Isten széke előtt, az Anyaszent egy ház ezekhez adgya ezeket a szokot, a melykel tisztelték a sido gyermekek akristust, midön jérusalemben ment ditsőségesen.⁷⁴⁶ mondván. Benedictus qui venit &c. ^{10 Isa. 4. 3}

K Mit kel anépnek tselekedni a praefatio alat? ¹⁵

F A papal együt hálákot kel adni az Istennek, és szivből kel énekelni az Angyalokal. szent. szent. szent az ur Isten

13. Canon Missae. Te igitur.

K A Praefatio után valo imádságokat miért nevezik a Mise rendének? ²⁰

F Mert azok olyan rend szerént valo imádságok, a mellyek nem változnak, és minden misékben azokat mondgyák, Canon, görög. szó. a mely rendet teszen.

K Min kezdik el a mise rendét? ²⁵

F A pap az ég felé emelvén kezeit és szemeit, akövetkezendő imádsagot mondgya. a melynek kezdetin meg hajtván. [221a:] magát. az oltárt meg tsokollya.

Te igitur Clementissime Alázatoságál⁷⁴⁷ kérünk te-
Pater per Jesum Christum gedet irgalmas⁷⁴⁸ Atya, a
Filium tuum Dominum te Fiad ami urunk Jesus ³⁰

⁷⁴⁵ Domini [D – valószínűleg H-ból javítva.] Hosanna

⁷⁴⁶ ditsőségesen. <von> mondván.

⁷⁴⁷ Alázatoságál [Első a-á-ból javítva az ékezet áthúzásával.]

⁷⁴⁸ ir-mas [Elvlasztás után tévesen folytatta.]

nostrum supplices rogamus ac petimus uti accepta habeas ac benedicas haec † dona,⁷⁴⁹ haec † munera,
5 haec † sancta⁷⁵⁰ sacrificia illibata, imprimis quae tibi offerimus pro Ecclesia tua sancta catholica, quam pacificare, Custodire, adunare,
10 re, et regere digneris toto⁷⁵¹ orbe terrarum, una Cum famulo tuo Papa nostro. N. et Antistite nostro. N. et Rege nostro
15 N. et omnibus orthodoxis. atque Catholicae, et Apostolicae fidei Cultoribus.

kristusunk által, hogy vegyed kedvesen, és meg áldgyad ezeket az † Ajándékokot, ezeket az † ajánlásokat, ezeket a † szent tiszta Áldozatokat, mellyeket néked ajánlunk, először a te szent közönséges Anyaszent egy házadért., hogy annak méltóztatás. adni békeséget., azt tarsd meg, vezérellyed, és egyessé tegyed, az egész világon, és azal együtt a pápát, ate szolgadot, a püspökünket., és mind azokat kik a közönséges Apostoli hitben vannak,⁷⁵²

K A pap miért tsinál keresztet akenyére és abora, a
20 midön ezeket mondgya, kérünk hogy meg áldgyad ezeket az ajándékokot, ezeket az ajánlásokat; ezeket az áldozatokat?

F Hogy meg mutassa az által hogy tsak a kristus kereszttyének ereje által áldatnak meg, és léznek kedvesek Isten előtt. azok az ajándékok.
25

K Mitsoda oktatást vehetünk magunknak ebből az imádságból.?

F I. Hogy minden miséket az egész Anyaszent egy házért mondanak., azután a pápáért, a püspökért, akirá-

⁷⁴⁹ haec + dona, [+ - beszúrás.]

⁷⁵⁰ haec + sancta [+ - beszúrás.]

⁷⁵¹ toto <ol> orbe

⁷⁵² vannak, [Sorvégi margóra írva.]

lyért és közönségesen az egész hivekért, és úgy mondván különö-[221b:]sön valo mise nintsen, mindenik közönséges, amint már azt meg mondtuk.

Conc. Trid. sess
22 Cap 6. de
sacrificio Missae

2. Emlékezetet tésznek a Pápáról, a püspökről, a királyrol, vagy a Fejdelemről., hogy a népet az Isten akarrattyva szerént vezérelhesék bekeségben, és hogy az Isten áldását vegyék.

5

1 Tim. 2. 1.

3. Hogy minden misékben az Istentől négy fő dolgot kérnek az egész Anyaszent egy háznak. 1. *hogy békeségit adgya reája*, meg oltalmazván. akülső üldözésektől, 2 *hogy azt meg tarttsa az igaz hitben*. mind azok ellen kik ellene támadnak, úgy mint a sidok. ahitetlenek, az eretnekek,⁷⁵³ 3. *hogy meg egyeztesse* a sismaticusok ellen. és mind azok ellen kik egyesége ellen támadnak. 4. *hogy azt vezéréllye* jo pásztorokat adván néki, a roszaktol pedig¹⁵ meg oltalmazza.

4. Hogy a szent Áldozatot a szent Haromságnak ajánlyák, noha az Atyát emlittik a Fiu által, a szent Lélekel együt, az Anyaszent egy háznak mindenkori szokása szerént

20

5. Hogy az Anyaszent egy ház. tsak ahivekért ajánlyák közönségesen a szent Áldozatot; a hitetleneket,⁷⁵⁴ eretnekeket nem nevezik. de ezekert kinek kinek lehet, és kel imádkozni különösön.

K Mit kel anépnek tselekedni midön ezt az imádságot²⁵ mondgyák.

F Mint hogy a pap az ön nevében mondgya ezt az imádságot jobban nem tselekedhetik mint ha apapal együt azt el mondgya.[222a:]

14. Memento. az élökért

30

K Melyik a mise rendiben valo második imádság?

⁷⁵³ eretnekek, <3> ellen 3. [*ellen* <3> fölé írva a sor végén; 3. sor eleji margóra írva.]

⁷⁵⁴ a hitetleneket, [Először *hitetleneket*,-et írt, majd az *l* betűre ráírt egy *t* betűt.]

F A pap minek utánna könyörgöt volna az Istennek az egész Anyaszent egy házért, különösen imádkozik azokért a kikért akar imádkozni, azután mind ajelen valokért.

- ⁵ Memento Domine famularumque tuarum N: N: Emlékezel meg uram szolgálóidrol, ⁷⁵⁵ N: N.

A pap itt egy kevesé meg állapotodik hogy az Istennek ajánlya azokat, a kikért akar imádkozni.⁷⁵⁶ azután ¹⁰ mondgya.

Et omnium Circumstantium, quorum tibi fides Cognita est. et nota devotio, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt, hoc sacrificium, laudis, pro se, suisque omnibus, pro redemptione animarum suarum pro spe salutis, et ²⁰ in Columinitatis suae, tibi que reddunt vota sua, Aeterno Deo vivo et vero. És mind azokért a kik itt jelen vannak., a kiknek hiteket, és buzgoságokat üsméred, akikért néked ajánlyuk, vagy a kik néked ajánlyák ezt a ditséretnek áldozattyát., magokért, vagy hozájok valokért, lelkeknek válttságára, üdvességeknék reménségére, és magok meg tartására. és akik fogadást téznek te néked mint öröktöl fogva valo élő. és igaz Istennek.

- ²⁵ K Mitsoda értelme lehet ezeknek a szoknak?

F I. Ezek azok. *akikért néked ajánlyuk, vagy akik néked ajánlyák*, valóságosan meg mutatják hogy a nép ugy ajánlya az áldozatot. valamint apap., tsak azal külömbözik **[222b:]** hogy apap amaga kezei által ajánlya, ³⁰ anép pedig apap kezei által.

2. *A kiknek hiteket, és buzgoságokat üsméred*, ezek meg mutatják hogy mitsoda hitel, és buzgoságal kel jelen lenni ezen a szent Áldozaton.

⁷⁵⁵ szolgálóidrol, [lo-id-ből javítva.]

⁷⁵⁶ imádkozni [k-n-ből javítva.]

3. *Lelkeknek válttságára, azaz, bűnöknek botsánattyára, üdvösegeknék reménségére, és magok meg tartására,*⁷⁵⁷ az az, hogy mind lelki, mind testi szükségekre valo kegyelmet nyerhesenek, *És akik fogadást téznek tenéked,* ezen az imádást,⁷⁵⁸ és aháláadást kel érteni, 5

4 Ezek aszok, *magokért, vagy hozájok valokért,* meg mutattyák., hogy tartozunk másokért imádkozni, amisekor, fő képen azokért kik hozánk tartoznak.,

K Mit kel anépnék ez alat mondani?

F Különösön kel imádkozni azokért, akiket az Istennek akar ajánlani, azután apapért, és ajelen valokért. 10

15 Communicantes

K Mellyik a Mise rendében valo harmadik imádság

F A pap minek utánna imádkozot volna az Anyaszent egy házért, és ajelen valokért, egy néhány szenteket nevezvén kéri az Istent hogy a menyben lévő Anyaszent egy háznak esedezésére hinttse kegyelmét. és jó téteményit a földön lévő Anyaszent egyházra., 15

Communicantes et memoriam venerantes imprimis Gloriosae semper virginis Mariae, Genitricis [223a:] Dei, et Domini nostri Jesu christi, sed et Beatorum Apostolorum et martyrum tuorum. Petri, et pauli Andreae, jacobi, Joannis, Thomae jacobi, philippi, bartholomaei Matthei, simonis et Thadaei, Lini, Cleti, Clementis, xisti, Cornelii, Cypriani

Meg egyezvén. és emlékezetit tisztelvén először a 20
Ditsőséges szüz Máriának., az Isten, es ami [223a:] urunk Jesus Christusunk Annyának, azután a Boldog Apostolidnak,⁷⁵⁹ 25
és martyrumidnak, Peternek, és pálnak, Andrasnak. jakabnak, Janosnak, Thamásnak, Jakabnak, Filepnek, Bertalannak, 30
Matthénak, simonnak, és Thadeusnak, Linusnak, Cle-

⁷⁵⁷ meg tar<toztá>tására, [Törlés a sor végén.]

⁷⁵⁸ imádást, <kel> és aháláadást kel

⁷⁵⁹ Apostolidnak, [*d-k*-ból javítva.]

Laurentii, Chrysogoni, Jo-
annis et Pauli, Cosmae et
Damiani, et omnium sanc-
torum tuorum, quorum
5 meritis precibusque Con-
cedas ut in omnibus pro-
tectionis tuae muniamur
auxilio, per eundem Chri-
stum Dominum nostrum
10 Amen..

tusnak, kelemenek, xistus-
nak, Corneliusnak, Cypri-
anusnak, Lörintznek,
Chrysogonusnak, Janos-
nak, és pálnak, kozmának
és Damianusnak, és min-
den szenteidnek érdeme-
kért engeddd meg hogy min-
denkor ate gondviselésed
alat lehesünk a mi urunk
Jesus kristus által Amen

K Mitsoda a lelki értelme ennek az imádságnak.?

F Meg lehet abban látni. amint már gyakorta meg
mondottuk, hogy a földön lévő Anyaszent egy ház együt
15 ajánlya a mennyei Anyaszent egy házal. a szent Aldoza-
tot, azt is meg mondottuk hogy miért tésznek emlékezetet
a szentekről.

A ki mélyebben akarja meg tudni ennek a szokásnak
régiségét, olvassa meg a leg régieb görög és deák liturgiá-
kot

s. Aug. lib de
virginitate. Cap
45. Tract⁷⁶⁰ 84. in 20
st. Joan.

K Miért tésznek különösön nevezetet anyi szentről,
nem volnaé elegendő azt mondani hogy közönségesen az
egész szentekel. kivánnak meg egyesülni?

F. Hogy jól meg lehesen felelni erre akérdésre. azt kel
25 meg [223b:] tudni,⁷⁶¹ hogy régenten, mindenik püspök-
ségben. három Catalogust tartottak, a melyeket Dypti-
cumnak neveztek. amely görögül tészten két felé nyilo
táblát,

Az egyik Catalogusban, a szentek neveit irták, főképen
30 a martyrok, és a diecesis béli püspökök neveit, a kik
szentül éltenek, eleinte mindgyárt tsak a martyrok neveit
irták fel, mert tsak a martyrok innepeit illették, az első

⁷⁶⁰ Tract <4> 84.

⁷⁶¹ [223b:] tudni, [tud – világosabb tintával írva a sor eleji margóra,
ni, elé; nem Mikes írása.]

saeculumban. azután a Confessorok neveit is fel kezdék tenni, leg először a szent Márton nevét tevék fel.

A második Catalogusban az élő hiveknek a neveket irták fel., fő képen azoknak neveket. kik nagy renden lévőek valának, vagy akik nevezetes szolgálatot tettek az Anyaszent egyháznak, abban fel volt téve, a pápa neve, a pátriárkáké, a diecesisbéli püspöké, és a Clericusoké, azután fel volt téve a Császáré, a Fejedelmeké, és a magistratusok neve.

A harmadik Catalogusban ahivek neveit irták fel. kik az Anyaszent egyháznak egyeségiben holtak meg, a misében ugyan azon ahelyen olvasták fel ezeket a neveket, ahol mostanában is emlékezet vagy onahalottakról.

Midőn valakit a szentek közti akartak írni, annak nevét a szentek dypticumában tették, vagy is a romai. szokás szerént. a Cannonban. mert romában a [224a:] dypticumokat csak a Canon alatt olvasták, ugyan innét is jött ez a szó,⁷⁶² Cannonizatio, és amidőn valakit ex Communicáltak, annak anevét ki törlötték adypticumból.

Ezt a három Catalogust a mise alatt olvasták el. de mikor hoszu volt, csak a leg fővebeknek olvasták el neveket. külön, külön, atöbbit közönségesen nevezték, nem is mindenkor a pap olvasta ezeket a neveket, hanem rend szerént, vagy a Diaconus. vagy a subdiaconus.

Ebből az okból olvasák tehát mostanában is a Canonban. a szentek neveit. *

Card. Bona liturg. lib 2. Cap. 8. et 12. s. Aug. serm. 17. de verbis Apost

K Ebben az imádságban miért kérjük az Isten segítségét. a szentek érdemi és könyörgési által. nem bánttyuké meg ezel akristust a ki csak egyedül aközben járó?

F Azt egy néhány helyt meg mondtuk hogy aszentek

⁷⁶² szó,〈kás〉

tsak a kristus által könyörögnek, és az ő érdemek akristus által vagyon. ez így lévén, tsak a kristus közben jároságához folyamodunk, a szentek érdemi, és könyörgési mi nekünk tsak arra valok hogy könyebben kegyelmet nyerhesünk akristus által. amint hogy minden imádsága az Anyaszent egy háznak így végeződik, ami urunk Jesus kristus által.

K Mit kel a népnek mivelni midőn ezt az imádságot mondgyák. Communicantes.?

¹⁰ F Azt hogy az égben lévő Anyaszent egyházal együtt ajánlya a szent Aldozatot, és kérje az Istent hogy a szenteket [224b:] követhesse, és része lehesen ditsőségében.

16 Hanc igitur oblationem

¹⁵ K Melyik a negyedik imádsága a Canonak?

F A pap akehelyre és a kenyére terjesztvén kezeit ezt az imádságot mondgya.

Hanc igitur oblationem
servitutis nostrae. sed et

²⁰ Cunctae familiae tuae.

quaesumus Domine ut placatus accipias diesque
nostros in tua pace disponas, atque ab aeterna dam-

²⁵ natione nos eripi, et in electorum tuorum jubeas grege

numerari, per christum
Dominum nostrum Amen.

kérünk uram tégedet vedgyed kedvesen ami, és az

egész tselédid szolgálattyanak ajánlását, adgyad nekünk ez életben valo béke-

ségedet, oltalmaz meg minket az örök kárhozattol. és

számlály minket a te valasztotidnak seregében,⁷⁶³

a mi urunk Jesus kristus

által Amen

³⁰ A husvét, és apünködsi⁷⁶⁴ hetekben emlékezetet tésznek ebben az imádságban azokról. akik akoron kereszteltettek meg. mert amint már meg mondtuk, husvét és

pünkösd előtt valo szombatok voltak az előtt rendeltetve

⁷⁶³ seregében, [Második e-é-ből javítva az ékezet áthúzásával.]

⁷⁶⁴ apünködsi [Ékezethiba.]

a Ceremoniával való keresztelesekre.⁷⁶⁵ és az uj keresz-
teltettek fejr ruhában voltak jelen amisen.

K A pap miért terjeszti kezeit akehelyre, és a kenyére.
midön ezt az imádságot mondgya.?

F Azt már láttuk másut hogy az ó törvényben aki⁵
valamely áldozatot akart ajánlani az Istennek, minek
előtte azt fel áldozták volna, az áldozatra tette kezeit.
[225a:] meg akarván azal mutatni, hogy helyében teszi
halálra, az áldozatot, amely halált ő maga meg érdemlet-
te volna, erre valo nézve teszi tehát apap az áldozat¹⁰
kezdetekor a kehelyre és a kenyére kezeit anép nevében,
a kiért, és a kivel ajánlya azt akristus által az Istennek,
hogy ő általa botsánatot és üdveséget nyerjen, magának,
és az egész Anyaszent egy háznak.

s. Aug. lib 10. de
Civ Dei Cap 20.

K Mit kel anépnek mivelni midön ezt az imádságot¹⁵
mondgya apap?

F Az Istennek kel ajánlani magát, akristus által, és
akristusal. mint élő osttyát, de nagy alázatoságal, és kerje
azt az Istentől, amit apap kér az ő nevében, igen jó tehát
apapal. el mondani ezt az imádságot.²⁰

17 Quam oblationem

K Melyik a Canonak. az ötödik imádsága?

F A pap meg szenteli ujonan akenyeret és abort keresz-
tet vetvén reájok, és mondgya.

Quam oblationem tu A mely ajándék kérünk Is-²⁵
Deus⁷⁶⁶ in omnibus quae- tenünk hogy mindenben
sumus benedictam † as- légyen aldot † bé vétessek
criptam † ratam rationabi- † helyes † és kedves légyen
lem † acceptabilemque fa- előttd, ugy hogy ate ked-
cere digneris ut nobis cor- ves Fiadnak. a mi urunk³⁰
pus † et sanguis † fiat dilec- Jesus kristusunknak testé-
tissimi Filii tui Domini vé †. és vérévé vályyék né-
nostri Jesu christi. Amen künk. [225b:]

⁷⁶⁵ keresztelesekre. [Első *r-t*-ből javítva.]

⁷⁶⁶ Deus [*D-d*-ből javítva.]

K⁷⁶⁷ Miért mondgya apap anyi féle képen az Istennek, hogy az az *ajándék áldot legyen. bé vétessék, helyes, és kedves legyen ő előtté*, mi oka lehet annak.,⁷⁶⁸ ugy a kereszt vetésnek is?

tract. in joan.
serm. 18 de temp.

⁵ F Mind ezek aszók, nagy értelmet foglalnak magokban, azt már meg mondottuk hogy az Anyaszent egy ház, tsak akristus keresztének érdeme által. kér kegyelmet és hogy a szenttségek, a kereszt jel nélkül nem munkálnak, amint szent Agoston mondgya. *quod signum nisi*
¹⁰ *adhibeatur. sive frontibus, Credentium, sive sacrificio quo aluntur, nihil eorum recte perficitur.*

Benedictam midön akenyeret akristus meg áldá, amaga testévéis változtatá, azt kérjük tehát, az Istentől hogy mindenhatóságából hintse áldását akenyerre, és abora,
¹⁵ amely változtassa azokat akristus testévé, és vérévé, az Anyaszent egy ház valamit tsak kérhet az áldozat iránt., közönségesen. ezekben a szokban foglallya mikor mondgya, in omnibus *benedictam.*, hogy mindenben meg áldásék, dehogy jobban ki tessék eza nagy kegyelem., egy
²⁰ nehány féle szokal mondgya ki kérésit.

Adscriptam. hogy az oltáron lévő áldozat el vétessek, és hogy a magunkból álló áldozatot meg ne vesse, hanem azt el vegye akristuséval együt

Ratam hogy ami áldozatunk állandó, és alhatatos legyen. és hogy ugy lehesünk kaptsolva az Istenhez **[226a:]** hogy soha tölle meg ne vályunk

Rationabilem soha ilyen féle dolgot nem kértek az kristus eljövetele előtt, mert az áldozat oktalan állatokból állot, amelyeknek nem volt okoságok, de mostanában azt kérjük Istentől, hogy az oltáron lévő osttya a
³⁰ kristus testévé változék., aki is egyedül az okoság, és

⁷⁶⁷ [225b:] <K Mitsoda alelki értelme ennek az imádságnak?>
K Miért

⁷⁶⁸ annak., <?> ugy a kereszt <ve> [Törlés a sor végén; új sor elejére, két sor közé utólag beírta:] vetésnek is.?

méltó az imadására, azt is kérjük hogy a magunkból álló áldozat. okoságal. és értelemel. legyen⁷⁶⁹ fel ékesítve. *rationabile obsequium*. mondgya szent pál, és hogy fedezés nélkül való okos áldozatok legyünk, *rationabile sine dolo* az az, hogy az elménk, akaratunk, szivünk, és minden valami bennünk vagyon, tellyeséggel. az Isten akaratya alá vettessék, ugy hogy, lelki, és okoságal való ditséretet adhassunk néki.

rom. 12

Acceptabilemque. hogy kedves légyen, abizonyos hogy az Isten előtt az ő szerelmes Fiának áldozattya mindenkor kedves, de kérjük azon. hogy mi töllünk vegye kedvesen a kristus áldozattját. mellyet néki ajánlunk, és hogy a magunkból álló áldozat. hová tovább kedveseb legyen szemei előtt, bé töltvén hivatalinkot, és az ő szent akaratját, ezeket kérjük tehát hogy vegye kedvesen akristus teste és vére áldozattjának érdeme által.

K Miért kéri azt az Istentől hogy az oltáron lévő ostyá mi nekünk akristus testévé és vérévé válylyék?

F. I Ezek a szók által az Anyaszent egy ház azt kéri [226b:] hogy a kenyér, és abor melyeket ajánlot, akristus testévé és vérévé válylyék, noha az Anyaszent egy ház azt tudgya, hogy a kristus szavainak ereje által. ez aváltozás minden bizonyal végben megyen, mind azon által azt kéri, hogy ami meg szentelésünkre legyen ez a változás, fel találtatik ez az imádság aleg régieb liturgiáiban a deák., és agörög Anyaszent egy háznak., és szent Basilius azt tarttya hogy ezen imádság. Apostoli traditio.

25 libr. de spiritu sancto

2. Ez által kegyelmét kérjük az Istennek, hogy méltán, és üdveségünkre vehesük akristus testét, és vérét.

18. Consecratio.

30

K Mitsoda imádságot mond apap a fellyeb meg mondot imádság után?

F Meg szenteli akenyeret és abort.

K Miképen tselekeszi ezt a szentelést?

⁷⁶⁹ legyen [en – beszúrás világosabb tintával.]

F A kristus nevében, és azö szavai által, vagy is inkább, nem ö, hanem akristus áldgya meg az ö szája által, mivel apap nem tselekeszik egyebet, hanem a mit akristus tselekedet és mondot, veszi akenyeret, és azután apohárt,
5 valamint akristus vette, fel emeli az ég felé szemeit. valamint ö tselekedet, meg áldgya a kenyeret. és azután abort. hálákot adván az Istennek., a kristus eszerént tselekedet, el mondgya azokat a szokot, melyeket akristus mondot, és azon szók által el változ-[227a:]tattya
10 valamint akristus, akenyeret.,⁷⁷⁰ és a bort, a kristus valóságos testévé, és vérévé, és a mise vége felé meg szegi a kenyeret, és el osztogattya⁷⁷¹ valamint a kristus meg szegte, és el osztogatta.

Minek utánna pedig azok az Isteni szók azt a meg
15 foghatatlan változást tselekedték volna., a pap fel emeli ezt a szent áldozatot hogy a nép imádgya, és ezen tselekedetével, előnkben adgya akristusnak. a keresztre valo fel emeltetésit.

K A görög Anya szent egy házban eszerént megyené
20 végben a Consecratio.?

F Igen is eki tettzik aliturgiákból, mind azon által
mostanában az a, különbözés vagon közöttök, és mi közöttünk, hogy nálók a Consecratiohoz valo szokot fel
szoval mondgyak, a nép az Ament feleli, mi nálunk pedig
25 már egynehány saeculumoktól fogvást akristus szavait lassan mondgyák. és a nép semit nem felel. azt mondám hogy egy nehány saeculumoktól fogvást, mert az előtt a deák Anyaszent egy házban is fel szoval mondották.
valamint agörögöknél, és a nép az ament felelte. a mosta-
30 ni szokás szent, és nem ök nélkül rendeltetet

K Miért mutattya fel a pap a kristus testét és vérét a
Consecratio után.

F I A kristus testének a kereszten valo fel emeltetésé-

⁷⁷⁰ akenyeret., [Első e-o-ból javítva.]

⁷⁷¹ el osztogattya [sz-l-ből és megkezdett t-ből javítva.]

nek emlékezetire., 2. hogy anép imádgya a kristust, a ke[227b:]nyérnek, és a bornak színe alatt.

K Régi szokásé a, hogy a kristus testét fel mutassák. a Consecratio után?

K Ezt a szokást a legrégibb deák, és görög liturgiákban meg láthatni., de a misében hogy micsoda helyen mutatják fel., a nem volt mindenütt egyenlő képpen, mivel a görögöknél a Communio előtt mutatják fel, romában régenten a mi Atyánk előtt mutatták fel, amint azt meg fogjuk mondani, a kehelynek fel mutatása különösen se nem oly régi, senem oly közönséges szokás. mint az ostyának fel mutatása, még mostanában is a Carthusianusok az ostyát fel emelik a Consecratio után valamint *
mi, de a kelyhet akkor fel nem emelik.

Card Bona liturg lib 2. Cap 13. s. Aug. in ps. 98. n. 9.

K Mit kel anépnek tselekedni mikor azur testét és vérét¹⁵ fel mutatják?

F Félelemel. és tisztelettel kel imádni a kristust, és irgalmaságát kel kérni.

19 unde et memores.

K Micsoda imádságot mond apap a Consecratio után?²⁰

F A kristus testét és vérét az Istennek ajánlván ezeket az imádságokat el mondgya.

Minek utánna apap már el mondotta ezeket a szavait a kristusnak. [228a:]

Haec quoties⁷⁷² cumque feceritis. in mei memoriam facietis. Valamikor ezeket tsele-²⁵ szitek, az én emlékezetemre tselekedgyétek.

E szerent követi imádságát.

Unde et memores Domine nos servi tui, sed et plebs⁷⁷³ tua, sancta. ejus- A honnét uram mi ate szolgál és ate sz.⁷⁷⁴ néped, a³⁰ te Fiadnak a mi urunk Je-

⁷⁷² quoties <qu> cumque

⁷⁷³ blebs [Íráshiba; a variánsban *plebs*]

⁷⁷⁴ sz. néped, [sz. – beszúrás.]

dem Christi Filii tui Domini nostri tam beatae passionis nec non et ab in feris resurrectionis, sed et in Coelo gloriosae ascensionis offerimus praeclarae Majestati tuae. de tuis donis, ac datis hostiam † puram, hostiam sanctam, hostiam
15 † immaculatam panem † sanctum vitae aeternae et Calicem † salutis perpetuae.

K Miképen lehet meg érteni ennek az imádságnak az értelmét?

F 1 Ezek a szok *mi ate szolgálid és ate szent néped.* meg mutatták hogy a népnek úgy valamint apapnak el kel mondani ezt az imádságot, ebből ki is tettik amint már sokszor meg mondtuk, hogy a mise áldozattya úgy a
20 népé, valamint a papé., ezért is kel néki azt ajánlani apapal.

2. A Consecratio után valo kereszt vetéseket nem azért tselekeszi a pap. hogy azt meg áldaná. hanem azt akarja azokal meg mutatni, hogy a kristus testének. és vérének
25 ajánlása, melyeket mi ajánlunk amisében. akeresztben lévő. [228b:] Aldozatért hasznos és érdemes.

3. Noha az Anyaszent egyház azt hiszi hogy a kenyér a kristus testévé változott.,és hogy nintsen már kenyér az ostyában, mind azon által az ostyát szent kenyérnek
30 nevezi, mert a kenyér név alat közönségesen minden féle eledel értődik és a kristus maga mondgya magáról *Én vagyok az élő kenyér.* ugyan ezt az élő kenyérét, és ezt a menyei eledelét az örök életnek, ajánlya az Anyaszent egyház.

sus kristusunknak. boldog szenvedésének, fel támadásának. menyben menetelnek, emlékezetire ajánlyuk szent Felségednek ate tölled vett ajándékokbol a tiszta † ostyát, szent † ostyát, makula nélkül valo † ostyát. azörök életnek szent † kenyéret. és az örök boldogságnak † pohárát.

20. Supra quae

K Mitsoda imádság következik az után?

F Azon kéri az Istent a pap hogy vegye kedvesen azon elő kenyérnek ajánlását, és az üdvességnek pohárát.

Supra quae propitio, ac Méltóztassál uram kedve-⁵
sereno vultu respicere di- sen venni az életnek ezt a
gneris et accepta habere, si- kenyerét. és üdvességnek
cuti accepta habere digna- ezt a pohárát, és tekénts
tus es munera pueri tui kegyeséggel ezekre, vala-
Abel., et sacrificium Patri- mint kegyeséggel vetted ate¹⁰
archae⁷⁷⁵ nostri Abrahae. szolgádnak Abelnek, aján-
et quod tibi obtulit sum- dékát, és az Ábrahám⁷⁷⁶
mus sacerdos tuus Melchi- áldozattját, és ate fő pa-
sedech. sanctum sacrifici- podnak melkisedeknek
um immaculatam hostiam. tiszta ostyából álló szent¹⁵
áldozattját.

K Midőn az Anyaszent egy ház azon kéri az Istent hogy kedvesen vegye akristus testét, és vérét melyeket nekie ajánlunk, és hogy azokat kegyelmes szemekel te-²⁰
kinttse, akoron a kristus iránt imádkoziké?

F Nem. hanem mi érettünk, mert mint ha azt mondaná
[229a:] az Istennek, irgalmaz mi nekünk akristus testéért
és véréért, amelyeket ajánlunk néked.

Magyarázat. ²⁵

A bizonyos hogy az Abel. Ábrahám, és a Melkisedek
Aldozattjok. azért volt kedves Isten előtt, mert akristus
áldozattját jelentették, meg is bántanok akristust hogy
ha azt kérnök az Istentől, hogy vegye az ő testének, és
vérének áldozattját oly kedvesen., valamely kedveséggel³⁰
vétte azokat a régi áldozatokat., hogy ha tsak magokban
tekéntenők azokat az áldozatokat, ennek az imádsagnak
pedig ez az értelme.

⁷⁷⁵ Patriarchae [Második r-n-ből javítva.]

⁷⁷⁶ Ábrahám <ajándékját.> áldozattját,

Mint hogy csak azért vetted kedvesen az Abel Melkisedek. és az Ábrahám. áldozattyaikat, mert azok arégi áldozatok, azt az áldozatot jelentették. amelyet a mai napon ajánlunk néked, és hogy ugyan ezen áldozatra⁵ valo nézve is tekintettel kegyelmes szemel reájok, kérünk tekints kegyelmes szemel mi reánk is. mi akik azt avaloságos áldozatot ajánlyuk néked, amelyet jelentették a régi áldozatok.

K Az Anyaszent egy ház miért téssen emlékezetet az¹⁰ Ábel. Abrahám, és a Melkisedek Áldozattyaikrol. és nem az Aaron áldozattyaírol.?

F Mert ez a három szent mind magokban., mind áldozattyaikban inkább jelentették akristust, és az ő Áldozattyaíát, mint sem az ó testamentumbéli áldozatok, az irás¹⁵ akristust Melkisedek szerént valo, és nem Aaron szerént valo fő papnak nevezi.

[229b:] Magyarázat.

Hebr. 11. 4. 5. s.
Aug. de civ Dei
lib 15 Cap 18.

Abel. aző ártatlanságáért, aző ártatlanul. valo megöletésiért, buzgo és hüségel valo áldozatiért, az ártatlan²⁰ kristust jelentette, akit is asidok irigységből ölék meg, és aki még születésekor ajánlá maga magát áldozatul Istennek,

hebr 11. 17. 18. s.
Aug de civ Dei lib
16 Cap 32.

Ábrahám. a minden hívök Attya, az ő fiát Isákot. fel Áldozá, és azt mint egy aholtak. közül⁷⁷⁷ viszá veszi, a mint szent Pál mondgya., akristust jelentette. aki által vettük mi ahitet, és aki engedelmeségből. ahalálra adta magát, egyszersmind, mind pap, mind Áldozat lévén, de olyan áldozat. a ki maga magát fel támasztotta.

Hebr. 7. 1. 2. s.
Aug. de Civ Dei
lib 16. Cap 22.

Melkisedek. ugy mint pap., és ugy mint abékeségnek³⁰ és az igasságnak királlya., akristust jelentette, aki az öröktől fogva valonak papja volt, aki Aaronál fövebb pap volt, és olyan pap, a ki az Istennek kenyérel, és boral áldozot, agyözedelem után.,

⁷⁷⁷ közül [z – valószínűleg megkezdett l-ből javítva.]

Fel⁷⁷⁸ találhatik eképen ezen három áldozatokban annak az áldozatnak figurája, a melyet akristus még születésekor kezdette el. a kereszt fán fel áldozta, és a menyekben bé töltötte, és a melyet még mostanában is gyakorolja az oltárokon, igen nagy böltéséggel. tselekeszi tehát az Anyaszent egy ház, hogy emlékezetet tészen erről a három áldozatról. [230a:]

21 Supplices te rogamus.

K Mitsoda imádság következik az után?

F A pap meg hajtván alázatosággal magát., akövetkező imádságot el mondgya

Supplices te rogamus Minden hato ur Isten alázatosan kérünk tégedet, omnipotens Deus, jube haec hogy ezek ate szent Angyalod által. szent Felséged¹⁵ eleiben bé mutattassanak. ut quotquot ex hac altaris participacione sacro sanctum Filii tui Corpus et sangvinem sumpserimus, omni benedictione Coelesti et gratia repleamur. per eundem christum Dominum nostrum Amen

K Mitsoda értelemel kel érteni ezt az imádságot?

F Ennek az imádságnak az értelme olyan nehéz és titkos hogy akik azt magyarázni akarták ennek előtte kilentz száz esztendővel., azt véghez nem vihették, ki is foghattya meg ezeket a mély, és tsudálatra méltó szokot³⁰

A betü szerént valo értelme ennek az imádságnak azt adgya előnkben, mint ha az Anyaszent egyház azon kérné az Istent hogy az oltáron lévő testét és véré a kristus-

flor. in can
Missae.

⁷⁷⁸ Fel <F> találhatik

nak maga eleiben vitesse akristusnak, az Angyal⁷⁷⁹ által, de mint hogy az Anyaszent egy ház azt hiszi hogy a kristuson kívül senki más⁷⁸⁰ arra [230b:] nem érdemes, hogy azt bé mutassa, azért ugyan akristus is kéri. hogy
⁵ ő mutassa bé az oltáron lévő ajándékokot, de mitsoda Angyal⁷⁸¹ által,? anagy tanátsbéli Angyal által, az Anyaszent egyház, akristushoz valo nagy tiszteletire, és szeretetire valo nézve, nem méri akristust nevezni, hanem az Angyal név alatt nevezi., amely szó, Angyal. követet té-
¹⁰ szen, akristus az a fő követ és Messiás az az követ, ennek atsudálatos imádságnak értelmét eszerént kel pedig érteni,

Kérünk nagy Isten tégedet, hogy a kristust akit ezen az oltáron ajánlunk néked, és aki szüntelen ajánlya magát erettünk az égben, hogy a kristus, ate szent Angyalod, anagy tanácsbéli Angyal. ő maga mutassa bé néked menyekben. amaga testét és. vérét, a mellyeket mi itt eföldön ajánlunk néked, ami szivünknek buzgoságával együt. ugy hogy részesülvén ⁷⁸² Fiadnak testében, és
²⁰ vérében, bé töltsünk menyei áldással. és kegyelemel. azon mi urunk Jésus kristus által.

22 Memento a holtakért.

K Mitsoda imádság következik ezután?

F A holtakért valo imádság eszerént.

²⁵ Memento etiam Domine famulorum, famularum- que tuarum. N.N. qui nos praecesserunt cum signo fidei et dormiunt in somno
³⁰ pacis. Emlékezel meg uram szolgálidrol. és szolgálidrol is. N.N. akik bennünket megelőztenek a hitnek szentségével, és kik abékeségnek álmában nyugosznak. [231a:]

⁷⁷⁹ Angal [Angyal]

⁷⁸⁰ más <arra> arra

⁷⁸¹ Angyal [A-a-ból javítva.]

⁷⁸² részesülvén [ü-ú-ból javítva.]

It apap meg állapotván egy kevesé. az Istennek ajánlya név szerént az olyan holtakot, a kikért különösön akar imádkozni, és az után ismét mondgya.

Ipsis Domine et omnibus in christo quiescentibus locum refrigerii, lucis et pacis, ut indulgeas deprecamur, per eundem Christum Dominum nostrum Amen

Kérünk uram adgyad ezeknek és mind azoknak. kik a kristusban nyugosznak a világoságnak és abékeségnek helyét., a mi urunk Jesus kristus által Amen

K Miképen kel érteni ezt az imádságot?

F 1.⁷⁸³ Az Anyaszent egy ház nem ajánlya közönségesen az egész holtakért, a szent Aldozatot. hanem tsak azokért akik ahitben és az Isten békeségében holtak meg, de akik még nintsenek avilágoságnak, és abékeségnek helyében., ez így lévén nem ajánlya a boldog lelkekért, akik a⁷⁸⁴ világoságnak, és a békeségnek helyében vannak, se a kárhozot lelkekért. a kik az Istennek haragjában holtak meg.

2. Az Anyaszent egy ház minden misekben imádkozik közönségesen az egész purgatoriumban lévő lelkekért. ámbár különösön nevezzen is némelyeket közüllök.

3. Tszudálhattjuk it a földön lévő Anyaszent egy háznak azt az Isteni egyeségit, aki akristus által ajánlya magát az Istennek áldozatul., aki meg egyezvén a menyei Anyaszent egyházal., együt tészí véle ezt az ajánlást, és kéri az Istentől apurgatoriumban lévő Anyaszent egyháznak meg szabadulását. úgy hogy ez a három Anyaszent [231b:] egy ház meg egyezvén menyekben az ő fejek a kristus Jesus alat, egy szivel. egy szóval szeresék., ditsérjék, áldgyák és ditsöittsék az Istent örökké, ugyan tsak erre is tzéloz a mise szent Áldozattya.

⁷⁸³ 1. [Beszúrás a szóközbe, kissé magasabban.]

⁷⁸⁴ a <1> világoságnak,

⁷⁸⁵ és <a> kéri az Istentől [Törlés a sor végén.]

K Régi szokásé ahalotakért imádkozni amisekor?

F Ez az imádság fel találtatik mind agörög, mind a deák leg regieb liturgiákban, ezt az Apostoli traditiobol vettük, amint már ezt meg bizonyítottuk másut.

5 23 Nobis quoque peccatoribus

K Mitsoda imádság következik ezután?

F Ezen imádság.

Nobis quoque peccatoribus famulis tuis de multitudi-
10 tudine miserationum tuarum. sperantibus, partem aliquam, et societatem donare digneris. Cum tuis sanctis Apostolis. et
15 martyribus, Cum Joanne, stephano, Matthia, Barnaba, Ignatio. Alexandro, Marcellino, petro, felicitate, perpetua, Agatha, lucia,
20 Agnete, Caecilia, Anastasia, et omnibus sanctis tuis, intra quorum nos Consortium. non aestimator meriti, sed veniae quaesumus.
25 [232a:] largitor admitte, per Dominum⁷⁸⁷ nostrum

Perquem haec omnia Domine semper bona Cre-
30 as, sanctificas †. vivificas †. benedicis. † et prestas nobis. per † ipsum, et † cum ipso. et † ipso. est tibi Deo

Minékünk is bünös szolgálidnak kik ate irgalmasá-
godnak sokaságaban⁷⁸⁶ bizunk, méltoztassál. minket részesíteni társaságokban., a te szent Apostolidnak és Martyrumidnak, Janosal. Istvánal. Mátyásal. Barnabásal., Ignátzal, sándoral. Marcellinusal. peterel, felicitasal., perpetuával. Agathával. lucia-
val. Agnesel. Caeciliával. Anastásiával. és minden szenteidel, akiknek társaságokban noha nem érdemelyük. [232a:] lenni, de végy oda minket irgalmaságodbol. a mi urunk Jesus kristus által.

A ki által mindeneket teremtesz, szentelsz. † éltesz, † áldasz † és nekünk adtz. minden jókót, ugyan ö † általa, ö † véle, és ö † benne illet tégedet minden tisz-

⁷⁸⁶ sokaságaban [k-g-ből javítva.]

⁷⁸⁷ Dominum [D-d-ből javítva.]

Patri. † omnipotenti, in tesség, és ditsőség. oh'
unitate spiritus † sancti, mindenható Atya Isten. a
omnis honor et gloria per szent lélekel egyetemben,
omnia saecula saeculorum. mind örökön öröké Amen.

K Mitsoda szövetségé lehet ennek az imádságnak. az 5
előbenivel.

F A pap minek utánna azon kérte volna az Istent hogy
a purgátoriumban lévő lelkeket vigye a szentek társasá-
gában. hasonló kegyelmet kér. a földön lévő Anyaszent
egy háznak, 10

K Miért veri apap a melyét midön azt mondgya miné-
künk is bünös szolgálidnak?

F Hogy meg mutassa külső képen is mitsoda alazato-
ságal és töredelmeségel mondgya ezeket a szokot apubli-
canus példájára. 15

K Miért kérjük az Istentől. hogy vegyen szentei közü
bennünket nem a mi érdemünkből hanem az ő kegyelme-
ségéből és irgalmaságából.? [232b:]

F Mert az Anyaszent egy ház azt tudgya 1. hogy ha az
Isten irgalmaság nélkül fontolná meg tselekedetinket, 20
senki ő előtte nem üdvezülhetne. ps 129

2. Hogy az örök életet az Isten nem úgy adgya az
embernek mint adóságul. hanem kegyelméből, és irgal-
maságából. valamint szent Pál mondgya *Gratia Dei vita* rom 6. 23.
Aeterna azt mi meg érdemelhettyük., de a mi érdemünk 25
tsak tisztán a kristus által valo kegyelméből és irgalmasá-
gából vagy az Istennek

K Mitsoda értelme vagy az ezeknek a szóknak, *a mi*
urunk Jesus kristus által, aki által teremtetted ezeket a
jókat, ezeket meg szenteled, ezeket élteted. ezeket meg 30
áldod, és ezeket nekünk adod.

F Hogy ezeket jól meg lehesen érteni, azt meg kel-
tudni, hogy régenten, acanon végén. az oltárnál, gyümöl-

tsőt⁷⁸⁸ veteményt, tejet, mézet, hust. és más egyéb efféléket meg szentelték, azért hogy szentül költhessék azt, a mit az Isten az emberek eledelére rendelt., valamint még mostanában is sok helyeken husvét napján. bárányt szentelnek meg mise után, ezekre mondotta tehát a pap ezeket a szokot, a ki által teremtetted ezeket ajókot. &c. mivel minden meg áldatot és szenteltetet akristus által, de idővel., hogy a mise rövideb legyen, a mise utánra halasztották az eledel szentelésit, mind azon által, az ahoz valo imádsá-[233a:]gokot. meg tartották, mivel ezeket a szokot, igen szép lelki értelemre is lehet magyarázni eszerént.

A kristus által *Teremtéd*, minden nap a kenyeret, és abort, melyek szükségesek az áldozathoz, mindenk is a Fiu által teremtettek. azokat *meg szenteled*. az Eucharistiában., *azokat élteted*, mivel a Consecratio előtt. élet nem lévén benne. élő kenyérré, és életet adó eledelé változnak, a Consecratio után, *azokat meg áldod*,⁷⁸⁹ mert a kenyér és abór akristus testévé és vérévé váltován, az Isten ditsőségire valo⁷⁹⁰ áldot áldozattá lesznek. és szüntelen valo áldására az Anyaszent egy háznak, *nékünk adod azokat* a Communióban ahol veszük akristusnak valóságos testét, és vérét.

K Mitsoda értelme vagyon ezeknek a szoknak ebben az imádságban. ő általa, ő véle, és ő benne, minden tisztelet és ditsőség tégedet illet, óh' minden ható Atya Isten. a szent Lélekel. együtt mind örökön örökké Amen.?

F Ennek az értelme az, hogy tsak akristus áldozattya tiszteli méltán az Istent., és hogy tsak a kristus által., a kristusal. és akristusban lehet az Istent ditsérni, *akristus által* mert egyedül ő aközben járó, tsak egyedül., ő általa

⁷⁸⁸ gyümölsöt [tsőt – sor eleji margóra írva, világosabb tintával, elválasztás után; valószínűleg nem Mikes írása.]

⁷⁸⁹ azo-kot meg áldod, [Új sor elején nem folytatta az aláhúzást.]

⁷⁹⁰ valo [a-o-ból javítva.]

is tettzetünk Istennek, *a kristusal* mert az Istennek nem lehet tettzeni, hogy ha a kristusal. egyesek nem vagyunk. és ő hozája egészen nem kapsollyuk magunkot; *akristusban* [233b:] mert az Isten kedvében nem lehetünk hogy ha az kristusban nem vagyunk oltva mint tagjai. 5

K Miért tsinál keresztet a pap az ostyával a kehelyre midön ezeket a szokot mondgya, ő általa, ő véle, és ő benne.?

F Az által meg mutattya hogy tsak a keresztben lévő áldozatnak ereje által. tiszteltetik az Isten. 10

K A pap miért emeli fel egy kevesé az osttyát és a kelyhet. midön ezeket a szokot mondgya tégedet illet minden tisztelet és ditsőség.?

F Azzal meg akarja mutatni hogy tsak a kristus által. akristusal., és a kristusban. tiszteltetik és ditsöitetik a 15 szent Háromság. sok helyt szokás tsengetni ezen másodszori fel mutatásra.

Magyarázat

A tizen kettődik saeculum előtt nem volt a misekor más fele⁷⁹¹ mutató hanem ez, és akoron anyira fel mutatta a pap a kristus testét, és vérét, hogy anép láthatta és imádta akristust., idővel a Consecratio után valo fel mutató szentül szokásban vétetödvén, ezt a második fel mutatót el kezdék hagyni, és mostanában tsak egy kevesé emeli fel apap a kelyhet az ostyával együt., és sok helyeken tsengetnek, a mely igen régi szokástól maradot. ugyan ezért is meg mostanában sok helyeken akik a mise alatt szolgálnak. ezeket mondgyák, Ave salus, Ave vita, Ave redemptio nostra.,: [234a:] üdvözlég. mi üdvességünk., mi életünk, és mi meg váltonk, 30

K Mit kel a népnek mondani ezen imádság alatt, nobis quoque peccatoribus.?

F I Az Isten irgalmaságát kel kérni töredelmes lélekel. és kegyelmét hogy a szent martyrok társaságában tegye

⁷⁹¹ fele [féle] mutató [fel mutatósból javítva az e beszúrásával.]

öket. 2, hálákat kel adni Istennek a kristus által., velünk tett jó tétemenyiért. 3. imádni kel az Istent akristus által, akristusal. és a kristusban., a midön apap fel emeli akellyhet,⁷⁹² az ostyával együt.

⁵ K A pap a Canonban lévő imádságokat mind lassu szoval mondván, miért mondgya fel szoval. ezeket a szokot per omnia saecula saeculorum mind örökkön örökké.?

F Ezek a szok bé fejezések a fellyeb valo imádságok-
¹⁰nak: a melyeknek avégin apap fel emeli szavát azért hogy a nép véle meg egyezék, és jóvá hadgya ezel a feleletivel Amen. mind azt valamit apap kért az Istentől, mivel amint már azt meg mondtottuk valamit apap kér, azt mind a nép nevében kéri.

¹⁵ 24. Pater noster⁷⁹³ — — — Libera nos.

K Mitsoda imádságot mond ezután apap.?

F A mi Atyánkot, a melynek másut meg lehet látni a magyarázattyát.

K Miért mondgya apap ezeket a szókat.⁷⁹⁴ minek
²⁰előtte a mi Atyánkot el kezdgye. [234b:]

Praeceptis salutaribus Ezt az imádságot üdvesé-
moniti, et Divina instituti- ges parantsolatbol, és Iste-
one formati audemus Di- ni szerzésből vévén., azért
cere. is mérészellyük néked

²⁵ Pater noster. &c. mondani Mi Atyánk. &c.

F Azt akarja velünk meg értetni hogy ez az imádság olyan nagy és szent, hogy ez által bizodalomal mehetünk az Isten eleiben, a melyet el sem mernök mondani, hogy ha a kristus azt nem parantsolta volna

³⁰ K Miért hogy sok helyeken a diaconus apaténát mutattya anépnek a midön a mi Atyánkot mondgyák.?

F Azal anépnek akarja tudtára adni hogy a Commu-

⁷⁹² akellyhet, [//-n-ből? javítva.]

⁷⁹³ noster [e-o-ból javítva.]

⁷⁹⁴ szókat. [Az ó ékezeete inkább pont, mint vessző; o jav.]

nionak az ideje⁷⁹⁵ közelget, a melyhez készülni kel., mivel régentén⁷⁹⁶ a paténa olyan táll volt. amelyben tették a kristus testét. es onnét osztogatták a népnek..

K Miért tarttya az oltár előtt a subdiaconus apaténát az offertoriumtól fogvást. a mi Atyánkknak végiig. akezében?⁵

F A paténa szükséges lévén az offertoriumkor, mivel arra teszik a kenyeret amelyet meg szentelik, az offertorium után. a kenyeret az oltárra teszik, azért már akkor a paténa nem lévén szükséges a Communioig., a sub diaconus tarttya mind addig bé fedezve. akis misekben pedig a Corporale alá teszi apap.¹⁰

K Mitől vagyon hogy apap fel szoval mondgya ami Atyánkot a misekor, egyébkor pedig rend szerént tsak lassant mondgya, ugy a hiszek egy Istent is tsak a misekor mondgya [235a:] fel szoval?¹⁵

F Hogy jól meg lehesen felelni erre a kérdésre. azt meg kel tudni hogy régenten a közönségesen valo gyülekezetben ahol a hitetlenek és a Catechuménusok jelen lehettek, fel szoval a mi Atyánkot., se a hiszek egy Istent soha nem mondták, mivel ő előttök el titkolták atitkokot, nem lévén érdemesek azoknak reszesülésében, attol is tartottak, hogy azokal viszá ne élyenek, és tsufságra ne fordítsák, azért tsak akkor is tanították a Catechumenusokat a Mi Atyánkra, és a hiszek egy Istenre, midön már azok közé számlaltattak, a kiket nevezték, *Competentes*. az az, akik már elegendő képen meg próbáltattak, és akik a keresztséget fel vehették. ezek tehát meg tanulván a mi Atyankot, és a Hiszek egy Istent. fel szoval könyv nélkül mondták el azokat kereszttetéseik előtt., és ezt nevezték *reddere symbolum, reddere orationem Dominicam*. az az, visza adni, vagy el mondani a mi Atyánkot. Ez így²⁰
²⁵
³⁰

⁷⁹⁵ az ideje [Sor alatti beszúrás; nem Mikes írása.]

⁷⁹⁶ régentén [A második é ékezte halványabb. Mikes másutt *régenten* alakot használ.]

lévén azt mondám. hogy egyéb Isteni szolgálatokon jelen lehettek a Catechumenusok., azért lassan is mondták a mi Atyánkot és a Hiszek egy Istent; de a Miseskor éneklették. vagy fel szoval mondták, mert az Évangyélium után a Catechumenusok ki mentenek agyülekezetből. tsak a hivek maradtanak, az olyan klastromokban ahol tsak a szerzetesek vannak jelen., az Isteni szolgálatokban., a mi Atyánkot mindenkor fel szoval mondgyák, valamint tselekesznek mostanában is mind azok kik a szent Benedek⁷⁹⁷ [235b:] reguláját követik, ezt a régi szokást követi tehát. mostanában is az Anyaszent egyház.

A pap el végezvén a mi Atyánkot. a nép feleli sed libera nos a malo, de szabadits meg minket agonosztol., azután a pap feleli Amen.

K A nép minek utánna el mondtotta volna fel szoval. az utolso részit a mi Atyánknak, apap miért feleli reája az Ament tsak lassan?

F Már ennek az okát meg mondtuk a midön az Ament meg magyaráztuk a mi Atyánknak a végin, azt is el mondhatni hogy itt az Amen. anyit téssen mint ha apap azt mondaná. igen is Istenem. az egész gyülekezetnek. nevében kérlek hogy szabadits meg minket agonosztol. a melyet még bővebben kéri a következő imádságban

25	Libera nos quaesamus domine ab omnibus ⁷⁹⁸ malis praeteritis, praesentibus et futuris, et intercedente Beata ⁸⁰⁰ et gloriosa semper virgine Dei genitri-	Kérünk uram szabadits meg minket. az el mult, ajelen valo és ⁷⁹⁹ ajövendőbéli minden féle gonosztol., és a Boldogságos szüzetnek, és ate boldog Aposto-
----	--	--

⁷⁹⁷ Benedek [*d-k*-ből javítva.]

⁷⁹⁸ omnibus [*n* – megkezdett *b*-ből javítva.]

⁷⁹⁹ és [*s* (hosszú *f*) *t*-ből javítva.]

⁸⁰⁰ Beata [A szövégi *a* – olvashatatlan törlés, ill. tintafolt fölé írva.]

ce Mariâ, Cum beatis
Apostolis tuis Petro et Pau-
lo. atque Andrea, et om-
nibus sanctis da propitius
pacem in diebus nostris ut
ope misericordiae tuae. ad-
juti., a peccato simus
sem[236a:]per liberi, et ab
omni perturbatione securi,
per Dominum nostrum Je-
sum Christum Filium tu-
um, qui. tecum⁸⁰¹ vivit et
regnat in unitate spiritus
sancti Deus., per omnia
saecula saeculorum Amen.

lidnak, Péter, Pál, András-
nak. és minden szenteid-
nek esedezések által, adgy
békeséget nekünk ami nap-
jainkban, úgy hogy ate ir-
galmaságodnak segítségé-
vel., büntől mindenkor
szabadosok [236a:] lehe-
sünk és minden nyomoru-
ságokban meg segítssünk,
a te Fiad ami urunk Jesus
kristus által, ki te veled él,
és uralkodik a szent Léle-
kel egyetemben mind
örökkön örökké Amen

K Melyek azok. az el mult, jelen valo, és következen-
dő gonoszok. a melyektől valo meg szabadulást kérünk?

F Az el mult gonoszok a vétkek. ajelen valo gonoszok
a belső vagy külső kisértetek, akövetkezendő gonoszok,
a vétékért valo örökös vagy ideig tartó büntetések, ugyan
ezért is az Anyaszent egy ház minden kérésit tsak kettő-
ben foglallya, a vétéktől valo meg szabadulást. és a béke-
séget., a vétéktől valo meg szabadulást, mivel igazán
szolván, avéteknél nintsen nagyob gonosz., és atőbbi
mind ettől származnak, a békeséget mivel minden jó.
ebben foglaltatik., és minden erre tzéloz, tsak akkor va-
gyunk békeségben, midön avétektől meg szabadulunk, és
annak rabságából meg menekedünk. mivel a más féle
békeség tsalárd és hamis; a hamisaknak nintsen békesé-
gek mondgya az ur.

K A pap miért tsinál keresztet a paténával minek elötte
ezeket mondgya, adgy békeséget nekünk.

F Meg akarja velünk értetni, hogy tsak akereszt által
lehet békeségünk.

Isai. 11. 8.

30

⁸⁰¹ tecum (Utána kimaradt Mikes kéziratában: *vivit* ; a variánsban
hosszabb rész hiányzik.)

[236b:] Magyarázat

A paténa jele. és eszköze abékeségnek, mivel az olyan táll. amelyre teszik a kristus testét., a kit a békeség jeleül osztogattyák el., ugyan ezért is tsokollya meg a pap a paténát, a midön az Istennek mondgya; adgy békeséget nekünk.

K Az Anyaszent egy ház miért kéri a szenteknek esedezéseket, főképen, a Boldogságos szüzét, szent Péter, szent Pál, és szent Andrásét midön békeséget kér. Istentől a¹⁰ kristus által.?

F Azért hogy az Isten hamaréb meg halgassa. ugyan ezért is nevezi a szentek közül azokat akik által adta leg inkább az Isten azö valóságos békeségit.⁸⁰² az embereknek, a Boldogságos szüz Anyja volt a békeség Istenének,¹⁵ ahárom fő Apostolok pediglen az egész világon hirdették abékeséget akristus nevében.

25 fractio panis.

K Miért szegi meg apap a kenyeret. a fellyeb meg mondot imádság után.?

*
²⁰ F I A kristus példájára valo nézve, a ki meg szegé a kenyeret minek előtte el osztogatta volna., és azért is hogy kövesse az egész Anyaszent egyháznak mindenkori szokását. az Apostoloktól fogvást.

I Cor. 10. 16, st Greg. naz. epist 240. ad Amphiloichium s. Aug. epist 59⁸⁰³ ad paulinum.

2. A pap meg szegi a kenyeret az imádságnak vége²⁵ felé.⁸⁰⁴ amelyben az Isten békeségit kéri, meg akarván nekünk mutatni hogy [237a:] a kristus azért áldozta fel magát akeresztben, és azért adgya magát az oltári szentségben hogy nekünk békeségit adgya, és bennünket meg szabadittson minden gonosztól.

⁸⁰² békeségit. [s (hosszú j) t-ből? javítva.]

⁸⁰³ epist 59 [9 – javítva.]

⁸⁰⁴ vége féle, [Ékezethiba; helyesen: vége felé]

K Az osttyát meg szegvén, meg szegiké. akristus testét.?

F Azt másut is meg mondtuk. hogy akristus testét meg nem szegik, hanem az osttyában ami látható. azt szegik meg, az egész szent Atyák ezt tanítták és hiszik. ⁵

K Hány részre szegik az osttyát?

F A görög Anyaszent egyházban négy részre szegik, spanyol országban régenten kilentz részre szegték, mostanában is abban az országban úgy tselekesznek azolyan helyen. a hol. azt a szokást követik a melyet nevezik Mozarabicum. de mostanában az egész Anyaszent egyházban csak három részre szegik.

Card. Bona liturg.
lib 1 Cap. 11. et
10 lib 2. Cap 14.

K Mitsoda oka lehet ennek a különböző szokásnak.

F A görögök négy részre szegik a kenyeret, egyik rész a pap Communiojára való. a második a nép közül ha ¹⁵ valaki Communicálni akarna, aharmadikát abeteg számára tarttyák, a negyedikét apap akehelyben teszi.

A kik pediglen a Mozarabicum szokást követik, kilentz részre szegik az osttyát, és mindenik résznek a kristus titkairól való nevet adnak, az első részt nevezik. ²⁰ *meg teste*[237b:]*sülésnek* a másodikát *születésnek*, a harmadikát *környül metelésnek*,⁸⁰⁵ a negyedikét *meg jelenésnek*. vagy *szinváltozásnak*. az ötödikét *szenvedésnek*. a hatodikát *halálnak*. a hetedikét *fel támadásnak*, a nyolctadikát, *akristus menyben való ditsőségének*. és a kilentzedi- ²⁵ két. akristus országának amidőn el fog jöni hogy meg itéllye az eleveneket, és aholtakat

A romai Anyaszent egy házban. három részre szegik az osttyát, az egyikét akehelyben teszik, a másodikát apap⁸⁰⁶ magának meg tarttya, aharmadikát pedig egy ³⁰ néhány részre szegték, vagy anép Communiojára, vagy a betegek számára, tartották., mivel régenten az oltárra való kenyér. mind vastagab, mind nagyob volt. mint sem

⁸⁰⁵ metelésnek, [t-s-ből javítva, és – beszúrás; *metésnek* volt.]

⁸⁰⁶ apap <magához> magának

mostanában. Romában még most is meg tartották ezt a régi szokást, mert midőn a Pápa solemnis Misét mond, az osttyát három részre szegvén, az egyik részt a kehelyben teszi, amásodik rész, maga Communal. a harmadik részt, ket felé osztván, a két diaconusnak osztogattya, és apüspök szentelésekor, a fel szentelő püspök az osttyát három részre szegvén, az egyik részt a kehelyben teszi, amásodikával. maga Communal, és a harmadik rész., az uj püspököt Communicáltattya **[238a:]**

¹⁰ K A pap⁸⁰⁷ meg szegvén az osttyát. miért mondgya a népnek ezeket a szokot?

pax Domini sit semper   Az ur békesége légyen min-
vobiscum.   denkor ti veletek.

¹⁵ F A pap áldást mond a népre akristus testének érdeme által, ugyan ezért. is ezeket a szokot mondván. három keresztet tsinál az osttyával.

K A pap miért téssen egy részt az osttyából akehelyben?

²⁰ F Ezt így szokta az egész világon lévő Anyaszent egyház, aleg régieb liturgiákban ezt fel lehet találni.

De ennek a szokásnak betü szerént valo értelme a, hogy régenten a midőn akét szin alatt valo Communio szokásban volt, agyakorta történt., hogy nem volt elegendő szentelt bór mind azoknak számokra kik két szin alatt akartak Communalni, olyankor tehát szenteletlen bórt töltöttek akehelyben. és hogy az a bór meg szentel-
²⁵ tessék. akristus teste által, akehelyben aszentelt osttyának egy részit tették, a mely részt a Diaconus magához vette. amidőn a kelyhet meg törölte, valamint még mostanában is eztet követik az olyan helyeken ahol két szin
³⁰ alá szokták Communicáltatni az oltárnál szolgáló egy háziakot. **[238b:]**

Ezt a régi szokást mostanában is láttyuk követni nagy pénteken, mivel nagy tsötörtökön. az oltári szentséget

⁸⁰⁷ A pap <meg> meg szegvén

tsak a kenyérnek színe alatt tarttyák meg más napra, a papnak a kinek Communicálni kell, nem Communicálhat akét színe alatt, azért a szentelt ostyának egy részét akehelyben teszi, és minek utánna akenyérnek színe alatt Communicált volna, meg isza akristus testével meg szenteltetet bört. ⁵

A pap akehelyben tévén az osttyát, ezeket mondgya.

Haec Commixtio et **Hogy** akristus testének és Consécratio Corporis et **vére**nek meg elegyítése és sangvinis Domini nostri **szentelése** légyen nekünk Jesu christi, fiat accipientibus nobis in vitam Aeternam Amen ¹⁰

K Mit tévén ez a szó Consecratio.?

F Ez a szó it teheti akristus lelkének. és vérenek az ő testével. ⁸⁰⁹ való titkos meg egyesülését., mely meg lett az ő feltámadásakor; vannak olyan régi Missálék a melyekben ezen ahelyen fel nem találtatik ez a szó Consecratio., hanem ilyen formában teszik fel. Haec sacrosancta Commixtio. ²⁰

K Mit kel a népnek tselekedni midőn apap meg szegi az ostyát, és akristus vérevel meg elegyíti.? ⁸¹⁰ [239a:]

F I Hálátot kel neki adni akristusnak anyi hozánk való szeretetiért., hogy nekünk eledelül adta szent Testét, és vérét, 2. azon kel kérni, hogy a két színnek elegyítése, ²⁵ mely az ő fel támadását jelenti, légyen Záloga ditsőségesen való fel támadásunknak

26. Agnus Dei.

K Mitsoda imádságot mondanak az után?

F Az Agnus Deit, a melyet a nép énekel. és a melyet ³⁰ a pap háromszor mondgya el, amelyét vervén.

⁸⁰⁸ akik [Szóvégi *k* – utólagos beszúrás a szóközbe, kissé magasabban.]

⁸⁰⁹ testé⟨nek⟩vel.

⁸¹⁰ meg elegyíti.? [239a:] ⟨Ezt a régi szokást⟩ F I Hálátot

Agnus Dei qui tollis pec-
cata mundi miserere nobis.
Agnus Dei qui tollis pec-
cata mundi miserere nobis.

5

Harmadikszor pedig így mondgya

Agnus Dei qui tollis pec-
cata mundi dona nobis pa-
cem.

10

Az Isten Báránya pedig a krisztus a mint az írás mondgya.

K Miért mondgyák ezt az imádságot?

15

F Ez által a Communiohoz készülnek, régenten háromszor mondották egy más után Istennek Báránya, irgalmaz **[239b:]** nekünk, de az Anyaszent egy ház rendeléséből hét száz esztendőől fogvást, a harmadik *Agnus Deire* azt felelik. *dona nobis pacem*,⁸¹² adgy békeséget nekünk, hogy az Isten békeségit adgya az Anyaszent egy házának és a keresztyén Fejedelmeknek.

K Mit kel a népnek tselekedni az Agnus Dei alatt?

F Lassan, vagy ének szóval kel mondani ezt az imádságot. de nagy hittel. és buzgoságal.

K Mitsoda imádság következik az után?

25

F A pap meg hajtván magát. a következő imádságot el mondgya, kérvén békeséget Istentől.

Domine Jesu Christe qui
dixisti Apostolis tuis. pa-
cem relinquo vobis, pacem
meam do vobis, ne respici-
as peccata mea, sed fidem
Ecclesia tuae, eamque se-
cundum voluntatem tuam

30

Istennek Báránya⁸¹¹ ki el
vészed avilág bűneit irgal-
maz nekünk
Istennek Báránya ki el vé-
szed avilág bűneit irgalmaz
nekünk.

Istennek Báránnya ki el vé-
szed a világ bűneit. adgy
békeséget nekünk

Uram Jesus krisztus ki azt
mondottad Apostolidnak,
békeséget hagyok néktek,
az én békeségemet adom
néktek. ne tekintsed az én
vétkeimet, hanem Anya-
szentegyházadnak hitét,

⁸¹¹ Báránya <qu> ki

⁸¹² *do-na nobis pacem*, [Új sor elején nem folytatta az aláhúzást.]

pacificare et coadunare akit is méltóztatás békeség-
digneris. qui vivis et regnas ben és egyeségben meg tar-
Deus per omnia saecula tani, ki élsz és uralkodol
saeculorum Amen Istenünk mind örökön
öröke Amen

5

K Miért mondgya apap ismét ezt az imádságot?

F Mert mindgyárt ezután regenten a hivek egy mást
meg tsokolták, meg mutatván azáltal. az egy más [240a:]
közöt valo békeséget, apap is azt kéri az Istenőtől hogy
atsok közöttök szeretettel valo légyen, és hogy az egész¹⁰
Anyaszent egyház meg egyezvén úgy hogy ahivek kik
néki tagjai. egy testé, és léleké legyenek. és hogy ebben
az egyeségben részesülhesenek a kristus testében.

K Miért adgyák abékeségnek tsokját a Communio
előtt¹⁵

F *Mert mindnyájan egy test vagyunk* mondgya szent
Pál, *és mindnyájan egy kenyérben. és egy pohárban része-
sülünk.* ugyan ezen okra valo nézve is akarta a kristus
rendelni az oltári szenttséget a kenyérnek színe alatt. mi-
vel a kenyér jegye az egyeségnek.²⁰

1. Cor. 10 17.

Magyarázat.

Valamint hogy a kenyér sok buza magból áll, és a bor
sok szőlő szemből, úgy a⁸¹³ hivek is akik ahoz az asztal-
hoz járulnak meg egyesülnek akristusul. és egyé lesznek
véle, úgy anyira hogy az ő szent testét vévén, egy testé is²⁵
lesznek véle, és mint hogy mindnyájan egy testben része-
sülnek, magok között is egy testé kel lenniük, hogy mind-
nyájan egy test lehessenek a kristusul.

s. Aug. serm 82
de diversis.

K Régi szokásé hogy ahivek egy mást meg tsókolyák.?

F Eza szokás még Apostoli traditio. és az egész Anya-
szent egyház követi, hanem tsak az a különbözés vagyon³⁰
hogy némely helyeken a hivek valósággal meg ölelik egy-

⁸¹³ a<kristus is. a> hivek is

[240b:]mást, a Communio előtt, másut pedig a patenat tsokollyák meg, a mely mind egy.

K Mit kel a népnek tselekedni azon idő alatt?

F Az Isten kegyelmét kel kérni, hogy mindennel béke-
5 ségben élhesen. és hogy soha fel ne bonttsa azt a szent
egyeséget, a melynek kel lenni a keresztyének között.

27 A Communio.

K Mit mond apap az alatt midőn anép egymásnak abékeség tsokját adgya?

10 F A Communiohoz készülvén ezt a két imádságot el mondgya,

Domine Jesu christe⁸¹⁴ Uram Jesus kristus élő Is-
Filii Dei vivi, qui ex volun- tennek Fia, ki az Atya aka-
tate Patris Cooperante⁸¹⁵ rattyából. a szent Lélek
15 spiritu sancto per mortem munkája által. avilágnak
tuam mundum vivificasti, életet adtál halálod által.
libera me per hoc sacro- szabadíts meg engem ezen
sanctum Corpus et sangvi- szentséges tested és véred
nem tuum, ab omnibus ini- által. minden bűneim-
20 quitatibus meis, et univer- től,⁸¹⁶ és minden gonosz-
sis malis, et fac me tuis tol., és adgyad hogy. min-
semper inhaerere manda- denkor parantsolatidban
tis, et a te nunquam sepa- járjak., és ne engedgyed.
rari permittas. qui Cum hogy soha től-[241a:]led el
25 Deo Patre, [241a:] et spiri- tavozam: ki élsz és uralko-
tu sancto vivis et regnas, in dol az Atyával és a szent
saecula saeculorum Amen Lélekel. egyetemben mind
örökön öröké Amen

Perceptio Corporis tui Uram Jesus kristus kérlek
30 Domine Jesu christe. quod hogy ate testednek. és vé-
ego indignus sumere prae- rednek vétele melyet én⁸¹⁷

⁸¹⁴ christe <Fill> Filii

⁸¹⁵ Cooperunte [Íráshiba; variánsban helyesen: *Cooperante*]

⁸¹⁶ bűnei<nk>mtől, [m <nk> fölé írva.]

⁸¹⁷ én <én> méltatlan

sumo. non mihi proveniat ad iudicium, et condemnationem sed pro tua pietate prosit mihi ad tutamentum mentis et corporis, et ad medelam percipiendam, qui vivis et regnas cum Deo Patre in unitate spiritus sancti Deus per omnia saecula saeculorum Amen

méltatlan magamhoz veszem, ne legyen ítéletemre és kárhozatomra, hanem ate irgalmaságból. légyen, lelki és testi segítetté-⁵ gemre, és lelkemnek orvoságára. ki élsz és uralkodol. az Atyával és a szent Lélek⁸¹⁸ Istenel egyetemben mind örökön öröké¹⁰ Amen

K A népnek szükségesé ezeket el mondani a papal.?

F Azok akik Communicálni akarnak jobban nem tselekedhetnek mint ha szivből el mondgyák ezt aket imádságot., akik pedig nem Communicálnak., azok leg aláb¹⁵ az elsöt el mondhattják

K⁸¹⁹ Mit mond ezek után a pap?

F A két kezében vévén akristus testét ezeket a szokot mondgya el a soltárból 115

Panem Coelestem acci[241b:]piam. et nomen Domini invocabo

A menyei kenyeret a ke-²⁰ zemben [241b:] vévén, az Urnak nevét segítettégül hívom

Azután fel szoval mondgya ezeket a szokot. a melyét²⁵ vervén.

Domine non sum dignus ut intres sub tectum meum sed tantum dic verbo et sanabitur anima mea.

Uram nem vagyok méltó hogy bé jőj hajlékomban. de tsak⁸²⁰ parantsoly. és meg gyógyul az én lelkem.

Ezeket a szokot a százados mondá a kristusnak, az³⁰ Anyaszentegyház ezeket is mondattya mind azokal akik

⁸¹⁸ Lélek⟨el⟩ Istenel

⁸¹⁹ K ⟨Mind⟩ Mit

⁸²⁰ de tsak ⟨pantsoly⟩ parantsoly.

Communicálni akarnak, azért hogy fel gerjesze sziveket arra az alázatoságra amelyel kel venniük akristus testét:

K Mit tsinál ezután apap.?

F A kristus testét magához veszi, de először keresztet
5 vetvén a szenttséges ostyával., és az ur halálának emléke-
zetire ezeket a szokot mondgya

Corpus Domini nostri   Hogy ami urunk Jesus
Jesu christi Custodiat ani-   kristusunknak teste tarttsa
mam meam in vitam Ae-   meg az én lelkemet az
10 ternam Amen   örökké valo életre Amen

A kristus testét magához vévén. figyelmetesen meg vigyáza hogy ha nem maradoté valamely részetske a Corporálén, azt a paténával⁸²¹ nagy tisztelettel fel szedi. és akelyhet veszi mondván, ezeket a szokot a soltárbol.

15 115 [242a:]

Quid retribuam Domino   Mivel hálállyam meg az
pro omnibus quae retribuit   urnak mind azokat ajókót
mihi, calicem salutaris ac-   a melyeket tett velem, az
cipiam, et nomen Domini   üdveségnek pohárát ve-
20 invocabo; laudans invoca-   szem., és az urnak nevét
bo Dominum, et ab inimi-   segítségül hívom, az urat
cis meis salvus ero.   ditsérvén segítségül hi-
vom. és meg szabadit en-
gem ellenségimtől.

25 Azután akristus vérit magához veszi de először keresztet vetvén akehelyel mondgya.

Sanguis Domini nostri   Hogy ami urunk Jesus
Jesu Christi Custodiat ani-   kristusunknak vére tarttsa
mam meam in vitam   meg az én lelkemet az örö-
30 Aeternam Amen   ké valo életre Amen

A Püspökök, és a papok. fent álva szoktak Communi-
cálni, de a Pápa mikor solemnis misét mond a székiben
Communicál., ez igen régi szokás, inkább is hasonlít akris-
tus tselekedetéhez. aki ülve rendelé az Eucharistiát, az

⁸²¹ paténával <m> nagy

imadás nem a külömb külömb féle létiben áll atestnek. mivel mind ülve, mind térden, mind álva lehet imádni a kristust.

K Mit kel a népnek tselekedni. midön apap Communi-
cal.?

5

F Azoknak, kik Communicalni akarnak, a Commu-
niohoz kel készülni, akik pedig nem Communicalnak.
meg kel nagy alázatoságal magokban üsmérni arra valo
érdemetlen voltokat, mondván nagy töredelmeséget.
uram nem vagyok méltó. [242b:]

10

28. A nép Communioja

K Mit tsinál a pap a Communioja után?

F A szent Communiot el osztogattya azoknak akik
Communicalni akarnak, és az alat a chorusban azt az
imádságot éneklük a melyet antiphonának nevezik. e va-
lamily soltárból vagyon ki véve, ez a szokás pedig hogy
soltárt énekeljenek a Communio alat. leg előbször áfri-
kában kezdődék szent Agoston idejében. a melyről ma-
gais téssen emlékezetet., ez a szent szokás még fent va-
gyon az egész nap keleti országokban; és a leg régieb
liturgiák erről emlékeznek

lib 2. de retract.
Cap 11. lib 8.
de⁸²² Const
Apost Cap 13.

20

K Régenten mitsoda rendet tartottak a Communio-
ban?

F A pap aki amisét mondotta minek⁸²³ utánna Com-
municált volna, el osztogatta két szín alat akristus testét
és vérét, apapoknak kik véle együt mondták a misét,
azután maga osztogatta a szentséges kenyeret a Diaco-
nusoknak, és a szentelt bort., az assistens papok oszto-
gatták nekik, a sub Diaconusok., és a több Clericusok.,
a kristus testét. a Celebrans kezéből vették., és a kelyhet
a Diaconusok kezéből., az assistens papok pedig a⁸²⁴
papal aki celebralt a Communiot el osztogatták anépnek

30

⁸²² de <Cont> Const

⁸²³ minek <előtte> utánna [A javítás a törlés fölé írva.]

⁸²⁴ a <Celeb> papal aki celebralt

rendről rendre és a Diaconusok akelyhet adták azoknak, akik két szín [243a:] alatt akartak Communicálni., legelőször a férfiak, Communicáltak, akiknek is a kezekre tették akristus testét, és magok tették szájokban., azután

5 következtek az Aszonyok,⁸²⁵ akik is hasonló képen Communicáltak, valamint a férfiak, de sok helyeken, fő képen nap nyugoton, elsőben az ő kezekre ruhát terítettnek, a mely ruhát nevezték Dominicalenak, apapok az oltár előtt Communicáltak, a Diaconusok az oltár

10 háta meget, mivel az oltár körül el járhattanak, a sub diaconusok, és atöb Clericusok. a chorus kerületiben, anép pedig a Choruson kívül ki ki amaga helyén, mert kinek kinek a maga helyére vitték a Communiont. hogy a rendeletlenséget el távoztassák.

15 A Communion előtt egy diaconus fel szóval mondotta, sancta sanctis, a szent dolgok, szenteknek valok. agörögöknél még most is mondgyák ezeket a szokot. a Communion előtt,

Azt ellehet hinni hogy régenten fent álva Communicáltak, közönségesen valamint a papok, agörögöknél még most is ez a szokás, apápa midön Céremoniával mond misét, a két diaconus fent álva Communicál, a kezéből, és a két szín alatt. Communicálnak.

A pap a Communiont osztogatván. azt mondotta. Corpus Christi, ez akristus teste, és erre a ki Communicált az ament felelte; azért hogy ezel a feleletel hit tételt tegyen. [243b:] erről a nagy titokrol. minek előtte Communicályon., ez olyan szent szokás a melyet sok helyeken követik, és minden követheti.

30 K A Communiont iránt mitsoda rendet tartanak mostanában az Anyaszent egy házban?

F A pap Communionja után. a ministransok a Confiteort el mondgyák a nép nevében. apap azután ki fordulván. mondgya. Misereatur, et Indulgentiam &c. és az-

⁸²⁵ [Sorvégen:] Aszonyo [új sor elején:] nyok,

után a kristus testét kezében vévén ezeket a szokot mond-
gya.

Ecce Agnus Dei qui tol- Imé az Istennek Báránya
lit peccata mundi. ki el veszi a vilagnak büne-
it. 5

Azután háromszor mondgya akövetkezendő imadsá-
got

Domine non sum dignus Uram nem vagyok méltó
ut intres sub tectum meum hogy bé jőj az én hajlékom-
&c. ban. &c. 10

Ezután ahiveknek el osztogattya a Communiot ake-
nyérnek szine alat mondván ezeket a szókót

Corpus Domini nostri A mi urunk⁸²⁶ Jesus kris-
Jesu christi Custodiat ani- tusunknak teste tarttsa
mam tuam⁸²⁷ in vitam Ae- meg ate lelkedet az örök 15
ternam. R. Amen. életre R⁸²⁸ Amen

A kik Communicálnak azok eleiben abroszt teritenek
azért hogy ha valami kis részecske el találna törni. az
abroszra esék, mert erre rendeltetet és nem arra hogy
valaki ahoz töröllye száját. [244a:] 20

K Miért anépnek most⁸²⁹ nem adgyák a Communiot
a két szin alat?

F Ezt a szokást tsak lassan lassan kezdék el hagyni.
minek előtte még az Anyaszent egy ház eziránt valamely
parantsolatot adot volna ki, a mint már ezt meg mondot- 25
tuk másut. a hol a Communiorol szollottunk

K Midőn a szenttséget magát nem veszik mit kel tsele-
kedni?

F Akoron leg aláb lelki képen kel Communicálni, az,
az, magunkot meg alazván az Isten előtt, egyezünk meg 30
szivel a kristusal. kérjük adgya kegyelmét a szentül valo

⁸²⁶ urunk <nak> Jesus

⁸²⁷ tuam [Sor előtti margóra írva.]

⁸²⁸ R Amen [R-F-ből javítva.]

⁸²⁹ most <n> nem

Communionora, és azon kegyelmét adgya, mint ha magát a szentséget vettük volna

K A ki misét nem halgatot, szabadé annak Communicalni?

⁵ F A tsak a betegeknek szabad.

K Mitsoda időben Communical a nép a misekor?

F Mindgyárt a pap után⁸³⁰

K Miért hogy sok helyeken anépnek meg kel várni a misének végit hogy Communicalhason?

¹⁰ F Az olyan szokás nem az Anyaszent egy ház akarattya szerént vagyon, elég először valamely nagy parochiában kezdődöt, ahol sokan lévén olyanok akik Communicáltak azért a mise utánra halasztották, hogy a misének hamaréb vége lehesen.

¹⁵ [244b:] Magyarázat

Azt már meg mondtuk hogy a mise olyan áldozattya a népnek, valamint a papnak, ugy is kel néki abban részesülni valamint apapnak., ajó rend ellen vagyon tehát. hogy akor részesüllyön a szent Aldozatban, a midön
²⁰ annak vége vagyon és amidön már anépet el küldik mondván *Ite Missa est* más képen is a post Communio, a Communio után valo háláadás, a mely imádság ugy tekénti anépet valamint apapot, hogy mondhattya tehát apapal együt anép ezt az imádságot hogy ha még nem
²⁵ Communicalt,

K Miért mondgya el anép a Confiteort a Communio előtt?

F E nem oly régi szokás, mivel régenten nem mondták a Confiteort, se az Agnus Deit., se Domine non sum
³⁰ dignus, mikor a nép Communicalt, a mi pedig ennek aszokásnak bé vételét okozhatta, nem más lehet, hanem a, hogy a nép az introitust énekelik akor a midön apap a Confiteort mondgya, és az Agnus Deit, a midön a Domi-

⁸³⁰ után <?>

ne non sum dignust mondgya, tehát az Anyaszent egy ház szükségesnek ítélte hogy újontában el mondasa anépel. minek előtte Communicályon, idővel akis misékben is meg tartatták ezt a szokást, meg is kel tartani mivel ez, az Anyaszent egyház rendelése.

A Chartusianusok most is meg tarttyák arégi szokást mivel nálok a mise kezdetin közönségesen mondgyák el a Confitéort; először a pap fel szoval mondgya el, azután a chorus. és a Communiokor el nem mondgyák, a pap a Communioját [245a:] el végezvén. a Communiot el osztogattya mind azoknak akik a szent asztalhoz járulnak, el nem mondván se misereatur. se Indulgentiam, se Ecce Agnus Dei, se Domine non sum dignus, kinek kinek a maga szokását kel követni,

K Miért hogy a püspök midön a Communiot osztogattya, minek előtte akristus testét adná, a kezét nyujtgya hogy meg tsokollyák.?

F Ez igen régi szokás, mivel régenten apüspökök, és a papok, abékeségnek jeliért. meg ölelték mind azokat akiknek akristus testét osztogatták, emind a nap keleti, mind anap nyugoti Anyaszent egyházban így volt; hanem azután hogy hamaréb vége legyen ennek a Ceremonianak, azt a szokást vették, hogy meg tsokollyák apüspök kezét.

29 post Communio a Misének vége

K Mit tsinál apap a Communio után?

F A kehelyre tévén ujait. bort és vizet töltenek azokra, a melyekel a kristus testéhez nyult. de először ezt akét imádságot mondgya lasu szoval.

Quod ore sumpsimus Adgyad uram hogy tiszta
Domine pura mente Capi- szivel vegyük azt, a mit
amus, et de munere tempo- szájjal vettünk és hogy
rali fiat nobis remedium ezen időbéli ajándék örök-
sempiternum. ké valo hasznunkra légyen.

Corpus tuum Domine Adgyad uram hogy ate tes-
quod sumpsit et sangvis ted melyet vettem. és ate

quem potavi adhaereat vi-
scribis meis. et [245b:] prae-
sta ut in me ne remaneat
scelerum macula, quem
5 pura et sancta refecerunt
sacramenta. qui vivis et
regnas in saecula saeculo-
rum amen

véred ittam, az én belső ré-
szeimhez ragaszkodgyék,
és ilyen szenttségekel táp-
laltatván adgyad hogy se-
mi bűnnek motska bennem
ne maradjon, ki élsz és
uralkodol mind örökön
öröké amen.

K⁸³¹ A pap meg mosván ujjait mit tsinál azután?

10 F Az oltárnak jobb felére megyen. az imádságot me-
lyet Communionak nevezik el mondgya, ezt az alat szok-
ták énekelni a midőn anép Communal. azután apap az
oltar közepire menvén ki fordul. és a népet köszönti.
mondván. Dominus vobiscum, és az oltár job felin a post

15 Communiot el mondgya., eszerént nevezik, mert ezen
imádság által. apap. és a nép az Istennek. hálakot ad a
Communioban vett kegyelmiért, de minek előtte el kezd-
gye a népet inti hogy véle együt imadkozzék, mondván
oremus, figyelmeteséget is kel lenni anépnek. hogy buz-
20 gosággal felelhese a végin azament.

K Miért hogy a nagy böjtben a post Communio után
apap más imádságot mond, de annak előtte a Diaconus
fel szóval mondgya a népnek. humilitate Capita vestra
Deo. borullyatok le az Isten előtt.?

25 F Ezt az imádságot nevezik Oratio supra populum. a
népert valo imádságnak, ugyan ezért is adgya a népnek
tudtára a diaconus. hogy le borulva halgasa ezt az imád-
ságot, szükséges tehat le térdepelni, és le hajtot fővel
felelni az ament. töredelmes szivel. [246a:]

30 K Mit tsinál apap apost Communio után?

F A post Communio vége lévén a misének, apap az
el mondván. az oltár közepire mégyen, és ki fordulván a
népet így köszönti, Dominus vobiscum., apapnak, ebből
a gyakorta valo köszöntéséből a népet, szépen ki tettzik

⁸³¹ K A pap [K-A-ból javítva.]

hogy mitsoda egyeség vagyon az imádságokban, a pap és anép között. és hogy mitsoda figyelmeteséget. kel a népnek ő véle mondani az imádságokat., azután apap tudtára adgya a Diaconus által, vagy maga, a népnek, ezen szók által. Ite missa est., hogy ki ki haza mehet, a nép hálákot adván Istennek feleli. Deo gratias, a nagy böjtben,⁸³² vagy más bizonyos napokon apap nem mondgya a népnek Ite missa est. hanem Benedicamus Domino. Aldgyuk az urat.

K Miért nem mondgyák mindenkor a misének a végén Ite missa est.?

F Mert régenten tsak akor mondották a midön a nép haza mehetet mindgyárt mise után.

Hogy ha pediglen bizonyos időkben amise után imádságokat mondottak., a melyeken jelen kellett lenni a népnek, olyankor az Ite missát nem mondották, valamint hogy mostanában sem mondgyák aböjti napokon, és mikor a halotakért vagyon amise.

K Miért adnak tehát áldást a népre. minek utánna [246b:] szabadságot adot volna ahaza menetelre., és miért mondgyák a szent János Evangyeliumának a kezdetit mindgyárt az áldás után?

F Régenten ez nem így volt, hanem mihelyt⁸³³ a Diaconus az ite missát mondotta, ki ki el mehetet, és a pap minek utánna lassan egy rövid háláado imádságot elmondot volna, a melyet most is elmondgyák, a segrestyében ment., a Chartusianusok most is eszerént tselekesznek, régenten apapok nem adtak áldást anépre, mise után, mivel a tsak apüspököket illette, a Chartusianusoknál. most is ez a szokás, leg először ötödik Pius Papa³⁰ rendelé a szent Janos Evangyeliumát el olvasni az oltárnál, mivel adig szabad volt mondani. vagy nem mondani., némellyek az oltárnál mondották el, némellyek a

⁸³² böjtben, [Ékezethiba.]

⁸³³ mihelyt [A t utólagos beírás.]

segrestyében, még most is a Chartusianusok éppen nem mondják.

K Mitsoda imádságot mond apap az oltár közepén, az ité missa után, minek előtte áldást adgyon a népre.?

⁵ F Ezt arövid hálaadó imádságot

Placeat, tibi sancta Tri-
nitas obsequium servitutis
meae. et praesta ut sacrifi-
cium quod oculis tuae Ma-
¹⁰jestatis indignus obtuli, tibi
sit acceptabile, mihi que et
omnibus pro [247a:] qui-
bus illud obtulli, sit te mi-
serante propitiabile per
¹⁵christum Dominum no-
strum Amen

Vegyed kedvesen szent Ha-
romság egy Isten az énge-
delmes szolgálatomot, és
adgyad hogy az áldozat
melyet én érdemetlen szent
Felséged szemei előtt aján-
lottam néked kedves
[247a:] légyen, és hogy
mind énnékem mind azok-
nak a kikért ajánlottam
bűneinknek botsánatyára
legyen. a mi urunk Jesus
kristus által Amen

²⁰ K Mit kel a népnek tselekedni midön apap áldást ád
reája?

F Meg kel magát alázni Isten előtt, és kérni kel. hogy
áldását adgya reája apap által.

K Mit kel a népnek tselekedni midön a szent János
Evangéliumát olvasa apap?

²⁵ F Azt tiszteletel, és fent álva kel halgatni, imádni kel
az Atya kebelében lévő öröktől fogva valo Igét. és hálá-
kot kel néki adni a mi érettünk valo meg testesülésiért,
és közöttünk valo maradásáért, kérni kel ötet hogy tart-
tson meg minket holtig az Isteni Fiuiságban, a mely
³⁰kegyelmet, ő nyerte meg nekünk, meg testesülése, halála,
fel támadása, menyben menetele által.

K Mit kel tselekedni a Mise után?

³⁵ F Minek előtte a templomból ki mennyünk. egy kis
buzgo fohászokást kel tenni az Istenhez. meg emlékez-
vén az áldozatrol melyet tettünk, adgyunk hálákat Isten-
nek, és kérjük kegyelmét, hogy a szent áldozaton valo
jelen létünk üdveségünkre légyen.

[247b:] XVII Rész
Az ördög üzésről, és a szentelésről

Első Articulus
Az ördög üzésről

K Mit értesz ezen a szon Exorcizatio?

F E szerént nevezik azt a Ceremoniát, amelyel éll az Anyaszent egy ház midön ördögöt üz ki valamely testből. vagy valamely más teremtet állatbol; a melyel ő viszá éll, vagy viszá élhet,

K ki adot hatalmat az Anyaszent egyháznak az ördög üzésre?

F A kristus maga.

K Miért exorcizallyák az érzekenység nélkül valo teremtet állatokat?

F Mert az ördög azokal viszá élhet, és sokszor viszáis éll. az emberek ártalmára

Magyarázat

Szent Pál azt mondgya *hogy az egész teremtet állatok várják az Isten Fiának meg jelenésit, mert hejában valo, és el mulando állapot alá vettek, nem akarattyok szerént, oly reménség alat. hogy meg szabadulnak arothadandóságának rabságából, az Isten Fiainak ditsőséges szabadulásoknak napján, ugyan az után is fohászknak, mint egy szüléshez készülvén keseregnek.* [248a:]

Az értelme ezeknek a szoknak a, hogy minden teremtet állatok azért teremtettek. hogy az Isten ditsőségére szolgállyanak de mint egy rabságban vannak a midön az emberektől ahejában valósággra forditnak, azt el is mondhatni hogy fohászknak. olyankor meg szabadulások után, noha világ végiig abban az állapotban fognak maradni. mert mind addig az ideig az emberek, és az ördögök. azokal viszá elnek, helyes okbol tselekeszi tehát az Anyaszent egy ház hogy exorcizallya az érzekenység

5

mark. 16. 17.
luk. 9. 1.

10

15

rom. 8. 19

20

25

nélkül valo⁸³⁴ teremtet állatokat, kérvén azon az Istent meg ne engedgye hogy az ördög azokal viszá élyen, mivel azokat a maga ditsőségére szolgáló állapotokra teremtete., a mellyeket az Anyaszent egy ház, a szent dolgokra⁵ akarja fordítani.

K Mitsoda teremtet állatokat exorcizál rend szerént az Anyaszent egyház?

F 1 Az olyan személyeket akikben agonosz lélek vagon 2. az olyan helyeket amelyeket az ördög gyakorol.,¹⁰ 3 ehez a Ceremoniahoz tartozandokat, ugy mint, a vizet, sót, olajat, &c.

K Mire kel vigyázni midön valamely személyt akarnak exorcizálni?

F 1 Bizonyosnak kel lenni hogy ha valóságal ördöngösé a személy akit akarnak exorcizálni, leg előbször, azt tudtára kel adni apüspöknek, 2. aböjtölésel. és az imádságal kel ahoz készülni, mert az ördögöt ezel akét fegyverrel lehet el üzni. 3. szükséges hogy az exorcista nagy tisztaságban és alázatoságban élyen, 4. hogy el kerüllye¹⁵ a haszontalan kérdéseket; hanem tsak azt kövesse a mi akönyvben vagon fel téve. [248b:]²⁰

K Mit kel azoknak tselekedni akik jelen vannak midön valakit exorcizálnak.?

F Az Istent kérjék mind azért aki exorcizál, mind azért²⁵ akit exorcizálnak.

2. Articulus

Hogy mit kel érteni ezen a szón Benedictio.

K Mit kel érteni ezen a szón Benedictio,⁸³⁵ áldás, vagy szentelés.?

F Ennek a szónak sok féle értelme vagon. 1. ez a szó

⁸³⁴ valo <dolg> teremtet

⁸³⁵ Benedictio,<v> áldás, vagy

arra értődik midön⁸³⁶ valaki jót téssen valakivel. ugyan ezen értelem szerént nevezi sok helyt az irás az Isten kegyelmét Benedictionak. áldásnak. szent Pál is az almisnát áldásnak nevezi.

2. Ez aszó arra is értődik amidön valakire az Isten áldását és kegyelmét kívánnjuk, e szerent is kel érteni midön az irás azt mondgya, hogy Melkisedek meg áldotta Ábrahámot, Isak, jakobot, jákob azö Fiait, sok volna elé hozni, a menyi helyen azt fel talállyuk a szent irásban

3. Ez a szó arra is értődik, midön a királyokat, királynékot koronázásokor⁸³⁸ fel szentelik.

4. Arra is értődik midön az Anyaszent egyház meg szenteli avizet, a kenyeret, a sót, olajat. harangokat, kápolnákat, tzinteremeket. az oltári öltözeteket, gyertyákat,⁸³⁹ és mind azokat a melyeket a szent dolgokra akarja fordítani, ugyan ezen okokra valo nézve is szentelik meg az olvasokot. [249a:] aköntösöket, a gyűrüket, az Anyaszent egyház ebben a Cérémoniában azon kéri az Istent, hogy áldását adgya mind azokra kik ezeket viselik vagy hordozák.

K Nintsené abban valamely babonaság, midön az ilyen dolgoknak természet felet valo hasznot. vagy erőtt tulajdonitanak.?

F A babonaság volna, ha valaki azt hinné hogy a teremtett állatok magoktól. természet felet valo hasznot vagy erőtt adhatnak, az Isteni hatalom nélkül. de az Anyaszent egy ház azt nem hiszi, hogy ezeknek volna magoktól valami erejek, hanem tsak egyedül az Isten mindenhatóságától, az Anyaszent egyház abban nem kételkedik hogy eréjek nem volna az olyan meg szenteltet dolgoknak., a melyek, a szenttségek ki szolgálatására

⁸³⁶ midön [*d-v*-ből, *ö-e*-ből javítva.]

⁸³⁷ Cor 9. 5. [Az 5. javítva.]

⁸³⁸ koronázásokor [Szóvégi *r* – javítva felfelé húzott szárú betüből.]

⁸³⁹ gertyákat, [gyertyákat]

valok, de a többinek, tsak anyiban tulajdonit eröt, amelyben az Istennek tettik azoknak adni, hogy meg jutalmaztassa az olyanoknak hitét, kik tisztelettel bánnak az olyan dolgokkal., a melyek meg vannak szenteltetve az

5 Anyaszent egyház imádságival.

K vagyóné meg más értelme ennek a szonak Benedictio.?

F Igen is vagyon mivel az Anyaszent egyház meg szenteli mind azt valami az emberek szükségire valo., a mi enni, és inya valo. a mezöt, a szöllöt, aházakot, a hajokat, a menyegzői ágyat,⁸⁴⁰ zászlokot, a fegyvert. &c. mind ezeket az Isten ditsőségire kel élni az embereknek. [249b:]

Pontif et rituale

K Azok az imádságok amelyeket szentelésnek nevezik, regieké?

F Már szent Pál idejében szokásban voltak, nézük
15 mit mond ez iránt. *az Istennek minden teremtet állattya jó, és semit meg nem kel vetni, amit háláadásal vettünk., tölle, mert meg szenteltet az Istennek Igéje, és a könyörgés által.* itt szent pál ahusrol szol, azt akarván velünk meg értetni hogy minden magában jó, mivel mind jó az,
20 a mit az Isten teremtet, és noha a véték. legyen annak az oka, hogy az ördög és az emberek viszá élnek a teremtet állatokal., de az Isten igéje, és a könyörgések által meg szenteltetnek.

1 Tim. 4. 4.

Szokásban volt tehát még szent Pál idejében hogy az
25 érzékenységnélkül valo teremtet állatokra imádságokat mondgyanak, ezeket az imádságokat nevezük mi szentelésnek, emindenkor is meg volt; mind a görög, mind a deák Anyaszent egy hazban. a mint eki tettik a leg régieb ritualekbol.

⁸⁴⁰ ágyat, [g-t-ből javítva.]

3. Articulus

A Ceremoniakrol. a melyekel áll az Anyaszent egy ház
a szenteléskor.

K Miért vetnek egy keresztet., vagy többet is mind
azokra a miket meg akarnak szentelni? [250a:]

F Azon jel által. azt akarják meg mutatni hogy a
vétektől fogvást. tsak a kristus érdeme, és az ő keresztine-
nek ereje által áldatnak meg az Istentől minden teremtet ⁵
állatok

Magyarázat

Nem tsak egyedül az embereken munkálodot a kristus
keresztinek ereje, hanem még az érzékenység nélkül valo
teremtet állatokon is. az embernek vétke az egész termé- ¹⁰
szetet rendeletlenségben hozta vala. Az ördögök, és az
öket követő emberek viszá éltenek ateremtet állatokal.,
ugyan eröl is mondgya szent Pál. hogy ateremtet állatok
ahejában valóság alá vettettek, akarattyok ellen, azért. ^{rom 8. 20.}
tsak egyedül akristus érdeme, és azö keresztinek ereje ¹⁵
által szabadulhatnak meg ateremtet állatok abol az el
nyomatásból, mivel tsak egyedül azon kegyelem által a
melyet akristus érdemlet halála által az embereknek.,
hogy ökk Istenesen élhetnek ateremtet állatokal., a me-
lyeken valo hatalma az ördögnek ugyan azon kegyelem ²⁰
által köttetet meg., ugyan erre valo nézveis mondgya
szent pál. hogy mindenek meg igazitattak, helyre hozat-
tak, és meg ujitattak. menyben és a földön, a kristus által.
Instaurare omnia in christo. quae in coelis. et quae in terra
sunt ugyan ezért is mikor az Anyaszent egy ház valamely ^{25 Ephes.⁸⁴¹ 1. 10.}
teremtet állatot meg akar áldani vagy [250b:] szentelni.
leg először azt exorcizalya. minek előtte azt meg szentel-
lye. mert noha az ördögnek ateremtet állatokon valo
hatalma meg légyen is kötve, mind azon által az a hata-
lom még is elég nagy, az Isten azt neki meg engedvén. ³⁰

⁸⁴¹ <Ehes.> Ephes.

K Miért füstölik meg temjénel mind azt valamit meg akarnak szentelni?

F Az által az Istent azon kéri hogy a mi imádságink a melyekel kérjük az ő áldását a teremtet állatokra, az ő⁵ széke eleiben fel menyenek. valamint a temjén füst.

K Miért hintenek szentelt vizet a személyekre, vagy más egyéb állatokra a miket meg akarnak szentelni?

F Az Istent azon kérjük hogy az ördög azoktól el távozzék, és hogy azok meg tisztítsanak a szent Léleknek¹⁰ ereje által, erről még bővebben fogunk szollani másut.

K Miért kenik meg olajal tsak nem mind azokat a miket meg akarnak szentelni?

F Az Istent azon kéri hogy méltóztassék azokra külden¹⁵ deni a szent Léleknek erejét. úgy hogy a szent léleknek ereje által. meg nyerhesék azt, a mely végre azokat szentelik.

Magyarázat

Azt már egy néhány helyt meg mondtuk hogy a szent²⁰ olajal valo külső kenet a belső képen valo⁸⁴² kenetet jelenti. úgy mint a kegyelemnek. és a szent Lélek⁸⁴³ erejének kenetét. **[251a:]** mivel a szent lélek kegyelmét az új testamentum sok helyeken kenetnek nevezi, a mint hogy ez a szó. kristus, fel kenetettet téssen, a kristus²⁵ maga mondgya Isaiás profeta után, *Az urnak lelke va-gyon én rajtam. mivel hogy meg kent engemet.*

luk. 4. 18 Act 4.
27. hebr. 1. 9.

⁸⁴² valo <keny> kenetet

⁸⁴³ Lélek<nek>erejének

4 Articulus

A szentelésekről melyek tsak a püspököket illetik.
és azokrol. a melyek nem tsak őket illetik

K A papok meg szentelhetiké mind azokat a miket meg szoktak szentelni?

F Bizonyos állapotok vannak olyanok a melyek még az Apostoli hagyás szerént tsak apüspököket illetik, ugy mint az olaj szentelés, atemplomok, és az oltárok szentelése. &c. olyan állapotok is vannak, a melyeknek meg szentelésére. apüspök szabadságot adhat apapoknak, ugy mint az oltári öltözetek, akápolnak, tzinteremek, keresztek, képek, harangok.. és zászlok szentelésekre. olyanok is vannak. a melyekre nem szükséges szabadságot⁸⁴⁴ kérni apüspöktől., ugy mint, a só, viz, házak, hajok, tyuktojás, és minden valami ételnémü, a hamu, gyerttya, és az ágak szentelésekre,

K Miért rendelte az Anyaszent egy ház hogy némely szentelések tsak apüspököket illesék, némelyek pedig az olyan papokat a kiknek arra szabadságot ad apüspök [251b:]

F Az Anyaszent egy ház szándéka avolt., hogy meg akarta azal tartani apüspökséghez tartozando tiszteletet;⁸⁴⁵ és a jó rend tartásnak kedviért, ne hogy valami viszá élések történenek.

Magyarázat

Először azt mondám hogy az Anyaszent egy ház meg akarta azal tartani⁸⁴⁶ a püspökséghez valo tiszteletet., hogy némely szentelések tsak őket illesék, ugy mint az Apáturokot, királyokot. királynéket.

Azután azt mondám, hogy némely szentelések az olyan

⁸⁴⁴ szabadságot [Második *a-á*-ból javítva az ékezet áthúzásával.]

⁸⁴⁵ tiszteletet; <hogy némely tiszt szentelések tsak őket illesék őket illesék, ugy mint az Apáturokot, a királyokot, a királynéket.> és

⁸⁴⁶ tartani [*r-t*-ből javítva.]

papokat illetik., akiknek engedelmet⁸⁴⁷ ad arra a püspök hogy a jó rend meg tartassék, és viszá élések ne történyenek. a jó rend hozza magával. hogy meg ne engedgyék azt, hogy olyan oltári ruhákat tegyenek a nép eleiben, a melyek nem volnának tisztességesek., hogy olyan képet, és keresztet tegyenek ki., a melyek illendők legyenek a jó rendhez., hogy a kápolnakot, és a tziintermeket tsak akor szenteltyék meg, a midön abban a rendben vannak, a melyben kel lenniük. hogy tsak óllyan harangokat szenteltyenek meg, a melyekre semmi illetlen dolgok ne légyenek fel metzve, és a melyek illendők legyenek ahelyhez., mind ezekről apüspököknek kel itéletet tenni, hogy pedig mindenek láttára semmit olyat **[252a:]** ki ne tegyenek a mi nem a jó rend szerént volna, az Anyaszent egyház az ilyen dolgoknak meg szentelését apüspököknek⁸⁴⁸ meg tartotta, akik is adhatnak engedelmet ezeknek meg szentelésekre., valamely buzgó, tudos, és értelmes papoknak

5 Articulus

A szent olajak meg szenteléséről nagy tsötörtökön

K Nagy tsötörtökön mitsoda olajat szentel meg a püspök?

²⁰ F 1. Az olajat, melyel meg kenik abetegeket: 2 a kereszteléshez valo olajat., 3. abérmaláshoz valo olajat, a melyet szent Chrismanak nevezik.

K Régi szokáse szent olajakot szentelni?

²⁵ F Ezt a szokást az Apostoli traditioból vettük., ugyan azt onnét is tudgyuk., hogy azoknak meg szentelése tsak az püspökököt illeti.

E ki tettzik. 1. aleg régieb görög, és deák pontificalékból, az egész világon lévő Anyaszent egyháznak szokási-

⁸⁴⁷ engedelmet [t-k-ból javítva.]

⁸⁴⁸ apüspököknek [Ékezethiba.]

bol. Ihuterus, és Calvinus előtt nem lehetne mondani *
olyan Anyaszent egy házat mely ezt ne követte volna, 3.
A szent Atyákból, és a leg régieb Conciliumokból.

s: Cypr. epist 69. ad janua s. Basil. de spiritu sancto. Cap 27. s. Aug. lib 5: de baptis. Contr
donatis. Cap. 20. Conc. 2. Carthag. Can. 2. [252b:]

K A romai pontificale azt hadgya hogy midön apüs-
pök az olajakot szenteli tizen két pap legyen mellette 5
oltári öltözetekben., azon kívül hét diaconus, és hét sub
diaconus szolgállyanak, néki, a mise alatt., mitsoda oka
lehet ennek a Ceremoniának.?

F E még arégi szokástol maradt. az Anyaszent egy
házban., a mely szerént az Isteni szolgálatkor a püspök 10
mellet sok egy házi renden lévőeknek kellett lenni, és a
papok kik mellette voltak, véle együt mondták a
misét.

Magyarázat

Hogy meg lehesen jól érteni ezt a feleletet, azt meg kel 15
tudni hogy régenten mikor apüspök misét mondot a jelen
lévő papok mindnyájan mondták véle együt és mind-
nyájan azoltár körül voltak fel öltözve., ezt még köve-
tik a görög Anyaszent egy házban, a deák Anyaszent egy
házban is ezt láttyuk követni amidön papokat, és püspö- 20
köket szentelnek, a diaconusok, a sub diaconusok és az
aláb valo renden lévőek a mise alatt szolgálnak ki ki a
maga rendéhez illendő köntösben., a mint ezt már meg
mondottuk, a mise alatt szentelték a papokat püspökö-
köt. a fő Ceremoniák, és szentelések mind azon idő alatt 25
voltanak, a szent olajak szentelése mostanában is a mise
alatt vagyon. valamint hogy a misekor ajelen lévő papok
együt miveltek mindent a püspökkel, ugy a szentelés-
sek[253a:]ben is együt miveltek mindent véle, azt láttyuk 30
szent Pálnál hogy a kiket az Apostolok rendeltek, azokra
a papok réájok tették kezeket, emostanában is így va-
gyon az ordinatiokor, a jelen lévő papok mindnyájan az
uj papra teszik kezeket, és a Ceremoniában a melyet itt

1 Tim. 4. 14.

magyarázunk. mindnyájan az olajokra funak háromszor, és azokat köszöntik, valamint a püspök tselekeszik., ök őt úgy tselekesznek mondgya a pontificale romanum, mint a püspöknek Cooperatori, A papoknak, a püspökkel
5 valo ez az egyeségek., jelenti azuj törvény béli papságnak egyes voltát; A diaconusok, és a sub diaconusok őt jelen vannak mint a kik az oltárnál szolgálók. ezek heten vannak, mivel az Apostolok tsak hét diaconusokat választának, erre valo nézve sok fő régi Anya szent egy
10 házakban tsak hét diaconusok valának, régenten így volt romában is, ahol eleinte mindgyárt tsak hét titularis Cardinalis⁸⁴⁹ diaconusok valának, a papok pedig ezen Ceremonia alat tizen ketten valának. hogy inkább jelenthessék a tizen két Apostolok számát, a kiknek osztogatá
15 az ur vatsoráját, a melynek is rendelésit. ugyan azon a napon szenteli az Anyaszent egy ház.

K Régi cérémoniáké azok amelyekel élnek a midön az olajakot szentelik?

F Igen is mivel a leg régieb görög, vagy deák. [253b:]
20 könyvekben meg láthatni, kezdetét noha azoknak nem tudgyuk, de azt tudgyuk, hogy több ezer esztendőnél hogy ezek a Ceremoniák szokásban vannak.

K A püspök és a mellette valo papok miért funak háromszor a szent olajakra, a melyeket meg akarják
25 szentelni?

F Azon Ceremonia által az Istent azon kéri hogy küldgye a szent Lélek erejét a szent olajakra, mivel midön akristus az Apostolinak adá a szent Lelket, reájok lehet., mondván *vegyétek a szent lelket.*

30 K A szent olajak meg szentelése után, miért mégyen elsöben apüspök, azután apapok. köszönteni a szent olajakot. mondván háromszor., *Ave sanctum Chrisma. Ave sanctum oleum., Üdvez légy szent Chrisma. üdvez légy szent olaj, enem bálványozásé.?*

⁸⁴⁹ Cardinalis<ok valának.> diaconusok valának,

F 1. Ez a Ceremonia már szokásban volt a hatodik saeculumban, a mely időben abálványozásnak el rontásán igyekeztek., távul voltak tehát attol. hogy az Anyaszent egyház Ceremoniaiban valamely bálványozást elegyítsenek. 2. ez a köszöntés nem imadás, mivel szokás a képeket köszönteni, a szent könyveket, a reliquiákat, akirályok képeit, [254a:] ágyait, de nem imádják. 3. Az a köszöntés nem a szent olajakot tekénti, hanem a kristust, és a szent Lelket.

6 Articulus.

A harangok szenteléséről.

K Régi szokásé az Anyaszent egy házban meg szentelni a harangokat. ¹⁰

F Mint hogy nem éltenek mindenkor a harangokat. a nép esze gyűjtésére, azért a harangok meg szentelése sem lehet leg régieb szokás. Baronius azt tarttya, hogy 13 János pápa hozta volna bé ezt a szokást. 968 ban de a bizonyos hogy a harangokat meg szentelték a hetedik saeculumban

¹⁵ Cardi Bona liturg. lib 1 Cap 20.

K Mellyek azok a Ceremoniák a melyeket meg szentelik a harangokat?

F Az Anyaszent egy ház egy nehányat rendelt, a melyek igen szépek, l. apüspök, vagy a pap⁸⁵⁰ akinek arra szabadság adatot, egy nehány féle soltárokat énekelvén, az Istennek irgalmaságát kéri, azután meg szenteli avizet, és a söt., a mellyeket esze elegyíti, és a szentelt vizet meg mosa, mind belől, mind kívül a harangot. ²⁵

2. A harangot meg keni hét szer, akeresztelő olajal. kívül, és négy szer belől a szent Chrismával, és valahányszor meg keni, mind anyiszor mondgya, uram szenteltesék meg. [254b:] ez a harang, az Atyának, a Fiunak, és

⁸⁵⁰ vagy a pap [Első p-v-ből javítva.]

a szent leleknek nevében, és ezen szentnek tisztességére, meg nevezvén a szentet, hogy meg lehesen különböztetni a harangot egyik a másikatól, a szent nevérol.

3 A püspök meg szentelvén aharangot, temjént⁸⁵¹
5 szentel meg. melyet a füstölöben tévén, a füstölöt a harang alá teszi. azt már ennek a résznek a harmadik articulusában meg mondottuk hogy mi végre füstölik meg, mind azt a mit meg⁸⁵² szentelnek,

4. Végtüre az Evangyéliumot éneklik szent lukácsnál
10 tizedik részben., a melyben meg vagon irva, hogy Maria akristus lábainál ülven, halgattya vala az Isten szavait. ez által azt akarják meg mutatni, hogy a harang arra rendeltetet, hogy a népet esze gyűjtse az Isten beszédinek halgatására,

15 Lehet ezeket a Ceremoniákat lelki képen az Anyaszent egy ház pasztorira szabni eképen.

1 A harangok magokban fent vannak fügesztve,⁸⁵³
hasonlo képen kel lenni hogy ugy mondgyam a pasztoroknak is, az ég, és a föld közöt; szivek indulattya által,
20 a terra suspensi. Mondgya szent Agoston, az irás öket az Izrael örizöjének nevezi, a kiknek mindenkor a hegyeken kel lenni., az az, hogy el kel vonni magokat avilágtol, és a menyekben kel lenniek léleekben.

2. Az ö szavok mesze el hallatik valamint a Apostolok-
25 rol. [255a:] mondgya szent Pál., hogy az ö szavok az egész földre el terjedet.

3. A hiveknek tudtokra adgyák köteleségeket, és öket atemplomban gyűjtik, azt mindenek tudgyák.. hogy ez a köteleségek apasztoroknak. is.

30 4 A szélvészeket el távoztattyák, apasztoroknak is el kel távoztatni ahivekröl a lelki szélvész, oktatásokal, és

⁸⁵¹ temjént <te> szentel meg.

⁸⁵² meg <füstölnek. me> szentelnek,

⁸⁵³ fügesztve, [Ékezetthiba.]

⁸⁵⁴ in <ſ> ps. 18.

Card Bona in
liturg. lib 1.
Cap 22

serm 2. in⁸⁵⁴ ps.
18. n. 17. Ézék.
3. 17. Isai 40, 9.

rom. 10. 18.

1 Cor 9. 16.

imádságok, olyanoknak kel ö nékik lenni, mint aréz falaknak mondgyák aproféták, hogy az ur haragjának ellene ályanak,

jerem. 15. 20
Ezék 13. 5

Ez így lévén nézük meg lelki magyarázattját külön külön a fellyeb le irt Céremoniáknak. 5

1 A harangot egészen meg mosák mind kívül, mind belől. a soltárok éneklése után, amelyekben az Istennek irgalmaságát kérik, ezel azt akarják hogy minek elötte az Anyaszent egy háznak pásztori méltóságára fel emeltesék valaki, szükséges hogy a meg mosatassék egészen 10 büneiből. és meg tisztittassék a szent Léleknek ereje által, mind ezek az Isten irgalmaságából lehetnek meg⁸⁵⁵

2 A harangot meg kenik a Catechumenusok olajával. hét szer, a mely jelenti a szent Léleknek hét ajándékot, mellyeket jelenti a szent olaj, a mely ajándékokot szükséges hogy a pásztorok vették légyen, hogy azokat osztogathassák másoknak is., azután aharangot meg kenik belől négyszer, a Chrysmával., ezt arra érthettyük. hogy a pásztoroknak szükséges tellyeseknek lenni az Isten lelkével, hogy azö szavoknak ereje, hasonló hasznot mivellyen lelki képen; mint [255b:] a melyet mivel aharang szó testi képen, anégy szeri kenet jelentheti a felebaráti szeretetet,⁸⁵⁶ a melyel kel vigyázni apásztoroknak az egész földön lévő Anyaszent egyháznak hasznaira, minden tehetségéből azon kel nékik lenni, hogy el távoztathassák a lelki szélvészeket. 25

3 A harang alá, akenet után a füstölöt teszük ez a Ceremonia nagy igazságot ád elönkben, úgy mint, hogy a mely pásztorok meg kenettek a szent kenettel, azoknak szivekben kel hordozni a hivek szükségét, és imádságit bé mutatván azokat az Istennek. mivel ök erre rendeltettek. 30

Cap 2. 7.

<nek>

⁸⁵⁵ irgalmaságából <lehet meg.> lehetnek meg [Utólagos javítás, valószínűleg nem Mikestől.]

⁸⁵⁶ szeretetet, <et>

ők ahadak Istenének angyali, mondgya Malakias proféta. az Angyaloknak pedig az egyik hivatallyok a, hogy bé mutassák az Isten széke eleiben a hivek könyörgésit, ahivek imádságit pedig jelentik a jó illatu füstölök.

5 4. A Ceremonia végezetin az Évangyeliumot énekelik. a mely azt mondgya, hogy Maria akristus lábainál halgattya vala az Isten igéjit. ebből azt tanulhattjuk hogy a leg főveb hivatallya atöbbi közöt egy papnak a, hogy esze gyűjtse a népet a templomban az Isten igéjének halgatására:

10 K A harang szentelésének Ceremoniáját lelete keresztelésnek nevezni.?

F Nem, mivel tsak az embereket keresztelik meg. **[256a:]** ami pedig okot adot arra hogy aközség⁸⁵⁷ ugy
15 neveze. nem egyéb, hanem hogy nagy hasonlatoság vagon akereszttség és a harang szentelés közöt. mivel aharangot meg mosák, aszent olajakal meg kenik, és valamely szentnek a nevét adgyák reá, de nem tsak a harangokot., hanem atemplomokot. az oltárokot, is meg
20 öntözik⁸⁵⁸ szentelt vizele, és meg kenik a szent olajakal, és valamely szent nevét viselik, mind azon által, a meg szentelések Ceremoniáját nem nevezik keresztelésnek,

K kit illet aharangozás.?

F Régenten tsak apapok harangoztak, szent Benedek
25 regulája szerént. Cap 47. a Abbásnak kel harangozni, vagy valamely más személynek a barátok közül, mostanában a harangozást igen tsekély dolognak tarttyák, noha az Anyaszent egy ház szándéka a volna, hogy valamely Clericus harangozon leg aláb az olyan harangokal.
30 a melyek nem igen nagyok.

⁸⁵⁷ aközség [a – beszúrás sötétebb tintával, a szóköz fölött.]

⁸⁵⁸ meg öntözik [Ékezethiba.]

7 Articulus

A Templom és az oltár szentelésének. Cérémoniáirol

K Miben áll a templom szentelésének Ceremoniája?

F Ez a Ceremonia leg hoszab, és leg szeb atöbi közöt eszerént megyen végben. **[256b:]**

A püspöknek, a ki atemplomot fogja meg szentelni, és ahiveknek. akikért szentelik, annak előtte valo napon⁵ böjtölni kel.

A mely reliquiakot az oltár alá fogjak tenni, azokat annak előtte valo nap, a püspök bizonyos edényben tévén sok bizonyságok előtt, az edényt bé zárja, azután areliquiakot sátor alá teszik, egész éttzaka ót marad, a¹⁰ templom mellet., a melyet meg akarnak szentelni, ót soltárokat énekelnek, ugyan ót is mondgyák el a matutinumot, és a laudest

A templom falaira két felöl az oltártól fogvást a kapuig, tizen két keresztet irnak, mindenik felöl hatot, és a¹⁵ kereszték alá egy gyertya tartot tesznek, ahová gyertyákot tehesenek.

A templom szentelésének napján igen jó regel a püspök atemplomban megyen, és rendelést teszen mind azokrol. a mik a Ceremoniahoz kívántatnak, akereszték alat lévő²⁰ gyertyákat meg gyutattya, és atemplombol ki megyen. mind azokal., a kik véle vannak. és tsak egy diaconus marad atemplomban, a ki belöl bé zárja atemplom ajtaját.

A püspök azután a Clericusokal. és a népel. azon²⁵ helyre megyen ahol a reliquiak vannak ót ahét penitentiális soltárokat el mondgyák, és az alat az oltári ruhakban fel öltözik **[257a:]**

A soltároknak vége lévén, apüspök. aclericusokal. és az egész népel. a templom kapujához megyen. ót a szent³⁰ Lelket segittségül híván, mindenek le térdepelnek és a szentek litaniáját el mondgyák.

A litania után apüspök vizet szentel., elsöben magára

hinti, a Clericusokra, a népre, azutan körös körül a templom falaira, és a tzinteremre, a meg lévén a templom kapuja eleiben visza mégyen, és ót imádságokat mond el, a melyekben az Istent kéri hogy gondviselése alá vegye a templomot., agonosz léleknek, abban valo lakását meg ne engedgye, hanem hogy abban a szent Lélek által. tisztán, és szabadosan imádtassék és szolgaltasék

Az imádság után apüspök apaltzájával meg üti akaput, mondván ezeket a szokot a 23 soltárbol, *Attolite portás principes vestras, et elevamini portae Aeternales et introibit Rex Gloruae Nyissátok meg ati fő kapuitokat, az örökké valo fő kapuk nyillyanak meg, és hadd mennyen bé aditsőségnek királya.* A diaconus a templomban lévén, ugyan azon soltárbol feleli. *quis est iste Rex Gloruae,* ¹⁵ *kitsoda az a ditsőségnek királya.? apüspök erre mondgya Dominus fortis et potens, Dominus fortis in praelio. Az erös, és hatalmas ur, a hartzon valo hatalmas ur. [257b:]*

A diaconus atemplom kapuját meg nem nyitván. azután apüspök másod szoris szentelt vizet hint környül a ²⁰ templom falaira, és atzinteremre, azután viszá tér a templom kapujához., és az Istent kéri, hogy egyeségben. és békeségben tarttsa meg mind azokat kik azon egy pásztor alat fognak azon templomban esze gyülni, az imádság után másodszeris meg üti⁸⁵⁹ páltzájával a kaput. és ²⁵ mondgya valamint először. *Attollite portas &c.* a diaconus hasonlo feleleteket ad, de a kaput meg nem nyitgya.

A püspök harmadszor⁸⁶⁰ is a templom falaira szentelt vizet hint, körös körül. és a templom kapuja eleiben viszá térvén az Istent azon kéri hogy a gonosz lélek a templombol ki menyen, és hogy a békeségnek Angyala menyen bé véle együt atemplomban., azután harmadikszor meg üti páltzájával a kaput. mondván. *Attolite portas &c* a diaconus ujolag feleli *quis est iste Rex Gloruae.* erre a püspök

⁸⁵⁹ meg uti [Ékezethiba.]

⁸⁶⁰ harmadszor [Első r-m-ből javítva.]

feleli az egész Clericusokal. *Dominus virtutum ipse est Rex Gloriam. aperi, aperi, aperi.* a püspök a páltzájának végivel keresztet tsinál a kapu küszöbjére, mondván, a keresztnek jele előtt. **[258a:]** a gonosz lelkek el tünyenek., akapu meg nyilik, és a püspök a Clericusokal bé megyen. ⁵ a nép pedig mind kívül marad. apüspök bé menván mondgya. *pax huic domui. békeség ennek aháznak* az egész Clericusok ugyan azt kéri az Istentől., azután apüspök le térdepel. a templom közepiben, és a veni⁸⁶¹ Creatort ének szoval el kezdi, az alat még a Clericusok¹⁰ a hymnust énekelik. hamvat hintenek a pádimentumra.,⁸⁶² egyik végétől a másikáig a templomnak. kereszt formára, a melyet szent András keresztének nevezik. ide aláb még mondgyuk hogy miért hintik a hamvat

A hymnus után, a szentek litániait el mondgyák, a me-¹⁵ lyeknek a végin apüspök azon kéri az Istent hogy méltoztassék azon helyben lakni, küldgye szent Angyalát annak őrizésére., áldgya, és szentelyle meg azt a templomot. és az óltárt, a melyeket az ő szent nevének ditséretire szentelik meg, a szentnek neve alat ²⁰

Az imádság után. a benedictust kezdik énekelni, hálá-
kot adván az Istennek Zakariasal együt akristus meg
testesülésiért., ezen ének alat pedig a püspök apáltzájá-
nak végivel le írja a hamuból tsinált linéára **[258b:]** az
egész görög betüket, a második linéára⁸⁶³ a deák betü-²⁵
ket, úgy hogy eza két féle alphabetum. szent Andras
keresztinek formájára esik, minden alphabetumnak az
első betüje a templomnak az egyik szegeletén kezdö-
dik,⁸⁶⁴ és az utolso betü amás szegeletin végezödik, a
püspök azután az oltárhoz megyen a mellyet meg fogja³⁰
szentelni, és ezeket a verseket mondgya három szor a 69

⁸⁶¹ veni [véniből javítva az ékezet áthúzásával.]

⁸⁶² pádimentumra., [Első m-t-ből javítva.]

⁸⁶³ linéára [i-e-ből javítva.]

⁸⁶⁴ kezdődik, [Ékezethiba,]

soltárból. *Deus in adiutorium meum intende.* a clericusok felelik háromszor; *Domine adjuvandum me festina*

Azután apüspök vizet, sót, hamvat,⁸⁶⁵ és bort szentel. és ezeket esze elegyíti.

⁵ A püspök azután az oltár szenteléséhez fog. ez okáért az oltár előtt el kezdi a 42 soltárt⁸⁶⁶ énekelni, *Judica me Deus* és amég ezt énekelik., az alat az ide fellyeb emlitet szentelt vízben mártván hüvelykét., ött keresztet tsinál az oltár táblájára. egyet a közepire, és négyet a négy szegele-

¹⁰ téré., valahány szor keresztet tsinál., mind anyiszor mondgya ezen imádságot, *szenteltessék meg ez az oltár. a mindenható Istennek tiszteletére.*⁸⁶⁷ *a Boldogságos szüz, és a szentek tiszteletire,*⁸⁶⁸ *és ilyen szentnek. N N. emlékezetire.. Atyának. Fiúnak és szent Lélek Istennek nevé-*

¹⁵ *ben.*[259a:]

A püspök azután hét szer meg kerülván az oltárt mindenkor szentelt vizet hint reája, és az alat az 50 soltárt énekelik. *Miserere.* atemplomot belől meg kerüli, szentelt vizet hintván a falaira, és a padimentumára, és az alat a

²⁰ 121. a 67. és a 90. soltárokat énekelik,

A püspök azután három féle imádságokat mond el; amelyekben az Istennek. kegyelmét, és irgalmaságát kéri, mind azokra., akik abban atemplomban mennek könyörögni.

²⁵ Ennek vége lévén, a püspök szentelt vizet tölt a mész köziben, és abban fővenyet, ezeket jól esze elegyítván meg szenteli, emire valo lészen. meg láttyuk ide aláb.

A püspök azután. procesioval mégyen a clericusokal a helyhez. a hol a reliquiak vannak. hogy azokat a temp-

⁸⁶⁵ hamvat, <szentel> és bort szentel.

⁸⁶⁶ soltárt [soltáltból javítva; lt-t r-re javította és melléirt egy t betűt.]

⁸⁶⁷ tiszte<sségére.>letére [A javítás a törlés fölé írva, az ékezet meg-hagyásával.]

⁸⁶⁸ tiszteletire, [tiszteségireből javítva; ség-et let-re javította.]

lomban vigye, mind oda menet. mind viszá jövet soltáro-
kot énekelnek.

Midön pedig a processio atemplom kapujához.⁸⁶⁹ ér-
kezik. a chorus ót marad, hanem a püspök a papokal kik
a reliquiakot a vállakon viszik, és a népel. kívül a templo- 5
mot meg kerüli. és a processio alat. a nép a kyrie eleisont
énekei. kérvén az Isten irgalmaságát.

[259b:] A püspök atemplom kapuja eleiben érkezvén,
ót a népnek, atemplom szenteléséről. az egy hazi joszá-
gok meg tartásának köteleségiről., és a tized meg fizetésé- 10
ről valo oktatásokot adván., el olvastattya a Conciliu-
moknak erről valo decretumit.

Ennek vége lévén. apüspök imádságot mond el. a
melyben az Istent kéri hogy méltoztassék kegyelme által
abban a házban bé menni, azután a szent Chrysmával. 15
meg kení a templom kapuját. mondván, *Atyának, Fi-
nak, és szent Lélek Istennek nevében kapu meg áldasál.,
és meg szenteltesél, és légy ami Urunk Istenünknek gond-
viselése alat, kapu légy uttya az üdveségnek, és abékeség-
nek, kapu légy békeséges kapu, a mi urunk Jesus kristus 20
által a ki magát kapunak nevezte lenni, a ki éll, és uralko-
dik az Atyával. és a szent Lélekel.*

Azután mindnyájan bé mennek procesioval és körül
járják a templomot. areliquiakal., ameg lévén a reliquia-
kot le teszik az oltár mellé., a 149. és a 150 soltárokat 25
énekelik., azután apüspök imádságot mond el. a melyben
kéri az Istent hogy annak a helynek szentelése örökös
légyen. azután meg szenteli. [260a:] a szent olajakal a
helyet a hová teszik areliquiákat az oltár alat, mondván
ezeket a szokot mikor meg kení, hogy eza koporso meg 30
szenteltesék *az Atyának, Fiunak, és szent Léleknek nevé-
ben.*

Azután akövet is a melyel bé zárja akoporsot meg kení,

⁸⁶⁹ kapujához. [a-á-ból javítva az ékezet áthúzásával.]

mondván hogy ez akö meg szenteltessek. Atyának, Fiunak, és szent Lélek Istennek nevében.

Ezen kövel bé zárja azután akoporsot, és körül a meg szentelt mézből teszen; a kömives a többit el végezi, az után ismét meg keni a szent Chrysmával. a követ., mondván, hogy ez az oltár bé záratassék és meg szenteltessek. Atyának, Fiunak, és szent Léleknek nevében

Azután mindenüt meg füstöli az oltárt, és azon kéri az Istent, hogy az ö imádsági az ö széke eleiben fel hassanak, valamint akedves illatu füst, és hogy irgalmasággal legyen mind azokhoz kik áldozatot ajánlanak., vagy akik részesülnek abban az áldozatban. azon az oltáron, azután apüspök öt keresztet tsinál a füstölövel az oltáron, egyet a közepére, és négyet, a négy szegeletire.

Azután a füstölöt egy papnak kezében adgya, aki szüntelen körül járván az oltárt füstöli azt mind adig. [260b:] valamég az oltár szentelése Ceremoniáinak vége nem lészen. a chorus a 83 soltárt énekel. és az alat apüspök az oltáron lévő kö táblára irot ött keresztet meg keni a Catechumenusok olajával., mondván mindenik kenet után, hogy ez a kö meg szenteltessek az Atyának, Fiunak, és szent Léleknek nevében, az Istennek tiszteletire,⁸⁷⁰ a Boldogságos szüznek, és a szenteknek tiszteségekre, és illyen szentnek N.N. emlékezetire..

Az imádságok után a 91 soltárt énekelik, a püspök ismét meg keni, és meg füstöli az oltárt., azután a 44 soltárt énekelik. az alat apüspök ujontában meg keni ött ször a szent Chrysmával. ugyan azon helyeket az oltáron. meg füstöli, és az imádságokat el mondgya, azután a 45 soltárt énekelik, az⁸⁷¹ alat a püspök a Catechumenusok olajából, és a szent Chrysmából az oltára tölt. és esze elegyitvén, azal meg keni egészen az oltár tábláját, a 86

⁸⁷⁰ tiszteletire, <és> a Boldogságos szüznek, és

⁸⁷¹ az <mely után> alat [A z betűt a törlés után írta be a mellé.]

soltárt⁸⁷² énekelik, a mely után apüspök arra inti anépet hogy kérje az Istent, hogy áldgya és szentelye meg azt az oltárt. a melyet meg kenték a szent olajal., és hogy tekinttse kedvesen mind azokat az ajándekokat amelyeket azon ajánlanak. [261a:] azután a 147 soltárt énekelik, és holmi verseket a szent írásból, a melyekből meg láthatni. hogy ezeknek a Ceremoniáknak a leg főveb részei titkosok.

Az alat apüspök, atemplom falaira irot 12 keresztet meg kení a Chrysmával. mondván mindenik kenet után,⁸⁷³ *hogy ez a templom meg szenteltessék. Atyának, Fiúnak. és szent Léleknek*⁸⁷⁴ *tiszteletére, a Boldogságos szüz, és a szentek tisztességére, ezen szentnek, N.N. neve alat, és emlékezetire.* mindenik keresztet meg füstöli. három szor akenet után.

A püspök azután az oltár mellé megyen., és azt meg füstöli, az imádságot el végezvén. huszon ött darabocska temjént meg szentel. és azokat kereszt formára a kö táblán lévő ött kereszttekre rakja, és mindenik keresztre egy kis gyertytát teszen, és az alat, az imádságokat el mondgya,

A püspök azután egy néhány féle imádságokat mond el, a melyekben az Istennek áldását kéri az oltárra, azt el végezvén az oltárhoz valo fejer ruhákat, edényeket, öltözeteket. meg szenteli, és ezt a Ceremoniát a szent mise mondásal végezi el. a melyet maga mondgya el. vagy pedig maga előtt mondattya el másal. hogy ha fáradságát érzi. [261b:]

K Régi szokásé a templomokat meg szentelni?

F Annak kezdetit nem tudgyuk., hanem a negyedik saeculumban láttyuk hogy már szokásban volt. az időtől

⁸⁷² soltárt [A szóvégi t-t utólag írta be.]

⁸⁷³ mondván mindenik kenet után, <mondván,> hogy

⁸⁷⁴ Léleknek <nevében,> tiszteletére, [Második e-é-ből javítva az ékezet áthúzásával.]

lib 4: de bapt. cap
24. s. Athanas. in
Apolog. ad Imp.
Constantium.
Euseb. lib 15 de
hist Eccl. Cap 3.
s. Ambr. epist 7.
5. 60. a faelicem.
s. Ambr. epist 22
ad soror. s. Hier
Contra
vigilantium s. Aug
lib 20 Contra
faustum. Cap 21

fogvást a bizonyos hogy mindenüt követik. tehát a szent Agoston tanítása szerént valo hogy ezt a szokást az Apostoloktól vettük.

K Hat az oltárokot meg szentelni régi szokásé?

⁵ F Ezt is az Apostoloktól vettük, kezdetit annak nem tudjuk., hanem hogy a negyedik saeculumban már mindenüt szokásban volt.

8 Articulus

A Templom, és az oltár szentelésekor valo legg főveb Ceremoniáknak magyarázattya

K Az Anyaszent egy ház miért rendelt anyi imádságot és Ceremoniákat atemplom szentelésire?

¹⁰ F Azert hogy meg mutassa menyi sok fáradságokban és szenvedésekben tölt akristus-[262a:]nak alelki épületnek fel állítása., a melynek ő a fő Áts mestere. fundamentum béli köve, és annak meg szentelője,

Magyarázat.

¹⁵ Az épület a melyet a püspök meg szenteli, a lelki épületet jelenti és képzeli, amint már ezt meg mondtuk másut. *Mi vagyunk mondgya szent pál. az a lelki épület., kik a proféták, és az Apostolok. fundamentumokra építettünk., melynek belső szegelet köve a kristus., kiben az*
²⁰ *egész alkotmány szép rendel rakatván nevededik hogy légyen az urnak szent temploma*

Erre a mondására valo nézve szent Pálnak. rendelte tehát az Anyaszent egy ház hogy a kőből valo templomok meg szentelések Ceremoniái oly titkosok legyenek,
²⁵ és hogy képzellyék a lelki templomnak meg szentelésit.

Azt mondam hogy a templom⁸⁷⁵ szentelésinek Ceremoniái, tsak nem mind titkosok, mivel vannak olyanok,

⁸⁷⁵ a templom <Cer> szentelésinek Ceremoniái,

a melyeknek betű szerént való értelmek⁸⁷⁶ vagyon. valamint eki tettzik az imádságokból., azért rövideden⁸⁷⁷ tsak azokat aceremoniákat tesztem fel. a melyeknek lelki értelmet adhatni. **[262b:]**

K Miért kel apüspöknek és anépnek böjtölni a Ceremonia előtt valo napon.?

F Az Anya szent egy ház böjtöl készül minden féle nagy munkáihoz, meg akarja azt velünk értetni, hogy szenvedésel kel ahoz a nagy örömhöz jutni, a mely a menyei lelki épületben léssen. ¹⁰

K A mely reliquiákat az oltár alá akarják tenni, miért tészik azokat annak előtte valo napon sátor alá a templom mellé?

F Azert hogy könyebben⁸⁷⁸ vihesék azokat a templomba. ameg szentelése után., ezel azt akarják velünk meg értetni, hogy ugy kel eföldön élni mint idegennek. ¹⁵

Magyarázat.

Már azt meg mutattuk mikor az oltárol szollottunk., hogy az oltár akristust jelenti, és hogy a szentek reliquiáit az oltár alá azért teszik. meg akarják azal mutatni, hogy a szentek meg egyesültek, és testesültek a kristusal menyégben. ²⁰

2 Szent pál meg akarván nekünk mutatni. hogy nem it vagyon ami hazánk, és hogy idegenek vagyunk eföldön, azt mondgya. hogy ugy vagyunk eföldön atestben ²⁵ 2 Cor. 5. 4. valamint egy sátorban **[263a:]**

K Mit teszen atizen két kereszt a melyeket a falokra irtanak, és az gyerttyák a melyeket azok alá tesznek,?

F Azok jelentik az Apostolokat, kik el terjesztették az egész világra, az Evangyéliumnak világosságát. és a keresztnek tudományát. szent János azt mondgya látásiban ³⁰

⁸⁷⁶ értelmek [l-r-ből, vagy s-ből javítva.]

⁸⁷⁷ rövideden [i-e-ből javítva.]

⁸⁷⁸ konyebben [Ékezethiba.]

hogy a menyői Jerusálem falainak tizen két fundamentuma legyen., és hogy azokra a falakra a tizen két Apostol nevei valának írva:

K Miért gyűjttyák meg a tizenkét gyertyákat minék
5 előtte a Ceremoniákat el kezdgyék?

F. Az által azt akarják velünk meg értetni hogy a menyői templom azután állatot fel;⁸⁷⁹ minék utánna az Apostolok evilágra el terjedvén, az Évangéliumnak világosságát el hintették volna.

10 K A püspök miért hint szentelt vizet a templom falaira háromszor.?

F Hogy azoktól a gonosz lelkeket el távoztassa.

K A püspök miért zörget háromszor akapun minék előtte bé menne atemplomban., és miért nem nyittyák
15 meg néki mindgyárt akaput?

F Hogy meg lássuk mitsoda sok fáradság után ment bé akristus ditsőségiben, és mint egy erőszakal, és hogy
[263b:] sok zörgetés után lehet bé menni amenyei templomban.,

20 K Mit jelent atemplomban való menetele apüspöknek?

F Jelenti akristusnak menyben való menetelét minék utánna meg győzte volna apokolbéli erőt

K Miért hogy apüspök egyedül megyen a ministerekkel atemplomban hogy el kezdgye a szentelést. és miért vége-
25 zi el tsak akkor a szentelést amidön az egész nép bé ment volna véle együt.?

F Ennek abetü szerént való oka, a, hogy ha mindgyárt az egész nép véle együt bé menne, nem vihetné oly tsendességel végben a Ceremoniákat a szoroság miat, de ebből
30 azt is tanulhattyyuk, hogy akristus, az első, menyben menetelekor tsak egy részt vitte fel magával azoknak. akikből áll a lelki épület, és annak az épületnek meg szentelése tsak akkor végezödik el., a midön az épülethez való élő kövek együt lesznek, a kiket bé mutattya az ő

⁸⁷⁹ állatot fel; [A. m. állítatot fel;]

Attyának, a melyet akkor viszi végben a midön minek utánna meg ítélte volna azeleveneket és aholtakat, az egész Anyaszent egyházal mégyen bé⁸⁸⁰ győzedelmesen menyekben

K Mit jelentnek a görög és a deák betűk amelyeket a ⁵ püspök ír a pádimentumra kereszt formára, a midön a benedictust enekelik. [264a:]

F Jelenti azt, hogy a kristus a⁸⁸¹ kereszttye által egy népé tette mind azokat a nemzeteket, kik annak előtte nagy különbözesben voltak. magok közöt, hogy ¹⁰ mindnyájan tsak egy templomok legyenek, a mely az Istennek szenteltessék, ugyan ezért is irjak kereszt formára a betűket, mint hogy pedig a görög, és a deák nyelv leg inkább voltak el terjedve., az Anyaszent egy ház a két nyelv alá foglallya a világon lévő nyelveket akkor ¹⁵ pedig a Benedictus énekét énekelik. mivel az akristus meg testesüléséért⁸⁸² valo hálaadásnak éneke

K Mit jelent a viz, abor, a só, és ahamu a melyeket apüspök meg szentelvén esze elegyiti., és azal az oltárt, és a templom falait meg hinti? ²⁰

F A viz akristus⁸⁸³ emberségit jelenti, abór az ő Isten-ségét, ahamu ahalált., a só, arodhatatlanságot,⁸⁸⁴ ez a négy féle dolog együt jelenti a kristust, Istent, és embert, a meg holt, és fel támadot kristust, mivel tsak ő általa tisztulhatunk úgy meg, hogy az Isten templomáva lehe- ²⁵ sünk.

K Mit jelent az oltáron lévő kö tablára irot ött kereszt a melyeket a püspök meg keni egy néhány szor a szent olajakal.?

F Az oltár amint azt meg mondtuk szent János ³⁰

⁸⁸⁰ mégyen bé <d> győzedelmesen

⁸⁸¹ a [Beszúrás.]

⁸⁸² testesüléséért [Ékezethiba.]

⁸⁸³ akristus [r-s-ből? javítva.]

⁸⁸⁴ arodhatatlanságot, [Második d-t-ből javítva.]

[264b:] után a kristust jelenti, az ött kereszt jelentheti az ő szent sebeit, az olaj a szent Léleknek kenetét, a mint hogy ötet kristusnak nevezik, az az fel kenetetetnek,

K A nép miért enekeli akyrieleisont a midön apüspök
5 procesioval járja körül a templomot a reliquiákal?

F Azért hogy követnünk kel ez életben aszenteket az ő, és a mi fejünk akristus Jesus gondviselése alatt, akinek képit viseli a püspök, és hogy tsak az Istennek irgalmaságából mehetünk bé utannok menyekben

10 K A püspök miért zárja azoltár alá aréliquiákat?

F Azt akarja azáltal meg mutatni, hogy a szentek anyira meg testesültek a kristusál, hogy ugy mondván egyek ő véle.

K Miért füstölik szüntelen az oltárt mind addig még
15 vége nem lészen a szentelésnek,?

F Azt akarják azal meg mutatni, hogy valamég a menyei épület el nem végezödik, agyözedelmes Anyaszent egyház szüntelen ajánlya mind adig men-
[265a:]nyekben a kristus előtt, aki is az Istennek oltárja,

20 a hiveknek imádságít mint kedves illatu temjént.

K A püspök miért teszen égő gyertyákat az oltáron lévő ött keresztekre⁸⁸⁵ temjénel együt?

F Az imádságokból meg láthatni annak okait, a püspök az egész népel akor le térdepelvén,⁸⁸⁶ a szent Léleknek segítségít kéri, és hogy az Isten kedvesen vegye a
25 hiveknek imádságít; valamint ajó illatu temjént, adván nékiek kegyelmét a szent Áldozatban., méltan valo részülésre, és hogy el érhesék az örök életet akristus által.,

K Miért hogy nem tsak az Isten tiszteletére, hanem
30 még a Boldogságos szüz, és a szentek tiszteletire is szentelik a templomot és az oltárt?

F Azért hogy abbol meg láthasuk a Boldogságos szüz-

⁸⁸⁵ kereszterekre [Elírás.]

⁸⁸⁶ térdepelvén, [r-d-ből javítva.]

nek és a szenteknek nagy egyeségeket akristusal., és ő általa a szent Háromság.

K Miért adgyák valamely szentnek anevét a templomra és⁸⁸⁷ az oltára?

F 1 Azért hogy meg különböztethesék azon név által egyik templomot és oltárt a másikatól. 2. hogy olyan gondviselőt adgyanak a kristus mellett azoknak, a kikért szentelik a templomot és az oltárt., akit különösen hihasák segítségül. [265b:]

K Miért végezik el a templom szentelésinek⁸⁸⁸ Céré-¹⁰ moniáit a szent Mise áldozattyan?

F 1.⁸⁸⁹ Azért hogy a leg nagyobb, és a leg ditsőségeseb Áldozaton végezödjék el. a templomnak szentelése.

2. Azért hogy midőn a kristus el végezi amenyben lévő épületnek meg szentelésit világ végén, annak a templomnak nem léssen az után más foglalatosága hanem hogy szüntelen ajánlya magát az Istennek a kristus által, ötet imadgya, és ditsérje, örökké, az Anyaszent egy ház ugyan ezt is kezdi el még itt a földön aszent Áldozat által, ajánlván magát az Istennek. akristus által, akristusban,²⁰ és akristusal., meg láthatni a templom Cérémoniaiinak magyarázattját bizonyos auctornak könyvében. a melyet nevezik Gemma Animae.

9 Articulus A szentelt vizről.

K Régi szokásé az Anyaszent egyházban a vizet meg szentelni?²⁵

F Már azt másut meg mondtuk hogy az Anyaszent egyház meg szenteli mind azokat valamiket a szent

⁸⁸⁷ és [s-t-ből javítva.]

⁸⁸⁸ szentelésinek [Második n-t-ből javítva.]

⁸⁸⁹ 1. [Beszúrás a szóközbe, kissé magasabban.]

[266a:] dolgokra akarja fordítani. ezt a szokást pedig
szent Basilius szerint az Apostoloktól vettük. Baronius
a 131 esztendőről irván meg bizonyította hogy ezt a szo-
kást az Apostoloktól vettük.

5 K Miért szentelik meg avizet?

F Azért hogy az imádságoknak erejek által az ördög-
nek ne légyen semi hatalma azokon a kikre hintik azt a
vizet, hanem a szent Lélek lakozék azokban kegyelme⁸⁹⁰
által, ezeket kéri tehát az Anyaszent egy ház az Istentől
10 a midőn avizet meg szenteli.

K Miért elegyített meg a szentelt sóval a szentelt vizet?

F A só abóltzeséget, és az okoságot jelenti, valamint
a kristus mondgya, aviz pedig a fejrséget. es a tisztasá-
got, az Anyaszent egyház esze elegyítvén ezt a két félét,
15 azt kéri az Istentől azoknak, kik azal meg hintik mago-
kot, hogy a szent Lélek meg tisztítván őket adgya beléjek
a galambnak együgyüségit, és tisztaságát, és a kigyonak
okoságát.

K Miért szentelnek vizet minden vasárnapon?

20 F Azért hogy abol avizből ki ki ahivek közül a maga
házához⁸⁹¹ vihesen.

K Miért hintenek leg előbször szentelt vizet az [266b:]
oltára, és az után a népre?

F Az által azon kéri az Istent hogy a gonosz lélek
25 onnét el távozek. és kísérteteket ne okozon az Isten szol-
gainak, hanem a szent Lélek áldgya meg, és vegye el a
hivék ajándékait:

K Miért hintenek szentelt vizet anépre mise előtt?

F Azért hogy meg tisztítván az Isten kegyelmét kérjék
30 arra hogy a gonosz lélek ne kísérttse anépet a szent
Áldozat alat, hanem a szent Lélek erősittse meg őket
kegyelmével.

⁸⁹⁰ ke(k)gyelme [Törés az új sor elején, elválasztás után.]

⁸⁹¹ házához </> vihesen.

K Miért énekelik az 50 soltárt midön anépre szentelt vizet hintenek.?

F Mert abban az soltárban Dávid arra kéri az Istent hogy mosogassa és tisztítsa meg büneiből; a nép is hasonló képen azont kéri az Istentől.

K Miért tesznek szentelt vizet a templomok ajtaján belől?

F Hogy a hivek szentelt vizet vévén az Isten kegyelmét kérjék hogy tisztítsa meg őket bünökből.

K Régi szokásé a?

F Régenten a templomok előtt ahol lehetet tsorgok voltak, vagy nagy edényekben vizet töltöttek. [267a:] úgy hogy ahivek minek előtte a templomban mentenek meg moshatták kezeket és szájokat. eszükséges volt abban az időben, mivel ki ki a maga kezéből Communicalt, az edényekben lévő vizet pedig meg szentelték, ettől nagyon tehát az a szokás hogy a templomok ajtajánál szentelt vizet tartanak

K Mitsoda haszonra kel fordítani a szentelt vizet?

F Igen hasznos magunkot meg hinteni véle midön felkelünk, és le fekszünk, az imádság előtt, amidön kísértetben vagyunk., valamely nagy szélvészkor, meg kel azal hinteni a beteget, ahalottakat, és ahelyt, ahol a gonosz lélektől tartanak.

K Mitsoda szándékal kel szentelt vizet venni?

F Hittel, és töredelmeségl, mert hit nélkül annak aviznek hasznát nem érezzük., töredelmeségl, mert meg mosván magunkot azon vizel, kegyelmet nyerünk, a meg tisztulásra, töredelmeség nélkül pedig a nem használ, mivel az Isten meg nem botsattya büneit azoknak: kik töredelmeségl penitentiát nem tartanak

K Miért hintenek szentelt vizet aholtakra, és a temető helyekre? [267b:]

F Azért hogy az Isten méltóztassék meg tisztítani ahivek lelkét, kik békeségben nyugosznak, hogy könyebittse szenvedéseket és tölttse bé őket lelkének jelen való létével.

XVIII Rész A Processiókrol

Első Articulus

A processióknak eredetéről, azoknak különbömb különbömb féle voltáról, és hogy mitsoda szándékal tselekeszi azt az Anyaszent egy ház.

K Régi szokásé a butsu járás?

F Már azt szokásban láttyuk az Anyaszent egyházban az első üldöztetések után anegyedik saeculumban., de sött még az ó törvényben is látunk eröl példát

- ⁵ A szekrénynek a kariathiarim városából az obédédom házához való vitele, és onnét azután a Hebron városában, amint ezt láttyuk akirályok második könyvében. 5. és 6. evalóságos procesio volt [268a:] Antiochiában nagy processióval vitték bé a szent Babylas testét Julianus apostata idejében. eröl az egész historicusok emlékezetet tesznek.

Zozomen. lib 5. Cap 19. Theodoret lib 3. Cap 10. s. Chrys. serm. 1. de st. babyl.

- Mediolanumban hasonló nagy procesioval. vitték bé szent Ambrus idejében a szent Gervasius és protásius tetemit, ugyan azon alkalmasógal. nagy tsuda is történék, mivel egy vak a tetemekhez érvén, azonal látni kezdte, ezt a processiót, és tsudát mind szent Ambrus, mind szent Agoston le írják, mint jelen való bizonyóságok,

s. Ambr. epist 22 ad soror. s. Aug. lib 9 de conf. cap 7. de Civ Dei lib 22 Cap 8. Gretzerius de proces. Eccles.

K Hogy kezdődének a processiók, és mi ada okot ezekre a Ceremoniakra?

- ²⁰ F Termeszert szerént való okokból kezdődének, I Mídon valamely szent MártYROKNAK atestekre találtak, a kik rejtékben valának, az üldözésekben; azokat nagy

Ceremoniával és ének szóval. vitték a templomban., hasonló képen tselekesznek vala a midön valamely nagy okból egy helyről a másikára kelletet vinni a szent tete-meket.

Nicephorus lib 13.
Cap 8. Conc
laodic Can. 56.

2. A midön apüspök Ceremoniával áldozot a papok kik véle együt áldoztanak., a Diáconusok, sub Diaconusok, és mindnyájan az egyháziak, aházához mentenek, és procesioval kísérték a templomban ének szóval. [268b:]

3 Ugy is történt gyakorta hogy apüspök a maga diecesisében más templomokban is el ment Ceremoniával való Misét mondani., olyankor az egész Clericusok és a nép oda el kísérte ötet az uton mindenüt imádkozva és ének szóval mentenek., mind adig atemplomig ahol az Isteni szolgálatnak kelletet lenni. és onnét procesioval tértenek viszá.

4 A közönségesen valo nyomoruságoknak idejében., renden kívül valo könyörgések valának olyankor pedig len valamely martyrnak a temetőjéhez, vagy valamely más helyekre mentenek, ahol az Isten különösön mutatta ki kegyelmeségit és hatalmát. az olyan helyekre pedig procesioval mentenek. és ugy is tértenek viszá. soltárokat énekelvén. az ilyen processiókat pedig litániáknak nevezték. az az, esedezéseknek, ugyan mostanában⁸⁹² is így nevezik. a procesiókat, a szen-[269a:]tek litaniáinak⁸⁹³ ezért is nevezik azt az imádságot, amelyet már régtől fogvást szoktak mondani a procesiókban

5 Midön valamely püspök vagy fejdelem ment leg először valamely városban, olyankor keresztel mentenek eleiben. és procesioval kísérték ének szóval atemplomban, valamint mostanában is tselekesznek,

6 Az Anyaszent egy ház szokása a volt mindenkor

⁸⁹² mostanában [Ékezethiba.]

⁸⁹³ litaniáinak <ezert is nevezik> ezért is nevezik

hogy ahol testet procesioval⁸⁹⁴ vitték atemplomban. és onnét az Isteni szolgálat után atemető helyre.

Ezekből láttyuk tehát aprocesioknak eredetit. és hogy azok mi végre rendeltettek, avirág vasárnap. gyerttya szentelő, ur napján, aváros körül, vagy a mezőn való procesziók, a melyek vagy az örömet, vagy a penitentziát jelentik, avasárnapokon. és nagy Innepeken való procesziók rend szerént való procesziók, és sok helyeken statio nélkül viszik végben.

10 K Mitsoda az Anyaszent egy ház szándéka ezek iránt aprocesiók iránt? [269b:]

F A procesziók külömb félék lévén, az Anyaszent egy háznak is azok iránt külömböző a szándékja, mivel nem mind egy vegre rendeltettek.

15 1. Már szollottunk az Ur napján, virág vasárnapján, és a gyerttya szentelő innepén való procesziókrol, nézd meg az innepeket.

2 Midőn az Anyaszent egyház procesziókat jár a mezőn, a város körül, arra a végre tselekeszi hogy az Isten meg áldgya a földnek gyümölcsit, ahazakot amelyek mellet el megyen, és a személyeket kik azokban laknak.

20 K A püspökök miért rendelnek rend kívül való procesziókat aközönségesen való szükségekben?

F Meg láttuk már ide fellyeb az ilyen proceszióknak 25 eredetit, azért könyü annak által látni az okát, aközönségesen való szükségekben a püspökök a népet arra inditják hogy minden képen a menyiben lehet az Isten haragját meg engesztelyle. ugyan arra avégre is rendelik aren den kívül való böjtököt, imádságokat., intvén mindene ket az alamisnálkodásra, az oltári szenttséget ki- [270a:] 30 teszik, és magok is anépel procesziót járnak.

K Miért járnak több procesziókat ahusveti napokban. mint sem más időkben,?

F 1. Azért hogy meg emlékezünk arol hogy a kristus

⁸⁹⁴ procesioval <k> vitték

egy néhány szor meg jelent az Apostolinak fel támadása után, menyben menetelég, 2 azért hogy az Istennek áldását kérjük a földi gyümölcsökre, amelyek abban az időben vannak leg inkább veszedelemben.

K Miért hogy sok helyeken nagy solemnitásal valo procesziokot járnak Aldozo tsötörtökön? 5

F Azért hogy meg mutasák a kristusnak azon a napon nagy ditsőségel valo menyben menetelét., ugyan ezen okbol szoktak lenni nagy procesziok nagy Boldog Aszony napján. mivel szent István király a Boldogságos szüz gondviselése alá ajánlotta a magyar nemzetet 10

2 Articulus

A procesionak rendéről.

K Miért hogy sok helyeken a procesziokban tsengettyük vannak, a melyekel szüntelen tsengetnek? [270b:]

F:⁸⁹⁵ Azért hogy mesze meg hallyák hogy a processio mégyen és hogy a kik jelen nintsenek oda mehessenek ez okbolis szoktak harangozni, mind ott a honnét a processio meg indul, mind ott a hová mégyen 15

K Miért visznek hoszu keresztet, vagy zászlot, vagy képet?

F Azal meg akarják mutatni hogy a hivek akristus keresztének zászloja alat járnak. 20

K Miért hogy sok helyeken akereszt előtt az Évangyéliumot. és szentelt vizet vizik?

F Az Evangyéliumot azért vizik hogy meg mutasák azal., hogy a keresztyéneknek kalauza az Isten Igéje. 25

⁸⁹⁵ F: Azért hogy mesze meg hallyák [...] a hová mégjen [Ezt a négysoros szöveget idegen kéz írta le egy kb. 5 cm széles papírcsikra, melyet azután ráragasztott a Mikes által tévesen elkezdett és valószínűleg törölt szövegre. A ragasztott papírcsik alatti szöveg: <K Miért visznek k hoszu k keresztet vagy zász>: ez a következő *Kérdés* szövege, hiányosan.]

aszentelt vizet pedig azért hogy azal meg hinttsék a helyeket ahol el mennek

K Miért hogy sok helyeken égő gyertyákat visznek a kereszt mellett?

5 F Azal azt akarják meg mutatni, hogy a fel feszitetet kristus a világ világosága.

K Miért hogy a nagy procesiokban akereszt előtt füstölöt visznek.?

2 Cor. 2. 15.

F. Azal azt akarják, hogy a hívek mindenüt a kristusnak jó illattyát hordozák, szent Pál szerént. **[271a:]**

K. A procesiokban miért mennek elől az iffiu Clericusok, és a fellyeb valo renden lévők utánnok?

F Ezt a Ceremoniát a világi szokás hozta bé, midön valamely Fejdelmet kísérnek, olyankor maga a töb urak után szokot jární,⁸⁹⁶ ezen okbol is szoktak a Clericusok az oltári szenttség előtt menni a procesiokban.

K A nép miért megyen a Clericusok után?

F A természet szerent valo dolog hogy a nép kövesse pásztorát.

20 K Miért hogy rend szerént aprocessio nem azon az uton tér viszá mint a melyen el indult?

F Azért hogy annál töb helyekre nyerje az Isten áldását.

K Mit kel tselekedni a procesiokban?

25 F Arra réa kel emlékezni hogy azIsten azt akarja hogy ötet lélekben és igaságban imádgják, és hogy nem keresztýén, hanem, sidó modgyára tselekeszik, a ki tsak a külső Ceremoniáit tekinti avallásnak. és aki nem lelki képen tekenti azokat

30 2 Rendel, és tisztességesen kel jární, Istenhez valo figyelmeteségel. ide s'tová nem kel tekéngetni, se **[271b:]** beszélteni szükség nélkül, a procesiot végig kel követni hogy ha lehet.

⁸⁹⁶ jární, <ez> ezen [Tollhiba.]

XIX Rész
Nemely áitatos tselekedetekről.

Első Articulus
A butsu járásról.

K Butsura el menni valamely szent helyre azért hogy
ót az Isten segittségit meg nyerhesék., öt ötet imádgyák,
és a szenteket tisztellyék régi szokásé

F Igen régi szokás, meg első saeculumokban áitatos
szokásban volt ahiveknél, hogy a martyrok temetésihez,
vagy olyan templomokban, kápolnáknban el menyenek
ahol a szentek tetemi voltanak, vagy az olyan szent he-
lyekre ahol a mi vallásunknak leg főveb titkait munká-
lodta a kristus. eröl mindnyájjan a historicusok emlékeze-
tet tesznek.

Euseb hist Eccles
lib 6 cap 11 s.
5 Aug de Civ Dei
Cap 8. lib 22. s.
Hier epist 17 ad
Marcell.

K Mint hogy az Isten mindenüt jelen vagyon mi szük-
ség oly mesze menni hogy ötet imadgyák? [272a:]

F Abban szükség nintsen, de ditséretes és szent dolog
buzgóságbol olyan helyre menni., ahol az Isten meg üs-
mértette különösön magát valamely nagy munkája által.

K Mitsoda leg ditséreteseb az ilyen butsu járásokban?

F 1 Bizonyáságot tesznek az olyanoknak hitekröl kik
valóságos áitatoságbol mennek abutsura., 2 mint hogy
leg gyakran gyalog szokták azt meg jární a fáradság
penitentiául esik., amely a léleknek igen hasznos.,
3 ahelyeknek látása a melyeken az Isten ki nyilatkoztatta
hatalmát, és jó voltát, az emberekhez, a szent tetemek
a melyek öt vannak, atöb hiveknek buzgo imádságok,
mind ezek fel gerjesztik a hitet. mind azokban. kik olyan
helyekre mennek., 4 a tsudák melyek bizonyosok, és
a melyeket nem lehet kételkedésben venni, és a mellyeket
az Isten munkáldogya gyakorta azokon kik valóságos
aitatoságbol butsura mennek, meg bizonyittyák hogy az
ilyen áitatoságot az Isten jóvá hadgya. [272b:]

K leheté mindennek jovallani abutsu járást?

F Nem lehet, meg kel visgálni elsöben hogy ki ki mitsoda rendben és köteleségben vagon

Magyarázat

- ⁵ 1 A butsu járás olyan valamint más egyéb tselekedetek, a melyek nintsenek parantsolat alat, hanem tsak épen áitatoságból valok, aparantsolat alat valoknak előtte kel jární mindeneknek, mivel helytelen áitatoság volna el mulatni aparantsolatot, és követni atanátsot, meg kel ¹⁰ tehát visgálni hogy ha ahivatalal. és a köteleséggel nem ellenkeziké a butsura valo menetel. mert egy olyan személy akinek köteleségből másokra kel vigyazni, roszul tselekednék hogy ha azt el mulatná azért hogy áitatoságnak eleget tegyen a butsu járásal. 2. meg kel visgálni ¹⁵ a természetet; hogy ha elegendő erő és egészég leheté arra, egy szoval mindent jól meg kel fontolni, és könnyen nem kel ahoz fogni, agyontato pap tanátsával kel élni, mivel az áitatoságnak szine alat nagy vétkekben eshetnek [273a:]

K Melyek azok a vétkek?

- ²⁰ F Sokszor történik hogy a mesze földre valo butsu járásra nem egyébért adgyák magokat, hanem hogy sok féle dolgokat láthasanak, sokan vannak olyanok kik tsak azért szarandokok hogy könnyü és vandorlo életet elhesenek.
- ²⁵ 2. Az uton helytelenül viselik magokat, valahol el mennek, botrankoztatást hagynak magok után.
- 3 Egy szoval sokan nem valóságos áitatoságból, tselekeszik, hanem az emberi tekéntetért. ugy mondván, az áitatoságnak. nem a fájához, hanem tsak a hajához ragaszkodnak, és el hagyák a mi leg szükségeseb., az Istent külső képen szolgálják. de belső képen ötet meg banttyák. azt el felejtven, hogy az Isten lélek, és ötet lélekben és igazsagban kel imádni és szolgálni.

K Mire kel tehát vigyazni abutsu járásban⁸⁹⁷ hogy az Isten lélekben és igazságban imádtasék?

F I szükséges hogy a butsu járás okos és értelmes áitatoságból legyen, mivel ezek nélkül nem hasznos. [273b:]

2. Az uton mindenüt jó példát kel adni, a szemérmetségel, tsendeségel, és a mértékleteségel, szent és hasznos dolgokrol kel beszélgetni.

3. Midön pedig a fel tet helyre érkeznek, az Istent imádni, és néki hálákat kel adni, és segítségül hini a szenteket akiket őt tisztelnek, és ezeket valósággal, és ¹⁰ hittel kel végben vinni, és midön mindennek vége lett, hasonló áitatoságal kel viszá térti.

2. Articulus. Az olvasorol.

K Miben áll az az imádság a melyet olvasónak nevezik?

F E szerént kel azt mondani akereszt vetés után, a ¹⁵ szent léleknek segítségit kel kérni, valamint a töb imádságokban, az után a hiszek egy Istent el kel mondani, a mi Atyánkot, és a következő három kis szemeken az üdvezletet, az után anagy szemeken [274a:] a mi Atyánkot kel mondani, és az aprokon az üdvezletet, és így mind ²⁰ végig valamég a hat tiznek vége lesz, és hasonló képen kel el végezni valamint el kezdték.

Lehet az olvasónak számát meg nagyobítani vagy meg kisebiteni. lehet a mí Atyánk után a Gloria patrit el mondani, és mindenik tiz után valamely imádságot, a ki ²⁵ ugy akarja lehet a nagy szemeken az üdvozletet mondani. és a kitsideken a mi Atyánkot, lehet kinek kinek a maga áitatosága szerént más féle olvasot ki gondolni, példának

⁸⁹⁷ járásban <?> hogy <F> az Isten

okáért a nagy szemeken a mi Atyankot mondani és az aprokon az Istennek irgalmaságát⁸⁹⁸ kérni, ilyen formában, *én Istenem ne engedgyed hogy a vétekben élyek. nyisd fel szemeimet hogy ha láthasam meg rossz erkölceimet,*
⁵ *üsmértesd meg velem mind azt a mi ate akaratom., hogy meg tselekedgyem, és adgy kegyelmet hogy azt vegben vigyem,* vagy valamely más ilyen imádságot [274b:]

Lehet az Angyalok tisztetésekre ilyen formán olvasot mondani, a nagy szemeken a mi Atyánkot., és a kis szemeken ezt az imádságot. *szent Angyalok kiket az Isten irgalmaságából örzésünkre rendelt. oltalmazatok meg minket az ördög, a világ, és atest ellen valo viaskodásunkban, hogy meg ne szégyenitessünk az irtoztato itélet napján.*

¹⁵ Lehet a szenteknek tiszteletekre is olvasot mondani ilyen formán, a nagy szemeken a mi Atyankot, és az aprokon ezt az imádságot. keresztelő szent Janos, szent Péter, szent Pál szent N. és Istennek minden szentei imádkozatok mi érettünk most és halálunknak oráján
²⁰ Amen.

K Mire kel vigyázni az olvasó mondásában.?

F. Arra a mint másut meg mondtuk hogy ne tsak szájal. hanem szívből kel imádkozni és nem kel azokat követni akik ide s'tová tekintvén tsak az ajakokat mozgattyák, mint [275a:] ha nem is imádkoznának, hanem⁸⁹⁹ tsak az olvasot olvasnák., az ilyen nem kereszttyenhez, hanem sidohoz valo imádkozás.

K Az olvasot miért kel tízes számrá osztani hogy anyi üdvözletet. vagy mi Atyánkot mondgyanak nem babonáságé a számrá vigyázni?

F Azok kik ezt az imádságot kezdték., a kristus titkainak tiszteletére vigyáztak atizes számal, vagy pediglen a Boldogságos szüz esztendejének számára; gondol-

⁸⁹⁸ irgalmaságát <kérni.> kérni, [Törlés tollhiba miatt a sor végén.]

⁸⁹⁹ hanem <a> tsak a

ván hogy anyi esztendőt töltöt volna el⁹⁰⁰ eföldön. enem ellenkezik a hittel., nem is babonaság, mivel nem kötelezzük magunkot a számhoz hogy azt tartanok., hogy bizonyos számú pater, vagy Ave, hathatosabá teszi imádságunkot mint sem más féle szám, valamely imádságot⁵ gyakorta mondanak hittel, jelenti buzgoságos kívánságát. annak aki imádkozik.

3 Articulus

Olyan áitatos tselekedetekről melyeket Az Anyaszent egyház jóvá hagyja, és az olyanokrol a melyeket el szenvedí.

K Az Anyaszent egy ház jóvá hagyjaé mind **[275b:]** azokat az áitatos tselekedeteket a melyek szokásban vannak ahivek közöt?¹⁰

F Vannak olyanok a melyeket jóvá hagyja, de meg vannak olyanok amelyeket tsak el szenvedí,

K Mellyek azok atselekedetek a melyeket az Anyaszent egy ház jóvá hagyja.?

F Az Anyaszent egy ház tsak azokat hagyja jóvá a melyek meg egyeznek ahitnek ágazatival. aszent Atyák tanításival., és a melyek az Istenhez vezérelnek minket.

K Melyek azok. a melyeket tsak el szenvedí?

F Némely olyan dolgok. a melyek szokásban vétetődnek, vagy arendeletlen áitatoságbol. vagy a melyek valamely tudatlanságbol bé szivárkoztak, de a melyek magokban nem ellenkeznek se ahittel, se ajó szokásal. noha mind azon által. jobb volna ha nem volnának, az Anyaszent egy ház valo hogy jóvá nem hagyja, de el szenvedí. azért hogy valamely más nagyob rendeletlenséget **[276a:]**²⁵

⁹⁰⁰ volna el <efo> eföldön. [Tollhiba.]

azal el kerülhesen. ugy tselekszik némelykor valamint szent Agoston mondgya, hogy inkább meg sérti a maga rendelésit, tsak hogy meg tarthasa. a maga testét.

K Mire kel vigyázni a hiveknek az olyan dolgokban
5 a melyeket az Anyaszent egy ház tsak el szenvedí?

F Nékik is hasonló képen tsak el kel szenvedni, de jobb az Anyaszent egy ház akarattyát követni mint sem olyanhoz ragaszkodni, a mit tsak el szenvedí

K Az Anyaszent egy ház azt jóvá hagyáé vagy tsak el
20 szenvedí midön a szenttségekhez keresztet, olvasokot, vagy valamely más efféleket értetnek?

act. 19. 12.

F Ezt az Anyaszent egy ház jóvá hagyá, mivel ez iránt példát láthatni aszent irásban., azt láttyuk hogy a keszkenők melyek az Apostolok ruháihoz értenek, abetegeket
15 meg gyógyították.

s. Ambr. epist 22
ad soror s. Aug
de civ dei lib 22
Cap 8.

Erre az okra valo nézve értetik a szenttségekhez a ruhákat, keresztet, és az olvasokot; szent Ambrus azt bizonyította hogy a szent Gervasius és aszent Protasius tetemihez értet⁹⁰¹ ruhák abetegeket meg gyógyították.
20 szent Agoston sok ilyen tsudakrol szól amellyek maga jelen valo létében történtek. [276b:]

K Az Anya szent egy ház jóvá hagyáé, vagy tsak el szenvedí hogy a szentek kö képeire, ruházatokat tegyenek., és hogy azok előtt gyertyákat égessenek?

25 F Az ilyen tselekedet magában nem rosz az Anyaszent egy ház azt nem tilttya, nem is parantsolya, hogy ha pedig azt látná hogy anép együgyüségé anyira megyen hogy a képben valamely el rejtet erőt tartana lenni., vagy valamely babonaságal lenne ahoz, akoron minden modal. annak ellene állana., és apüspököknek⁹⁰² lelki számadásokban jár hogy az ilyenekre vigyázanak. mind azon által adolog magában nem ellenkezik a hittel., mivel aképek ékesítése, jelenti akülső képpen valo tiszteletet,

⁹⁰¹ értet [értetet(t)] ruhák

⁹⁰² apüspököknek [Ékezethiba.]

a melyel vannak belső képpen azokhoz a kiket jelentenek aképek, agyerttyák pedig amelyeket égetnek aképek, és a reliquiak előtt, nekünk eszünkben juttattják azt a fényes boldog és örökké való életet amelyben élnek a szentek menyekben akristusal. 5

K Az Anyaszent egy ház jóvá hagyáé vagy tsak el szenvedí hogy Evagyéliumot olvasanak mind azokra [277a:] kik azt áitatoságból kíványák?

F E mind szent. mind igen régi szokás, és azt igen jóvá hagyá az Anyaszent egy ház, abban nem lehet kételkedni¹⁰ hogy az örökké való⁹⁰³ élet Igeinek olyan nagy ereje ne volnának hogy meg nyeresék nekünk mind azt a mit kérünk, és hogy akristus jóvá ne hagyná az olyan tselekedetet., amelyel meg mutattják hogy tisztelettel vannak az ő Isteni szavaihoz, 15

Egy szoval az Anyaszent egyház tsak azt hagyá jóvá., és tsak azt parantsollyá, a mi az Evagyéliumal. az Conciliumokal. és a szent Atyák írásival meg egyezik

4. Articulus

Hogy miért szükséges a Püspöknek. el járni a maga püspökségét.

K A püspökök miért járjak el a diecesisekben lévő templomokat? 20

F 1 Hogy rendelést tegyenek és meg vizsgállyák a mi alelki és az egy házi dolgokat illeti, 2. hogy. [277b:] a rendeletlen dolgokat meg orvosollyák.,⁹⁰⁴ 3 hogy nyajokot jól meg üsmerhesék. és amiben lehet őket⁹⁰⁵ segítésék., 4. hogy a bermalásnak szenttségít ki szolgáltatassák., 25

⁹⁰³ való <igeinek> élet Igeinek

⁹⁰⁴ meg orvosollyák., <h> 3 hogy

⁹⁰⁵ őket <üs> segítheték., [Törlés a sor elején.]

5 hogy apásztor. és anyáj közöt valo egyeség meg erősi-
tessék.

K Mitsoda rendet tartanak, midön a püspök a diecesi-
sét latogattya?

5 F Fel teszem tsak rövideden. midön a püspök valamely
városban., vagy faluban érkezik, az egy házi renden lé-
vök nagy tiszteletel fogadgyák. és procesioval kísérik
atemplomban. ót néki szentelt vizet adnak, a melyel
anépet meg hinti, és az után meg füstölik, a templomban
10 bé menvén imádsagot mondanak a püspökért és anépert,
a mely szentnek a templom a nevét viseli, annak tisztele-
tére a soltárokbol valamely verseket énekelnek., annak
vége lévén apüspök azon szentnek esedezése által. és
kristus érdeme által az Istennek egy könyörgést el mond.,
15 a nép a Confitéort el mondgya. és apüspök áldást, és
absolutiot ad néki, és negyven napig valo indulgentiát,
azután apüs-[278a:]pök a fejr⁹⁰⁶ köntöst le teszi, és viola
szinüt veszen magára., mivel ahalotakért fognak könyö-
rögni.

20 A deprofundist kezdik énekelni, és a püspök a meg
holt püspökökért imádkozik, azután procesioval mégyen
a tzin teremben. és ót imádkoznak a meg holt egy házia-
kért.,⁹⁰⁷ és ahivekért kik ót feküsznek, onnét viszá térvén
atemplomban, ísmét imádkoznak közönségesen a meg
25 holt hivekért.

Azután meg visgállya az oltári szentséget, akereszte-
léshez valo edényt, a szent olajakot, az oltárokat., képe-
ket, edényeket, az oltári ruhákat, azután tudakozodik az
egy háziakról, a népről, ha valami fogyatkozást talál arol
30 rendelést tészén, a bermalást fel adgya, és a misét el
mondgya, ha néki úgy tettzik.

E meg lévén ujontában imádkoznak a halotakért, és a
szállására megyen.

⁹⁰⁶ a fejr <ruh> köntöst

⁹⁰⁷ egy háziakért., [a-ából javítva az ékezet áthúzásával.]

K Miért kezdik el ezt a Ceremoniát apüspökért való imádságon.?

F Hogy azal meg mutassa anép mitsoda [278b:] örömel láttya az ö püspökjét, és hogy mint kíványa hogy az⁹⁰⁸ Isten irgalmaságából az ö látogatása hasznos legyen. 5

K Miért mondanak könyörgéseket elsöben a szentek tiszteletekre,⁹⁰⁹ és aholtakért. minek utanna anépnek absolutiot adtak volna.?

F Ebböl világosan ki tertzik, amenyekben, a purgatoriumban, és a földön lévő Anyaszent egy ház közöt való egyeség, noha ez az egyeség tsak akor leszen tékélletes midön ez a három társaság együt leszen. menyekben hogy pediglen el lehesen érne azt a boldogságot, szükséges hogy az Isten meg szabadittsa kegyelme által. apurgatoriumban lévő lelkeket a szenvedéstöl. és a földön lévő hiveknek, kegyelmét adgya ajó életre, hogy el érhesék az örök boldogságot.,⁹¹⁰ 15

K Mit kel a hiveknek tselekedni azon idő alat a még apüspök nálok marad?

F 1 El kel véle mondani mind azon imádságokat [279a:] a melyeket ö el mond, és fő képen imadkozni kel a püspökért, 2 tisztelettel kel halgatni intésit. 3 tudtára kel néki adni, ha valamely rendeletlen. vagy botránkozásra való dolgot tselekednének a parochiában. de azt harag és boszu állás nélkül kel tselekedni. 4. végben kel vinni szorgalmatoságal minden rendelésit. 25

⁹⁰⁸ az <ö> Isten irgalmaságából az ö

⁹⁰⁹ tiszteletekre, [A felesleges / betűt nem törölte.]

⁹¹⁰ böldogságot., [Ékezethiba.]

Ennek a munkának rövideden valo bé fejezése.
és sumája.

Az olyan dolgokrol melyek boldogá tészik az embert
eföldön, remélvén az örökké valo boldogságot.

⁵ K Elégségesen és világosan meg magyaraztad mind azt
a mi avallást illeti és valami ahoz tartozik. mostanában
tsak rövideden tedd egy sumában mind azt valamit mon-
dottál.

F Azt könyen fel lehet tenni, az egész munkát három
¹⁰ könyvben⁹¹¹ osztottuk, azelső könyvben⁹¹² minek után-
na meg magyaráztuk volna a teremőnek Is-[279b:]tensé-
gét a teremtet állatokrol szollottunk, leg elsőben is az
emberöl, annak⁹¹³ teremtetéséről, esetéről, a kristus által
valo meg váltatásáról., és hogy mi formában vezérlette
¹⁵ és vezérli az Isten az embert., hogy az örök életet, a me-
lyért teremtette hogy el érhesse., ezt nevezik azért a vallás
historiájának.

A második könyvben meg mutattuk hogy mi modon
kel élni az embernek hogy az örök életet el érhesse, erre
²⁰ valo nézve⁹¹⁴ meg magyaráztuk mind azt valami avét-
ket., ajó erkölcsöt, az Isten, és az Anyaszent egy ház
parantsolatit illeti, mind azt valami akegyelmet, a szent-
ségeket, és az imádságot illeti.

A harmadikában rövideden fel tettük a kegyelemnek
²⁵ szükséges voltát akeresztyeni élethez., is ezt a kegyelmet
az Isten a szenttségek, és az imádságok által adgya., meg
is magyaráztuk mind azt a mit kel tudni a hiveknek a
szenttségekröl.⁹¹⁵ és a mi az imádságot illeti. [280a:]

Mind ezekből tehát ki tettzik hogy az Isten arra a végre

⁹¹¹ könyvben [Íráshiba.]

⁹¹² könyvben [Ékezethiba.]

⁹¹³ annak <teremtéséről,> teremtetéséről,

⁹¹⁴ nézve <m> meg magyaráztuk [Tollhiba.]

⁹¹⁵ a szenttségekröl. <a> és a mi

teremtette az embert hogy az örök⁹¹⁶ életet, az az, az Istent birja örökösön, szükséges azért hogy arra a végre is fordítsa minden tselekedetét ugyan ezen boldogságra való nézve kel néki valóságos háláadásal lenni akristushoz, meg gondolván mind azt valamit akristus tselekedet 5 hogy annak aboldogságnak uttyára tehesen., hogy azt nekünk meg érdemelhese és hogy mi azt el érhesük., ugyan erre való nézve kel az embernek minden erejéből. avétket el kerülni, ajó erkölcsöt követni., az Istennek, és az Anyaszent egy háznak engedelmeskedni, erre való 10 nézve kel a szenttségekhez járulni, annak a kegyelemnek el nyeresire, meg szaporítására, és meg tartására a mely keresztyéni életet eltesen velünk., erre való nézve kel imádkozni, a vallásbéli szolgálatokban foglalatoskodni, az embernek ugy kel magát tekéntení e földön mint ide- 15 gent, mint olyat aki hazájából a menyekből el vagy on rekesztve, azután kel néki suhajtozni. [280b:] és azon haza felé utozni, mert más képen mindenkor boldogtalan lenne, ebből áll rövideden az egész keresztyénség, és az egész⁹¹⁷ munka. 20

K Mind ezekből ugy tettzik mint ha azt akarnád ki hozni hogy az embernek boldogsága tsak a menyekben. vagy on hát e földön nem leheté boldog az ember?

F Tekélletes boldogsága nem lehet az embernek másut tsak menyekben., mert minden boldogsága abban áll 25 hogy az Istent örökké birhasa, ötet pedig tsak a menyekben birhattya. örökösön, mentől több reménségünk lehet amás élethez.. annál boldogabak vagyunk ezen életben. mentől távulab vagyunk attol, annál boldogtalanabbak vagyunk, e földön, minden valami az Istenhez vezet min- 30 ket aboldogoká is teszen, de olyan boldogságal amely nem egész., de a mely meg egyezik a mi e földön lévő

⁹¹⁶ az örök <életet> életet, [Törlés a sor végén:] az az, az Istent birja <örök>örökösön.

⁹¹⁷ egész [Ékezethiba.]

bujdosó állapotunkal., viszontag valami az Istentől el távoztat, a boldogtalonaká térszen, ugy mint agazdagságok, betsületek, gyönyörúségek, a bizonyos. [281a:] hogy ezek nem teszik az embert boldogá, az Isten egyedül⁵ töltheti bé ami lelkünket, kívánságinkot, és távoztathatya el rettegésinket.

K Mit teheti tehát az embert boldogá anyiban a menyiben ez az élet azt meg engedi, és mi ád leg töb reménséget néki az örök boldogságra?

Matth. 5

¹⁰ F Nyolcz féle dolog teheti boldogá, a melyeket nyolcz féle boldogságoknak nevezik. és a melyekre maga akristus tanitot minket

1. *Boldogok a lelki szegények mert övek a menyeknek országa*

¹⁵ 2. *Boldogok a szelidek., mert ök örökség szerént birják a földet*

3. *Boldogok a kik sirnak, mert ök meg vigasztaltatnak*

4. *Boldogok akik éheznek és szomjuhozák az ígassagot, mert ök meg elégitetnek.*

²⁰ 5. *Boldogok az irgalmasok, mert ök irgalmaságot nyernek. [281b:]*

6. *Boldogok⁹¹⁸ a tiszta szívűek, mert ök az Isten⁹¹⁹ meg láttyák.*

²⁵ 7. *Boldogok a békeség szeretők, mert ök Isten fiainak mondatnak*

8. *Boldogok a kik üldözést szenvednek az ígasságért, mert azoké a menyeknek országa.*

A lelki szegénységen akristus érti 1. az alazatosokot,

2 a szegényeket., kik meg elégesznek állapottyokal.,

³⁰ 3 agazdagokat., kik nem ragaszkodnak gazdagságokhoz.

Az⁹²⁰ szelideken a kristus érti azokat kik nem irígyek.

⁹¹⁸ [A 6–8. pont szövege nincs aláhúzva Mikes kéziratában.]

⁹¹⁹ az Istent <Fiainak mondatnak> meg láttyák.

⁹²⁰ Az <alazatosokon> szelideken [A javítás a törlés fölé írva.]

nem veszekedők, nem zugalodok, és a föld melyet ígér az illyeneknek., nem más hanem a paraditsom

A kik *sírnak*. a kristus érti azokat, kik sirattyák vétkeket., vagy a mások vétkeit, 2. azokat kik penitenzia tartó életet élnek, 3 kik Istenért nyomoruságot szenvednek, ⁵

A kik *éhezik*, és *szomjuhozák az igaságot*, akristus érti azokat; kik buzgoságal kíványák kedves és igaz [282a:] lenni Isten előtt, és akik azon igyekeznek, hogy elé mehesenek atekélleteségben.

Az *irgalmasakon* a kristus érti azokat kik meg segítik ¹⁰ felebaráttjokat amenyibe⁹²¹ lehet, lelki és testi szükségekben., akik leg aláb szánakodással vannak másokon., akik másoknak könnyen meg engednek, és könyörülnek.

A *békeség szeretőkön*, a kristus érti azokat akik meg győzték rosz kívánságokat, akik békeségben élnek mind ¹⁵ magokal. mind másokal., mind az Istenel., és akik másoknak is kíványák meg nyerni azon békeséget.

A *tiszta szívűeken* a kristus érti azokat kik semmi féle vétkekhez nintsenek ragaszkodva és akik szüntelen azon vannak hogy meg győzék arosz kívánságot. ²⁰

A *kik üldözést*⁹²² *szenvednek* az igasáért akristus érti azokat, akiket gyűlölik, akiket rágalmazák, bestelenittik, üldözik, azért mert bizonyoságot tésznek az igazságról szóval vagy írásokkal, egy szóval mert hivatalyokban el járnak. [282b:] ²⁵

K Ezek a boldogságok magokban foglalják tehát a keresztyéni életet?

F Igen is mert nem lehet boldogá lenni a keresztyéni élet nélkül, akereztyéni⁹²⁴ életet pedig aboldogság követi.

s. Chrys: in cap 5.
s. Matth.
Cornelius a lapide
in Cap. 5.⁹²³ s.
³⁰ Matth.

VÉGE.

⁹²¹ amenyibe [be – beszúrás; a b a szóközben, e magasabban.]

⁹²² üldözést <szenvend> szenvednek

⁹²³ Cap. 5. <s. Matth> s. Matth

⁹²⁴ akereztyéni [Íráshiba.] életet </> pedig

Adassék Ditsőség az
Atyának, a Fiunak, és a
Szent Lélek⁹²⁵ Istennek és
Légyen ditsőségire ez a munka
Amen

[283a–b:üres] [284a:]

Ennek a könyvnek Tablája

Harmadik könyv.⁹²⁶

Első Rész a kegyelemről

Első Art. Hogy mi légyen akegyelem és ahany féle. 1.

[3a]

2 Art Hogy kinek. érdemiért adatik akegyelem 5. [5a]

3 Art a kegyelemnek szükséges voltáról és abünös embernek szabadságarol. 7 [6a]

4 Art Ami tselekedetinknek érdeméről, és a kristus kegyelmének erejéről 10 [7b]

5 Art Azokrol akiknek akegyelem adatik. 12. [8b]

2 Rész. A szenttségekről közönségesen

Első Art. Hogy mik legyenek a szenttségek. 17.[11a]

2 Art a szenttségek számairól. 20 [12b]

3. Rész. a keresztségről.

Első Art. Hogy mi légyen akeresztség. 22. [13b]

2 Art a kereszteleőről 26 [15b]

3. Art akeresztségnek szükséges voltáról. és a keresztség nélkül meg holt gyermekekről 31 [18a] [284b:]

4 Art. a keresztyákrol és anyákról, 35 [20a]

⁹²⁵ Lélek <nek> Istennek

⁹²⁶ Harmadik könyv. [Utólagos beírásnak látszik.]

- 5 Art akereszttségnek Ceremoniairol. 38 [21b]
 6 Art Ismét a kereszttség⁹²⁷ Ceremoniairol 41 [23a]
 7 Art Ismét a kereszttség Ceremoniairol 44. [24b]

4 Rész. a Bérálásrol.

Első Art hogy mi légyen abérálás.

2. Art abérálásnak hasznairol és szent Lélek ajándekirol 49[27a]
 3 Art hogy ki adgya fel abérálást, annak szükséges voltárol. és hogy mitsoda készülettal kel azt fel venni 52. [28b]
 4 Art⁹²⁸ bérálás Cérémoniáinak magyarázattya. 54 [29b]

5 Rész az Eucharistiáról

Első Art hogy mi legyen az Eucharistia. 56 [30b]

- 2 Art Az Eucharistianak rendeléséről 58 [31b]
 3 Art az Eucharistiarol⁹²⁹ valo ígéretnak magyarázattya, a mint szent Jánosnál vagyon a hatodik részben 62 [33b] [285a:]
 4. Art Az Eucharistiarol ugy mint szenttségről és a transubstantiátiorol 66 [35b]
 5 Art A szenttséges Eucharistianak imadásáról. 73 [39a]
 6 Art Az Eucharistianak hasznáról. 74 [39b]
 7 Art a Communiohoz valo készületről 77. [41a]
 8 Art. a gyakorta valo Communiorol 80 [42b]
 9 Art az egy szin alatt valo Communiorol 82. [43b]
 10 Art a Communionak szükséges voltárol. 88. [46b]

6 Rész penitentzia tartásnak szenttségéről

- Első Art apenitentzia tartásnak szükséges voltárol. 90 [47b]
 2 Art hogy miben alyon apenitentzia tartásnak szenttsége 93 [49a]

⁹²⁷ kerettség [Elírás.]

⁹²⁸ 4 Art <h> bérálás Cérémoniáinak [Szóvégi *i-n*-ből javítva.]

⁹²⁹ Eucharistiarol [*c-r*-ből javítva.]

- 3 Art a töredelmeségről. 96 [50b]
- 4 Art a tekelleteséggel való töredelmeségről 98 [51b]
- 5 Art a jora való fel tételekről. arosz szokásokrol. és a vétekre vivő alkalmatoságokrol 102 [53b]
- 6 Art a gyonásrol. és annak szükséges voltárol. 106. [55b] [285b:]
- 7 Art a gyontato pap meg választásarol. 107 [56a]
- 8 Art a lélek üsméret meg vizsgálásarol.⁹³⁰ és a gyonás-hoz való készületről 109 [57a]
- 9 Art. hogy mitsodásnak kel lenni agyonásnak. hogy jó legyen., az egész életünkről való gyonásrol, és hogy mit kel tselekedni midön a pap elöt le térdepelnek. 112 [58b]
- 10 Art az elégtételről és annak szükséges voltárol 119 [62a]
- 11 Art A szent irásbol való példák. a mellyek⁹³¹ meg bizonyittyák az elég tételnek szükséges voltát. 121 [63a]
- 12 Art Az Anyaszent egy háznak régi rendelése szerént való elégtételekről, a negy rendbéli nyilván való penitentzia tartásrol. 123. [64a]
- 13 Art hogy mitsoda okokra való nézve rendelte. és rendeli az Anyaszent egy ház a penitentzia adást. 126 [65b]
- 14 Art A penitentzialis szabot rendekről 129[67a] [286a:]
- 15 Art. az elég tételi tselekedetekről.⁹³² 136 [70b]
- 16 Art. hogy mitsoda igyekezetben vagy szándékban kel lenni hogy az elég tétel hasznos legyen. 138. [71b]
- 17 Art A purgatoriumrol. 139 [72a]
- 18 Art Az Indulgentiákrol. 142 [73b]
- 19 Art Az Indulgentiákrol. 146 [75b]
- 20 Art Az absolutiorol 153 [79a]

⁹³⁰ meg vizsgálásarol [Szóvégi *s* (hosszú *f*) *r*-ből javítva.]

⁹³¹ a mellyek [Második *l* – megkezdett *m*-ből? javítva.]

⁹³² tselekedetekről. [*d*-*t*-ből javítva.]

- 21 Art Az absolutionnak el halasztásáról. 156 **[80b]**
 22 Art A püspökököt illető absolutiorol. (casus reservatus) a Censurakrol. 160 **[82b]**
 23 Art Az ex Comunicatiorol: az az, az egy házból való ki rekesztésről 162 **[83a]**

7 Rész az utolsó kenetről

- 1 Art A betegségről **[85b]**
 2 Art hogy mi formában kel atestamentumot keresztyéni rend szerént meg tsinálni. 170 **[87b]**
 3 Art hogy mi legyen az utolsó kenet magában 172 **[88b]**
 4 Art Az utolsó kenetről. 175 **[90a]**

8 Rész. az⁹³³ Egyházi rendről.

- Első⁹³⁴ Art hogy mi legyen az Egyházi rend. 178. **[91b]**
[286b:]
 2. Art Azokról az akadályokról melyek meg nem engedik az egyházi rendben való menetelt 182. **[93b]**
 3 Art hogy micsoda készüllet és micsodásnak kel lenni aki az egyházi rendben akar menni és hogy hivatalosnak kel erre lenni 185 **[95a]**
 4 Art A tonsuráról. az az. ahaja⁹³⁵ el nyíréséről, annak akí az egyházi rendben vétetik. 190 **[97b]**
 5 Art A beneficiumról. vagy az egyházi jóságokról., és a simoniaról. 194 **[99b]**
 6 Art A simoniáról. 196 **[100b]**
 7 Art A beneficiariusok köteleségiről 198 **[101b]**
 8 Art Az egyházi also rendekről. 199 **[102a]**
 9 Art Az egyházi fő rendekről 203 **[104a]**

⁹³³ az <A> Egyházi [<A> <E>ből? javítva.]

⁹³⁴ Első [l-s-ből, ő-l-ből javítva.]

⁹³⁵ ahaja [Szóvégi a – utólagos beírás a szóközbe, a sorban:] el nyíréséről [második é – beszúrás.]

- 10 Art. A subdiaconusnak. Diaconusnak papoknak, és püspököknek⁹³⁶ hivatalyrol. 205 [105a]
- 11 Art Magyarázattya a Ceremoniáknak. a melyekkel fel szentelik apüspököt. 208. [106b]
- 12 Art hogy mivel tartoznak ahivek. a püspököknek, papoknak, és atöbb egy házi renden lévöknek 214. [109b]
- 13 Art. A szerzetesek.. rendéről. 216. [110b] [287a:]

9 Resz A házáság szenttségéről.

- Első Art kozönségesen aházáságról 221 [113a]
- 2 Art A hazaságnak szenttséges voltárol 223 [114a]
- 3 Art A hazaságnak akadályirol. 224. [114b]
- 4 Art Az akadályokrol. melyek aházáságot semire valóvá teszik, és a melyeket dirimens akadályoknak nevezik. 226. [115b]
- 5 Art Az olyan akadályoknak magyarázattya a melyek nem teszik semivé hanem tilalmasá a házáságot. 234, [119b]
- 6 Art hogy miképen kel készülni a házásághoz, és kel el tölteni alakadalmi napot 237 [121a]
- 7 Art A házásoknak. egymáshoz való köteleségekről.[122a]
- 8 Art A házásoknak gyermekekhez való hivatallyokrol. 241. [123a]
- 9 Art A tselédes gazdáknak,⁹³⁷ és gazdaszonyoknak tseledgyekhez való hivatallyokrol. [124b]

10 Rész. Az imádságról. közönségesen

- Első Art hogy mitsoda az imádság és a hány féle. 245 [125a]
- 2 Art Az imádságnak szükséges voltárol. 248. [126b]
- 3 Art hogy kinek kel könyörögni. és kiért. 253. [129a]

⁹³⁶ püspököknek [Első *k-p*-ből javítva.]

⁹³⁷ gazdáknak, [Első *k-g*-ből javítva.]

- 4 Art Az imádságnak hasznárol. 255 [130a][287b:]
 5 Art hogy mitsoda készületben kel annak lenni a ki imádkozik 255 [130a]
 6 Art hogy mit kel kérni Istentől 257.[131a]
 7 Art Az imádságnak formájáról 259 [132a]
 8 Art hogy mi képen halgattya meg az Isten az imádkozókat 266. [135b]
 9 Art hogy mitsoda formában kel lenni a testnek az imádságkor. 267 [136a]
 10 Art Az időről, napról. és óráról. amelyeket az imádságban,⁹³⁸ kel tölteni. 270 [137b]
 11 Art Az imádságnak helyéről és a templomhoz való tiszteletéről. 274 [139b]

11 Rész különösön az imádságról és először az elmével való imádságról.

- Első Art hogy mi legyen az elmével való imádság. 275[140a]
 2 Art Az elmelkedésről. annak szükséges és könnyü voltáról. 280 [142b]
- 12 Rész. A szóval való imádságról közönségesen 283.⁹³⁹
 [144a]
- 13 Rész. Az urnak imádságáról.
- Első Art Ennek az imádságnak magyarazattya. 286[145b]
 2 Art A mi atyánkban lévő kéréseknek magyarazattya 287.⁹⁴⁰ [146a] [288a:]

14 Rész némely különös imádságokról.

- Első Art Az Angyali köszöntésről. 309 [157a]
 2 Art Az Angelusrol.⁹⁴¹ 313 [159a]

⁹³⁸ imádságban, [n-l-ből javítva.]

⁹³⁹ 283. <Első Art> 13 Rész.

⁹⁴⁰ 287 [288a:] <2 Art.> 14 Rész

⁹⁴¹ Angelusrol. [A-a-ból? javítva.]

15 Rész Az Anyaszent egyháznak, közönségesen
valo imádságirol.

- Első Art hogy mitsoda nyelven szokot lenni aközönsé-
gesen valo imádság. 314 **[159b]**
- 2 Art Az Anyaszent egy háznak közönségesen valo
Ceremoniairol. 319 **[162a]**
- 3 Art. A gyertyáknak, lámpásoknak szokásárol. 322
[163b]
- 4 Art A temjennek szokásárol. 323, **[164a]**
- 5 Art Az Anyaszent egy háznak az Isteni szolgálatban
valo külömb külömb féle szokásirol, a rituale, és a
Ceremoniak iránt. 326 **[165b]**
- 6 Art Az éneklésnek, musikának, és az orgonának szo-
kásárol. 328 **[166b]**

16 Rész. A szent Mise Aldo zattya ról.

- Első Art. közönségesen. mind abelső, mind akülső ál-
dozatrol. 329 **[167a]**
- 2 Art A belső képen valo áldozatnak köteleségeiről. 334
[169b]
- 3 Art A külső kepen valo áldozatnak köteleségéről
336. **[170b]** **[288b:]**
- 4 Art A Mojses törvénye elöt valo áldozatok figurái-
nak⁹⁴² magyarázattya. 339 **[172a]**
- 5 Art A Mojses törvénye alat valo áldozatok figurainak
magyarázattya. 342. **[173b]**
- 6 Art hogy mindenkor volt és leszen az Anyaszent egy
házban külső képen valo Aldo zat 351 **[178a]**
- 7 Art Erről akét szorol liturgia és Missa, a mely szokal
szoktak élni a midön az Anyaszent egy háznak
külső képen valo áldozattya ról szolnak. 356. **[180b]**
- 8 Art hogy mi légyen a Mise szent Áldozattya 357 **[181a]**
- 9 Art hogy mitsoda végekre. és okokra valo nézve aján-
lyák a Mise áldozattya t. 362 **[183b]**

⁹⁴² figurái <a> nak

- 10 Art Hogy kinek ajánlyák a mise szent Aldozattyát,,
és abban miért tesznek emlékezetet a szentekről.
365 [185a]
- 11 Art Hogy kiért ajánlyák a Mise szent Aldozattyát. 367
[186a]
- 12 Art A halotakért valo Miseknek bőveben meg magya-
rázása. 368. [186b]
- 13 Art Az énekes. és a soval valo Misékről. 371 [188a]
- 14 Art Hogy mitsoda helyen kel szolgáltatni a Misét. és
a házaknál valo kápolnákról 373 [189a] [289a:]
- 15 Art Az oltárokrol., oltári öltözetekről. fejér ruhákról,
és a szent edényekről. 375 [190a]
- 16 Art A misehez valo öltözetekről. a melyeket apüspö-
kök. és a papok veszik magokra, és azoknak régisé-
gekről. 378. [191b]
- 17 Art A szent Mise szolgáltatásának napjairol. és orái-
rol. 381 [193a]
- 18 Art Hogy mitsoda készülettel kel lenni azoknak kik
misét mondanak 386. [195b]
- 19 Art Hogy mitsoda készülettel kel lenni a Misén. és
hogy melyik a leg jobb modgya a Mise halgatásá-
nak. 387. [196a]
- 20 Art A Misének rendéről közönségesen 392 [198b]
- 21 Art A szent Mise imádságinak. és Ceremoniáinak betü
szerént valo magyarázattyá. 394.. [199b]

17 Rész Az ördög üzesről es a szentelésről

Első Art Az ördög üzésről. 490. [247b]

2 Art hogy mit kel érteni ezen a szon Benedictio. 492
[248b]

3 Art A ceremóniakrol. a melyekkel áll az Anyaszent egy
ház a szenteléskor. 494 [249b]

4 Art A szentelésekről melyek tsak a püspököket illetik,
és azokrol a melyek nem tsak öket illetik. 497 [251a]
[289b:]

- 5 Art A szent olajak meg szenteléséről nagy tsötörtökön. 499 [252a]
 6 Art A harangok szenteléséről.⁹⁴³ 503 [254a]
 7 Art A templom és az oltár szentelésének Ceremoniairol. 507 [256a]
 8 Art A templom és az oltár szentelésekor valo leg főveb Cérémoniáknak magyarázattya. 518 [261b]
 9 Art A szentelt vizről. 526 [265b]

18 Rész. A procesiokrol

- Első Art A procesioknak eredetéről, azoknak külömb külömb féle voltárol., és hogy mitsoda szándékal tselekeszi azt az Anyaszent egy ház. 530 [267b]
 2 Art A procesionak rendéről 535 [270a]

19 Rész. némely áitatos tselekedetekről

- Első Art A butsu járásrol. 538 [271b]
 2 Art Az olvasorol. 542 [273b]
 3 Art Az olyan áitatos tselekedetekről amelyeket az⁹⁴⁴ Anyaszent egy ház jóvá hagyta, és az olyanokrol a melyeket el szenvedti 545 [275a] [290a:]
 4 Art hogy miért szükséges apüspöknek el jarni a maga püspökségit 549 [277a]
 Ennek a munkának rövideden valo bé fejezése. és sumaja. 553 [279a] [290b:üres]

⁹⁴³ szenteléséről. <403> 503

⁹⁴⁴ az Az Anyaszent [Íráshiba.]

[„Tabella temporalia”]

[291a:] Első Tábla

	A	B	C	D	E	F	G
Janua Febr Marti	Vasar Szered Szered	Szomb kedd. kedd.	pént Hefű Hefű	Tsötör vasár vasár	Szered Szomb Szomb	kedd. pént pént	Hefű Tsötör Tsötör
Apri Majus Juni	Szomb Hefű Tsötör	pént vasár Szered.	Tsötör Szomb kedd.	Szered pént Hefű	Kedd Tsötör Vasár.	Hefű Szered Szomb	vasár kedd pént
Julli Augus Septem	Szomb Kedd. pént.	pént Hefű Tsötör	Tsötör Vasár Szered.	Szered Szomb Kedd	Kedd pént. Hefű	Hefű Tsötör Vasár	Vasár Szered Szomb
octob Novem Decemb	Vasar Szered Pént	Szomb Kedd Tsötör	pént Hefű Szered	Tsötör vasár Kedd	Szered ⁹⁴⁵ Szomb Hefű	Kedd pént vasár	Hefű Tsötör Szomb

Hogy meg lehesen tudni akár mely Esztendőben, hogy akár melyik holnap a hétnek mitsoda napjan kezdődik

Ezt könyü meg találni ezen táblából tsak azt kel meg keresni hogy azon esztendőben mi volt avasárnapi betü. azt pedig a harmadik táblában meg láthatni, példának okáért. 1693 ban a vasárnapi betü D. ezen táblában a D meg találván. alatta tsötörtök vagyon., tehát januarius tsötörtökön kezdődöt⁹⁴⁶ abban az esztendőben. és aláb menvén, februarius vasárnapon.⁹⁴⁷ Martius. vasárnapon. Aprilis szeredán Majus pénteken. Junius heftün, és így mind végig az esztendő [291b:]nek,

Mikor pedig az esztendő bissextilis, akkor két vasárnapi betü vagyon., az első januáriusra, s⁹⁴⁸ februariusra szol-

⁹⁴⁵ Szered [Második *e-d*-ből javítva.]

⁹⁴⁶ kezdődöt [*e-ö*-ből javítva.]

⁹⁴⁷ vasárnapon. <Aprilis szeredán. Martius> Martius. [*r-j*-ből javítva.]

⁹⁴⁸ <é>s [Az *é* ékezetét nem törölte.]

gál. a második a több holnapokra., példának okáért, 1692 két vasárnapi betű volt.. F.E. meg keresvén a F. alatta látni kedet, tehát Januarius keden kezdődöt,, Februarius pénteken., a második betű E. alatta látni szombatot.
⁵ Martiusal által ellenben. tehát Martiustól fogvást. mind végig ez a betű szolgált.

[292a:] Második Tábla

VASÁRNAP					
Vasár	1	8	15	22	29
Hetfű	2	9	16	23	30
Kedd.	3	10	17	24	31
Szered. ⁹⁴⁹	4	11	18	25	
Tsötör	5	12	19	26	
Pent.	6	13	20	27	
Szom.	7	14	21	28	

HETFÜ					
Hetfű	1	8	15	22	29
Kedd.	2	9	16	23	30
Szer	3	10	17	24	31
Tsötör	4	11	18	25	
Pént	5	12	19	26	
Szom.	6	13	20	27	
Vas	7	14	21	28	

KEDD					
Kedd	1	8	15	22	29
Szer	2	9	16	23	30
Tsötör	3	10	17	24	31
Pen	4	11	18	25	
Szom	5	12	19	26	
Vas	6	13	20	27	
Hetfű	7	14	21	28	

SZEREDA					
Szer	1	8	15	22	29
Tsötör	2	9	16	23	30
Pént	3	10	17	24	31
Szom.	4	11	18	25	
Vas	5	12	19	26	
Hetfű	6	13	20	27	
Kedd.	7	14	21	28	

TSÖTÖRTÖK					
Tsötör	1	8	15	22	29
pent	2	9	16	23	30
Szom.	3	10	17	24	31
Vas	4	11	18	25	
Hetfű	5	12	19	26	
Kedd.	6	13	20	27	
Szer	7	14	21	28	

PÉNTEK					
pent	1	8	15	22	29
Szom.	2	9	16	23	30
Vas	3	10	17	24	31
Hetfű	4	11	18	25	
Kedd	5	12	19	26	
Szer	6	13	20	27	
Tsötör.	7	14	21	28	

⁹⁴⁹ Szered. [Második e-d-ből javítva.]

SZOMBAT				
Szom	1	8	15	22 29
Vas.	2	9	16	23 30
Hetfű	3	10	17	24 31
Kedd.	4	11	18	25
Szer	5	12	19	26
Tsötör	6	13	20	27
pént	7	14	21	28

Hogy meg lehessen tudni a hétnek akár melyik napját., akár mely esztendőnek. akár melyik holnapjának hanyadik napján esik.

Könnyen meg lehet ezt találni a felső táblából. amely⁵ [292b:] meg mutattya hogy a hétnek napjai hanyadik napján éznek a holnapnak, Nézd meg elsőben az első táblában hogy mitsoda napon kezdődik a holnap a melyben akarod a hétnek napját keresni, az után eszerént kel tselekedni. példának okáért azt akarják meg tudni, hogy¹⁰ 1693 ban. hanyadik maji volt hetfű, az első tablában meg keresvén. a vasárnap betűt. a mint meg mondtuk. meg látod hogy 1693 ban. májusnak első napja pénteken volt., az után amásodik táblában keresd fel a nagy betűkel írot pénteket, és az alat bal kéz felől meg találod a hetfűt. és¹⁵ által ellenében ezeket a számokat. 4. 11. 18. 25.. a melyek meg mutattják hogy 1693 ban majusban 4. 11 18. 25 hetfű volt., azt is meg mutattják hogy ugyan azon esztendőben. és holnapban. 3. 10. 12. 24. és 31. vasárnap volt. és így atöbbi

[293a:] Harmadik Tábla

				1600.	1700.	1800.	
0	28	56	84	B	A	C[D]	E[F]
1 ⁹⁵⁰	29	57	85	G		B	D
2	30	58	86	F		A	C
3	31	59	87	E		G	B
4	32	60	88	D	C	F	E
5	33	61	89	B		D	F
6	34	62	90	A		C	E
7	35	63	91	G		B	D
8	36	64	92	F	E	A	G
9	37	65	93	D		F	A
10	38	66	94	C		E	G
11	39	67	95	B		D	F
12	40	68	96	A	G	C	B
13	41	69	97	F		A	C
14	42	70	98	E		G	B
15	43	71	99	D		F	A
16	44	72		C	B	E	D
17	45	73		A		C	E
18	46	74		G		B	D
19	47	75 ⁹⁵¹		F		A	C
20	48	76		E	D	G	F
21	49	77		C		E	G
22	50	78		B		D	F
23	51	79		A		C	E
24	52	80		G	F	B	A
25	53	81		E		G	B
26	54	82		D		F	A
27	55	83		C		F[E]	G

[293b:] Mint hogy pedig a két első tábla avasárnapi betűktől fügenek, azért szükséges volt három saeculomokra avasárnapi betűket fel tenni., a szent Gergely kalendáriuma szerint, ezzel atáblával e szerint kel élni.

Hogy meg lehesen találni avasárnapi betűt arra az esztendőre amelyre akarják. példának okáért. 1693 ra.⁵ 1600 alat bal kézre keresd fel a 93 mat., ennek ellenében

⁹⁵⁰ 0 1 2 3 [0-1-ből, 1-2-ből, 2-3-ből, 3-4-ből javítva.]

⁹⁵¹ 75 [5-6-ből javítva.]

az 1600. sorjában⁹⁵² találod a D. a mely vasárnapi betű volt abban az esztendőben.

Azt akarod meg tudni. hogy mitsoda vasárnapi betű volt. 1751 ben. keresd fel. az 51 és ellenében az 1700⁵ sorjában meg találod a C. amely vasárnapi betű volt

Hogy meg lehesen találni ezen három táblából ahétnek olyan⁹⁵³ napját a melyet akarják. meg tudni, akár mely holnapban. és esztendőben., más fél száz esztendőtől fogvást

¹⁰ Peldának okáért, atörököt Béts alat meg verték 10 dik 7bris.⁹⁵⁴ 1683 ban azt akarják meg tudni hogy a mitsoda napon volt., aharmadik tábla meg mutattya. hogy abban az esztendőben a vasárnapi betű C volt., az első táblában meg találván a C. alatta meg láthatni. hogy [294a:] sep-
¹⁵tember szeredán kezdődöt, a második táblában meg találván a nagy betükel szeredát; a számok között 10 kel keresni, azt meg találván, meg kel nézni. hogy annak ellenében bal kéz felől mitsoda nap vagyon írva., meg látod hogy péntek, tehát 1683 10 7bris. pénteken volt a
²⁰hartz.

Meg más példa, 1738 ban 11 juny Erdélyben⁹⁵⁵ nagy föld indulás volt. azt akarják meg tudni hogy a mitsoda napon volt. a harmadik tábla meg mutattya hogy aban az esztendőben avasárnapi betű E volt., az első táblában
²⁵meg látod hogy az E alat vasárnapon kezdődöt junius, a masodik táblában a nagy betükel valo vasárnap alat keresd fel a 11 számot., és annak ellenében bal kéz felől szeredát találod. tehát 1738. 11 juny szeredán volt a föld indulás

⁹⁵² sorjában [a-á-ból javítva az ékezet áthúzásával.]

⁹⁵³ olyat napját [Íráshiba.]

⁹⁵⁴ 7bris. [Rövidítésjellel.]

⁹⁵⁵ Erdélyben [E-e-ből javítva.]

3/2010

OTKA-MIKES

Bookline.hu Studio Antikvárium

